iletişim

E.M. FORSTER

HOWARDS END

ÇEVİREN HASAN FEHMİ NEMLİ

E(DWARD) M(ORGAN) FORSTER 1879'ta doğdu. 20. yüzyıl başı İngiliz edebiyatının en önemli yazarlarından biridir. Cambridge'deki King's College'den mezun olduktan sonra, bir süre İtalya'da yaşadı ve *Where Angels Fear to Tread* (*Meleklerin Uğramadığı Yer*, İletişim Yayınları, 2004) ile *Room With a View* (*Manzaralı Bir Oda*, İletişim Yayınları, 2002) romanlarını yazdı; bu romanlarda Akdeniz kültürünün tenselliği ile tutuk İngiliz roman kahramanları arasındaki ilişkiyi ele aldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Mısır'da sivil görevli olarak çalıştıktan sonra 1911 ve 1921 yıllarında Hindistan'a iki yolculuk yaptı. En unlu romanı *A Passage to India* (*Hindistan'a Bir Geçit*, İletişim Yayınları, 2001) bu yolculukların ürünüdür. Bu romanında sömürgeci İngilizlerle Hintliler arasında gerçek, insani bir bağ kurmanın imkânsızlığını anlattı. Forster, ayrıca edebiyat eleştirisi, biyografi, edebi ve toplumbilimsel denemeler de yazdı. *Aspects of the Novel* (*Roman Sanatı*) ile *Two Cheers for Democracy* (*Demokrasi İçin İki Kere 'Çok Yaşa!'*) bunların arasında en önemlileridir. Otobiyografik öğeler taşıyan *Maurice* (İletişim Yayınları, 2000) ise Forster'in erken dönem romanlarından biri olmakla birlikte ancak ölümünden sonra 1971'de yayımlandı. Forster, 80'li ve 90'lı yıllarda özellikle Merchant-Ivory ve David Lean gibi yönetmenlerin romanlarından yaptıkları uyarlamalarla geniş kitlelerce tanındı. Öyküleri *Collected Short Stories* (*Cennet Dolmuşu*, İletişim Yayınları, 2002) ve *The Life to Come and Other Stories* adlarıyla kitaplaştırıldı. 1970'te öldü.

Howards End
© 1910, 1973 The Provost and Scholars of King's College, Cambridge

İletişim Yayınları 1730 • Modern Klasikler 30
ISBN-13: 978-975-05-1024-3
© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2012, İstanbul

EDİTÖR Berna Akkıyal
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Stewart Carmichael,
"Three Trees at Pluscarden Priory", 1932
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Emir Çelİ Şimşek
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

E.M. FORSTER

Howards End

Howards End

ÇEVİREN *Hasan Fehmi Nemli*

iletişim

Sadece bağlantı kur...

Birinci Bölüm

Helen'ın, kız kardeşine yazdığı mektuplarla başlanabilir pekâlâ.

HOWARDS END

Salı

Sevgili Meg,

Beklediğimiz gibi çıkmadı. Ev eski, küçük ve şirin mi şirin; kırmızı tuğladan. İçine güç belâ sığıyoruz, yarın Paul (evin küçük oğlu) geldiğinde ne olur, Tanrı bilir. Sofanın sağdaki kapısı yemek odasına, solda olanı misafir odasına açılıyor. Aslında sofanın kendisi de bir oda. Başka bir kapıyı itiyorsun, karşında birinci kata çıkan bir tür dehliz gibi merdivenler. Yukarıda yan yana dizili üç yatak odası, onların üstünde de tek sıra halinde üç çatı katı odası. Aslında evin tamamı bu kadar değil, ama insan bu kadarını fark ediyor: ön bahçeden başını kaldırıp bakınca görülen dokuz pencere.

Yine cepheden bakınca, sol tarafta dalları biraz evin üstüne eğilmiş, gövdesi bahçeyle çayırın sınırında bulunan kocaman bir dağ karaağacı var. Bu ağacı şimdiden çok sev-

dim. Bundan başka, sıradan karaağaçlar –karaağaçlardan daha çirkin olmayan– meşeler, armut ağaçları, elma ağaçları ve bir de asma var. Ama huş ağacı arama. Neyse, gelelim ev sahibime ve ev sahibeme. Sana ne kadar yanılmış olduğumuzu söylemek istiyorum! Bahçesinde hintzamkı renginde yollar bulunan, sivri üçgen çatılı, alçı kabartmalı bir ev fikrine bilmem ki nereden kapıldık? Sanırım sırf onları (zarif giysileri içinde bitip tükenmez koridorlarda salına salına dolaşıp duran Mrs. Wilcox'u ve hizmetkârlara, oda görevlilerine falan dayılanan Mr. Wilcox'u) pahalı otellerle ilişkilendirdiğimizden. Biz kadınlar hakkaniyetten ne kadar uzağız!

Cumartesi döneceğim; treni daha sonra bildiririm. Benimle gelmediğin için onlar da benim kadar kızgınlar; Tibby gerçekten çok sinir bozucu, her ay kendine bir başka ölümcül hastalık buluyor. Londra'da saman nezlesine nasıl yakalanmış olabilir ki? Hadi, diyelim yakalandı; bir okul çocuğunun aksırıp tıksırmasını dinlemek için bir ziyaretten vazgeçmiş olmana ne demeli? Ona, Charles Wilcox'un da (ailenin buradaki oğlu) saman nezlesine yakalandığını söyle; fakat o cesur, bu konuda yapılan en ufak imaya dahi alınıyor. Wilcoxlar gibi erkekler Tibby'ye iyi gelir. Ama sen bunu kabul etmezsin, iyisi mi konuyu değiştirelim.

Bu mektubu kahvaltıdan önce yazıyorum; uzun olmasının sebebi bu. Ah, güzel asma yaprakları! Ev asma yapraklarıyla kaplı. Demin dışarı baktım; Mrs. Wilcox çoktan bahçesine inmişti. Belli ki bahçeyi çok seviyor. Bazen yorgun görünmesine şaşmamalı. Büyük, kırmızı afyon çiçeklerinin açışını seyrediyordu. Sonra, çimenlikten çıkıp, ancak sağ köşesini görebildiğim çayıra doğru uzaklaştı. Uzun eteğini arkası sıra ıslak otlar üzerinde sürüye sürüye gitti ve kucağını dün biçilmiş otla (herhalde tavşanlar ya da başka bir hayvan için) doldurup döndü; hiç ara vermeden otları kok-

luyordu. Burada hava çok nefis. Daha sonra kroket toplarının sesini işittim ve yeniden dışarı baktım; Charles Wilcox antrenman yapıyordu. Ailecek bütün oyunlara çok düşkünler. Çok geçmeden Charles aksırmaya başladı ve çalışmasına son vermek zorunda kaldı. Sonra daha başka tıkırtılar işittim; bu sefer Mr. Wilcox çalışıyordu, sonra "hapşu, hapşu"; o da durmak zorunda kaldı. Şimdi de Evie dışarı çıkıyor ve yeşil erik ağacının gövdesine bağlanmış bir aletle beden hareketleri yapıyor (her şeyden yararlanıyorlar) sonra, "hapşu" deyip gidiyor. Ve nihayet Mrs. Wilcox, hâlâ kucağındaki otları koklayıp çiçekleri seyrederek ve uzun giysisini peşi sıra sürüye sürüye yeniden görünüyor. Bütün bunları sana anlatıyorum, çünkü bir seferinde şöyle demiştin: Hayat bazen sadece hayat, bazen de bir tiyatrodur ve insan bunları birbirinden ayırt etmesini öğrenmelidir. Bugüne kadar buna hep "Meg tarzı zekice bir saçmalık" gözüyle baktım. Ama bu sabah hayat gerçekten de hayat gibi değil, bir oyun gibi görünüyor; W'leri seyretmekten çok büyük bir keyif aldım. Şimdi Mrs. Wilcox içeri girdi.

Şimdi [...] giyeceğim. Dün akşam, Mrs. Wilcox bir [...], Evie de bir [...] giymişti. Yani ev öyle gelişigüzel giyinilen bir yer değil; gözlerini yumacak olursan, tıpkı hayal ettiğimiz saray. Gözlerini açarsan değil. Kuşburnular öyle tatlı ki. Çimenliğin sonunda bunlardan oluşan büyük bir çit var. Öyle muhteşem bir boydalar ki başları çelenkler halinde aşağı sarkıyor; alt kısımları zarif ve ince; aralarından ördeklerle bir inek görünüyor. Bunlar, yakınımızdaki tek ev olan çiftliğe ait. İşte kahvaltı zili çalınıyor. Çok sevgiler. Tibby'ye de başka tür sevgiler. Juley Teyze'ye sevgiler; gelip sana arkadaşlık etmesi ne kadar hoş bir davranış, ama ne kadar sıkıcı. Bu mektubu yak. Perşembe günü yine yazarım.

HELEN

Perşembe

Sevgili Meg,

Harika zaman geçiriyorum. Bu insanların hepsini seviyorum. Mrs. Wilcox Almanya'dakinden daha sessiz olmakla birlikte, daha tatlı; onun sürekli fedakârlığı gibisini görmedim ve en güzeli de, kimse bundan yararlanmaya kalkışmıyor. Düşünebileceğin en mutlu, en hoş aile. Gerçekten dost olduğumuzu hissediyorum. İşin tuhafı, beni biraz salak buluyorlar ve bunu söylüyorlar da (en azından Mr. Wilcox söylüyor) böyle bir şey olduğunda, insan buna aldırmıyorsa, bu kesin kanıt demektir, değil mi? Kadınların oy hakkı üzerine gayet kibarca çok dehşet verici şeyler söyledi; ben eşitliğe inandığımı söyleyince de kollarını kavuşturdu ve öyle bir burnumu sürttü ki böylesi daha önce hiç başıma gelmemişti. Meg, az konuşmayı hiçbir zaman öğrenemeyecek miyiz? Hayatımda hiç bu kadar utanmamıştım. Ne insanlar arasında eşitliğin hüküm sürdüğü bir dönem, hatta ne de eşitlik arzusunun insanlara şu ya da bu şekilde mutluluk getirdiği bir durum söyleyebildim. Tek kelime edemedim. Eşitliğin iyi olduğu fikrini nereden edindim? Bir kitaptan; muhtemelen bir şairden, belki de senden. Her neyse, bu düşünce Mr. Wilcox tarafından yerle bir edildi; hem de gerçekten güçlü bütün insanların yaptığı gibi beni incitmeden. Oysa ben, onların saman nezlesine yakalanmalarına bayağı güldüm. Krallar gibi yaşıyoruz; Charles her gün arabasıyla bizi gezmeye götürüyor; ağaçlıklı bir mezar, ıssız bir kır evi, Mercia* kralları tarafından yaptırılmış muhteşem bir yol, tenis, bir kriket maçı, briç... ve geceleyin bu güzel eve tıkılıyoruz. Bütün kabile burada şimdi; bir tavşan ağılı gibi. Evie'den çok hoşlanıyorum. Pazar'ı

(*) İngiltere'de 7. yüzyıl ortalarından 9. yüzyıl başlarına kadar hüküm süren en güçlü Anglosakson krallığı – ç.n.

da burada geçirmemi istiyorlar; bunu kabul edebilirim, sanıyorum. Hava harika, manzara harika; batıdaki dağlara doğru görünüş eşsiz. Mektubuna teşekkürler. Bu mektubu yak. Sevgiler.

HELEN

HOWARDS END

Pazar

Çok, çok sevgili Meg,

Ne diyeceksin, bilmiyorum: Paul'le (ailenin buraya henüz Çarşamba günü gelen küçük oğlu) birbirimize âşık olduk.

İkinci Bölüm

Margaret kız kardeşinin kısa mektubuna bir göz attıktan sonra, mektubu kahvaltı masasının üzerinden teyzesine uzattı. Kısa bir süre ortalığa bir sessizlik çöktü, sonra çeneler açıldı.

"Söyleyecek hiçbir şeyim yok, Juley Teyze. Senden daha fazla şey bilmiyorum. Onlarla, sadece anneleriyle ve babalarıyla, geçen ilkbahar yurt dışında tanıştık. Haklarında o kadar az şey biliyorum ki oğullarının adını bile bilmiyorum. Her şey öyle..." Margaret elini salladı ve gülümsedi.

"Bu durumda, çok ani olmuş."

"Kim bilir, Juley Teyze, kim bilir?"

"Ama sevgili Margaret, olaylar karşısında sağduyumuzu kaybetmeyelim şimdi. Tabii ki çok ani oldu."

"Kim bilir!"

"Ama sevgili Margaret..."

"Gidip öteki mektuplarını getireyim," dedi Margaret. "Yo, gitmeyeceğim. Kahvaltımı bitireceğim. Aslında, o mektuplar artık yok. Heidelberg'den Speyer'e yaptığımız berbat bir gezide tanıştık Wilcoxlarla. Helen'la ben, Speyer'de büyük, es-

ki bir katedral olduğunu düşünüyorduk. Speyer Başpiskoposu yedi Elektör'den biriydi –biliyorsunuz– 'Speyer, Maintz ve Köln.' Bu üçü bir zamanlar Rhine Vadisi'ne hükmediyor ve Rahipler Sokağı adını almayı hak ediyordu."

"Neyse, bu mesele beni endişelendiriyor, Margaret."

"Tren dubalı köprüden geçti, ilk bakışta her şey çok güzel görünüyordu. Ama beş dakika sonra her şeyi ayan beyan gördük. Katedral restorasyonla tahrip edilmişti, kesinlikle tahrip edilmişti; orijinal yapıdan bir santim bile kalmamıştı. Bütün bir günümüz rezil olmuştu; bir parkta sandviçlerimizi yerken Wilcoxlarla karşılaştık. O zavallılar da aldatılmıştı (Speyer'de bir otelde kalıyorlardı) ve Helen'ın hep birlikte Heidelberg'e kaçmamız konusunda ısrar etmesinden çok hoşlandılar. Ve ertesi gün geldiler de. Birlikte arabayla şuraya buraya gittik. Kendilerini ziyarete gelmesi için Helen'a ısrar edecek kadar bizi tanıdılar; aslında beni de çağırdılar. Ama Tibby'nin hastalığı beni böyle bir şey yapmaktan alıkoydu ve Helen geçen Pazartesi yalnız gitti. Hepsi bu. Şimdi sen de benim kadar biliyorsun. Bu delikanlı, varlığından haberdar olduğumuz biri değil. Helen Cumartesi gelecekti, ama gelişini, bilmiyorum neden, Pazartesi gününe erteledi."

Margaret susup Londra sabahının seslerini dinledi. Evleri Wickham Place'teydi ve hayli sessizdi; çünkü yanı başlarında bir burun gibi uzanan yüksek apartman blokları, onları ana caddedeki trafiğin gürültüsünden koruyordu. Dışarıda sular sahili döverken, görünmeyen bir denizden akan ve derin bir sessizliğe gömülen durgun bir su birikintisi ya da bir haliç hissine kapılıyordu insan. Doğrusu, bir mağarayı andıran geniş giriş salonları kapıcılarla ve palmiye ağaçlarıyla dolu pahalı apartmanlardan oluşan bu burun, görevini yerine getiriyor ve karşısındaki eski konutlara bir ölçüde dinginlik sağlıyordu. İnsanlar değerli Londra toprağı üzerinde üst üste yığılmaya devam ettikçe bu konutlar da zaman-

la süpürülecek ve yerlerinde bir başka burun yükselecekti.

Mrs. Munt'ın, yeğenlerini değerlendirmek için kendine has bir metodu vardı. Öfkeden neredeyse kendini kaybetmiş olan Margaret'ın, laf kalabalığıyla zaman kazanmaya çalıştığına hükmetti. Çok diplomatça duygularla Speyer'in başına gelenler için hayıflandığını ifade etti; orayı ziyaret etmesi için onu asla, asla yanıltmamalıydılar; sözlerine devamla, Almanya'da restorasyon ilkelerinin yanlış anlaşıldığını ilave etti. "Almanlar," dedi, "çok mükemmeliyetçiler; bu bazen iyi hoş da, bazen hiç öyle değil."

"Kesinlikle," dedi Margaret; "Almanlar çok mükemmeliyetçi." Ve gözleri ışımaya başladı.

"Elbette siz Schlegelleri İngiliz olarak görüyorum," dedi Mrs. Munt aceleyle, "sapına kadar İngiliz."

Margaret öne doğru eğilip kadının elini okşadı.

"Ve bu bana... Helen'ın mektubunu hatırlatıyor..."

"Evet, Juley Teyze, Helen'ın mektubunu düşünüyorum. Biliyorum... gidip onu görmek zorundayım. Onu düşünüyorum. Oraya gitmek niyetindeyim."

"Ama kafanda bir planla git," dedi Mrs. Munt kibar sesine bir öfke tınısı yerleştirmeyi ihmal etmeden. "Margaret, karışmamı mazur görürsen, derim ki seni hazırlıksız yakalamalarına izin vermemelisin. Wilcoxlar hakkında ne düşünüyorsun? Bizim sınıfımızdan insanlar mı? Bize uygunlar mı? Benim fikrimce çok özel biri olan Helen'ın değerini bilecekler mi? Edebiyat ve sanattan hoşlanıyorlar mı? Düşünecek olursan, bu son derece önemli. Sanat ve edebiyat... Çok önemli. Oğulları kaç yaşında acaba? Helen, 'ailenin küçük oğlu,' diyor. Evlenecek durumda mı? Helen'ı mutlu etme şansı var mı? Bir bilgi..."

"Bir bilgi edinemedim."

İkisi birden aynı anda konuşmaya başladılar.

"Öyleyse, bu durumda..."

"Bu durumda, bir plan yapamam, değil mi?"

"Tam tersine..."

"Planlardan, eylem planlarından nefret ediyorum. Helen çocuk değil."

"Peki, bu durumda, niye gideceksin?"

Margaret sustu. Teyzesi neden gitmesi gerektiğini anlamıyorsa, ona açıklayacak değildi. "Kız kardeşimi çok seviyorum, hayatının bu kritik anında yanında olmak istiyorum," demeyecekti. Şefkat tutkudan daha ağzı sıkıdır ve daha incelikle dile getirilir. Bir erkeğe âşık olsaydı, o da Helen gibi aşkını damdan dünyaya ilan ederdi, ama sadece bir kız kardeşi seviyordu ve bunu sessizce, sempati diliyle ifade ediyordu.

"Çok acayip kızlarsınız," diye devam etti Mrs. Munt "ve çok da olağanüstü; birçok bakımdan yaşınızdan daha olgunsunuz. Ama alınmazsan, samimiyetle bu işin sizin boyunuzu aştığını düşünüyorum. Daha yaşlı biri gerekiyor. Swanage'da beni bekleyen hiçbir şey yok." Tombul kollarını açtı. "Size yardım etmeye hazırım. Adını unuttuğum şu eve, bırak da senin yerine ben gideyim."

"Juley Teyze," Margaret birden atılıp kadını kucakladı, "Howards End'e benim gitmem gerekiyor. Tam olarak anlamıyorsun, ama teklifin için sana ne kadar teşekkür etsem az."

Mrs. Munt, kendinden gayet emin, "Çok iyi anlıyorum," diye karşılık verdi. "Müdahale etmeyi hiç aklımdan geçirmeden, sırf sorup soruşturmak amacıyla oraya gideceğim. Bilgi toplamak önemli. Şimdi biraz kabalaşacağım. Sen söylenmemesi gereken bir şey söylersin; bundan kesinlikle eminim. Helen'ın mutluluğu için duyduğun kaygı yüzünden, –onları gücendirmeyi amaçlamayan– aceleci sorularından biriyle bütün Wilcoxları gücendirirsin."

"Hiç soru sormayacağım. Helen'ın yazdıklarından, kendisini seven bir erkeğe âşık olduğunu biliyorum. Buna bağlı kaldığı sürece, soracak bir şey yok. Gerisi boş. Uzun bir ni-

şanlılık dönemi, istersen; ama sorup soruşturma, plan, hareket tarzı... Yo, Juley Teyze, yo."

Margaret'ın her zaman acelesi vardı; çok güzel olmadığı gibi, pek o kadar zeki de değildi, ama her iki niteliğin de yerini bol bol dolduran bir özelliğe sahipti: Bu özelliği en iyi, olağanüstü bir neşe ve hayatta yoluna çıkan herkese karşı hep samimiyetle davranmak şeklinde tanımlanabilir.

"Helen aynı şeyi bir tezgâhtar ya da beş parasız bir memur için yazmış olsaydı..."

"Sevgili Margaret, kütüphaneye gel ve kapıyı kapat. Hizmetçiler tırabzanların tozunu alıyorlar."

"...ya da Carter Paterson'ın* bir görevlisiyle evlenmek isteseydi, yine aynı şeyi söylerdim." Sonra, teyzesini büsbütün sağduyusunu kaybetmediğine inandıran ve başka tür gözlemcileri kısır bir entelektüel olmadığına ikna edecek bir tavır değişikliğiyle ilave etti: "Ama itiraf etmeliyim ki bu durumda çok uzun bir nişanlılık isterdim."

"İnanırım!" dedi Mrs. Munt; "Ama aslında, düşüncelerini takip etmekte zorlanıyorum. Şimdi, böyle bir şeyi Wilcoxlara söylemiş olduğunu bir düşün. Ben seni anlarım, ama çoğu insan senin kaçık olduğunu düşünür. Bunun Helen için ne kadar kaygı verici olacağını anlamıyor musun? Bu durumda istenen şey insanın yavaş, çok yavaş ilerlemesi, durumu ve işin nereye varacağını anlamasıdır."

Margaret bunun üstüne atladı.

"Daha demin, bu nişanın bozulması gerektiğini söylüyordun."

"Şüphesiz bozulmalı, ama yavaşça."

"Bir nişanı yavaşça bozabilir misin?" Gözleri parladı. "Nişanlılığın neden yapıldığını sanıyorsun? Nişanlılık, bence, dayanıklı bir maddeden yapılmıştır; çatırdar ama kırılmaz.

(*) Özellikle demiryolu sanayi ile ilişkili Londralı bir nakliye ve komisyon firması – ç.n.

Diğer hayat bağlarından farklıdır. Uzar veya eğilir. Evreleri vardır. Çok farklıdır."

"Tastamam öyle. Ama bırak da Howardların evine ben gideyim, seni bütün sıkıntılarından kurtarayım. Seni temin ederim ki karışmayacağım; siz Schlegellerin ne istediğini anlamak için, size şöyle bir göz atmam yeterlidir."

Margaret yeniden teyzesine teşekkür edip onu bir daha öptü, sonra kardeşine bakmak için yukarı koştu.

Çocuk pek iyi değildi.

Saman nezlesi yüzünden korkunç bir gece geçirmişti. Başı ağrıyordu, gözleri sulanmıştı; dediğine göre, mukoza zarı çok kötü durumdaydı. Hayatı yaşanmaya değer kılan tek şey, ablasının gün içinde aralıklarla Walter Savage Landor'ın *Imaginary Conversations*'ından* parçalar okuyacağına söz vermiş olduğu düşüncesiydi.

Durum epeyce karışıktı. Helen için bir şeyler yapmak gerekiyordu. İlk görüşte aşkın bir suç olmadığına ikna edilmeliydi. Bu amaçla gönderilecek bir telgraf soğuk ve anlaşılmaz olurdu, şahsen gitmekse her an daha da imkânsız görünüyordu. Bu arada doktor gelmişti ve dediğine göre Tibby epeyce kötüydü. Yoksa en iyisi Juley Teyze'nin nazik teklifini kabul etmek ve onu bir mesajla Howards End'e göndermek miydi?

Margaret kesinlikle içinden geldiği gibi hareket eden biriydi. Çabucak bir karardan diğerine atlıyordu. Paldır küldür merdivenleri inip kütüphaneye girdi ve "Fikrimi değiştirdim, evet, senin gitmeni istiyorum," diye haykırdı.

On birde King's Cross'tan kalkan bir tren vardı. On buçukta Tibby ender görülen bir ağırbaşlılıkla uykuya daldı ve Margaret istasyona kadar teyzesine eşlik edebildi.

(*) (1775-1864); *Imaginary Conversations of Literary Men and Statesmen* (1824-1829) ve *Imaginary Conversations of Greeks and Romans* (1853) gibi Victoria dönemi İngiltere'sinde çok popüler olan kitapların yazarı – ç.n

"Unutma, Juley Teyze, nişanlılığı tartışmaya kalkışmayacaksın. Mektubumu Helen'a ver, sen de ona canın ne istiyorsa söyle, ama akrabalardan kesinlikle uzak dur. Adlarını güç belâ daha yeni öğrendik; ayrıca böyle bir şey terbiyesizlik ve yanlış olur."

Mrs. Munt zekice bir espriyi kaçırmış olduğu korkusuyla, "Terbiyesizlik mi?" diye sordu.

"Yo, yersiz bir kelime kullandım. Bütün istediğim, senden sadece Helen'la konuşmanı rica etmekti."

"Sadece Helen'la."

"Çünkü..." Ama aşkın kişisel niteliğini enine boyuna açıklamanın sırası değildi. Margaret bundan kaçındı, teyzesinin eline dokunmakla ve King's Cross'tan başlamak üzere olan yolculuk üzerine yarı makul, yarı şairane düşlere dalmakla yetindi.

Büyük bir başkentte uzun süre yaşamış çoğu kişi gibi, büyük garlara karşı güçlü duygular besliyordu. Garlar bizim için ihtişama ve bilinmeyene açılan kapılardır. Buralardan serüvene ve güneşe açılır ve yine buralardan ne yazık ki geri döneriz. Paddington'da bütün Cornwall ve daha uzak batı saklıdır; Liverpool Street İstasyonu'na çıkan yokuşlarda bataklıklar ve Broads'un sonsuz göleti uyur; Euston İstasyonu'nun sütunları İskoçya'yı çevreler; Waterloo'nun ertelenmiş kaosunun gerisinden Wessex görünür. İtalyanlar bunu doğal yoldan kavrarlar; Berlin'de garson olarak çalışmak bahtsızlığına uğramış olanlar Anhalt Banhof'a Stazione d'Italia derler, çünkü evlerine dönmek için buradan yola çıkarlar. Ancak soğuk bir Londralı, şehrinin garlarına bir kişilik vermez ve utangaçça da olsa, korku ve aşk duygularını buralara kadar genişletmez.

King's Cross Garı, Margaret'a (bu, umarım, okuyucuyu ona karşı şartlandırmaz) her zaman sonsuzluğu düşündürüyordu. Garın konumu bile (görkemli Saint Pancras Ote-

li'nin biraz gerisine çekilmişti) hayatın maddiliği üzerine bir yorum getiriyordu akla. Aralarında çirkin bir saat bulunan birbirinin aynısı iki renksiz, büyük kemer sonucu başarılı olabilecek, ancak kesinlikle başarı terimleriyle ifade edilemeyecek ölümsüz bir serüven için çıkış noktası olmaya gayet uygundu. Eğer bu düşü gülünç buluyorsanız, unutmayın ki bunu size anlatan Margaret değildi ve izninizle şunları da araya sıkıştırayım ki trenin kalkmasına daha çok vardı ve Mrs. Munt her ne kadar ikinci mevki bilet almışsa da kondüktör onu birinci mevkie yerleştirdi (trende sadece iki ikinci mevki yer vardı; biri sigara içenler için, diğeri bebekler için – insanın bebeklerle yolculuk edeceği düşünülemezdi); Margaret, Wickham Place'e geri döndüğünde aşağıdaki telgrafı buldu:

> "Bitti. Keşke hiç yazmasaydım. Kimseye bahsetmeyin – HELEN."

Ama Juley Teyze gitmişti – geri döndürülmesinin imkânı yoktu ve bu dünyada hiçbir güç onu durduramazdı.

Üçüncü Bölüm

Mrs. Munt, kendinden gayet memnun, görevini prova etti. Yeğenleri başlarına buyruk genç kadınlardı ve onlara yardım etme fırsatını nadiren buluyordu. Emily'nin kızları hiçbir zaman başka kızlar gibi olmamıştı. Anneleri, Tibby'yi dünyaya getirirken ölmüştü; o zaman Helen beş, Margaret ise on üç yaşındaydı. Dul erkeğin, karısının kız kardeşiyle evlenmesine izin veren yasa tasarısı henüz oylanmamış olduğundan, Mrs. Munt'ın Wickham Place'e gidip eve göz kulak olmayı teklif etmesinde bir densizlik yoktu. Ama Alman ve tuhaf bir adam olan kayınbiraderi bu teklifi Margaret'a iletti; o da gençliğin verdiği kabalıkla, "Hayır, yalnız başımıza daha iyi idare ederiz," diye yanıtladı. Beş yıl sonra Mr. Schlegel de öldü ve Mrs. Munt teklifini tekrarladı. Artık olgunlaşmış olan Margaret minnettarlık duyduğunu söyledi ve son derece nazik davrandı, ama cevabı özünde aynı oldu. "Üçüncü defa işlerine karışmamalıyım," diye düşündü Mrs. Munt. Ama elbette ki karıştı. Artık reşit olan Margaret'ın parasını eski, sağlam yatırımlardan çekip her zaman batan yabancı fonlara yatırdığını büyük bir dehşetle öğrendi. Susmak cina-

yet olurdu. O, kendi parasını Britanya Demiryolları'na yatırmıştı; yeğenine kendisi gibi yapmasını hararetle tavsiye etti. "Böylece birlikte oluruz, tatlım." Margaret, sırf kibarlıktan, birkaç yüz poundu Nottingham Derby Railway'e yatırdı; yabancı fonların gayet iyi gelir getirmesine ve Nottingham Derby, ancak Britanya Demiryolları'nın becerebileceği kadar vakarla sürekli kaybetmeyi sürdürmesine rağmen, Mrs. Munt bir an olsun neşelenmekten ve "En azından bunu becerdim. İflas ettiğinde zavallı Margaret'ın elinin altında başvuracağı bir fon olacak," demekten geri durmadı. O yıl Helen da reşit olmuş ve tam olarak aynı şeyler yaşanmıştı; o da parasını devlet tahvillerinden çekmiş ve hemen hemen hiç baskı görmeden bir kısmını Nottingham Derby Railway'e ayırmıştı. Buraya kadar iyi hoştu, ama genç kızların toplumsal hayatına gelince, teyzeleri bu konuda başarısızlığını itiraf etmeliydi. Kızlar er geç "açılacaklardı", eğer bugüne kadar açılmadılarsa ileride bir gün daha şiddetle açılmak içindi bu. Wickham Place'de çok sayıda insan görüyorlardı; tıraşsız müzisyenler, hatta bir aktris, Alman kuzenler (yabancılar nasıldır, bilirsiniz), kara kıtasının otellerinde tanışılmış kişiler (bunların nasıl olduğu da bilinir). İlginçtir ki Swanage'da kimse kültüre Mrs. Munt'tan daha fazla değer vermiyordu; ancak bu tehlikeliydi ve felaketin eli kulağındaydı. Ne kadar haklıydı ve felaket anında orada bulunmak ne büyük şanstı!

Tren, sayısız tünelden geçerek hızla kuzeye doğru yol alıyordu. Sadece bir saatlik bir yoldu, ama Mrs. Munt pencereyi tekrar tekrar indirip kaldırmak zorunda kaldı. Tren Güney Welwyn Tüneli'nden geçti, kısa bir an ışığı gördü ve acıklı bir üne sahip Kuzey Welwyn Tüneli'ne daldı. Kemerleri sakin çayırların ve rüyadaymış gibi akan Tewin Suyu'nun üzerinden geçen muazzam viyadükleri aştı. Siyasetçi parklarının kıyısından geçti. Yüz yıllık bir uykudan otomobil kokularının hayat vereceği gibi bir hayata, karaciğer

hapı reklamlarının işaret ettiği gibi bir kültüre ansızın uyanarak sonsuzluğu herhangi bir demiryolundan daha çok hatırlatan Büyük Kuzey Yolu zaman zaman ona eşlik ediyordu. Mrs. Munt tarihe, trajediye, geçmişe, geleceğe aynı derecede kayıtsız kaldı; o, tamamıyla yolculuğunun amacına ve Helen'ı bu korkunç karışıklıktan kurtarmaya odaklanmıştı.

Howards End'e giden trenlerin kalktığı gar, Kuzey Yolu boyunca sık aralıklarla dizili köylerin en büyüklerinden biri olan Hilton'daydı; burası gelişmesini atlı arabaların ve hatta ondan da önceki dönemlerin trafiğine borçluydu. Londra'ya yakın oluşu onu kırsal çöküşten korumuştu ve uzun ana caddesi, konutlara doğru sağa ve sola tomurcuklanmıştı. Yaklaşık bir mil boyunca, bir dizi tuğlalı ve arduaz kaplı ev Mrs. Munt'ın kayıtsız gözlerinin önünden geçti; sadece bir noktada şosenin kıyısında omuz omuza vermiş altı Danimarka tümülüsünün (asker mezarları) sebep olduğu bir boşluk vardı. Bu tümülüslerin ötesinde evler sıklaştı ve tren neredeyse bir kent oluşturan karman çorman bir ev yığınının içinde durdu.

Gar da manzara gibi, Helen'ın mektupları gibi tarifi zor bir izlenim yaratıyordu. Nereye açılıyordu burası, İngiltere'ye mi, yoksa varoşlara mı? Ada ve metro peronlarıyla, iş adamlarının ısrarla istedikleri yüzeysel konforuyla yeni bir gardı. Ama Mrs. Munt'ın bile çok geçmeden farkına varacağı, yöre hayatına ve kişisel ilişkilere ait ipuçlarını da barındırıyordu.

"Bir ev arıyorum," dedi biletçi çocuğa. "Adı Howards Kır evi. Nerede olduğunu biliyor musunuz?"

"Mr. Wilcox!" diye seslendi çocuk.

Önlerindeki genç bir adam geri döndü.

"Howards End'i soruyor."

İleri doğru yürümekten başka yapacak bir şey kalmamıştı; fakat Mrs. Munt yabancı adamın yüzüne bile bakamayacak kadar heyecanlıydı. Ancak iki erkek kardeş olduğunu hatır-

layınca, "Affedersiniz, ama siz genç Mr. Wilcox musunuz yaşlı olanı mı?" diye sormayı akıl etti.

"Genç. Size nasıl yardım edebilirim?"

"Şey..." Kendini denetlemekte zorlanıyordu. "Gerçekten, siz misiniz? Ben..." Biletçi çocuktan uzaklaştı ve sesini alçaltarak, "Ben Miss Schlegel'in teyzesiyim. Kendimi tanıtmalıyım, değil mi? Adım Mrs. Munt."

Genç adamın şapkasını çıkarıp soğuk bir tavırla, "Tabii; Miss Schlegel bizde kalıyor. Onu mu görmek istiyordunuz?" dediğini gördü.

"Olabilir."

"Sizin için bir fayton çağırayım. Ama durun..." Düşündü. Otomobilimiz burada. Sizi ben götürürüm."

"Zahmet olacak."

"Yo, hayır. Bürodan bana bir koli getirilinceye kadar beklerseniz. Bu taraftan."

"Acaba yeğenim de sizinle birlikte mi?

"Hayır. Ben buraya babamla geldim. O, sizin geldiğiniz trenle kuzeye gitti. Miss Schlegel'i öğle yemeğinde görürsünüz. Umarım öğle yemeğini bizimle yersiniz."

Mrs. Munt, Helen'ın aşkını incelemeyi tamamlayıncaya kadar yemek konusunda söz vermekten kaçınarak, "Memnuniyetle size gelirim," dedi. Delikanlı kibar birine benziyordu, ama öyle çan çan konuşuyordu ki Mrs. Munt'ın gözlem yeteneği dumura uğradı. Çaktırmadan delikanlıya baktı.

Kadın gözüyle, yüzüne sert bir ifade veren ağzının kıyılarındaki derin çizgilerde ve köşeli geniş alnında bir kusur bulamadı. Esmer tenliydi, sinekkaydı tıraş olmuştu ve emretmeye alışkın olduğu görülüyordu.

"Öne mi oturursunuz, arkaya mı? Nereyi tercih edersiniz? Ön taraf çok rüzgâr alır."

"İzninizle, öne oturayım; böylece konuşabiliriz."

"Ama bir saniye lütfen. Nerede kaldı bu koli?" Kocaman

adımlarla büroya girdi ve değişik bir sesle bağırdı: "Hey, buraya baksanıza! Daha ne kadar bekleteceksiniz beni? Wilcox'a gelen koli, Howards End. Acele edin!"

Dışarı çıktığında, daha sakin bir ses tonuyla, "Bu garda işler rezalet," dedi, "burayı ben yönetsem, hepsini sepetlerdim. Binmenize yardım edebilir miyim?"

Mrs. Munt kırmızı deri kaplı lüks boşluğa yerleşirken "Çok naziksiniz," dedi ve bedeninin örtülerle, şallarla sarılmasına izin verdi. Mrs. Munt arzu ettiğinden daha kibar davranıyordu, ama bu genç adam gerçekten çok nazikti. Ayrıca ondan biraz çekiniyordu; delikanlının soğukkanlılığı tek kelimeyle olağanüstüydü. "Çok hoş," dedi defalarca, "Daha iyisini isteyemezdim," diye ilave etti.

Genç adam, şaşkınlık içinde, göz ucuyla kadına bakarak "Bunu söylemeniz büyük bir incelik," diye karşılık verdi; bu tür çoğu bakış gibi bu da Mrs. Munt'ın dikkatinden kaçtı. "Babamı trene yetiştirmek için gelmiştim," dedi.

"Biz de Helen'dan bu sabah bir mektup aldık."

Genç Wilcox benzin pompalıyor, manivelayı çeviriyor ve bu hikâyeyle hiçbir ilgisi olmayan daha bir yığın şey yapıyordu. Kocaman araba sarsılmaya başladı; açıklamalar yapmaya çalışan Mrs. Munt'ın gövdesi buna uygun bir şekilde kırmızı yastıklar arasında yukarı aşağı sıçradı. Genç adam, "Annem, sizi görmekten çok memnun olacak," diye mırıldandı. "Hah, koli. Howards End'in kolisini buraya getirin! Hey, buraya!"

Sakallı bir hamal bir elinde bir koli, diğerinde kayıt defteri dışarı çıkmıştı. Motorun tehditkâr bir hal alan mırıltısına bağırtılar karıştı: "İmzalamaya mecbur muyum? Bu kadar bekletildikten sonra bir de imza mı atacağım? Yanında bir kalemin de mi yok? Şunu aklına sok, bir dahaki sefere seni gar şefine şikâyet edeceğim. Senin zamanın değerli olmayabilir, ama benimki değerli. Al bakalım, al şu bahşişini."

"Çok özür dilerim, Mrs. Munt."

"Rica ederim, Mr. Wilcox."

"Köyün içinden geçerek gitmeme itirazınız var mı? Yolu biraz uzatmış oluyoruz, ama bir iki yere uğramam gerekiyor."

"Köyden geçerek gitmek hoşuma gider. Sizinle olaylar üzerine konuşmaya can atıyorum."

Bunları söyler söylemez, Margaret'ın talimatlarına uymadığı için utanç duydu. Ama tam tamına uymadığı da söylenemezdi. Margaret, onu olayı üçüncü şahıslarla tartışmaması için uyarmıştı. Mademki şans onları bir araya getirmişti, meseleyi genç adamın kendisiyle tartışmak elbette "terbiyesizce veya yanlış" olmazdı.

Pek konuşkan olmayan delikanlı karşılık vermedi. Kadının yanına tırmandı, eldivenlerini eline geçirdi, gözlüğünü taktı ve sakallı hamalın hayranlık dolu bakışları altında (hayat gizemli bir şey) gaza basıp arabayı yürüttü.

Gardan aşağı inerken rüzgâr yüzlerini dövüyor, Mrs. Munt'ın gözlerine toz doluyordu. Ama Büyük Kuzey Yolu'na döner dönmez Mrs. Munt ateşe başladı. "Pekâlâ, tahmin edebileceğiniz gibi, haber bizim için büyük bir şok oldu."

"Ne haberi?"

Mrs. Munt, "Mr. Wilcox," dedi samimiyetle, "Margaret bana her şeyi anlattı, her şeyi. Helen'ın mektubunu gördüm."

Genç adam cesaret edebildiği kadar hızlı gittiği şoseden gözünü ayıramadığından, Mrs. Munt'ın yüzüne bakamıyordu. Ama başını ondan yana eğdi ve "Pardon, anlayamadım," dedi.

"Helen'dan söz ediyorum. O çok sıra dışı biri –ona karşı beslediğiniz duyguları göz önüne alırsak, eminim bu yargıma katılırsınız–; aslında bütün Schlegeller çok sıra dışıdırlar. Buraya, müdahale etmek niyetiyle gelmedim, ama çok büyük bir sürpriz oldu."

Araba bir tuhafiyecinin önünde durdu. Delikanlı cevap vermeden oturduğu yerde dönüp köyden geçerken kaldırdıkları toz bulutuna baktı. Toz yeniden çöküyordu, ama tamamı kalktığı yola değil. Bir kısmı açık pencerelerden ev içlerine sızar, bir kısmı yol kıyısındaki bahçelerin güllerini ve bektaşiüzümlerini beyazlatırken bir kısmı da köylülerin ciğerlerine doluyordu. Delikanlının yorumu, "Acaba diyorum, ne zaman akıllanıp yolu asfaltlayacaklar?" oldu. Sonra tuhafiyeciden koltuğunun altında bir rulo muşambayla bir adam dışarı fırladı ve yeniden yola koyuldular.

"Margaret, zavallı Tibby yüzünden kendi gelemedi; bu yüzden görüşmeye onu temsilen ben geldim ."

Arabayı yeniden bir dükkânın önünde durdururken "Bu kadar anlayışsız olduğum için özür dilerim," dedi genç adam. "Ama hâlâ bir şey anlamış değilim."

"Helen, Mr. Wilcox; yeğenim ve siz."

Delikanlı gözlüğünü yukarı kaldırdı ve karşısındakine hayretten ağzı bir karış açık bakakaldı. Mrs. Munt'ın yüreği korkuyla sıkıştı; birbirlerini yanlış anladıkları ve görevine çok feci bir gafla başlamış olduğu kuşkusu düştü aklına.

"Miss Schlegel ve ben mi?" diye sordu, dudaklarını sımsıkı birbirine bastırarak.

"Bir yanlış anlamanın söz konusu olmadığına eminim," dedi Mrs. Munt titrek bir sesle. "Helen'ın mektubundan bu anlam çıkıyordu."

"Hangi anlam?"

"O ve siz..." Mrs. Munt sustu ve kirpiklerini aşağı indirdi.

"Sanırım, ne demek istediğinizi anlıyorum," dedi genç adam isteksizce, "ne büyük bir yanlış!"

Mrs. Munt, "O zaman, siz hiç..." kekeledi, yüzüne kan hücum etti; hiç doğmamış olmayı diledi.

"Zaten bir başkasıyla nişanlı olduğumdan, bu mümkün değil." Bir an ortalığa sessizlik çöktü, sonra delikanlı derin

bir nefes aldıktan sonra patladı: "Aman Tanrım! Sakın Paul'ün bir aptallık yaptığını söylemeyin bana."

"Ama Paul sizsiniz."

"Değilim."

"Öyleyse, garda neden öyle dediniz?"

"Böyle bir şey söylemedim."

"Özür dilerim, ama dediniz."

"Özür dilerim, ama demedim. Benim adım Charles."

"Genç", babaya karşı oğlu ya da iki kardeşten küçük olanı anlamına gelir. Her iki görüş lehine de çok laf edilmiştir, ileride de edilecektir. Ama şimdi, karşılarında başka sorunlar vardı.

"Bana söylemek istediğiniz, Paul..."

Mrs. Munt genç adamın ses tonundan hoşlanmadı. Bir hamala hitap ediyor gibi konuşuyordu; ayrıca garda kendisini aldattığı kesindi; o da sinirlendi.

"Bana söylemek istediğiniz, Paul ve yeğeniniz..."

Mrs. Munt (böyledir insan tabiatı) âşıkları savunmaya karar verdi. Haşin bir delikanlı tarafından sindirilecek değildi. "Evet, elbette birbirlerine çok değer veriyorlar," dedi. "Kuşkusuz zamanı geldiğinde öğreneceksiniz. Biz bu sabah haberdar olduk."

Charles yumruklarını sıkıp bağırdı, "Aptal, aptal, seni geri zekâlı!"

Mrs. Munt üzerindeki battaniyenin içinden sıyrılmaya çalıştı. "Böyle bir tavır takınırsanız, yürümeyi tercih ederim."

"Lütfen, böyle bir şey yapmayın. Sizi hemen eve götürüyorum. Böyle bir şeyin olamayacağını ve buna son verilmesi gerektiğini söylememe izin verin."

Mrs. Munt nadiren öfkeden deliye dönerdi ve bu ancak sevdiği insanları korumak istediğinde olurdu. Şimdi öfkesi alev alev yanıyordu. "Sizinle tamamen aynı fikirdeyim, beyefendi. Böyle bir şey imkânsız; gelip buna bir son verece-

ğim. Yeğenim çok sıra dışı biridir ve kendisini takdir etmekten uzak insanlar uğruna heba olup gitmesine sessizce göz yumacak değilim."

Charles dişlerini sıktı.

"Yeğenimin, kardeşinizi henüz bu Çarşamba'dan beri tanıdığını, anneniz ve babanızla rastgele bir otelde karşılaştığını düşünecek olursak..."

"Sesinizi alçaltabilir misiniz? Tezgâhtar bizi işitecek."

*Esprit de classe** –cümle uydurmak caizse– Mrs. Munt'ta çok güçlüydü. Aşağı tabakaların bir üyesi metal bir huniyi, bir kulplu tencereyi ve bir bahçe fıskiyesini muşamba rulosunun yanına yerleştirirken, o titreyerek oturdu.

"Tamam mı?"

"Evet, efendim." Ve aşağı tabaka, toz bulutu içinde kayboldu.

"Sizi uyarıyorum: Paul'ün kuruşu yok. İşe yaramaz."

"Bizi uyarmanıza gerek yok, Mr. Wilcox, sizi temin ederim. Uyarıya bizim tarafın değil, diğerinin ihtiyacı var. Yeğenim bir aptallık yapmış, onu bir güzel azarlayacağım ve beraberimde Londra'ya götüreceğim."

"Paul Nijerya'da kendine bir çıkış aramak zorunda. Evlenmeyi yıllarca düşünemez; evleneceği kadının da iklime dayanabilecek bir kadın olması gerekir ve daha başka bakımlardan... Paul neden bize anlatmadı? Elbette utandığından. Bir aptallık yaptığını biliyor. Gerçekten de aptal ki ne aptal!"

Mrs. Munt'ın içini öfke kapladı.

"Bu arada Miss Schlegel haberi ilan etmekte hiç zaman yitirmemiş."

"Bir erkek olsaydım, Mr. Wilcox, bu son sözünüz için kulağınızın tozuna bir tane patlatırdım. Siz yeğenimin çizmesini parlatmaya, onunla aynı odanın havasını solumaya bile layık değilsiniz ve bir de kalkmış... evet, bir de kalkmış... yo,

(*) (Fr.): Sınıf ruhu, sınıf anlayışı – ç.n.

sizin gibi biriyle tartışmayı reddediyorum."

"Bütün bildiğim, yeğeninizin yaydığı bir şeyi Paul'ün yaymadığı, babamın burada olmadığı ve benim de..."

"Ve benim bütün bildiğimse..."

"Cümlemi bitirmeme izin verir misiniz?"

"Hayır."

Charles dişlerini sıktı. Araba sıçraya sıçraya yolda zikzaklar çiziyordu.

Mrs. Munt çığlık attı.

Böylece, aşk ırkımızdan iki kişiyi bir araya getireceği zaman hep oynanan "Benim Ailem Seninkinden Üstündür" oyunundan bir bölüm oynadılar. Ama kem küm etmeden Schlegellerin Wilcoxlardan, Wilcoxların Schlegellerden daha iyi olduğunu dile getirerek, bu oyunu alışılmadık bir coşkuyla oynadılar. Nezaketi bir yana bırakmışlardı. Adam genç, kadın heyecanlıydı ve her ikisinde de gizli bir bayağılık damarı vardı. Kavgaları çoğu kavgadan daha şaşırtıcı değildi; o an için kaçınılmaz, daha sonra inanılmaz. Ama sıradan bir kavgadan daha temelsizdi. Birkaç dakika sonra bunu anladılar. Araba Howards End'in önünde durdu ve çok solgun görünen Helen, teyzesini karşılamaya koştu.

"Juley Teyze, demin Margaret'tan bir telgraf aldım; ben... ben sizin gelmenizi engellemeye çalıştım. Bitti, her şey bitti."

Bu kadarı Mrs. Munt için fazlaydı. Gözyaşlarına boğuldu.

"Teyze, sevgili Juley Teyze, yaptığım aptallığı öğren... öğrenmesinler. N'olur, hatırım için kendini tut."

"Paul," diye haykırdı eldivenlerini çıkaran Charles.

"Öğrenmesinler. Hiçbir zaman öğrenmesinler."

"Ah, sevgili Helen..."

"Paul! Paul!"

Evden çok genç bir adam çıktı.

"Paul, doğru mu bu?"

"Ben... şey..."

"Evet ya da hayır; apaçık bir soru sordum, apaçık cevap ver. Miss Schlegel'le sen..."

"Charles, tatlım," dedi, bahçeden gelen bir ses. "Charles, tatlım, kimse apaçık sorular sormaz. Böyle bir şey yoktur."

Hepsi sustu. Ses, Mrs. Wilcox'undu.

Mrs. Wilcox, tıpkı Helen'ın mektubunda betimlendiği gibi, çimlerin üstünde sessizce, kayarcasına yaklaştı; gerçekten de elinde bir demet kuru ot vardı. Genç adamlardan ve arabalarından çok, eve ve onu gölgeleyen ağaca ait gibi görünüyordu. İnsan, onun geçmişe taptığını ve sadece geçmişin bahşedebileceği içgüdüsel bilgeliğe –bizim beceriksizce aristokrasi adını verdiğimiz bir bilgeliğe– erdiğini derhal anlıyordu. Asil bir ailede dünyaya gelmemiş olabilirdi. Ama besbelli atalarını çok seviyordu ve onların kendisine yardım etmelerine izin veriyordu. Charles'ı öfkeli, Paul'ü korkmuş ve Mrs. Munt'ı gözyaşları içinde görünce, atalarının, kendisine "Kendilerine kötülük yapabilecek bu insanları birbirinden ayır. Gerisi bekleyebilir," dediğini duydu. Ve hiç soru sormadı. Daha da önemlisi, görgülü bir ev sahibesinin davranacağı tarzda, hiçbir şey olmamış gibi yaptı. "Miss Schlegel, teyzenizi kendi odanıza ya da benim odama götürür müsünüz, seçim sizin," dedi. "Paul, Evie'yi bul ve kahvaltının saat altıda olduğunu haber ver, ama herkesin kahvaltıya inebileceğinden emin değilim." Herkes söyleneni yaptığında, Mrs. Wilcox, hâlâ hafif bir hırıltıyla çalışan ve benzin kokan arabanın içinde kıpırdamadan oturan büyük oğluna döndü, ona şefkatle gülümsedi ve tek kelime etmeden çiçeklerine doğru uzaklaştı.

Charles, "Anne," diye seslendi, "Paul'ün yine aptallık ettiğini biliyor musun?"

"Her şey yolunda, canım. Nişanı bozdular."

"Nişan...!"

Mrs. Wilcox bir gülü koklamak için eğilirken, "İstersen, artık birbirlerini sevmiyorlar, diyelim," dedi.

Dördüncü Bölüm

Helen'la teyzesi, Wickham Place'e tam bir yıkıntı halinde döndüler ve Margaret bir süre için üç yatalağa hizmet etmek zorunda kaldı. Mrs. Munt çok geçmeden kendini toparladı. Geçmişi çarpıtma gücü öyle olağanüstüydü ki birkaç güne kalmadan kendi tedbirsizliğinin bu felakette oynadığı rolü unutmuştu. Kriz anında bile, "Tanrıya şükür," diye haykırmıştı, "zavallı Margaret bunları yaşamak zorunda kalmadı!" Londra'ya dönüş yolunda bu ifade "Birinin bu şoku yaşaması gerekiyordu," şekline dönüştü; daha sonra olgunlaşıp kesin şeklini aldı: "Bir zamanlar, şu Wilcox meselesinde Emily'nin kızlarına yardım ettim." Ama Helen daha zor iyileşti. Yeni düşünceler beyninde gök gürültüsü gibi patlıyor ve yankıları onu aptala çeviriyordu.

Doğruyu söylemek gerekirse Helen bir kişiye değil, aileye âşık olmuştu.

Paul'ün gelişinden önce, o âdeta aileyle aynı perdeden ses vermeye başlamıştı. Wilcoxların enerjisi onu şaşkına çevirmiş, duyarlı zihninde yeni güzellik imgeleri yaratmıştı. Bütün gün onlarla açık havada olmak, geceleri aynı çatı altın-

da uyumak ona en büyük yaşam sevinci gibi görünmüş ve çoğu kez aşkı müjdeleyen bir kişilik terkine yol açmıştı. Mr. Wilcox'un, Evie'nin ya da Charles'ın karşısında pes etmekten zevk almış; hayata bakışının akademik veya gerçeklikten uzak olduğunun; eşitliğin saçma, kadınlara oy hakkının saçma, sosyalizmin saçma, kişiliğin güçlenmesine yol açmadıkça sanat ve edebiyatın saçma olduğunun söylenmesinden hoşlanmıştı. Schlegel fetişleri teker teker yerle bir olmuş ve her ne kadar onları savunsa da Helen bundan büyük bir keyif almıştı. Mr. Wilcox, "Sağduyu sahibi bir tek iş adamı, dünyaya sizin bir düzine toplumsal reformcunuzdan daha fazla iyilik yapmıştır," dediğinde, bu ilginç iddiayı sesini çıkarmadan sineye çekmiş ve rahatça arkasına yaslanıp arabadaki yastıklara gömülmüştü. Charles, "Hizmetçi ve uşaklara karşı neden bu kadar kibar davranmalı ki? Onlar bunu anlamazlar," dediğinde, her zamanki Schlegel cevabını vermemiş, "Anlamazlarsa anlamasınlar, ben anlıyorum ya!" dememiş; tam tersine, gelecekte daha az kibar davranmaya kendi kendine söz vermişti. "Bomboş düşüncelere kapılmışım," diye düşündü, "bunlardan sıyrılmak benim için iyi olacak". Düşündüğü ya da yaptığı her şey, aldığı her soluk onu yavaş yavaş Paul'ün gelişine hazırladı. Paul kaçınılmazdı. Charles başka bir kıza ilgi duyuyordu; Mr. Wilcox çok yaşlı, Evie çok genç, Mrs. Wilcox çok farklıydı. Helen, uzaktaki kardeşin etrafını romantizmin halesiyle çevrelemeye, onu bu mutlu günlerin ihtişamıyla sarıp sarmalamaya, gözü pek idealine en fazla onun şahsında yaklaşabileceğini hissetmeye başladı. Paul'le onun aynı yaşta olduğunu söylemişti Evie. Çoğu insan, Paul'ün, kardeşinden daha yakışıklı olduğunu düşünüyordu. Paul golfte o kadar iyi olmasa da, atıcılıkta daha iyi olduğu kesindi. Ve Paul, sınavda başarılı olduğu için yüzünde güller açarak ve her güzel kızla flört etmeye hazır vaziyette ortaya çıktığında, Helen onu yarı yolda, hatta daha ileri-

de karşıladı ve Pazar akşamı samimiyetle ona doğru yöneldi.

Paul, Nijerya'ya gitme zamanının yaklaştığından söz etti, konuşmaya devam etmeli ve konuklarının kendini toparlamasına izin vermeliydi. Ama kızın inip kalkan göğsü gururunu okşadı. İhtiras mümkündü, o da ihtirasa kapıldı. İçinden bir ses, "Bu kız kendisini öpmene izin verecektir; böyle bir şansı bir daha elde edemeyebilirsin," diye fısıldadı.

İşte bu şekilde "olanlar oldu" ya da daha doğrusu Helen, benim kullandığımdan daha sevimsiz sözcüklerle, bunları kız kardeşine böyle resmetti. Ama bu öpücüğün şiirini, mucizesini, saatler boyu bütün benliğe yayılan büyüyü kim betimleyebilir? İnsanların bu rastlantısal çarpışmalarına bir İngiliz'in dudak bükmesi çok kolaydır. Adalı kinik de Adalı ahlakçı da bunlarda işine geleni bulur. Kolayca "geçici heyecan"dan söz eder, sonra da sönmeden önce bu heyecanın ne kadar güçlü ve yoğun olduğunu unuturuz. Bunun temelinde, hor görmeye ve unutuşa olan eğilimimiz yatar. Heyecanın yetersizliğini, erkeğin ve kadının bir defalık elektrik boşalmaları yaşayan değil sürekli ilişkiler kurabilen kişilikler olduğunu biliriz. Yine de bu eğilime fazlasıyla değer veririz. Bu kadar sıradan vuruşlarla cennetin kapılarının zorlanabileceğini kabul etmeyiz. Hayat Helen'a, her halükârda, bu delikanlının –Helen'ın hayatında bunun dışında bir rol oynamayacak olan bu delikanlının– kucaklayışından daha yoğun hiçbir şey getirmeyecekti. Delikanlı onu, yakalanma tehlikesi olan, aydınlık evden dışarı sürüklemiş, bildiği bir patikada önüne düşüp büyük dağ karaağacının koruyucu karanlığında duruncaya kadar götürmüştü. Sevilmek istediği bir anda, karanlıkta bir erkek Helen'ın kulağına "Seni seviyorum," diye fısıldamıştı. Zamanla delikanlının zayıf kişiliği Helen'ın zihninde silikleşmiş, anımsattığı sahneyse kalıcı olmuştu. Daha sonraki yıllarda Helen böyle bir şeyi bir daha hiç yaşamamıştı

"Anlıyorum," dedi Margaret, "en azından, bu tür şeylerden bugüne kadar ne anlaşılmışsa, o kadar anlıyorum. Şimdi bana Pazartesi sabahı ne olduğunu anlat."

"Birden bitti."

"Nasıl, Helen?"

"Giyinirken hâlâ mutluydum, ama merdivenleri inerken bir endişeye kapıldım ve yemek salonuna girdiğimde bunun bir işe yaramayacağını biliyordum. Evie oradaydı (açıklaması olanaksız), semaveri idare ediyordu ve Mr. Wilcox *Times* okuyordu."

"Paul de orada mıydı?"

"Evet. Charles ona menkul kıymetlerden söz ediyordu; onun korku içinde olduğunu gördüm."

Çok küçük işaretler, iki kız kardeşin birbirlerine çok şey anlatmasına yetiyordu. Margaret, sahnede gizli olan dehşeti gördü ve Helen'ın bir sonraki sözü onu şaşırtmadı.

"Ama öyle ama böyle, bu tür insanların korkmuş görünmesi çok berbat bir şey. Korkmak bizim için normal ya da başka tür insanlar, mesela baba için. Ama onlar gibi insanlar! Diğer herkes çok sakinken, Paul'ün, yanlış bir şey söyleyebileceğim ihtimaliyle korkudan deliye dönmüş olduğunu gördüğümde, bir an için bütün Wilcox ailesinin aldatıcı bir görünüş, bir gazete, bir araba, bir golf kulübü dekoru olduğunu ve bu dekor düşerse arkasında panik ve boşluktan başka bir şey bulamayacağımı hissettim."

"İnanmıyorum. Wilcoxlar bana çok samimi insanlar gibi görünmüştü, özellikle de kadın."

"Ben de inanmıyorum. Ama Paul o kadar geniş omuzluydu ve her türlü olağanüstü ayrıntı izlenimlerimi öyle kötü etkiliyordu ki bunun asla... asla yürümeyeceğinden kesinlikle emin oldum. Kahvaltıdan sonra, diğerleri dışarıda idman yaparken Paul'e, 'Herhalde aklımızı kaçırmıştık,' dedim ve anında rahatladığını gördüm, fena halde utanmış ol-

sa da. Evlenmek için gerekli paraya sahip olmadığı üzerine bir konuşma yapmaya başladı; kelimelerin başını gözünü yarıyordu; onu susturdum. O zaman, 'Bundan dolayı sizden özür dilemem gerekiyor, Miss Schlegel. Dün gece bana ne haller oldu, bilmiyorum,' dedi. Buna karşılık, 'Ben de bana ne haller oldu, bilmiyorum; geçelim,' dedim. Bunun üzerine ayrıldık; en azından, dün gece sıcağı sıcağına bunu sana yazmış olduğumu hatırlayıncaya kadar; bu onu yeniden korkuttu. Ondan benim adıma bir telgraf göndermesini istedim; çünkü senin geleceğini veya bir şey yapacağını tahmin ediyordu. Arabayı almaya çalıştı, ama Charles ile Mr. Wilcox'un gara gitmek için ona ihtiyacı vardı. Charles telgrafımı kendisi göndermeyi teklif edince, telgrafın önemli olmadığını söylemek zorunda kaldım; çünkü Paul, kaç defa kaleme aldıysam, her seferinde insanların bir şeylerden kuşkulanacağını ileri sürdüğü telgrafı Charles'ın okuyabileceğini söylemişti. Sonunda, Paul kendisi kartuş almak bahanesiyle telgrafı yaya olarak götürdü; şu veya bu nedenle telgraf postaneye vaktinde ulaşamamış oldu. Çok korkunç bir sabahtı. Paul her geçen dakika daha fazla nefret etti benden; Evie beni neredeyse avaz avaz bağırtacak kadar kriketten söz edip durdu. Bundan önceki günlerde ona nasıl tahammül etmişim, anlamadım. Sonra senin, Juley Teyze'nin bu trenle geldiğini haber veren telgrafın geldi ve Paul (ah, ne korkunç!) işi elime yüzüme bulaştırdığımı söyledi. Ama Mrs. Wilcox biliyordu."

"Neyi biliyordu?"

"Her şeyi; oysaki ne Paul ne ben ona tek kelime etmiştik, yine de sanıyorum başından beri her şeyi biliyordu."

"Size kulak misafiri olmuş olmalı."

"Ben de öyle sanıyorum, ama her şey o kadar akıl almaz görünüyordu ki. Charles'la Juley Teyze birbirlerine verip veriştirerek Howards End'e vardıklarında, Mrs. Wilcox sakin

bir tavırla bahçeden çıkıp ortalığı yatıştırdı. Öff! Ne iğrenç bir işti. Bunca tel..." Helen iç geçirdi.

"Bunca telgrafın ve kızgınlığın nedeninin, sırf senin genç bir adamla bir defa buluşman olduğunu düşünmek!" diye tamamladı Margaret.

Helen başını sallayarak onayladı.

"Ben de bunu sık sık düşünmüşümdür, Helen. Dünyadaki en ilginç konulardan biridir bu. Gerçek şu ki dışarıda, senin ve benim asla dokunmadığımız muazzam bir hayat var; telgrafların ve kızgınlıkların da işin içine karıştığı bir hayat. Bizim esas kabul ettiğimiz insandan insana ilişkiler orada esas olmaktan çıkar. Aşk orada, evlilik sözleşmeleri; ölüm, veraset vergisi anlamına gelir. Buraya kadar tamam. Ama problem tam da bu noktadan kaynaklanıyor. Bu dış hayat, görünüşte korkunç da olsa, çoğu kez gerçek hayat gibi görünüyor; direnen, karakteri gerçekten oluşturan o. Kişisel ilişkiler sonunda şapşallığa mı varıyor ne?"

"Ah, Meg... Wilcoxlar gözüme o kadar ehil ve her işin üstesinden gelir göründüğünde, bu denli net olmasa da, ben de tam olarak böyle hissettim."

"Şimdi hissetmiyor musun?"

"Paul'ün kahvaltıdaki halini hatırlıyorum," dedi Helen sakince. "Hiç unutmayacağım onu. Güvenebileceği hiçbir şey yoktu. Biliyorum ki kişisel ilişkiler, dünya durdukça, hayatın ta kendisidir."

"Âmin!"

Böylece Wilcox dönemi, ardında birbirine karışmış acı, tatlı anılar bırakarak geri plana düştü ve kız kardeşler, Helen'ın göklere çıkardığı bir hayat sürmeye başladılar. Birbirleriyle ve başka insanlarla konuştular, Wickham Place'deki dar ve yüksek evi hoşlandıkları veya dost olabilecekleri insanlarla doldurdular. Hatta halk toplantılarına katıldılar. Siyasetçilerin bize tavsiye ettiği gibi değilse de kendi tarzların-

da siyasete ilgi gösterdiler; sosyal hayatın, hayatta güzel olan ne varsa onu yansıtmasını arzu ettiler. Ilımlılık, hoşgörü ve kadın erkek eşitliği onlar için anlaşılır çığlıklar iken, Tibet'teki ilerleme politikamızı hak ettiği kadar dikkatle izlemediler ve bazen de bütün Britanya İmparatorluğu'nu, saygılı olmakla birlikte şaşkın bir iç çekişle reddettiler. Tarihin görkemi onlar gibilerin üzerinde yükselmez: Tamamen Miss Schlegellerden oluşan bir dünya renksiz ve kansız bir yer olurdu. Ama dünya bildiğimiz dünya olduğundan, Miss Schlegeller orada belki de yıldızlar gibi parlarlar.

Miss Schlegellerin kökeni üzerine birkaç söz. Teyzelerinin göstermelik bir ciddiyetle ileri sürdüğü gibi "safkan İngiliz" değillerdi. Ama öte yandan, terimin kötü anlamıyla "Alman" da değillerdi. Babaları Almanya'da elli yıl önce bugünkünden* daha fazla göze çarpan tipte biriydi. İngiliz gazetecilerin el üstünde tuttuğu saldırgan Alman'a uzak olduğu kadar, İngiliz bilgeliğinin değer verdiği evcil Alman'a da uzaktı. İlla da onu bir sınıfa sokmak gerekiyorsa, Hegel'in ve Kant'ın yurttaşı, hayalciliğe eğilimli ve emperyalizmi havada bir emperyalizm olan bir idealist olduğunu söyleyebiliriz. Hayatı eylemsizlik içinde geçmiş falan da değildi. Danimarkalılara, Avusturyalılara, sonra da Fransızlara karşı savaşmış, savaşmış, savaşmıştı. Ama zaferin sonuçlarını gözünde canlandırarak savaşmamıştı. Sedan'dan sonra, Napoleon'un boyalı bıyıklarının kırlaştığını gördüğünde ve yine Paris'e girdikten sonra Tuileries'nin paramparça olmuş camlarını gördüğünde hakikat ışığı kafasında çakar gibi oldu. Barış ilan edildi; tam bir barış. Bir imparatorluk doğuyordu; fakat o, bütün Alsace-Lorraine'in yerini dolduramayacağı bir özelliğin kaybolduğunu biliyordu. Ticari güç Almanya, deniz gücü Almanya, falan yerde sömürgeleri olan, filan yerlerde genişleme politikası yürüten ve daha başka yerler için meşru emel-

(*) Kitap 1909'da yazılmıştır – ç.n.

ler besleyen Almanya... Başkaları böyle bir ülkeyi tutkuyla sevebilir ve sadakatle ona hizmet edebilirdi; ama o kendi payına zaferin meyvelerini reddederek İngiliz uyruğuna geçti. Ailesinin daha ağırbaşlı üyeleri onu hiçbir zaman bağışlamadılar ve çocuklarını, terimin kötü anlamıyla "İngiliz" olmasa da, safkan Alman olarak da görmediler. Taşra üniversitelerinden birinde iş buldu ve orada Zavallı Emily (başkaları için *Die Engländerin*) ile evlendi; Emily'nin parası vardı: Londra'ya taşındılar ve çok sayıda tanış edindiler. Ama göçmenin bakışları hep denizin ötesine çevrili kaldı. Anavatanı karartan materyalizm bulutlarının dağılacağı ve eskinin yumuşak entelektüel ışığının yeniden ortaya çıkacağı umudunu besliyordu. "Biz Almanların aptal olduğunu mu ima ediyorsun, Ernst Amca?" diye haykırmıştı küstah ve kendini beğenmiş bir yeğen. Ernst Amca, "Bana göre öyle. Zekâdan yararlanıyorsunuz, ama onu artık umursamıyorsunuz. Ben buna aptallık derim," diye karşılık verdi. Küstah yeğen kavrayamadığından devam etti: "Siz sadece kullanabildiğiniz şeylere önem veriyorsunuz ve onları şöyle sıralıyorsunuz: Para, fevkalade yararlı; zekâ, oldukça yararlı; hayal gücü, hiçbir yararı yok. Hayır" –diğeri karşı çıkmış olduğundan– "sizin Pan-Germanizminiz artık bizim buradaki emperyalizmimizden daha yaratıcı değil. Büyüklük karşısında heyecana kapılmak, bin kilometre karenin bir kilometre kareden bin defa daha harikulade, bir milyon kilometre kareninse neredeyse gökyüzü kadar olduğunu düşünmek sadece bayağı ruhların harcıdır. Bu hayal gücü değildir. Tam tersine, onu öldürür. Bu ülkenin şairleri büyüklüğü övmeye kalkıştıklarında derhal ölürler; bu doğaldır. Sizin şairleriniz de ölüyor, filozoflarınız da, Avrupa'nın iki yüz yıldır dinlediği müzisyenleriniz de. Yok oldular, onları besleyen küçük saraylarla birlikte yok oldular; Esterhazy ve Weimer'le birlikte yok oldular. Ne? Ne, diyorsun? Üniversiteleriniz mi? Ah,

evet, İngiltere'nin bilgili insanlarından daha çok gerçek toplayan bilgili insanlarınız var sizin. Onlar gerçekler, gerçekler, gerçekler topluyorlar, gerçeğin kralını topluyorlar. Ama bunların hangisi içlerindeki ışığı yeniden yakacak?"

Margaret, bütün bunları küstah yeğenin dizlerinde dinledi.

Küçük kızlar için eşsiz bir eğitimdi bu. Küstah yeğen, günlerden bir gün yanında daha da küstah bir eşle birlikte Wickham Place'e gelmişti; her ikisi de Almanya'nın Tanrı tarafından dünyayı yönetmek üzere atandığından emindiler. Ertesi gün de Büyük Britanya'nın aynı yetkili tarafından aynı göreve atanmış olduğu kanaatiyle Juley Teyze gelecekti. Sesleri yüksek çıkan bu iki tarafın ikisi de haklı mıydı? Bir defasında, taraflar karşılaştığında Margaret meseleyi kendi huzurunda tartışıp bir sonuca bağlamaları için ellerini birleştirerek onlara yalvardı. Bunun üzerine hepsi kıpkırmızı kesildi ve havadan söz etmeye başladılar. "Baba," diye haykırdı Margaret (çok saldırgan bir çocuktu) "bu kadar açık bir sorunu tartışmayı neden reddediyorlar?" Babası, tarafları sert sert süzerek, bilmediğini söyledi. O zaman Margaret boynunu bir yana eğip kendi yorumunu dile getirdi; "Bana göre iki şeyden biri açık: Ya Tanrı İngiltere ve Almanya için ne istediğini bilmiyor ya da bu insanlar Tanrı'nın ne istediğini bilmiyor." Tatsız küçük bir kız, ama on üçünde insanların çoğunun ömür boyu anlamadığı ikilemi kavramıştı. Zihni bir yürek gibi atıyor, her geçen gün daha esnek, daha güçlü bir hal alıyordu. Vardığı sonuç şöyle oldu: İnsanoğlu, bilinmeyene, herhangi bir organizmadan daha fazla yanaşır. Bu yargıdan bir daha hiç şaşmayacaktı.

Helen da, daha güvenilmez adımlarla da olsa, aynı yolda yürüdü. Karakter olarak kız kardeşine benziyordu, ama güzeldi ve sonuçta daha hoş vakit geçirmeye eğilimliydi. İnsanlar, özellikle bunlar yeni tanışlar olduğunda, onun et-

rafında daha kolayca toplanıyordu ve azıcık iltifat onu çok mutlu ediyordu. Babaları ölüp de Wickham Place'i yalnız idare etmeye başladıklarında, Helen çoğunlukla konukların tamamını kendine çekerken, Margaret (her ikisinin de ağzı iyi laf yapıyordu) hiç rağbet görmezdi. Her iki kız kardeş de bunu mesele yapmadı. Helen daha sonra asla özür dilemedi; Margaret en ufak bir hınç duymadı. Ama görünüşün karakter üzerine etkisi vardır. Kızlar küçükken birbirlerine benziyorlardı; fakat Wilcoxları tanıdıkları dönemde farklı tavırlar benimsemeye başlamışlardı; küçüğü, başkalarını ayartmaya daha eğilimliydi, ayartıyor ve ayartılmaya izin veriyordu; büyüğüyse dosdoğru yoluna gitti ve ara sıra uğranılan başarısızlıkları oyunun bir parçası kabul etti.

Tibby'den uzun uzadıya söz etmeye gerek yok. O şimdi on altısında, zeki bir çocuktu, ama hazımsız ve uzlaşmaz biriydi.

Beşinci Bölüm

Beethoven'in Beşinci Senfonisi genel olarak insan kulağını bugüne kadar doldurmuş en yüce gürültü kabul edilir. Her durumdaki her türden insan onda kendince bir şeyler bulur. İster Mrs. Munt gibi olun ve müzik başladığında parmaklarınızla gizlice tempo tutun (elbette başkalarını rahatsız etmeyecek şekilde) ister müziğin selinde kahramanlar ve gemi enkazları gören Helen gibi olun, ister sadece müziği gören Margaret gibi, ister kontrpuan üzerine derin bilgisi olan ve bütün partisyonu dizlerinde açık tutan Tibby gibi, ister her zaman Beethoven'in *echt Deutsch* olduğunu hatırlayan kuzinleri Fräulein Mosebach gibi, ister Fräulein Mosebach'tan başka bir şey hatırlamayan Mosebach'ın genç arkadaşı gibi; her halükârda yaşama arzunuz canlanır ve böyle bir gürültü için iki şilinin ucuz olduğunu kabul edersiniz. Manchester'daki Free Trade Hall kadar iç karartıcı olmasa da Londra'daki en iç karartıcı müzikhol olan Queen's Hall'de de dinleseniz; pirinç müzik aletlerinin sesinin orkestranın geri kalanının sesinden önce kulağınıza eriştiği salonun en sonunda bile oturuyor olsanız, bu fiyat yine de ucuzdur.

İlk bölümün sonunda, "Margaret kiminle konuşuyor?" diye sordu Mrs. Munt. Wickham Place'i ziyaret etmek için yeniden Londra'ya gelmişti.

Helen, uzun arkadaş grubu sırasına bir göz attı ve bilmediğini söyledi.

"Margaret'ın ilgilendiği şu genç adamlardan biri olabilir mi bu?"

"Herhalde," diye karşılık verdi Helen. Bütün benliğini müziğe vermiş olduğundan, tanıdığı gençlerden hangileriyle ilgilendiğini tahmine kalkışmadı.

"Kızlar siz ikiniz her zaman inanılmaz... en iyisi susmak."

Çünkü Andante başlamıştı; çok güzel. Ama Beethoven'ın yazmış olduğu bütün diğer harika Andante'lerle aynı aileden olduğu havasını veren ve Helen'ın zihninde daha çok birinci bölümün kahramanlarını ve gemi enkazlarını üçüncü bölümün kahramanlarından ve gulyabanilerinden ayıran Andante. Helen temayı bir defa baştan sona dinledi, sonra dikkatini başka taraflara yöneltti, bakışlarını seyirciler, org ya da mimari üzerinde gezdirdi. Üstlerine ekim güneşi vuran soluk renkli pantolonlar giyinmiş ve ilginç olmaktan uzak hareketlerle birbirlerine doğru eğilen çiftler halinde Queen's Hall'ün tavanını çepeçevre kuşatan bir deri bir kemik Cupidleri, kınayan bakışlarla izledi. "Bu Cupidlere benzeyen bir adamla evlenmek ne korkunç bir şey olurdu!" diye düşündü. Burada Beethoven, temasını süslemeye başladı; bunun üzerine Helen temayı bir kez daha baştan sona dinledi, sonra kuzini Frieda'ya gülümsedi. Ama klasik müzik dinlemekte olan Frieda ona karşılık veremezdi. Herr Liesecke de sanki vahşi atlar dikkatini dağıtamazmış gibi görünüyordu; alnı çizgilerle buruş buruş olmuş, dudakları aralanmıştı, kelebek gözlüğü burnuyla dik açı yapıyordu ve iri, beyaz ellerini dizlerinin üzerine koymuştu. Helen'ın yanında, parmaklarıyla tempo tutmamak için kendini zorlukla diz-

ginleyen, fazlasıyla İngiliz Juley Teyze oturuyordu. Ne kadar ilginç insanlardı bu koltuk sırasında oturanlar! Onları bir araya getirmek için ne değişik gelişmeler etkide bulunmuştu! Burada Beethoven büyük bir tatlılıkla kem küm etti, "uff" dedi ve Andante sona erdi. Alkışlar ve Alman izleyicilerden *wunderschön*! *prachtvoll*!* haykırışları işitildi. Margaret yeni genç arkadaşıyla konuşmaya başladı; Helen, teyzesine, "Şimdi en şahane bölüm geliyor: önce gulyabaniler, ardından da dans eden fil üçlüsü," dedi; Tibby, gruptan, özellikle davul geçişlerine dikkat etmelerini rica etti.

"Ne geçişleri, tatlım?"

"Davul, Juley Teyze."

"Hayır, hayır," diye fısıldadı Helen, "gulyabanilerin tam gittiler derken geri döndükleri bölümü kesinlikle kaçırmayın. Tam o sırada müzik başladı; bir gulyabani sessiz adımlarla evreni bir uçtan diğerine kat etti. Diğerleri onu izledi. Saldırgan yaratıklar değillerdi; onları Helen'ın gözünde bu kadar korkunç yapan buydu. Geçerken sadece gözlem yapıyorlardı; böyle bir ihtişam ve kahramanlık dünyada yoktu. Dans eden fillerin araya girmesinden sonra gulyabaniler ikinci defa gözlem yapmak üzere geri döndüler. Helen onlarla ters düşmüyordu, çünkü hayatında hiç değilse bir defa onlarla aynı izlenime kapılmış ve gençliğin güvenilir duvarlarının yıkıldığını görmüştü. Panik ve boşluk! Panik ve boşluk! Gulyabaniler haklıydı. Kardeşi parmağını kaldırdı; davul geçişleri başlamıştı.

Çünkü, sanki çok ileri gidilmiş gibi, Beethoven duruma el koymaya karar vermiş ve gulyabanilere istediğini yaptırmaya başlamıştı. Beethoven şahsen ortaya çıktı. Bir fiske vuruşuyla gulyabaniler minör perdesi yerine majör perdesinde yürümeye başladılar; sonra kuvvetle üfledi; gulyabaniler çil yavrusu gibi dağıldılar! Şan şeref sağanakları, kocaman kı-

(*) (Alm.): Harika, mükemmel! – ç.n.

lıçlarla çarpışan tanrılar ve yarı tanrılar, savaş alanına yayılan renk ve kokular, muhteşem zafer, muhteşem ölüm! Her şey kızın gözleri önünde cereyan etti; bu sanki dokunulabilecek bir şeymiş gibi eldivenli elini uzattı. Bütün felaketler devasa, bütün çekişmeler cazipti; yenenler ve yenilenler en uzak yıldızların meleklerince aynı şekilde alkışlandı.

Peki ya gulyabaniler? Onlar gerçekten orada mıydı? Onlar korkaklığın ve inançsızlığın hayaletleri miydiler sadece? Sağduyu onları defetmeye yeterli miydi? Wilcoxlar veya Başkan Roosevelt gibi insanlar "evet" derler buna. Beethoven daha iyi biliyordu. Gulyabaniler gerçekten oradaydı. Geri dönebilirlerdi; nitekim döndüler de. Hayatın bütün görkemi sanki kaynayıp taşabilir, buhar ve köpük halinde heba olabilir gibiydi. Bu çözünmede, her zaman aynı korkunç, uğursuz nota işitiliyor ve yine bir gulyabani artan habisliğiyle sessizce evreni bir baştan diğerine kat ediyordu. Panik ve boşluk! Panik ve boşluk! Dünyanın alev alev yanan surları bile yıkılabilirdi. Beethoven sonunda her şeyi hale yola koymayı tercih etti. Surları yükseltti. İkinci defa üfledi ve yine gulyabaniler çil yavrusu gibi dağıldılar. Şan şeref sağanaklarını, kahramanlığı, gençliği, hayatın ve ölümün azametini geri getirdi ve insanüstü bir coşkunun gümbürtüleri arasında *Beşinci Senfoni*'sini sona erdirdi. Ama gulyabaniler oradaydı. Geri dönebilirlerdi. Beethoven bunu o kadar cesaretle dile getirdi ki bu yüzden başka şeyler söylediğinde de insan ona inanabiliyor.

Alkışlar sürerken Helen kalabalığı yararak kendini dışarı attı. Yalnız kalmak istiyordu. Müzik, geçmişte olanları ve hayatı boyunca başına gelebilecekleri kavramasını sağlamıştı. Hiçbir şeyin değiştiremeyeceği yazılı bir metin gibi okudu bunu. Notalar ona şunu ya da bunu ifade ediyordu; müziğin ya da hayatın başka bir anlamı olması düşünülemezdi. Doğrudan çıkışa yöneldi, yavaş yavaş merdivenlerden indi ve sonbahar havasını içine çekerek ağır adımlarla evin yolunu tuttu.

"Margaret," diye seslendi Mrs. Munt, "Helen'ın bir şeyi yok ya?"

"Yo, bir şeyi yok."

"Her zaman programın ortasında gidiyor," dedi Tibby.

"Belli ki müzik onu derinden etkiliyor," dedi Fräulein Mosebach.

"Affedersiniz," dedi bir süredir söyleyeceği cümleyi hazırlamaya çalışan Margaret'ın genç arkadaşı, "bu hanım, farkında olmadan benim şemsiyemi götürmüş."

"Allah Allah. Çok üzüldüm. Tibby, koş Helen'ı yakala."

"O zaman, Dört Ciddi Şarkı'yı* kaçırırım."

"Tibby, canım, gitmelisin."

"Önemi yok," dedi genç adam; aslında şemsiyesi için biraz endişeleniyordu.

"Olur mu? Elbette önemli. Tibby! Tibby!"

Tibby ayağa kalktı, kasten bedenini koltukların arkasına yapıştırdı. Yerinden kalkıp, şapkasını buluncaya ve emniyetle partisyonun üzerine koyuncaya kadar Helen'ın arkasından koşmak için "çok geç" olmuştu. Dört Ciddi Şarkı başlamıştı; müzik icra edilirken dışarı çıkmak yasaktı.

"Kız kardeşim çok dikkatsiz," diye fısıldadı Margaret.

"Önemi yok," diye karşılık verdi genç adam, ama sesi ölgün ve soğuktu.

"Bana adresinizi, verirseniz..."

Genç adam, "Önemi yok, önemi yok," diyerek paltosunun eteklerini dizlerinin üstüne çekti.

Sonra Margaret'ın kulağına Dört Ciddi Şarkı çalındı. Brahms, bütün hırçınlığına ve yakınmalarına karşın, bir şemsiye çalmakla suçlanan birinin ne hissettiğini asla tahmin edememiştir. Bu aptal genç adam besbelli ki onun, Helen'ın ve Tibby'nin bir üçkâğıt peşinde olduğunu, adresini verecek olursa bir gece yarısı kapısını kırıp evine girecekle-

(*) Brahms'ın İncil'den metinler üzerine 1896 tarihli bestesi – ç.n.

rini ve kendisini soyup soğana çevireceklerini düşünüyordu. Çoğu kadın buna güler geçerdi, ama Margaret bunda belli belirsiz bir iğrençlik gördüğü için cidden umursamıştı. Başkalarına güvenmek sadece zenginlerin göze alabileceği bir lükstür, yoksulların buna gücü yetmez. Brahms'ın homurdanması sona erer ermez Margaret genç adama kendi kartını verdi ve "İşte bizim adresimiz; isterseniz konserden sonra şemsiyenizi almak için uğrayabilirsiniz. Hata bizde olduğu için size zahmet vermek istememiştim," dedi.

Wickham Place'in W.'sini* görünce genç adamın yüzü hafifçe aydınlandı. Margaret onu hüzünle seyrediyordu. Şüphe genç adamın içini kavuruyor, yine de kabalaşmaya cesaret edemiyordu ne de olsa bu iyi giyimli insanlar dürüst olabilirlerdi. Margaret delikanlının, "Bu öğleden sonraki program iyi bir program, değil mi?" demesini iyiye yordu, çünkü şemsiye meselesi araya girmeden önce açtığı konuydu bu.

Cesaret verici tipte kadınlardan olmayan Margaret, "Beethoven iyi," dedi. "Ama ne Brahms'ı severim, ne ondan önce gelen Mendelsshon'u, (brr!) ne de onu takip eden Elgar'ı."**

Söylenenleri işiten Herr Liesecke, "Ne?" dedi, "*Pomp and Circumstance* iyi değil mi?"

"Ah, Margaret, ne sinirsin!" diye bağırdı teyzesi. Ben burada, "Herr Liesecke'yi kalması ve *Pomp and Circumstance*'ı dinlemesi için ikna etmeye çalışıyordum; sen her şeyi berbat ediyorsun. *Bizim* müzik üretimimizi tanımasını o kadar arzuluyorum ki. İngiliz kompozitörleri aşağılamamalısın, Margaret."

(*) Londra'nın batısında aristokratların oturduğu bir semt – ç.n.

(**) Edward Elgar (1857-1934): İngiliz besteci. Romantik oda müziği örnekleri arasında yer alan besteleri İngiliz müziğinin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Melodileri yüzünden müziği pek çoklarınca İngiliz bulunmuştur. Elgar'ın, Schlegeller (ve bu arada E.M. Forster) tarafından bayağı ve sıradan bulunduğu anlaşılmaktadır – ç.n.

"Ben şahsen parçayı Stettin'de iki defa dinledim," dedi Fräulein Mosebach. "Biraz dramatik."

"Frieda, siz İngiliz müziğini küçümsüyorsunuz. Hayır, demeyin. Ve İngiliz sanatını. Ve İngiliz edebiyatını; Shakespeare dışında ki o da Alman. Çok güzel. Gidebilirsiniz."

Birbirleriyle bakışan âşıklar gülmeye koyuldular. Ortak bir güdünün etkisiyle ayağa fırlayıp *Pomp and Circumstance*'tan kaçtılar.

Herr Liesecke, Mrs. Munt'ın yanından hafifçe dokunarak geçerken, "Finsbury Sirki'ne uğramamız gerekiyor, gerçekten" dedi. Ve tam zamanında kendilerini salondan dışarı attılar; müzik başlıyordu.

"Margaret..." yüksek sesle fısıldayan Juley Teyze'ydi.

"Margaret, Margaret! Fräulein Mosebach küçük güzel çantasını koltuğunda unutmuş."

Gerçekten de, içinde Frieda'nın adres defterinin, cep sözlüğünün, Londra haritasının ve parasının bulunduğu el çantası oradaydı.

"Uff, ne sinir bozucu... ne aileyiz ya! Fr... Frieda!"

"Hışşt!" dedi, müziğin güzel olduğunu düşünen herkes.

"Ama Finsbury Sirki'nin numarası onun içinde."

"Acaba, ben..." dedi kuşkucu genç adam, kulaklarına kadar kızararak.

"Ah, çok minnettar olurum."

Genç adam çantayı alıp (içindeki para şıngırdıyordu) salondan dışarı süzüldü. Tam döner kapıdan çıkarlarken onları yakaladı; Alman kız tatlı tatlı gülümsedi, kavalyesi nezaketle başını eğerek selam verdi. Genç adam herkesle ödeşmiş olduğu duygusuyla yerine döndü. Şahsına gösterilen güven pek önemli olmasa da, kendisinin onlara karşı duyduğu güvensizliğin ortadan kalktığını hissediyordu; şu şemsiye meselesinde muhtemelen ona "katakulli" yapmaya kalkışmamışlardı. Bu genç adam geçmişte fena halde, belki bu-

naltıcı derecede "katakulliye" gelmişti; şimdi enerjisinin çoğu, kendini bilinmeyene karşı savunmaya gidiyordu. Ama bu öğleden sonra –belki müzik sebebiyle– insanın zaman zaman gevşemesi gerektiğini kavrıyordu, yoksa neye yarardı yaşamak? Wickham Place, W. risk taşısa da, çoğu bakımdan güvenliydi; bu riski alacaktı.

Konserin sonunda, Margaret, "Çok yakında oturuyoruz; şimdi oraya gidiyorum. Beraberce yürüyüp şemsiyenize bakalım mı?" dediğinde, genç adam sakince, "Teşekkür ederim," dedi ve Queen's Hall'den Margaret'la birlikte çıktı. Margaret onun merdivenlerden inerken bir kadına yardım etmeye veya onun program kitapçığını taşımaya daha az hevesli olmasını isterdi; sosyal sınıfı, tavırlarıyla canını sıkacak kadar kendisininkine yakındı. Ama delikanlıyı genel olarak ilginç buluyordu (o dönemde Schlegeller genellikle herkesi ilginç buluyordu) ve dudakları kültürden söz ederken yüreği onu çaya davet etmeyi planlıyordu.

"Müzikten sonra insan nasıl da yoruluyor!" diye başladı söze Margaret.

"Queen's Hall'deki atmosferi boğucu mu buluyorsunuz?"

"Hem de fena halde."

"Ama Covent Garden'daki atmosferin daha da boğucu olduğuna şüphe yok."

"Oraya sık sık gider misiniz?"

"İşimden fırsat bulduğumda Royal Opera'daki sanat galerisine giderim."

Helen olsa, "Ben de sanat galerisini severim," diye haykırır, böylece genç adamın sempatisini kazanmış olurdu. Helen böyle şeyler yapabilirdi. Ama Margaret "insanları konuşturmak"tan ve "işini yürütmek"ten neredeyse ölesiye dehşet duyardı. Covent Garden'daki sanat galerisine sürekli olmasa da gitmişti; pahalı koltukları tercih etmiş, yine de pek hoşlanmamıştı. Bu yüzden cevap vermedi.

"Bu yıl üç defa gittim: *Faust*'a, *Tosca*'ya ve..." *Tannhäuser* diye mi telaffuz etmeliydi, yoksa *Tannhoïser* diye mi? En iyisi riske girmemekti.

Margaret *Tosca*'yı da *Faust*'u da sevmezdi. Dolayısıyla şu ya da bu nedenle, yeğeniyle ilişkileri sıkıntılı bir hal alan Mrs. Munt'ın sesi eşliğinde sessizce yürümeye başladılar.

"Bir *bakıma*, Tibby, bu parçayı çok iyi hatırlıyorum, ama bütün çalgılar aynı derecede mükemmel olduğunda, şunu ya da bunu ayırt etmekte zorlanıyorum. Helen'la senin beni en iyi konserlere götürdüğünüzden eminim. Başından sonuna kadar bir tek saniye sıkılmadım. Ama keşke Alman dostlarımız da sonuna kadar kalsalardı."

"Ama elbette do pedalına sürekli vuran davulu unutmamışsındır, Juley Teyze?" dedi Tibby. "Böyle bir şey olamaz. Bu çok açık."

"Özellikle kuvvetli çalınan bölüm mü?" deme cesaretini gösterdi Mrs. Munt. "Elbette müzisyen olduğum iddiasında değilim," diye ilave etti. "Müziği seviyorum; çok farklı bir şey bu. Ama yine de, kendimle ilgili şunu söyleyeceğim; bir şeyi sevip sevmediğimi biliyorum. Bazı insanlar resim konusunda böyledir. Bir resim galerisine giderler (Miss Conder mesela), duvarlardaki resimler hakkında ne hissettiklerini derhal söylerler. Ben böyle bir şeyi asla yapamam. Ama müzik, bana kalırsa, resimden çok farklı. Müzik söz konusu olduğunda, kendimi çok rahat hissediyorum ve inan Tibby, ben öyle olur olmaz her şeyden hoşlanmam. Helen'ın bayıldığı bir şey vardı (Fransızca adı olan bir kır tanrısı hikâyesi),* ben onu fazla tantanalı ve yüzeysel buldum, bunu söyledim de; hâlâ aynı fikirdeyim."

(*) Claude Debussy'nin (1862-1918) *Prelude à l'après-midi d'un faune*'una gönderme. Schlegellerin Debussy ve Fransız ressam Claude Monet'den (1840-1926) söz etmeleri avangard sanata yakınlık duyduklarını göstermektedir – ç.n.

"Aynı fikirde misiniz?" diye sordu Margaret. "Müziğin resimden çok farklı olduğunu düşünüyor musunuz?"

"Şey, aslında, aşağı yukarı ben de öyle düşünüyorum," dedi genç adam.

"Ben de. Kız kardeşimse ikisinin de aynı şey olduğunu ileri sürüyor. Bu konuda çok şiddetli tartışmalar yaptık. O benim kalın kafalı olduğumu söylüyor, ben onun çok duygusal olduğunu." Konu açılmışken hızını alamayan Margaret haykırdı: "Şimdi, bu size saçma gelmiyor mu? Eğer birbirlerinin yerine geçebiliyorlarsa sanat ne işe yarar? Gözle aynı şeyi söylüyorsa, kulağın ne faydası var? Helen'ın tek amacı notaları resim diline, resimleri de müzik diline tercüme etmek. Bu çok mahirane; Helen'a bu konuda birkaç güzel şey söyleme imkânı veriyor, ama sonuçta elimize ne geçiyor, bilmek isterdim. Bunların hepsi boş laf, kökten yanlış. Monet gerçekten Debussy ve Debussy gerçekten Monet ise ben her ikisinin de mesleklerinin hakkını vermediğini düşünürüm; işte benim fikrim bu."

Besbelli iki kız kardeş dalaşmışlardı.

"Biraz önce dinlediğimiz senfoniyi alalım. Helen onu rahat bırakır mı dersiniz? Ne gezer! Onu baştan sona anlamlarla yaftalar, edebiyata çevirir. Merak ediyorum, müziğin müzik kabul edileceği bir gün gelecek mi? Ama bilmiyorum. Erkek kardeşim arkamızdan geliyor. O, müziği müzik kabul eder ve... Tanrım! O beni herkesten fazla kızdırır, öfkeden deliye döndürür. Onunla tartışmaya bile cesaret edemem."

Mutsuz bir aile; yetenekli olsa da.

"Ama şüphe yok ki bütün kötülükler Wagner'den geliyor. O, on dokuzuncu yüzyılda sanatların birbirine karışması için herkesten fazla şey yapmıştır. Müzik, bana kalırsa, bugün fevkalade ilginç olmakla birlikte çok ciddi bir kriz yaşamaktadır. Tarihte arada bir, bütün düşünce kaynaklarını aynı anda bulandıran Wagner gibi müthiş dehalar ortaya çıkar.

Bir an için, bu muhteşemdir. Daha önce görülmedik bir çamur sıçraması. Ama daha sonra –o kadar çok çamur vardır ki– kaynaklar âdeta birbirlerine çok kolayca bulaşırlar ve artık hiçbiri berrak akmaz. İşte Wagner'in yaptığı şey budur."

Kızın sözleri, genç adamın etrafında kuşlar gibi kanat çırpıyordu. Böyle konuşabilseydi, dünyalar onun olurdu. Kültür sahibi olmak, yabancı isimleri doğru telaffuz edebilmek! Ah, iyi eğitim görmüş olmak, bir kadının başlattığı her konuda rahatça konuşmak! Ama bu yıllar alırdı. Öğlen yemeklerinde bir saat ve akşamları yorgun argın geçen birkaç saatle, çocukluğundan beri düzenli bir şekilde okuyan, zamanı bol bir kadına nasıl yetişilirdi? Beyni isimlerle dolu olabilirdi, hatta Monet'yi ve Debussy'yi biliyor olabilirdi, ama mesele şu ki onları yan yana sıralayıp bir cümle kuramaz, onları "konuşturamaz", çalınan şemsiyesini tam olarak unutamazdı. Evet, şemsiye gerçek bir dertti. Monet ve Debussy'nin gerisinde şemsiye bir davulun ritmik vuruşuyla varlığını sürdürüyordu. "Sanırım şemsiyem güvendedir," diye düşünüyordu. "Onu gerçekten umursamıyorum. Bunun yerine müziği düşüneceğim. Sanırım şemsiyem güvendedir." Öğleden sonranın ilk saatlerinde koltuk derdine düşmüştü. İki şilin gibi yüksek bir fiyat haksızlık değil miydi? Daha önce de "Program almasam olmaz mı?" diye düşünmüştü. Hatırladığı kadarıyla güzelliğin peşindeyken her zaman dikkatini başka yöne çekecek, her zaman dert edineceği bir şey olmuştu. Gerçekten güzelliğin peşinde olduğundan, Margaret'ın sözleri etrafında kuşlar gibi kanat çırpıyordu.

Margaret ara sıra "Böyle düşünmüyor musunuz? Aynı şekilde hissetmiyor musunuz?" diye sorarak sürekli konuştu. Ve bir defasında genç adamı dehşetler içinde bırakan bir tavırla durup "Sözümü kesmesenize!" dedi. Genç adam onu çekici bulmuyordu, ama yüreğinde korkuyla karışık bir saygı hissi uyandırıyordu. Sıskanın tekiydi, yüzü sadece diş ve

gözden ibaretmiş gibi görünüyordu; kardeşine ve kız kardeşine ilişkin sözleri acımasızdı. Bütün zekâsına ve kültürüne rağmen, Miss Corelli* tarafından maskesi alaşağı edilen şu ruhsuz, ate kadınlardan biri olmalıydı. Margaret'ın ansızın, "Umarım içeri girip bizimle bir bardak çay içersiniz. Çok memnun oluruz. Yolunuzdan alıkoyup, ta buralara kadar sürükledim sizi," demesi şaşırtıcı (ve korkutucu) idi.

Wickham Place'e varmışlardı. Güneş batmış ve derin gölgeler içindeki kuytuları hafif bir sis bürümüştü. Sağda, yüksek apartmanların fantastik silueti akşamın çeşitli renkleri önünde kapkara yükseliyor; solda, eski evler gri bir fon üzerinde düzensiz kertikler oluşturuyordu. Margaret, çantasının içinde el yordamıyla kapı anahtarını arandı. Elbette yanına almayı unutmuştu. Şemsiyesinin ucundan tutup parmaklıkların üzerinden eğilerek oturma odasının penceresini tıklattı.

"Helen, kapıyı aç."

"Tamam," dedi bir ses.

"Bu beyefendinin şemsiyesini almışsın."

Helen, kapıyı açarken, "Neyi almışım?" dedi. "Bu da ne? Girsenize. Nasılsınız?"

"Helen, kendini bu kadar koyuvermemelisin. Queen's Hall'de bu beyefendinin şemsiyesini almışsın; onu aramak için zahmet edip ta buraya kadar gelmek zorunda kaldı."

Helen, saçları darmadağınık, "Ah, çok özür dilerim!" diye haykırdı. Eve döner dönmez şapkasını çıkarıp kendini oturma odasındaki büyük koltuğa atmıştı. "Şemsiye çalmaktan başka bir şey yaptığım yok. Cidden çok üzüldüm. Gelip bir tane seçin. Sizinki baston saplı mı, topuzlu mu? Benimki topuzlu; en azından ben öyle *sanıyorum*."

(*) Marie Corelli (1864-1924): Bugün artık pek tanınmayan, zamanında hayli başarılı olmuş, *A Romance of Two Worlds (1886)*, *Vendetta* (1886), *Thelma* (1887), *Ardath* (1889), *The Soul of Lilith* (1892), *Barabbas* (1893), *The Sorrows of Satan* (1895) gibi kitapların yazarı İngiliz romancı – ç.n.

Işığı açınca salonu araştırmaya başladılar; Beşinci Senfoni'den ansızın koparılan Helen küçük, tiz çığlıklar atarak yorumlar yapıyordu.

"Sen hiç konuşma, Meg! Sen yaşlı bir beyefendinin silindir şapkasını çalmıştın. Evet, Juley Teyze, çaldı. Bu su götürmez bir gerçek. Onu manşon sandı. Tanrım, giriş kartımı yere düşürdüm. Frieda nerede? Tibby, neden hiç... Yo, ne söyleyeceğimi unuttum. Bu değildi, ama git söyle de çay bir an önce servis edilsin. Şu şemsiyeye ne dersiniz?" Şemsiyeyi açtı. "Hayır, dikişlerden gitmiş. Berbat bir şemsiye. Benim olmalı."

Ama değildi.

Genç adam şemsiyeyi Helen'ın elinden aldı; birkaç teşekkür sözü mırıldandı ve bir memurun aceleci adımlarıyla uzaklaştı.

"Ama kalmıyor musunuz?" diye haykırdı Margaret. "Helen, hakikaten çok aptalca davrandın!"

"Ne yaptım ki?"

"Adamı kaçırttın, görmüyor musun? Çaya kalmasını istiyordum. Hırsızlıktan ya da şemsiyedeki deliklerden söz etmek zorunda mıydın? Bakışlarında öyle büyük bir hüzün vardı ki. Yo, artık bir işe yaramaz." Çünkü Helen sokağa fırlamış "Hey, dursana! Hey!" diye bağırıyordu.

"Bana kalırsa, iyi oldu," diye fikrini söyledi Mrs. Munt. "Bu genç adam hakkında hiçbir şey bilmiyoruz, Margaret, senin salonunsa baştan çıkarıcı biblolarla dolu."

Ama Helen, "Juley Teyze, bunu nasıl söylersin?" diye haykırdı. "Beni git gide daha çok utandırıyorsun. Öyle sanıyorum ki ön kapıyı kapatmaktansa onun hırsız olmasını ve bütün gümüş kaşıkları götürmesini tercih ederdim. Helen hesabına bir başarısızlık daha."

"Evet, sanırım gümüş kaşıklar sadaka sayılabilirdi," dedi Margaret. Teyzesinin anlamadığını görünce, ilave etti:

"'İcar... hatırlıyorsun, değil mi? Babamın kullanmayı sevdiği kelimelerden biri; ideali için, insan tabiatına duyduğu güven için üste verdiği şey. Tanımadığı insanlara nasıl güvendiğini hatırlarsın; onlar kendisini aldatırlarsa, 'Aldatılmak, kuşku duymaktan daha iyidir; güveni kötüye kullanan insan, aldatılmayı engelleyense şeytandır,' derdi hep."

"Belli belirsiz böyle bir şeyler hatırlıyorum şimdi," dedi Mrs. Munt keyifsizce, çünkü "Babanın şansı varmış ki paralı bir kadınla evlendi," diye ilave etmek için yanıp tutuşuyordu. Ama bu, kibarlığa sığmazdı; bu yüzden "Yine de bu genç adam Ricketts'in küçük tablosunu çalabilirdi," demekle yetindi.

"Çok da iyi ederdi," dedi Helen sertçe.

"Hayır, ben Juley Teyze'yle aynı fikirdeyim," dedi Margaret, "Küçük Ricketts'imi kaybetmektense insanlara güvenmemeyi tercih ederim. Her şeyin bir sınırı var."

Erkek kardeşleri olayı sıradan bulduğundan, çayın yanında çörek de var mı diye bakmaya üst kata çıkmıştı. Alışkın hareketlerle çaydanlığı ısıttı, oda hizmetçisinin hazırladığı *Orange Pekoe*'yu* geri çevirdi; çaydanlığa beş kaşık dolusu "süper kalite" karışım koydu ve üzerine kaynar su boca ettikten sonra hanımlara acele etmeleri için seslendi; yoksa çayın aroması uçacaktı.

Helen "Geliyoruz, Tibby Teyzecik," diye seslenirken, yeniden düşüncelere dalan Margaret, "Bir bakıma, evde gerçek bir garson olmasını tercih ederdim; erkeklerle ilgilenecek bir uşak. O zaman ilişkiler çok daha rahat kurulurdu," dedi.

"Ben de tercih ederim," dedi kız kardeşi. "Tibby sadece Brahms şarkıları söyleyebilen kültürlü kadınlarla ilgileniyor." Ve Tibby'nin yanına çıktıklarında, sertçe "Neden bu genç adamı ağırlamadın, Tibby? Biliyorsun ki biraz ev sahip-

(*) Aslında Çin kökenli olmakla birlikte Sri Lanka, Hindistan gibi Çin dışındaki Uzakdoğu kökenli siyah çaylara Batı'da verilen isim – ç.n.

ligi yapman gerekiyor. Şapkasını almalı ve tiz çığlıklar atan kadınlar tarafından boğulmasını seyretmek yerine gönlünü alıp kalmaya razı etmeliydin," dedi.

Tibby iç geçirdi ve bir tutam uzun saçı alnına indirdi.

"Üstünlük taslamanın âlemi yok. Ben ne dediğimi biliyorum."

Kardeşinin haşlanmasına dayanamayan Margaret "Tibby'yi rahat bırak!" dedi.

"Gerçek bir tavuk kümesi bu ev!" diye homurdandı Helen.

"Böyle bir şeyi nasıl söylersin, canım!" diye karşı çıktı Mrs. Munt. "Bu eve giren erkeklerin sayısı her zaman beni şaşırtmıştır. Eğer bir tehlike varsa, bunu başka yerde aramalı."

"Evet, ama Helen yanlış türde erkekleri kastediyor.»

"Hayır, kastetmiyorum," diye düzeltti Helen. "Biz doğru türde adamı, ama onun yanlış tarafını alıyoruz ve bunun Tibby'nin hatası olduğunu söylüyorum. Bu evde bir şey olmalı... bir... bilmiyorum, ne."

"W'lerin teması, belki?"

Helen dilini çıkardı.

"W'ler de kim?" diye sordu Tibby.

"W'ler benim, Meg'in ve Juley Teyze'nin bildiği, seninse bilmediğin şeyler, tamam mı?"

"Sanırım, bizimki kadınsı bir ev," dedi Margaret, "bunu kabul etmek gerekir. Yo, Juley Teyze, evin kadınlarla dolu olduğunu söylemiyorum. Daha zekice bir şey söylemeye çalışıyorum. Demek istediğim, babamın zamanında bile kesinlikle bu böyleydi. Şimdi, eminin anlamışsındır. Bak, başka bir örnek daha vereyim. Seni şoke edecek, ama umurumda değil. Tut ki Kraliçe Victoria bir akşam yemeği veriyor ve konuklar da Leighton, Millais, Swinburne, Rossetti, Meredith, Fitzgerald,* vb. Şimdi, bu yemeğin atmosferi sa-

(*) Victoria döneminin altı önemli siması. Klasik ressam Frederic Leighton (1830-1896), ressam John Everett Millais (1829-1896), şair Algernon Char-

natsal mı olur sanıyorsun? Asla! Onlar için sadece bu bayların oturduğu sandalyelerin düzeni önemlidir. Bizim eve gelince; kadınsı olmalı. Bunun için bütün yapabileceğimiz, kadınsı olmamasına dikkat etmek. Adını verebileceğim (ama böyle bir şey yapmayacağım) bir başka ev de kesinlikle erkeksi görünüyor ve o evde yaşayanların bütün yapabileceği, evin hoyratlaşmamasına dikkat etmek."

"Bunun W'lerin evi olduğunu sanıyorum," dedi Tibby.

"Sana W'ler hakkında bir şey anlatacak değiliz, yavrum," diye haykırdı Helen, "bunu aklından çıkar. Diğer taraftan, bunu keşfedecek olursan, zerre kadar umursamam; hiç de akıllıca bir şey yaptığını düşünme. Her neyse, bana bir sigara ver."

"Ev için elinden geleni yapıyorsun," dedi Margaret. "Salon leş gibi sigara dumanı kokuyor."

"Çok fazla sigara içersen, ev ansızın erkeksileşir. Atmosfer mühim bir sorundur. Hatta Kraliçe Victoria'nın yemeğinde bile, en küçük bir değişiklik... Mesela, kraliçe kırmızı saten bir tuvalet yerine bedenine sıkı sıkıya oturan bir beş çayı elbisesi giyinmiş olsa."

"Omuzlarında bir Hint şalıyla..."

"Dekoltesi dumansı kuvars iğneyle kapatılmış."

Bu önerileri sadakatsiz bir kahkaha sağanağı karşıladı (unutulmamalı ki onlar yarı Alman'dı) ve Margaret düşünceli bir tavırla, "Kraliyet Ailesi sanatı umursuyor olsaydı, ne inanılmaz bir şey olurdu," dedi. Ve konuşma daldan dala atladı; Helen'ın sigarası karanlıkta bir nokta haline geldi ve karşıdaki yüksek apartmanların yüzlerinde pencereler birer birer aydınlanıp karardı, yeniden aydınlanıp bu sefer temelli karanlığa gömüldü. Apartmanların ötesinde trafik, hiçbir

---

les Swinburne (1837-1909), ressam ve şair Dante Gabriel Rossetti (1828-1882), romancı ve şair George Meredith (1828-1909) ve şair ve çevirmen Edward Fitzgerald (1809-1893) – ç.n.

zaman sakinleşmeyen dalgalar gibi, hafif hafif homurdanıyor, doğuda Wapping'in dumanlarının gözlerden sakladığı ay yükseliyordu.

"Düşünüyorum da, Margaret, bu genç adamı hiç değilse yemek salonuna alabilirdik. Orada İtalyan çinisi tabaktan başka bir şey yok, o da duvara sıkı sıkıya tutturulmuş. Onun çay içmemiş olmasına gerçekten üzüldüm."

Bu küçük olay, aslında, üç kadını sanılabileceğinden daha fazla etkilemişti. Bütün olası dünyaların en iyisinde* her şeyin mükemmel olmadığını; zenginlik ve sanat üstyapılarının ardında şemsiyesini geri alan, ama bir adres ve isim bırakmadan çekip giden kötü beslenmiş bir çocuğun uzaklaşmakta olduğunu hatırlatırcasına bir gulyabaninin ayak sesleri kulaklarında çınlamaya devam ediyordu.

(*) "Bütün olası dünyaların en iyisi": Alman filozof Leibniz'e gönderme. Leibniz, teosofinin "Tanrı iyi ise dünyada neden kötülük var?" sorusuna, "Tanrı olanaklı dünyalar içinden en iyisini seçmiştir," diye cevap verir – ç.n.

Altıncı Bölüm

Biz burada çok yoksullarla ilgilenmiyoruz. Onları kimse düşünmez, onları sadece istatistikçiler ve şairler ele alır. Bu romanın kişileri soylular ya da soyluluk taslamak mecburiyetinde kalanlardır.

Genç Leonard Bast, soyluluğun tam kıyısında duruyordu. Uçurumun dibinde değildi, ama onu görebiliyordu ve tanıdığı kişiler zaman zaman bu uçuruma yuvarlanıyor, sonra da bir daha hiçbirinin esamisi okunmuyordu. Leonard yoksul olduğunu biliyordu, bunu kolayca kabul ederdi, ama zenginlerden aşağı olduğunu itiraf etmektense ölürdü daha iyi. Bu belki de onun en müthiş yönüydü. Ama çoğu zenginden aşağıydı; bundan en ufak bir kuşku duyulamazdı. Ortalama bir zenginden daha kibar değildi; ne daha zekiydi, ne daha sağlıklı, ne de daha sevimli. Ruhu da bedeni kadar az beslenmişti, çünkü yoksuldu, çünkü moderndi; onlar her zaman daha iyi yiyeceklere can atarlardı. Yüzyıllarca önce, geçmişin ışıltılı uygarlıklarında yaşıyor olsaydı, belli bir mevkii olurdu, rütbesi gelirine denk düşerdi. Lakin onun döneminde, Demokrasi meleği yükselmiş, sınıfların üzeri-

ne deriden kanatlarının gölgesini düşürerek, "Bütün insanlar –elbette, şemsiye sahibi olmaları şartıyla– eşittir," iddiasında bulunmuştu. Bu yüzden Leonard, hiçbir şeyin önem taşımadığı ve Demokrasi ifadelerinin işitilmediği uçuruma yuvarlanmak korkusuyla, soylu olduğunu iddia etmek zorunda kalmıştı.

Wickham Place'ten uzaklaşırken, Leonard'ın ilk kaygısı Miss Schlegeller kadar değerli olduğunu kanıtlamaktı. Belli belirsiz gururu incindiğinden, kendisi de onları incitmek istedi. Muhtemelen hanımefendi değillerdi. Gerçek hanımefendiler onu çaya çağırırlar mıydı? Belli ki kötü huylu ve soğuktular. Attığı her adımda üstünlük duygusu güçleniyordu. Gerçek bir hanımefendi şemsiye çalmaktan söz eder miydi? Belki de hırsızdılar; eve girecek olsaydı yüzüne kloroformlu bir mendil kapatacaklardı. Kendinden hoşnut bir şekilde Parlamento Binası'na kadar yürüdü. Orada boş midesi söz alarak onun bir aptal olduğunu söyledi.

"İyi akşamlar, Mr. Bast."

"İyi akşamlar, Mr. Dealtry."

"İyi akşamlar."

"İyi akşamlar."

İşyerinden arkadaşı Mr. Dealtry, uzaklaşıp gitti; Leonard tramvaya binip bir peninin götüreceği yere kadar gitse mi, yoksa yürüse mi karar veremeden durup bir süre düşündü. Yürümeye karar verdi (vazgeçmenin yararı yoktu) Queen's Hall de yeterince para harcamıştı. St. Thomas Hastanesi'nin önündeki Westminster Köprüsü'nden geçti ve Güney-Doğu ana demiryolunun altındaki uzun tünel boyunca Vauxhall'e yürüdü. Tünelde durup trenlerin gümbürtüsünü dinledi. Başına keskin bir acı saplandı ve göz çukurlarının gerçek biçiminin farkına vardı. Yeniden yola koyulup bir mil kadar daha yürüdü ve oturmakta olduğu evin bulunduğu Camelia Road'un girişine gelinceye kadar yavaşlamadı.

Orada yeniden durdu ve deliğine kaçmaya hazır bir tavşan kuşkusuyla sağına soluna bakındı. Yolun her iki kıyısında ucuz malzemeden inşa edilmiş birer apartman yükseliyordu. Daha aşağıda inşa halinde iki apartman, onların da ötesinde yerine başka bir apartman dikilmek üzere yıkım halinde eski bir ev görülüyordu. Hangi bölgesi olursa olsun Londra'nın her tarafında görülebilecek türden bir manzaraydı bu: kent giderek daha çok insanı toprağına kabul ettikçe bir fıskiyenin suyu gibi durmadan yükselen ve düşen tuğla ve harç. Camelia Road tez zamanda bir kale gibi göze çarpacak ve kısa bir süreliğine geniş bir sahanın hâkimi olacaktı. Sadece çok kısa bir süre. Magnolia Road'da da apartmanların yükselmesi için planlar çoktan hazırdı. Sonra birkaç yıl daha geçince her iki sokağın binaları da yerle bir edilebilir ve onların yerinde bugün düşünemeyeceğimiz boyutta binalar yükselebilir.

"İyi akşamlar, Mr. Bast."

"İyi akşamlar, Mr. Cunningham."

"Manchester'da doğum oranlarının düşmesi çok ciddi bir şey."

"Pardon?"

Mr. Cunningham söz konusu felaket haberini az önce okuduğu Pazar gazetesine hafifçe vurarak, "Manchester'da doğum oranlarının düşmesi çok ciddi bir şey," diye tekrarladı.

Bir Pazar gazetesi satın almadığının anlaşılmasını istemeyen Leonard, "Evet, elbette," diye karşılık verdi.

"Bu böyle devam ederse, 1960'ta İngiltere nüfusu sabitlenir."

"Demeyin."

"Çok, çok ciddi, değil mi?"

"İyi akşamlar, Mr. Cunningham."

"İyi akşamlar, Mr. Bast."

Sonra Leonard, Blok B'ye girdi ve yukarı doğru giden merdivenlere değil, emlakçıların "kısmen zemin altı", başka herkesin mahzen dedikleri kata inen merdivenlere yöneldi. Kapıyı açtı ve sahte bir Doğu Londralı neşesiyle, "Ben geldim," diye seslendi. Cevap gelmedi. Yeniden, "Hey, ben geldim," diye seslendi. Elektrik açık bırakılmış olmakla birlikte oturma odası boştu. Leonard'ın yüzünde bir rahatlama ifadesi belirdi, kendini koltuğa attı.

Oturma odasında koltuktan başka iki sandalye, bir piyano, üç ayaklı bir masa ve köşede rahat bir minder vardı. Duvarlardan birinde pencere, bir diğerinde üzeri Cupid'lerle dolu, perdeli bir şömine rafı bulunuyordu. Pencerenin karşısında kapı, yanında bir kitap dolabı ve piyanonun üzerinde Maud Goodman'ın başyapıtlarından biri asılıydı. Bu ufak delik, perdeler çekili, ışıklar açık ve gaz sobası sönükken pek de fena bir yer değildi, hatta sevimli olduğu bile söylenebilirdi. Ama bütününe, modern konutlarda sık sık görülen o iğreti ve kararsız hava sinmişti. Kolay kazanılan şeyler kolay kaybedilir.

Leonard potinlerini çıkarmaya çalışırken çarpıp üç ayaklı masayı sarstı ve üzerinde azametle dikelen bir resim çerçevesi yana doğru kaydı, ocağa düşüp parçalandı. Leonard hafif bir küfür savurup fotoğrafı yerden aldı. Fotoğraf Jacky adlı genç bir kadınındı ve Jacky adlı genç kadınların çoğunlukla ağzı açık resim çektirdiği bir dönemde çekilmişti. Göz kamaştırıcı beyazlıkta dişler Jacky'nin her iki çenesini süslüyorlardı; o kadar çok ve o kadar büyüktüler ki başını yana eğilmeye zorluyorlardı. Sözüme inanın, bu gülüş tek kelimeyle müthişti ve sadece siz okurlarla ben kılı kırk yaracağız, gerçek neşenin gözlerden başladığını, Jacky'nin gözlerininse gülüşüyle uyumlu olmak bir yana, endişeli ve aç olduğunu söyleyeceğiz.

Leonard cam kırıklarını toplamaya çalışırken parmağını

kesti ve yeniden küfretti. Bir kan damlası çerçeveye düştü, bir diğeri onu takip etti ve artık açıkta olan fotoğrafın üzerine sıçradı. Leonard daha şiddetle küfretti ve elini suya tutmak için mutfağa koştu. Mutfak, oturma odasıyla aynı büyüklükteydi. Oradan yatak odasına geçiliyordu. Ev bu kadardı. Daireyi mobilyalı kiralamıştı; orada bulunan eşyalardan fotoğraf çerçevesi, Cupid'ler ve kitaplar dışında hiçbiri Leonard'a ait değildi.

Büyüklerinden öğrendiği daha başka sövgülerin yanı sıra "Lanet olsun, lanet olsun!" diye mırıldandı. Sonra elini alnına götürdü "Her şeye lanet olsun..." dedi, daha farklı bir anlamda. Kendini toparladı. Raflardan birinde kalmış ve kapkara olmuş çaydan biraz içti, tozlu kek kırıntılarından ağzına attı. Sonra oturma odasına geri döndü, yeniden koltuğuna yerleşti ve Ruskin'den* bir kitap okumaya başladı.

"Venedik'in kuzeyinde yedi mil mesafede..."

Ünlü bölümün ne muhteşem bir başlangıcı var! Öğütleri ve şiiri ne kadar yüce! Zengin adam bizimle gondolundan konuşuyor.

"Venedik'in kuzeyinde yedi mil mesafede, kent yakınlarında sulara gömülmüş olan kum yığınları yavaş yavaş yükselir, aralarında denizin dar dereler şeklinde sokulduğu biçimsiz yükseltilerle tuzlu bataklıklardan bir ağ halini alır."

Leonard, Ruskin hakkında tavrını oluşturmaya çalışıyordu; ona göre, Ruskin, İngiliz Nesri nin en büyük yazarıydı. Zaman zaman notlar alarak dikkatle okuyordu.

"Bu karakterlerin her birinin üzerinde sırayla biraz duralım; ilk olarak, bu kilisenin en önemli özelliği (çünkü hava bacasından zaten yeterince söz edilmiş bulunuluyor) aydınlık oluşudur."

(*) John Ruskin (1819-1900): İngiliz yazar, eleştirmen ve sanatçı. Victoria dönemi İngiltere'sinin sanat beğenisini derinden etkilemiştir. Kimilerince çağdaş sanat tarihinin ve çağdaş estetiğin mucidi olarak kabul edilir – ç.n.

Bu cümleden öğrenilecek bir şey var mıydı? Gündelik hayatın ihtiyaçlarına uyarlanabilir miydi bu? Papaz yardımcısı kardeşine yazacağı bir sonraki mektupta biraz değiştirerek bunu kullanabilir miydi? Söz gelimi:

"Bu karakterlerin her birinin üzerinde sırayla biraz duralım; ilk olarak, bu dairenin en önemli özelliği (çünkü havalandırma olmayışından zaten yeterince söz edilmiş bulunuluyor) karanlık oluşudur."

Bir şey ona bu değişikliğin sökmeyeceğini söyledi; ona yabancı olan bu bir şey, İngiliz Nesri'nin ruhuydu. "Dairem karanlık ve havasız." İşte ona uygun sözler, bunlardı.

Ve gondoldaki yüce amaçlarla dolu, güzellik dolu, hatta sempati ve insan sevgisiyle dolu, ancak Leonard'ın hayatında önemli ve acil hiçbir şeye pek de dokunmayan ses, Gayret ve Özveri hakkında ahenkle şakımaya devam ediyordu. Çünkü o ses, hiç kirlenmemiş veya acıkmamış, kirliliğin ve açlığın neye benzediğini doğru dürüst tahmin bile edemeyecek birinin sesiydi.

Leonard bu sesi saygıyla dinledi. Bunun kendisini geliştireceğini hissediyordu; Ruskin okumaya, Queen's Hall konserlerine gitmeye devam ederse, Watts'ın bazı resimlerinin de etkisiyle günün birinde başını gri sulardan çıkarıp evrene bakacaktı. Ansızın dönüşmeye inanıyordu; haklı olabilecek, ancak özellikle ham kişilere çekici gelen bir inanç. Yaygın dinlerin çoğunun temelinde bu inanç bulunur; bu inanç iş dünyasında borsaya hükmeder; bütün başarıları ve başarısızlıkları açıklayan, "azıcık şans"tır. "Azıcık şansım olsaydı, her şey yolunda gidecekti... Onun Streatham'de çok muhteşem bir yeri ve 20 beygir gücünde bir Fiat'ı vardı, ne dersiniz? Şans işte... Karım geç kaldı, kusuruna bakmayın, trenleri yakalama konusunda şansı hiç yaver gitmez." Leonard bu insanlardan üstündü; arzuladığı değişikliğin gerçekleşmesi için gayrete ve düzenli hazırlığa inanırdı. Ama aşama aşa-

ma genişleyen kalıtım konusundaysa en ufak bir fikri yoktu; tıpkı *Revivalist*'lerin* İsa'ya ulaşmayı bekledikleri gibi, ansızın Kültüre ulaşmayı umut ediyordu. Şu Miss Schlegeller işin sırrını çözmüşler, kumandayı ebediyen ellerine almışlardı. Bu arada onun dairesi karanlık ve havasızdı.

O sırada merdivenlerden bir gürültü işitildi. Leonard, okumakta olduğu sayfaların arasına Margaret'ın kartını koyup kapıyı açtı. Lafı dolandırmadan söyleyebiliriz ki içeriye saygın görünüşlü olmayan bir kadın girdi. Görünüşü korkunçtu. Her tarafından kordonlar, sicimler, kurdeleler, zincirler sarkıyor, boynundaki göz alıcı incik boncuk kolye şıngırdıyordu; omzuna attığı lacivert renkli tüylü fuların uçları eşit uzunlukta değildi. Çıplak boynunu iki sıra inci çevreliyordu; kolları dirseklerine kadar çıplaktı ve omuz başlarını ucuz danteller örtüyordu. Çiçeklerle süslü şapkası, çocukluğumuzda hardal ve tere ektiğimiz, kimi yerlerde çimlenen kimi yerlerde çimlenmeyen şu pazen kaplı meyve sepetlerini andırıyordu. Şapkayı başının arkasına yerleştirmişti. Saçına ya da daha doğrusu saçlarına gelince, tanımlanamayacak kadar karışıktı; kalın bir saç demeti sırtından aşağı sarkarken, daha delişmen bir yazgı için yaratılmış olan ince bir tutam alnında kıvrılıyordu. Yüzü, yüzü anlamlı değildi. Fotoğraftaki yüzdü, ancak daha yaşlıydı ve dişleri fotoğrafın düşündürdüğü kadar çok olmadığı gibi, o kadar beyaz da değildi. Evet, Jacky için ömrünün baharı –bu bahar her neyse– sona ermişti. Renksiz yıllara doğru çoğu kadından daha hızlı yuvarlanıyordu ve gözlerindeki bakış bunu itiraf ediyordu.

"Merhaba," dedi Leonard kadını şen şakrak bir tavırla karşılayıp yardım etmek için omzundaki tüylü fuları alırken.

Jacky boğuk bir sesle, "Merhaba," diye karşılık verdi.

Leonard, "Dışarı mı çıkmıştın?" diye sordu. Soru lüzum-

(*) Halkı dinî uyanışa teşvik eden vaiz –ç.n.

suz görünüyordu, ama gerçekten lüzumsuz olmamalıydı ki kadın,"Hayır," dedi ve ekledi: "Öyle yorgunum ki."

"Yorgun musun?"

"Hıı."

Leonard fuları asarken, "Ben yorgunum," dedi.

"Ah, Len, çok yorgunum."

"Sana sözünü ettiğim klasik müzik konserine gittim," dedi Leonard.

"Eee, n'olmuş?"

"Biter bitmez de buraya döndüm."

Jacky, "Bize kimse geldi mi?" diye sordu.

"Bildiğim kadarıyla, hayır. Dışarıda Mr. Cunningham'a rastladım, biraz laflad ık."

"Mümkün değil. Mr. Cunningham?"

"Evet."

"Ah, Mr. Cunningham'ı kastediyorsun."

"Evet, Mr. Cunningham."

"Kadın arkadaşlarımdan birine çay içmeye gitmiştim."

Sırrı sonunda ortaya çıkmış ve kadın arkadaşının adı da ima edilmiş olduğundan, Jacky, bu zor ve yorucu konuşma sanatında daha ileri gitmedi. Hiçbir zaman çok konuşan biri olmamıştı. Fotojenik olduğu yıllarda bile çekici olmak için gülüşüne ve yüzüne güvenmişti; şimdiki,

"Iskartaya çıktım,
Iskartaya çıktım,
Çocuklar, ıskartaya çıktım,"

vaziyetinde herhalde dile gelecek değildi. Zaman zaman dudaklarından –yukarıda örneği görülen türde– şarkılar dökülse de, çok ender konuşurdu.

Jacky, Leonard'ın dizine oturdu ve onu sevip okşamaya başladı. Otuz üç yaşında, irikıyım bir kadındı; Leonard ka-

dının ağırlığı altında ezildi, ama sesini çıkaramadı. Sonra Jacky, "Bu kitabı mı okuyorsun?" diye sordu. "Evet," diyen Leonard kadının sıkı sıkıya tuttuğu kitabı çekip aldı. Margaret'ın kartı kitabın içinden düştü. Kart, sırtı görülecek şekilde düşmüştü, Leonard, "Kitap ayracı," diye mırıldandı.

"Len..."

"Ne var?" diye sordu Leonard biraz bezgince; çünkü Jacky dizine oturduğunda bir tek konuşma konusu vardı.

"Beni seviyor musun?"

"Jacky, biliyorsun ki seviyorum. Nasıl böyle bir soru sorarsın?"

"Ama beni gerçekten seviyorsun, Len, değil mi?"

"Elbette, seviyorum."

Kısa bir sessizlik oldu. Sırada diğer mesele vardı.

"Len..."

"Ne var?"

"Hâle yola koyacaksın, değil mi?"

"Yine mi bu konu?" diye ansızın parladı genç adam. "Reşit olduğumda seninle evleneceğime söz verdim, bu kadarı yeter. Sözüm söz. Dedim ya, yirmi birime basar basmaz seninle evleneceğim; bununla daha fazla canımı sıkma. Zaten yeterince derdim var. Sözüm bir yana, bunca para harcadıktan sonra seni başımdan atmam olası mı? Bundan başka, ben bir İngiliz'im, asla sözümden dönmem. Jacky, makul ol. Elbette seninle evleneceğim. Ama başımın etini yemekten vazgeç.

"Doğum günün ne zamandı, Len?"

"Sana defalarca söyledim: Önümüzdeki Kasım'ın on biri. Haydi kalk dizimden; sanırım birinin akşam yemeğini hazırlaması gerekiyor."

Jacky yatak odasına gitti ve şapkasıyla ilgilenmeye başladı. Bu, "püf, püf" şeklinde kısa, güçlü üflemeler anlamına geliyordu. Leonard oturma odasını derleyip toparladı ve akşam yemeğini hazırlamaya başladı. Gaz sayacının yarığı-

na bir peni attı; çok geçmeden daireyi metalik bir koku doldurdu. Nedenini bilmeksizin sinirleniyor ve yemek pişirirken acı acı yakınıyordu.

"İnsana güvenilmemesi cidden çok kötü bir şey. Buradaki insanlara sen karımmışsın gibi davrandığımda (tamam, karım olacaksın) kendimi çok acayip hissediyorum; sana takacağın yüzüğü aldım, benim için fazlasıyla pahalı olan bu möbleli daireyi tuttum, yine de memnun olmuyorsun; eve yazdığım mektuplarda daha gerçeği söyleyemedim bile." Sesini alçalttı. "O, buna dur derdi." Sonra, biraz haz da sezilen dehşet dolu bir sesle tekrarladı: "Kardeşim buna dur, derdi. Herkese karşı mücadele ediyorum, Jacky.

"İşte ben böyleyim, Jacky. Kimin ne dediğini zerrece umursamam. Kendi yolumda yürürüm. Bu hep böyle olmuştur. Ben senin bildiğin o zayıf, çarpık bacaklı adamlardan değilim. Bir kadının başı beladaysa, ben onu yüzüstü bırakmam. Bu benim tarzım değil. Bu bana uymaz.

"Sana bir şey daha diyeyim mi? Edebiyat ve sanat yoluyla kendimi geliştirmeye, böylece daha geniş bir bakış açısı kazanmaya çok önem veriyorum. Sözgelimi, sen geldiğinde Ruskin'in *Stones of Venice*'ini okuyordum. Bunu övünmek için değil, nasıl biri olduğumu sana göstermek için söylüyorum. Bu öğleden sonraki konseri de çok beğendiğimi söyleyeyim."

Bütün bu ruh durumlarına Jacky aynı şekilde kayıtsız kaldı. Ancak yemek hazır olduğunda –daha önce değil– yatak odasından çıktı ve "Ama beni seviyorsun, değil mi?" dedi.

Leonard'ın biraz sıcak su içinde bir küp bulyonu eriterek hazırladığı çorbayla başladılar. Bunu dil (üstünde biraz jöle, altında bolca sarı yağ bulunan silindir biçiminde çilli bir et) takip etti ve Leonard'ın gündüzden suda çözerek hazırladığı ananas jöleli bir başka bulyonla yemeği tamamladılar. Jacky, ara sıra erkeğine dış görünüşüne hiç mi hiç uygun düşmeyen, yine de âdeta ruh halini yansıtan endişeli bakışlar fırlatarak

kendinden epey memnun bir şekilde yiyordu. Leonard, midesini besleyici bir yemek yediğine ikna etmeyi başardı.

Yemekten sonra sigara içtiler ve bir iki kelime konuştular. Jacky "suret"inin kırılmış olduğunu fark etti. Leonard, bir fırsatını bulup Queen's Hall'deki konserden sonra vakit geçirmeden eve döndüğünü ikinci defa belirtti. Jacky şimdi yeniden Leonard'ın dizlerine oturmuştu. Camelia Road sakinleri başlarının hizasındaki pencerenin dışında bir yukarı bir aşağı yürüyorlardı; zemin kattaki aile şarkı söylemeye başladı: "*Dinle, ruhum, bu Tanrı'dır.*"

"Bu ezgi bayağı efkârlandırıyor beni," dedi Leonard.

Jacky kulak kabarttı ve ezgiyi şahsen güzel bulduğunu söyledi.

"Bak, sana gerçekten güzel bir şey çalacağım, canım. Bir dakika kalkar mısın?"

Leonard piyanonun başına oturdu ve biraz Grieg tıngırdattı. Kötü ve kaba bir şekilde çalıyordu; performansının etkisiz olduğu söylenemezdi, zira Jacky yatmayı düşündüğünü söyledi. Kadın ortadan kaybolurken delikanlının zihninde yeni ilgi alanları doğdu ve şu tuhaf Miss Schlegel'in (konuşurken yüzünü çarpıtanı) müzik hakkında söylediklerini düşünmeye başladı. Sonra hüzün ve çekemezlik içini kararttı. Şemsiyesini aşıran Helen adlı bir kız vardı, ona hoş bir şekilde gülümsemiş olan bir Alman kız, Herr bilmem kim, bilmem ne Teyze, bir de bir erkek kardeş; hepsinin tuzu kuruydu. Wickham Place'teki dar ve gösterişli merdivenlerden geçerek geniş, rahat bir odaya varmışlardı; kendisi günde on saat bile okusa asla oraya ulaşamazdı. Sürekli özlem duymanın bir yararı yoktu. Kimileri kültürlü doğardı; geri kalanlar içinse en iyisi işi oluruna bırakmaktı. Sürekli hayatı anlamak ve bütününü görmek* onun gibilere göre değildi.

(*) İngiliz şair ve kültür eleştirmeni Matthew Arnold'un (1822-1888) "To a Friend" (Bir Dosta) adlı sonesinden – ç.n.

Mutfağın ötesindeki karanlıktan bir ses işitildi: "Len?"

Leonard, "Yattın mı?" diye sordu, alnı seğirerek.

"Mmm."

Çok geçmeden kadın yeniden seslendi.

"Ayakkabılarımı temizleyip yarına hazır etmeliyim," diye cevap verdi Leonard.

Çok geçmeden kadın yeniden seslendi.

"Bu bölümü bitirmek istiyorum."

"Ne?"

Leonard kulaklarını kapadı.

"Bu da ne?"

"Bir şey yok, Jacky, kitap okuyorum."

"Ne?"

"Ne?" diye kadının sağırlığını taklit etti Leonard.

Çok geçmeden kadın yeniden seslendi.

Bu arada Torcello'yu ziyaret etmiş olan Ruskin, gondolcusuna kendisini Murano'ya götürmesini emrediyordu. Ruskin fısıltılı lagün üzerinde kayadursun, Leonard'a öyle geldi ki ne Tabiatın gücü aptallıkla azalır ne de güzelliği Leonard gibilerin sefaletiyle zarar görürdü.

Yedinci Bölüm

"Ah, Margaret," diye haykırdı teyzesi ertesi sabah, "Çok talihsiz bir şey oldu. Bunu konuşmak için seni bir an yalnız yakalayamadım."

Talihsiz şey çok ciddi değildi. Karşıdaki gösterişli apartmanlarda mobilyalı kiraya verilen bir daire, "hiç şüphesiz, sosyeteye katılmak umuduyla, Londra'ya gelmiş olan" Wilcox ailesi tarafından tutulmuştu. Bu şanssızlığı ilk keşfeden kişinin Mrs. Munt olmasında şaşılacak bir şey yoktu; zira bu apartmanlarla o kadar ilgileniyordu ki onlardaki hiçbir değişikliğin dikkatinden kaçması mümkün değildi. Teoride Mrs. Munt bu apartmanları hor görüyordu (eski dünyanın görünüşünü yok ediyorlardı), güneşi kesiyorlardı; bu dairelerde havalı insanlar yaşıyordu. Ama kalbinin derinliklerinde, Wickham Place'e yaptığı ziyaretleri Wickham Konakları'nın inşa edilmesinden bu yana iki misli eğlenceli buluyordu ve birkaç günde onlar hakkında kız yeğenlerinin birkaç ayda, erkek yeğeninin birkaç yılda öğreneceğinden daha fazlasını öğrenmişti. O civarda kayıtsızca dolaşıyor, kapıcılarla konuşuyor, kiraları soruşturuyordu. "Ne!" diye bağırıyordu, me-

sela. "Zemin kat için yüz yirmi pound mu? Kimse bu parayı vermez!" Onlar da "Yine de denenebilir, Madame," diye cevap veriyorlardı. Yolcu asansörleri, kömür yükleme-boşaltma düzenekleri (dürüst olmayan bir kapıcı için ne baştan çıkarıcı bir şey), bütün bunlar Mrs. Munt için bilinen şeyler ve belki de Schlegellerde hüküm süren politik-ekonomik-estetik atmosferden kaynaklanan bir inançtı.

Margaret haberi sükûnetle karşıladı ve bunun Helen'ın hayatını gölgeleyeceği fikrine itibar etmedi.

"Ama hayatı bomboş bir kız değil ki Helen," diye açıkladı. "Düşüneceği dünya kadar şey, dünya kadar insan var. O yanlış çıkıştan sonra, bizim gibi onun da Wilcoxlarla bir ilişkisi olmayacaktır."

"Senin gibi zeki bir kız nasıl bu kadar tuhaf şeyler söyler, tatlım? Şimdi tam karşımızda oturduklarına göre, Helen'ın onlarla ister istemez daha çok ilişkisi *olacaktır*. Sokakta Paul'le karşılaşabilir. Selam vermese olmaz."

"Elbette selam vermelidir. Ama tut, şu çiçekleri düzenleyelim. Diyeceğim; Helen'ın ona karşı ilgisi kalmadı, bu durumda mesele ne? Bu talihsiz olay (bu olayda bize çok iyiliğin dokundu) bana öyle geliyor ki Helen'da cesaret diye bir şey bırakmadı. İçindeki istek öldü, bir daha da canlanacağı yok. Önemi olan tek şey insanın ilgilendiği şeydir. Geçerken selam vermek, uğrayıp kart bırakmak, hatta birlikte yenecek bir akşam yemeği; bunların hepsini yapabiliriz, tabii Wilcoxlar uygun görürse, ama diğer şey, o önemli şey, asla. Anlıyor musun?"

Mrs. Munt anlamıyordu; aslında Margaret da, çok tartışılır bir şey söylüyordu (canlı bir şekilde uyanan her heyecan, ilgi tamamen sönebilirdi).

"Ayrıca Wilcoxların bizden sıkıldığını bildirmekten şeref duyarım. O zaman sana söylemedim; bu seni öfkelendirebilirdi, oysa senin zaten yeterince derdin vardı, ama ben Mrs.

W.'a bir mektup yazıp Helen'ın verdiği rahatsızlık için özür diledim. Cevap vermedi."

"Ne büyük kabalık!"

"Acaba? Yoksa sağduyulu mu?"

"Hayır, Margaret, çok kaba."

"Her iki durumda da demek ki kaygılanacak bir şey yok."

Mrs. Munt iç geçirdi. Ertesi sabah, tam da yeğenlerinin kendisine en çok ihtiyaç duyduğu bir sırada Swanage'a dönecekti. Daha başka üzüntü verici düşünceler de üşüştü aklına; sözgelimi Charles'la karşılaşacak olsaydı nasıl aşağılayıcı bakışlarla bakardı ona! Aslında onu kapıcıya emirler verirken görmüştü; silindir şapkasıyla çok sıradan görünüyordu. Ama ne yazık ki delikanlının arkası dönüktü; arkasından aşağılayıcı bakışlarla baktıysa da bu pek etkili bir hakaret sayılmazdı.

"Ama dikkatli olursun, değil mi?" diye uyarıda bulundu.

"Bundan hiç şüphen olmasın. Şeytani bir dikkat gösterirm."

"Helen da dikkatli olmalı."

Bu sırada kuziniyle birlikte oturma odasına giren Helen, "Dikkat edeceğim şey de neymiş?" diye bağırdı.

"Hiçbir şey," dedi Margaret düşünmeden.

"Ne konusunda dikkatli olacağım, Juley Teyze?"

Mrs. Munt esrarlı bir hava takındı. "Mathesonların karşısındaki daireyi (balkonunda bitkiler bulunan) tutmuş olan, adını bildiğimiz, ama senin de dün gece konserden sonra söylediğin gibi sözünü etmediğimiz aile hakkında."

Helen gülerek cevap verecekti ki yüzü kızardı. Herkes rahatsız oldu. Mrs. Munt o kadar rahatsız oldu ki, "Ne, Helen, gelmelerini umursamıyor musun?" diye bağırdı ve Helen'ın yüzünün daha da kızarmasına sebep oldu.

"Elbette umursamıyorum," dedi Helen biraz gücenik bir tavırla. "Ortada ciddiye alınacak bir şey yokken Meg'le sen saçma sapan bir şekilde ciddiye alıyorsunuz."

Margaret aynı gücenik tonla, "Benim ciddiye falan aldığım yok," diye karşı çıktı.

"Ciddiye almış gibi bir havan var, değil mi Frieda?"

"Ciddiye almıyorum, bütün söyleyeceğim bu kadar; yanlış bir yolda ilerliyorsun."

"Hayır, ciddiye almıyor," diye tekrarladı Mrs. Munt. "Ben buna tanıklık ederim. O katılmıyor benim..."

"Şşş!" diye araya girdi Fräulein Mosebach. "Bruno'nun salona girdiğini işittim."

Herr Liesecke, iki genç kızı almaya gelecekti. Hayır, salona girmemişti; aslında salona beş dakika sonra girecekti. Ama Frieda durumun nazik olduğunu sezinleyerek Helen'la kendisinin Bruno'yu aşağıda beklemesinin daha iyi olacağını söyledi; bu arada, Margaret'la Mrs. Munt çiçekleri düzenleme işini bitirebilirdi. Helen kabul etti. Ama sanki durumun gerçekten nazik olmadığını kanıtlamak için kapıda durup "Mathesonların dairesi mi dedin, Juley Teyze?" dedi. "Ne harikasın! Bugüne kadar sıkı korseli hanımefendinin adının Matheson olduğunu bilmiyordum."

"Gel, Helen," dedi kuzini.

Teyzesi, "Haydi git, Helen," dedi ve nefes almadan Margaret'a dönüp, "Helen beni aldatamaz. Basbayağı umursuyor," diye devam etti.

"Hişşt!" dedi Margaret fısıltıyla. "Frieda işitecek; öyle sinir bozucu olabilir ki, sorma."

Mrs. Munt, düşünceli düşünceli odada dolaşıp vazolardan ölü kasımpatılarını çekip çıkarırken, "Umursuyor," diye ısrar etti. "Bunu biliyordum; bir kız için bu normal! Böyle bir tecrübe! Bu kadar görgüsüz insanlar! Unutma ki ben onları senden daha iyi tanıyorum; Charles'la birlikte o otomobilde olsaydın, eve tam bir enkaz halinde varırdın. Ah, Margaret, nasıl bir belayı atlattığımızı bilmiyorsun! Hepsi bir paket halinde salon penceresinin karşısında duruyor. Mrs. Wilcox

var; onu gördüm. Paul var. Evie, var; fingirdeğin teki. Charles var; ilk onu gördüm. Ve bıyıklı, bakır rengi suratlı yaşlıca bir adam, kimdir dersin?

"Herhalde Mr. Wilcox'tur."

"Biliyordum. Demek ki Mr. Wilcox da var."

"Bakır rengi suratlı demek ayıp," diye karşı çıktı Margaret. "Onun yaşında bir erkeğe göre gayet hoş bir ten rengine sahip."

Mrs. Munt başka her konuda zafer kazanmış biri olarak Mr. Wilcox'un ten rengi konusunda geri adım atabilirdi. Buradan, yeğenlerinin ileride takip edecekleri harekât planına geçti. Margaret onu durdurmaya çalıştı.

"Helen haberi tam olarak beklediğim şekilde karşılamadı, ama Wilcoxlara duyduğu ilgi sona erdi; bu yüzden plan yapmaya gerek yok."

"Hazır olmakta fayda var."

"Hayır, fayda yok."

"Neden?"

"Çünkü..."

Genç kızın düşünceleri bilinç sınırlarındaki karanlık bölgeye uzanıyordu. Bunu açıkça kelimelere dökemiyor, ama hayatın her türlü ihtimaline karşı hazırlananların keyiflerinden fedakârlık ederek önceden hazırlık yapmaları gerektiğini hissediyordu. Bir sınav veya bir akşam yemeği için ya da borsadaki olası bir düşüşe karşı hazırlanmak gerekiyordu. İnsanlar arası ilişkilere yeltenenler değişik bir metot benimsemelidirler, yoksa başarısız olurlar. "Çünkü çok geçmeden işi şansa bırakırım," diye tamamladı cümlesini beceriksizce.

Teyzesi elindeki ibriğin lülesiyle apartmanları işaret ederek "Ama akşamları düşün bir," diye haykırdı. "Şurada burada elektrikler yanar, hemen hemen her seferinde aynı oda. Bir gece onlar panjurları indirmeyi unutur, onları görürsün; sonra sen unutursun panjurları indirmeyi, onlar da seni gö-

rür. Dışarıda, balkonlarda oturmak imkânsızdır. Bitkileri sulamak, hatta konuşmak imkânsızdır. Düşün, dış kapıya çıkıyorsun, aynı anda karşı dairedekiler de çıkıyor. Sen de kalkmış, plan yapmanın lüzumsuz olduğunu, işi şansa bırakacağını söylüyorsun."

"Sanırım hayatım boyunca şansa bırakacağım."

"Ah, Margaret, ne düşüncesizlik bu?"

"Ama neticede," diye devam etti genç kız gülümseyerek, "paran olmadığı sürece büyük bir risk söz konusu olmaz."

"Yazık. Ne şaşırtıcı bir konuşma!"

"Para bütün sivrilikleri giderir," dedi Miss Schlegel. "Tanrı, parası olmayanların yardımcısı olsun."

Yeni fikirleri bir sincabın fındık toplaması gibi toplayan, özellikle de taşınabilir olanları çekici bulan Mrs. Munt, "Ama bu tamamen yeni bir şey!" dedi.

"Benim için yeni; akıllı insanlar bunu yıllardır biliyor. Sen, ben ve Wilcoxlar bir adanın üzerinde yaşar gibi paranın üzerinde yaşıyoruz. Toprak ayağımızın altında öyle sağlam ki varlığını unutuyoruz. Ancak yakınımızdaki biri sendelediğinde, bağımsız bir gelire sahip olmanın ne demek olduğunun bilincine varıyoruz. Dün gece burada, ateşin etrafında sohbet ederken dünyanın ruhunun ekonomik olduğunu, en büyük uçurumun aşkın yokluğu değil, akçenin yokluğu olduğunu düşünmeye başladım."

"Bu bana çok kinik görünüyor."

"Bana da. Ama Helen'la ben, başkalarını çekiştirmeye kalkıştığımızda, bizim bu adaların üzerinde durduğumuzu, başkalarınınsa genellikle suyun altında olduğunu unutmamamız gerekir. Yoksullar her zaman sevdiklerine kavuşamaz, artık sevmediklerinden zor bela kaçabilirler. Biz zenginler bunu yapabiliriz. Helen'la Paul Wilcox yoksul olsalardı da ayrılmak için otomobil ve trenleri yardıma çağıramasalardı geçen Haziranda nasıl bir trajedi yaşanırdı, bir düşün."

"Bu daha çok sosyalistçe bir yaklaşım," dedi Mrs. Munt kuşkuyla.

"Nasıl istiyorsan öyle adlandır. Ben buna, eller masanın üzerinde hilesiz hurdasız yaşamak diyorum. Yoksulmuş gibi davranan ve üzerinde durdukları, onları dalgaların üstünde tutan para yığınlarını bilmezlikten gelmeyi inceliklerinin kanıtı sayan zengin insanlardan usandım. Benim ayaklarımın altında yılda altı yüz pound var, Helen'ın da öyle, Tibby'nin sekiz yüz olacak. Paramız ufalanıp denize karıştığı hızla denizden gelen yeni paralarla yenileniyor, evet denizden gelen. Ve bizim düşüncelerimiz yılda altı yüz pound geliri olan insanların düşünceleri, bütün konuşmalarımız da öyle; şemsiye çalma arzusu duymadığımızdan, başkalarının, suyun altındakilerin bu arzuyu duyduğunu ve bazen de çaldığını unuturuz; suyun üstünde bir şaka olan şey, suyun altında hakikattir."

"İşte gidiyorlar; Fräulein Mosebach dışarı çıktı. Bir Alman için gerçekten çok şık giyiniyor. Ah!..."

"N'oldu?"

"Helen, Wilcoxların dairesine bakıyor."

"Niye bakmasın?"

"Kusura bakma, sözünü kestim. Hakikat diyordun?"

"Her zamanki gibi kendi kendime bir şeyler kuruyordum," diye cevap verdi ansızın dalgınlaşan Margaret.

"Her neyse, söylesene, sen zenginlerden yana mısın, yoksullardan yana mı?"

"Cevap vermek çok zor. Soruyu değiştir. Yoksulluktan yana mıyım, zenginlikten yana mı? Zenginlikten yana. Yaşasın zenginlik!"

"Zenginlikten yana!" diye tekrarladı Mrs. Munt, sanki sonunda aklını başına almış gibi.

"Evet, zenginlikten yana. Yaşasın para!"

"Ben de zenginlikten yanayım, korkarım ki Swanage'daki

tanıdıklarımın çoğu da öyle, ama senin bizimle aynı fikirde olmana şaşırdım."

"Çok teşekkür ederim, Juley Teyze. Ben kuramlar ileri sürerken sen çiçekleri düzene soktun."

"Bir şey değil, canım. Keşke sana daha ciddi konularda yardım etmeme izin versen."

"Pekâlâ, zahmet olmazsa, benimle birlikte iş bulma bürosuna gelir misin? Orada, evet demeyen, ama hayır da demeyen bir hizmetçi var."

Yolda, onlar da başlarını kaldırıp Wilcoxların dairesine baktılar. Evie balkondaydı ve Mrs. Munt'ın ifadesiyle, onlara "yüzsüzce" bakıyordu. Evet, can sıkıcı bir durumdu; orası kesindi. Helen beklenmedik bir karşılaşmaya karşı dayanıklıydı, ama... Margaret güvenini kaybetmeye başladı. Aile burnunun dibinde yaşamaya devam ederse, onlara karşı içinde ölen duygular yeniden canlanır mıydı? Frieda Mosebach iki hafta daha yanlarında kalacaktı; Frieda kurnazdı, sinsice bir kurnazlıktı onunkisi ve günün birinde, "Şu karşıdaki genç beylerden birine sevdalanmıştın öyle mi?" diye bağırabilecek biriydi. Bu sözün aslı astarı olmayabilirdi, ancak yeterince tekrarlanması durumunda gerçek olabilecek türdendi; tıpkı, her dile getirilişinde savaşı biraz daha olanaklı kılması nedeniyle her iki ulusun sansasyonel basını tarafından da rahatlıkla dile getirilen "İngiltere'yle Almanya kapışmanın eşiğindeler" sözü gibi. Mahrem duyguların da kendi sansasyonel basını var mıydı? Margaret böyle olduğunu düşünüyor ve hünerli Juley Teyze ile Frieda'nın onun tipik temsilcileri olduklarından korkuyordu. Ardı arası kesilmeyen gevezelikleriyle, Helen'da Haziran arzularının yeniden depreşmesine neden olabilirlerdi. Bir depreşmeye; daha fazlasını yapamaz, onu derin bir aşka düşürmezlerdi. Onlar (Margaret bunu açıkça görüyordu) Basın'ı temsil ediyordu; babası ise, bütün ku-

surları ve dik kafalılığıyla, Edebiyat olmuştu ve yaşamış olsaydı kızını ikna ederdi.

İş bulma bürosu sabah ziyaretçilerini kabule başlamıştı. Sokakta uzun bir araba kuyruğu oluşmuştu. Miss Schlegel sırasını bekledi ve sayısız merdiveni olduğu bahanesiyle gerçek hizmetçiler tarafından reddedildiği için, fırsatçı bir "süreli hizmetçi" ile yetinmek zorunda kaldı. Bu başarısızlık moralini bozdu; bir süre sonra başarısızlığı unutsa da, moral bozukluğu kalıcı oldu. Eve dönerken yeniden Wilcoxların dairesine bir göz attı ve bu konuyu Helen'la konuşmaya ciddi ciddi karar verdi.

"Helen, bu şeyin seni endişelendirip endişelendirmediğini bana söylemelisin."

Öğle yemeği için ellerini yıkamakta olan Helen, "Neyin?" diye sordu.

"Wilcoxların gelişinin."

"Elbette endişelendirmiyor."

"Gerçekten mi?"

"Gerçekten." Sonra, Mrs. Wilcox hesabına biraz endişelendiğini kabul etti; Mrs. Wilcox'un çok hassas biri olduğunu ve ailenin diğer üyelerinin farkına bile varmadığı şeylerden dolayı acı çektiğini söyledi. "Paul'ün parmağıyla bizim evi işaret ederek, 'Beni kafeslemeye çalışan kız orada yaşıyor,' demesini ben pek umursamam. Ama o umursar."

"Canını sıkan sadece bu kadarcık da olsa, neden bunun için bir şeyler yapmıyoruz? Hoşlanmadığımız ya da bizden hoşlanmayan insanların yakınında oturmamız için hiçbir neden yok; şükür paramız var. Hatta bir süreliğine buradan uzaklaşabiliriz de."

"Ben zaten gidiyorum. Frieda demin beni Stettin'e davet etti; yılbaşından önce geri dönmem. Bu yeter mi? Yoksa ülkeyi temelli mi terk etmeliyim? Gerçekten, Meg, neden ortalığı böyle velveleye veriyorsun?"

"Ah, herhalde yaşlanıyorum. Hiçbir şeyi umursamadığımı düşünüyordum, ama iki defa aynı adama âşık olursan bu... bu gerçekten canımı sıkar ve" –boğazını temizledi– "bu sabah Juley Teyze sana saldırdığında, biliyorsun, kıpkırmızı oldun. Yoksa böyle bir şey yapmazdım."

Ama Helen sabunlu ellerini havaya kaldırıp, Wilcox ailesinden en uzak akrabalarına kadar, herhangi birine asla, hiçbir yerde, hiçbir şekilde yeniden âşık olmayacağına yeminler ederken attığı kahkahalar çok gerçek görünüyordu.

Sekizinci Bölüm

Margaret ile Mrs. Wilcox arasında çok çabuk gelişen ve bu kadar tuhaf sonuçlar doğuran dostluk belki de ilkbaharda Speyer'de başlamıştı. Belki de bu iki kadından daha yaşlı olanı kırmızı, sade katedrale bakarak kocasıyla Helen'ın konuşmalarını dinlerken kız kardeşlerden diğerinde, daha büyük ve daha az çekici olanında daha derin bir anlayış ve daha sağlıklı bir yargılama gücü olduğunu sezmişti. Böyle şeyleri sezebilen biriydi. Belki de Miss Schlegellerin Howards End'e davet edilmesini isteyen oydu ve asıl gelmesini istediği kişi Margaret idi. Bütün bunlar bir varsayımdan ibaret; Mrs. Wilcox ardında çok az kanıt bıraktı. Kesin olan şey, iki hafta sonra, Helen'ın kuziniyle birlikte Stettin'e gideceği gün Wickham Place'i ziyaret edenin o olduğuydu.

"Helen!" diye haykırdı Fräulein Mosebach şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmış gözlerle (kuzininin dert ortağı şimdi oydu) "annesi seni affetmiş!" Sonra, İngiltere'de yeni komşunun kendisine ziyaret yapılmadıkça kimseyi ziyaret etmemesi gerektiğini anımsayarak şaşkınlıktan kınamaya geçti ve Mrs. Wilcox için "*keine Dame*,"* dedi.

(*) (Alm.) keine Dame: Bir hanımefendi değil – ç.n.

"Bütün aileyi taciz etmek!" dedi Margaret öfkeyle. "Helen, kıkırdamayı ve fır dönmeyi kes de valizlerini hazırla. Bu kadın da bizi neden rahat bırakmaz ki?"

Merdivenlere çöken Helen, "Bilmiyorum ne yapacağım bu Meg'le," diye karşılık verdi. "Şu Wilcoxlarla aklını bozmuş. Meg, Meg, o delikanlıyı sevmiyorum; bunu defalarca söyledim, Meg, Meg. Daha açık nasıl ifade edeyim?"

"Ona karşı duyduğun aşk kesinlikle sona ermiş," diye onayladı Fräulein Mosebach.

"Kesinlikle sona erdi, Frieda, ama ziyareti iade edecek olursam, bu, Wilcoxların canını sıkmalarını engellemez."

Sonra Helen ağlar gibi yaptı ve bunu son derece eğlenceli bulan Fräulein Mosebach onu taklit etti. "Ühü, ühü, ühü! Ühü, ühü, ühü! Meg, ziyareti iade edecek, ama ben yanında olmayacağım; neden dersen, ben Almanya'da olacağım."

"Almanya'ya gidiyorsan, git valizlerini hazırla; gitmiyorsan, Wilcoxları benim yerime sen ziyaret et."

"Ama Meg, Meg, o genç adamı sevmiyorum; Sevmiyorum o genç... Tanrım, biri aşağı iniyor? Valla, Tibby bu. Hay ben senin..."

Bir erkek –Tibby gibi bir erkek bile– maskaralığı durdurmaya yetiyordu. Cinsiyet engeli, uygar insanlar arasında azalmakla birlikte, hâlâ kendini hissettiriyordu, özellikle de kadınlar tarafında. Helen, kız kardeşine Paul hakkında her şeyi, kuzinine çok şey anlatabilirdi, kardeşineyse hiçbir şey. Erdemlilik tasladığından değil; çünkü şimdi "Wilcox tarzı" idealden kahkahalarla ve giderek artan bir kabalıkla söz ediyordu. Bu bir önlem de değildi; zira Tibby kendisini ilgilendirmeyen haberleri çok ender tekrarlardı. Bu daha çok, bir sırrı erkekler tarafına sızdırıyor olma duygusuydu ve bu sır, çitin bu tarafında ne kadar önemsiz olursa olsun, diğer tarafta önemli olabilirdi. Bu yüzden Helen sustu, daha doğrusu başka konularda soytarılık edip durdu, ta ki çileden çı-

kan yakınları tarafından yukarı kata kovalanıncaya kadar. Frâulein Mosebach onu takip etti, ama ağırdan alıp merdiven parmaklıklarının üzerinden Margaret'a tane tane "Her şey yolunda; Helen genç beyi sevmiyor; adam Helen'a layık olmadığını gösterdi," dedi.

"Biliyorum, teşekkürler."

"Sana söylemenin doğru olacağını düşündüm."

"Sonsuz teşekkürler."

Tibby, "Ne demek bu?" diye sordu. Kimse bir şey söylemedi, o da erik kompostosunu içmek için yemek odasına geçti.

Aynı akşam Margaret kararlılıkla harekete geçti. Ev sessizdi ve sis (aylardan Kasım'dı artık) dışlanmış bir hayalet gibi pencerelerin üzerinde birikiyordu. Frieda, Helen ve bavulları hep gitmişti. Kendini iyi hissetmeyen Tibby şöminenin yanındaki divana uzanmıştı. Margaret, düşünceler içinde, yanında oturdu. Düşünceleri oradan oraya atlıyordu, sonunda düşüncelerini sıraya koyup gözden geçirmeyi başardı. Ne istediğini ta başından bilen ve genel olarak başka bir şey bilmeyen pratik biri, onu bu kararsızlığından dolayı suçlayacaktır. Ama onun kafası böyle çalışıyordu. Harekete geçtiği andan itibaren ise hiç kimse onu kararsızlıkla suçlayamazdı. Mesele üzerinde hiç düşünmemişçesine büyük bir enerjiyle işe girişirdi. Mrs. Wilcox'a yazdığı mektup kararlılığın doğal rengiyle* parlıyordu. Endişenin soluk gölgesi** Margaret'ta hayatı karartan bir şey değil, bir soluğun buğusu gibiydi; bir soluk ki buğusu yok olduğunda renkler daha da canlanıyordu.

"Sevgili Mrs. Wilcox,

Nezaketle bağdaşmayacak bir şey yazmak zorundayım. Görüşmesek, daha iyi olur. Hem kız kardeşim hem teyzem

(*) "Kararlılığın doğal rengi": *Hamlet*, III. Sahne, I. Perde'den – ç.n.

(**) "Endişenin soluk gölgesi": *Hamlet*. Aynı yerde geçiyor – ç.n.

geçmişte ailenizi kıracak davranışlarda bulundular; kız kardeşim nedeniyle yine tatsız durumlar ortaya çıkabilir. Bildiğim kadarıyla, onun düşüncelerinde artık oğlunuza yer yok. Ama karşılaşırlarsa, bu, ne kız kardeşim için ne de sizin için iyi olur; bu yüzden gayet hoş başlayan tanışıklığımıza son vermemiz doğru olur.

Korkarım, siz buna katılmayacaksınız; hatta bundan eminim, çünkü ziyaretimize gelmek inceliğini gösterdiniz. Ben sadece bir önseziyle hareket ediyorum ve bu önsezinin yanlış çıkabileceğinden kuşku duymuyorum. Kız kardeşim hiç tereddütsüz bu önsezinin yanlış olduğunu söyleyecektir. Bu mektubu yazdığımdan kız kardeşimin haberi yok, bu nezaketsizliğimden onu haberdar etmeyeceğinizi umuyorum.

Saygılarımla.

"M.J. SCHLEGEL."

Margaret mektubunu postayla gönderdi. Ertesi gün aşağıdaki mektubu elden aldı.

"Sevgili Miss Schlegel,
Bana böyle bir mektup yazmamalıydınız. Size Paul'ün yurt dışına gittiğini söylemek için uğramıştım.

"RUTH WILCOX."

Margaret yanaklarının yandığını hissetti. Kahvaltısını bitiremedi. Utançtan içi içini yiyordu. Helen, genç adamın İngiltere'den ayrıldığını söylemişti, ama diğer şeyler ona daha önemli görünmüş ve bunu tamamıyla unutmuştu. Bütün saçma sapan endişeler yerle bir olmuş, onların yerini Mrs. Wilcox'a kesinlikle kabalık ettiği duygusu almıştı. Kabalık Margaret'ı ağızdaki acı bir tat gibi etkiledi. Hayatını zehirledi. Ara sıra bu gereklidir, ama eyvahlar olsun, ona durduk

yere başvurana. Alelacele başına bir şapka koyup, omzuna bir şal atarak, yoksul bir kadın gibi, hâlâ kalkmamış olan sisin içine daldı. Dudakları sıkı sıkıya kapalı, mektup elinde, caddeyi, ardından apartmanların mermer girişini geçti, kapıcıya görünmeden ikinci kata tırmandı. Hizmetçiye adını söyledi ve büyük bir şaşkınlıkla derhal Mrs. Wilcox'un yatak odasına kabul edildi.

"Ah, Mrs. Wilcox, çok büyük bir gaf yaptım ve anlatamayacağım kadar çok, çok fazla utandım ve üzüldüm."

Mrs. Wilcox ciddi bir tavırla, başıyla selam verdi. Gücenmişti ve bunu saklamıyordu. Yatakta oturmuş, dizlerinin üzerine yerleştirdiği bir hasta sehpasında mektup yazıyordu. Yanındaki bir başka sehpanın üzerinde kahvaltı tepsisi duruyordu. Şömineden yayılan ışık, pencereden gelen ışık ve ellerinin etrafında titrek bir hale oluşturan kandilin ışığı hep birlikte tuhaf bir ölüm atmosferi yaratıyordu.

"Kasım'da Hindistan'a gideceğini biliyordum, ama unutmuşum."

"Ayın 17'sinde Nijerya'ya giden bir gemiye bindi.

"Biliyordum... biliyorum. Çok akılsızca davrandım. Çok, ama çok utandım."

Mrs. Wilcox cevap vermedi.

"Ne kadar üzüldüğümü anlatamam. Umarım beni bağışlarsınız."

"Önemli değil, Miss Schlegel. Bu kadar çabuk gelmiş olmanız çok incelikli bir davranış."

"Önemli olmaz olur mu?" diye haykırdı Margaret, "Size karşı çok kabalık ettim; kız kardeşim evde değil, bu yüzden bu özür tam sayılmaz."

"Gerçekten mi?"

"Almanya'ya gitti."

"Demek, o da gitti," diye mırıldandı beriki. "Evet, artık tehlike yok; hiç tehlike kalmadı."

"Git gide daha fazla heyecanlanan Margaret izin almadan bir sandalyeye otururken, "Siz de endişe duymuşsunuz!" diye haykırdı. "Bu çok olağanüstü! Görüyorum ki siz de endişelenmişsiniz. Benim gibi hissetmişsiniz. Helen, Paul'ü bir daha görmemeli."

"Bunun iyi olacağını düşündüm."

"Peki, niye?"

Yüzündeki sıkıntılı ifade biraz dağılan Mrs. Wilcox, "Bu çok zor bir soru," dedi gülümseyerek. "Sanırım siz bunu mektubunuzda gayet iyi dile getirmişsiniz: yanlış çıkabilecek bir önsezi."

"Bu demek değil ki oğlunuz hâlâ..."

"Yo, hayır, o bunu sık sık yapar... benim Paul'üm, biliyorsunuz, çok genç."

"Öyleyse, neden?"

Mrs. Wilcox tekrarladı: "Yanlış çıkabilecek bir önsezi."

"Bir başka deyişle onların âşık olabilecek, ama birlikte yaşayamayacak tiplerden olduğunu söyleyebilirsiniz. Bu fazlasıyla ihtimal dâhilinde. Korkarım ki onda dokuz Tabiat bir yana çeker, insan tabiatı başka bir yana."

"Bunların 'başka bir deyiş' olduğuna şüphe yok," dedi Mrs. Wilcox. "Aklımda pek öyle mantıklı bir şeyler yoktu. Sadece oğlumun kız kardeşinizden hoşlandığını fark edince eteklerim tutuştu."

"Ah, her zaman size sormak istemişimdir. Nasıl *bildiniz*? Teyzemiz geldiğinde sizin birden sahneye çıkıp her şeyi yoluna koymanız Helen'ı çok şaşırtmış. Paul mü size söyledi?"

Mrs. Wilcox biraz düşündükten sonra, "Bunu tartışmanın kimseye faydası yok," dedi.

"Mrs. Wilcox, Haziran'da bize çok mu kızdınız? Size bir mektup yazdım; cevap vermediniz."

"Mathesonların dairesini tutmaya kesinlikle karşıydım. Sizin evinizin karşısında olduğunu biliyordum."

"Peki, şimdi, mesele kalmadı mı?"

"Sanırım öyle."

"Sadece sanıyorsunuz. Emin değil misiniz? En ufak bir yanlış anlaşılma kalmasın isterdim."

Yatak örtüsünün altında huzursuzca kıpırdayan Mrs. Wilcox, "Evet, eminim," dedi. "Hep emin değilmişim izlenimi veririm. Bu benim konuşma tarzım."

"Tamam, ben de eminim."

Bu sırada, hizmetçi, kahvaltı tepsisini almaya geldi. Konuşmaya ara verdiler, yeniden başladıklarındaysa daha normal bir hat üzerinde devam ettiler.

"Şimdi veda etmeliyim... kalkacaksınız."

"Yo... Biraz daha kalın, lütfen... Bugünü yatakta geçiriyorum. Ara sıra bunu yaparım."

"Sizi erkenci sanıyordum."

"Howards End'de, evet; Londra'da erken kalkmak için bir neden yok."

"Bir neden yok mu?" diye haykırdı incinen Margaret. Bütün güz sergileri açıkken ve bu öğleden sonra Ysaye* keman çalarken! Hadi, insanları bir yana bırakalım."

"İşin aslı, biraz yorgunum. Önce düğün, sonra Paul'ün gidişi. Dün de dinlenmeyip birtakım ziyaretler yaptım."

"Düğün?"

"Evet; Charles, büyük oğlum evlendi."

"Öyle mi?"

"Daireyi bu nedenle tuttuk; bir de, Paul, Afrika'ya gitmeden önce donanımını düzsün diye. Daire kocamın kuzinlerinden birine ait; burayı çok kibarca bize teklif etti. Böylece düğünden önce Dolly'nin aile fertleriyle tanışma imkânı bulduk."

Margaret, Doly'nin aile fertlerinin kim olduğunu sordu.

(*) Eugene Ysaye (1858-1931): "Kemanın Kralı" olarak tanınan Belçikalı viyolonist, kompozitör ve orkestra şefi – ç.n.

"Fussell. Babası Hindistan ordusundaymış, şimdi emekli; kardeşi orduda görev yapıyor. Anneleri ölmüş."

Bunlar, Helen'ın bir öğleden sonra pencereden gördüğü "bronz tenli, çenesiz insanlar" olmalıydı. Margaret, Wilcox ailesinin kaderiyle belli belirsiz ilgilendiğini hissetti. Bu huyu Helen yüzünden edinmişti ve hâlâ koruyordu. Dolly Fussell hakkında daha ayrıntılı bilgi istedi; bu bilgi kendisine heyecandan uzak, tekdüze bir sesle verildi. Mrs. Wilcox'un sesi tatlı ve ikna edici olmakla birlikte, ifade aralığı epey dardı. Ses tonu tabloların, müziğin ve insanların hepsinin de pek değerli olmadığını akla getiriyordu. Sadece bir defa, Howards End'den söz ederken canlanır gibi oldu.

"Charles ile Albert Fussell bir süreden beri tanışıyorlardı. Aynı kulübe üyeydiler ve ikisi de golfe düşkündü. Dolly de, sanırım pek iyi olmasa da, golf oynuyor ve ikisi ilk defa karışık dörtlüde karşılaşmışlar. Hepimiz onu çok seviyoruz ve ondan çok memnunuz. Ayın on birinde, Paul gemiye binmeden birkaç gün önce evlendiler. Charles kardeşinin nikâh şahidi olmasını çok istiyordu, bu yüzden ayın on birinde ısrar etti. Fussell'lar nikâhın Noel'den sonra olmasını tercih ediyorlardı, ama büyük anlayış gösterdiler. Dolly'nin resmi şuradaki çerçevede."

"Sizi rahatsız etmediğimden emin misiniz, Mrs. Wilcox?"

"Kesinlikle."

"Öyleyse kalıyorum. Burada bulunmaktan memnunum."

Margaret şimdi Dolly'nin fotoğrafını inceliyordu. Fotoğraf "Sevgili Mims'e" diye imzalanmıştı; Mrs. Wilcox, "Gelinimle Charles'ın bana verdikleri isim," diye açıkladı. Dolly aptal aptal bakıyordu; çoğu defa güçlü kuvvetli erkeklere çekici gelen şu üçgen yüze sahipti. Çok güzeldi. Margaret, bakışlarını, Dolly'nin tersine, yüz hatları göze çarpan Charles'a çevirdi. Tanrı'nın birbirlerinden ayıracağı güne kadar, acaba

hangi güçler bu ikisini birleştirdi, diye kendi kendine sordu. İnşallah mutlu olurlar demeye ancak vakit bulabildi.

"Balayına Napoli'ye gittiler."

"Şanslı insanlar!"

"Charles'ı İtalya'da hayal edemiyorum."

"Seyahatten hoşlanmaz mı?"

"Seyahat etmeyi seviyor, ama oralara gittiğinde yabancıların asıl yüzlerini görmekten hoşlanmıyor. En hoşuna giden şey İngiltere'de arabayla tur atmaktır; öyle sanıyorum ki hava bu kadar berbat olmasaydı tercihi bu olurdu. Babası ona düğün hediyesi olarak bir otomobil verdi; otomobil şimdi Howards End'de yatıyor."

"Orada bir garajınız var, sanırım?"

"Evet. Kocam daha geçen ay, evin batısında, dağ karaağacından çok uzak olmayan, eskiden midilli için gezinti çayırı olarak kullanılan yerde küçük bir garaj inşa etti."

Midilli kelimesi inanılmaz bir etki yarattı.

Margaret kısa bir sessizliğin ardından, "Midilli nereye gitti?" diye sordu.

"Midilli mi? Öldü; çok oluyor."

"Dağ karaağacını hatırlıyorum. Helen ondan çok görkemli bir ağaç diye söz etmişti."

"Hertfordshire'daki en görkemli ağaçtır o. Kız kardeşiniz size dişlerden de söz etti mi?"

"Hayır."

"Bu, ilginizi çekebilir. Yerden dört ayak yüksekte ağacın gövdesine saplanmış domuz dişleri var. Yöre halkı onları oraya çakalı çok oluyor ve ağacın kabuğundan biraz çiğnerlerse diş ağrılarının geçeceğine inanıyorlar. Dişler bugün gövdeye neredeyse tamamen gömülmüş durumda ve artık kimse ağaca gelmiyor."

"Ben gelirdim. Folkloru ve bütün çürümüş batıl inançları çok severim."

"Ağacın, ona inanan insanları gerçekten iyileştirmiş olduğuna inanıyor musunuz?"

"Elbette. Her şeyi iyileştirebilirdi... eskiden."

"Gerçekten de böyle durumlar hatırlıyorum... Biliyorsunuz, Howards End'de Mr. Wilcox orayı tanımadan çok, çok önceki bir zamandan beri yaşıyorum. Ben orada doğdum."

Sohbet yeniden yön değiştirdi ve âdeta amaçsız bir gevezeliğe dönüştü. Mrs. Wilcox Howards End'in sahibinin kendisi olduğunu açıklarken, genç kız onu ilgiyle dinledi. Fussell ailesi; Charles'ın Napoli'ye ilişkin endişeleri; Yorkshire'da otomobille dolaşan Mr. Wilcox'la Evie'nin geçtiği, konakladığı yerler hakkındaki ayrıntılı bilgileri dinlerken bayağı sıkıldı. Margaret can sıkıntısına dayanamıyordu. Dikkati dağıldı, fotoğrafın çerçevesiyle oynamaya başladı, onu yere düşürdü, Dolly'nin camını kırdı, özür diledi, özrü kabul edildi, parmağını kesti, acındı ve sonunda gitmesi gerektiğini söyledi: Bütün ev işleri ona bakıyordu ve Tibby'nin binicilik hocasıyla görüşmek zorundaydı.

Sonra o tuhaf ses yeniden işitildi.

"Güle güle, Miss Schlegel, güle güle. Geldiğiniz için teşekkür ederim. Beni çok sevindirdiniz."

"Ben de çok keyif aldım."

"Me... merak ediyorum, siz hiç kendinizi düşünür müsünüz?"

Elini hasta kadının ellerinin arasından çekmeksizin, "Başka hiçbir şey düşünmem," dedi mahcubiyetle yüzü kızaran Margaret.

"Benim bundan kuşkum var. Heidelberg'de kuşkulandım."

"*Ben* eminim."

"Bana öyle geldi ki..."

"Evet?" diye sordu Margaret, çünkü uzun bir sessizlik olmuştu; alevin titreşmesine, mum ışığının elleri üzerinde oy-

naşmasına, pencerenin bulanık beyazlığına bir şekilde akraba bir sessizlik; gölgelerin ebedi ve devingen sessizliği.

"Bana öyle geldi ki bir kız olduğunuzu unutmuşsunuz siz."

Margaret irkildi ve biraz rahatsız oldu. "Yirmi dokuz yaşındayım," dedi. "Aklı bir karış havada bir kız çocuğu değilim artık."

Mrs. Wilcox gülümsedi.

"Nereden bu kanıya vardınız? Yol yordam bilmediğimi ve kaba davranmış olduğumu mu söylemek istiyorsunuz?"

Mrs. Wilcox başıyla hayır işareti yaptı. "Demek istediğim sadece şu; elli bir yaşındayım ve her ikiniz de bana... Bir kitapta okumuştum, ama doğru dürüst ifade edemiyorum."

"Anladım; tecrübesizlik! Demek istiyorsunuz ki Helen'dan daha çok şey bilmediğim halde ona tavsiyelerde bulunmaya kalkışıyorum."

"Evet, anladınız. Tecrübesizlik, doğru kelime."

Margaret ciddi, ama neşeli bir ses tonuyla, "Tecrübesizlik," diye tekrarladı. "Elbette benim de tıpkı Helen gibi öğrenmem gereken çok şey var, hem de çok. Hayat zor ve sürprizlerle dolu. Her halükârda, ben bazı şeyleri anladım. Alçakgönüllü ve kibar olmak, doğru bildiği yolda yürümek, insanlara acımak yerine onları sevmek, acı çeken, ezilen insanları asla unutmamak gerekir, ama ne yazık ki insan bütün bu şeyleri aynı anda yapamaz; bunlar birbirleriyle çelişir. Sonra ölçü meselesi gelir. Ölçülü yaşamak. Ölçüyle *başlanmamalıdır*, bu ukalalık olur, ölçüye son çare olarak başvurulmalıdır; ancak en iyi çözümler işe yaramadığında ve çıkmaza girildiğinde... Aman Tanrım, vaaz vermeye başladım!"

"Hayır, hayır. Hayatın zorluklarını harikulade ifade ediyorsunuz," dedi Mrs. Wilcox, elini koyu gölgeye çekerken. "Tam benim söylemek istediğim laflar bunlar."

Dokuzuncu Bölüm

Mrs. Wilcox hayatı hakkında Margaret'a çok bilgi vermiş olmakla suçlanamaz. Öte yandan, Margaret ise, tam bir alçakgönüllülük göstermiş, tecrübesiz olduğunu kabul etmişti; oysa hiç de öyle hissetmiyordu. On yıldan beri evi çekip çeviriyordu ve bunu övgüye değer bir şekilde yapmıştı; çekici bir kız kardeş yetiştirmişti ve bir de erkek kardeş yetiştiriyordu. Eğer tecrübe, kazanılan bir şeyse, onun kazanmış olduğuna hiç şüphe yoktu.

Yine de, Mrs. Wilcox'un şerefine verdiği öğle yemeği daveti pek başarılı geçmedi. Yeni arkadaş, Margaret'ın tanıştırmak amacıyla çağırdığı "birkaç zevk sahibi insan"la kaynaşamadı; kibar bir şaşkınlık atmosferi oluştu. Bu yeni arkadaşın zevkleri basit, kültürü sınırlıydı; ne New English Art Club'a ilgi duyuyordu ne de gazetecilikle edebiyat arasındaki sınıra. Bu tavşan ortaya atılır atılmaz, zevk sahibi insanlar, başta Margaret, sevinç çığlıkları atarak peşine takıldılar ve başmisafirin ava katılmamış olduğunu, ancak yemeğin yarısına geldiklerinde fark ettiler. Hiçbir ortak konuları bulunmuyordu. Bütün hayatını kocasına ve çocuklarına hiz-

met etmekle geçirmiş olan Mrs. Wilcox'un, bu deneyimi hiçbir zaman yaşamamış ve yaşları ancak kendininkinin yarısı kadar olan bu yabancılara söyleyecek fazla bir şeyi yoktu. Onların entelektüel tartışmaları gözünü korkutuyor ve zarif düşlerini solduruyordu; bu düşler bir otomobilin toplumsal eşdeğeriydi; ani sıçramalardan ibaretti ve kendisi bir tutam ot, bir çiçekti. İki defa havadan yakındı, iki defa Büyük Kuzey Demiryolu'ndaki hizmeti eleştirdi. Hepsi bunu hararetle onayladı ve konunun üstüne atıldı; Helen'dan haber alıp almadığını sorduğundaysa, ev sahibesi Rothenstein'a* cevap vermekle meşguldü. Soru tekrarlandı: "Umarım kız kardeşiniz salimen Almanya'ya varmıştır." Margaret kendini toparlayıp "Evet, teşekkür ederim. Salı günü haber aldım," dedi. Ama içine yaygara şeytanı girmişti ve bir an sonra dörtnala koşturmaya başladı.

"Ancak Salı günü, çünkü Stettin'de kayboldular. Stettin'de yaşayan kimseyle tanıştınız mı hiç?"

Mrs. Wilcox ciddiyetle, "Hayır," derken, Eğitim Bakanlığı'nda yeni işe başlamış bir görevli olan yanındaki genç adam, Stettin'de yaşayan insanların nasıl görünmesi gerektiğini tartışmaya başladı. Stettin'lilik diye bir şey var mıydı? Margaret konuya daldı.

"Stettin'deki insanlar, eşyaları yanı başlarındaki ambarlardan gemilere yüksekten bırakırlar. En azından bizim kuzinler öyle yapıyor, ama onlar pek öyle zengin değiller. Stettin'de, kocaman gözleriyle etrafı süzen saat dışında ilginç bir şey yok ve Oder'in manzarası gerçekten görülmeye değer. Ah, Mrs. Wilcox, Oder'i çok severdiniz! Nehir, daha doğrusu nehirler (en az bir düzine görünüyor) koyu mavi; üzerinde aktığı ova ise yemyeşil.

(*) William Rothenstein (1872-1945): İngiliz ressam. Cezanne'ı ve post-empresyonistleri savunan, Forster'ın arkadaşı Roger Fry ile anlaşmazlığa düştüğü için New English Art Club üyeliğinden istifa etmiştir – ç.n.

"Öyle mi? Bu, hayranlık uyandıracak bir manzara olmalı, Miss Schlegel."

"Bana göre de, ama her şeyi arapsaçına döndüren Helen, hayır diyor; bir müzik gibiymiş. Müzik gibi olan herhalde Oder'in akışı. Ona senfonik bir şiiri hatırlatıyor olmalı. İskele civarındaki kısım si minörmüş, yanlış hatırlamıyorsam, ama aşağıda her şey karmakarışık bir hal alıyormuş. Aynı anda değişik perdelerden, balçık yığını ve seyrüsefere elverişli kanal anlamına gelen vıcık vıcık bir motif varmış ve Baltık Denizi'ne döküldüğü yerde müzik do diyez majör, pianissimo imiş."

"Peki, yüksek antrepolar hakkında ne düşünüyorlar?" diye sordu genç adam gülerek.

"Çok şey düşünüyorlar," diye cevap verdi, umulmadık bir şekilde yeni bir piste atılan Margaret. "Oder'in müzikle karşılaştırılmasını yapmacık buluyorum, sanırım siz de öyle, ama Stettin'in yüksek antrepoları güzelliği ciddiye alıyor; hem de bizim almayacağımız, ortalama bir İngiliz'in almayacağı ve alanları hor göreceği şekilde. Şimdi 'Almanlar zevksizdir,' demeyin, yoksa çığlığı basarım. Almanlar zevksizdir, ama –ama– (bu müthiş bir 'ama'dır!) şiiri ciddiye alırlar. Almanlar şiiri ciddiye alır."

"Bundan bir şey kazanılır mı?"

"Evet, tabii. Alman her zaman güzelliğin peşinde koşar. Aptallığı yüzünden onu ıskalayabilir ya da yanlış yorumlayabilir, ama her zaman hayatında güzellik olsun ister ve inanıyorum ki sonunda da olur. Heidelberg'de, tatsız tuzsuz bir şiiri okurken hıçkırıklara boğulan bir veteriner hekimle karşılaştım. Gülmek benim için çok kolaydı; ben ki hiçbir şiiri, iyi ya da kötü, ezberlemiş değilim, içimi heyecanla dolduracak bir şiirin yarım dizesini bile hatırlamam. Ortalama bir adalının, Böcklin* olsun, benim veteriner hekimim olsun

(*) Arnold Böcklin (1827-1901): İsveçli sembolist ressam – ç.n.

Tötonik şeyleri küçümsediğini duyduğumda tepemin tası atıyor; ee, ne de olsa yarı Alman'ım, bu yüzden bunu yurtseverliğime verin. 'Ah, Böcklin,' diyorlar; 'güzelliğe ulaşmak için çabalıyor ve Tabiatı bilinçli olarak tanrılarla dolduruyor'. Elbette Böcklin çabalıyor, çünkü bir şey istiyor: güzellik ve dünyanın etrafında uçuşan bütün diğer manevi armağanlar. Bu yüzden onun manzaraları gün yüzü görmezken Leader'ınkiler* görüyor."

Genç adam Mrs. Wilcox'a dönerek, "Aynı fikirde olduğumu sanmıyorum, ya siz?" diye sordu.

Mrs. Wilcox, "Bence, Miss Schlegel harikulade ifade etti," diye cevap verdi; buz gibi bir hava esti.

"Ah, Mrs. Wilcox, bundan daha hoş bir şey söyleyin. İnsana harikulade ifade ettiğinin söylenmesi onu hiçe saymaktır."

"Öyle bir amaçla söylemedim. Son söyledikleriniz çok ilgimi çekti. İnsanlar genellikle Almanya'yı sevmiyorlar galiba. Uzun zamandır diğer tarafın ne dediğini duymayı arzuluyordum."

"Diğer taraf? Öyleyse hemfikir değilsiniz. Güzel! Söyler misiniz, hangi taraftasınız?"

"Ben taraf tutmam. Ama kocam," –sesi yumuşadı, ortam biraz daha buz kesti– "Kıta'ya pek fazla güven duymaz; çocuklarımız da babalarının yolundan gidiyorlar."

"Ne gerekçeyle? Kıta'yı aşağılık mı buluyor?"

Mrs. Wilcox'un bir fikri yoktu, gerekçelere dikkat etmemişti. Bırakın entelektüel olmayı, pek öyle kavrayışlı biri de değildi, yine de tuhaf bir şekilde büyük bir insan olduğu izlenimi yaratıyordu. Düşünce ve sanat konularında arkadaşları arasında zikzaklar çizerek gidip gelen Margaret, kendi kişiliklerini aşan ve eylemlerini cüceleştiren bir kişilikle karşı karşıya olduğunun bilincindeydi. Mrs. Wilcox'un sesin-

(*) Benjamin William Leader (1831-1923): İngiliz manzara ressamı – ç.n.

de hiçbir acılık, hatta kusur bulma bile yoktu; cana yakındı ve dudaklarından nezaketsiz veya hoşgörüsüz bir tek kelime dökülmedi. Bununla birlikte, o ve gündelik hayatı iki farklı bakış açısını gerektiriyordu; birini seçince diğeri bulanık kalıyordu. Ve bu yemekte, gündelik yaşamı bir başka, belki çok daha önemli bir yaşamdan ayıran sınırı, hiç olmadığı kadar aşmış gibi görünüyordu.

"Kabul edersiniz ki Kıta... 'Kıta'dan söz etmek şüphesiz çok aptalca, ama neticede parçalarının birbirleri arasındaki farklar, İngiltere'yle herhangi biri arasındaki farktan daha az. İngiltere'nin bir benzeri yoktur. Önce, biraz daha jöle alın. Diyordum ki Kıta, iyi ya da kötü, fikirlerle ilgilenir. Edebiyatında ve sanatında girift bir görünmeyen yumağı denebilecek şey vardır ve bu, karamsarlık ve yapmacıklık yoluyla bile varlığını sürdürür. İngiltere'de daha çok eylem özgürlüğü vardır, ama düşünce özgürlüğü için bürokratik Prusya'ya gidilmelidir. Burada bizim tartışmayı kendimize yakıştıramadığımız hayati sorunları insanlar orada alçakgönüllülükle tartışırlar."

"Prusya'ya gitmek istemiyorum," dedi Mrs. Wilcox, "ne de biraz önce betimlediğiniz ilginç manzarayı görmek istiyorum. Alçakgönüllülükle tartışmaya gelince, bunu yapamayacak kadar yaşlıyım. Howards End'de biz asla bir şeyi tartışmayız."

"Tartışmalıydınız!" dedi Margaret. "Tartışma bir evi canlı tutar. Sadece tuğla ve harç bir evi ayakta tutmaya yetmez."

"Ev onlar olmaksızın ayakta duramaz," dedi Mrs. Wilcox, hiç beklenmedik bir şekilde bu düşünceye tutunarak ve ilk ve son defa "zevk sahibi insanların" yüreklerinde zayıf bir umut yaratarak. "Onlarsız ayakta duramaz; bazen düşünüyorum ki... Ama sizin kuşağın benimle hemfikir olacağını ummuyorum, zira bu konuda kızım da benimle hemfikir değil."

"Siz onu da bizi de boş verin. Söyleyin."

"Bazen düşünüyorum ki eylemi de tartışmayı da erkeklere bırakmak daha akıllıca olacaktır."

Kısa süreli bir sessizlik oldu.

Karşıda oturan bir genç kız öne doğru eğilip ekmeğini ufalarken, "Kabul etmek gerekir ki kadınların oy hakkına karşı çok güçlü savlar ileri sürülüyor," dedi.

"Öyle mi? Ben asla hiçbir tartışmayı izlemem. Sadece, kendim oy vermediğim için minnettarım."

"Oyu kastetmedik, değil mi?" diye araya girdi Margaret, "Bizim fikir ayrılığımız çok daha geniş bir konuda değil mi Mrs. Wilcox? Kadınlar, tarihin şafağında bulundukları yerde mi durmalı, yoksa erkekler bu kadar ilerlediğine göre, onlar da şimdi azıcık ileri mi gitmeli? Ben diyorum ki gidebilirler. Hatta biyolojik bir değişikliği bile kabul ederim."

"Bilmiyorum, bilmiyorum."

"Ben şu yüksek antrepoları kafaya taktım," dedi genç erkek. "Çok kepaze şeyler olmalılar."

Mrs. Wilcox ayağa kalktı.

"Biraz yukarı gelsenize. Miss Quested çalıyor. MacDowell'ı sever misiniz? Müzik niyetine biraz gürültüye tahammül edebilir misiniz? Gerçekten gidecekseniz, sizi geçireyim. Bir kahve de mi almazdınız?"

Kapıyı arkalarından kapatarak oturma odasından çıktılar; Mrs. Wilcox ceketinin düğmelerini iliklerken, "Londra'da hepiniz ne tuhaf bir hayat sürüyorsunuz!" dedi.

"Yo, bu yanlış," dedi Margaret aniden tepki göstererek. "Yaygaracı maymun hayatı sürdürüyoruz, Mrs. Wilcox; gerçekten. Esasında dingin ve kararlı bir şey var bizde. Gerçekten böyle. Bütün dostlarım için geçerli bu. Yemekten hoşlanmış gibi yapmayın, çünkü hiç hoşlanmadınız, ama tek başınıza yeniden gelerek ya da beni size çağırarak beni bağışladığınızı gösterin."

"Genç insanlara alışkınım," dedi Mrs. Wilcox ve ağzından çıkan her kelimeyle bilinen dünyanın ana hatları silikleşti. "Bizim evde de bayağı gevezelik edilir, çünkü biz de sizin gibi, çok konuk ağırlarız. Bizde daha çok spordan ve politikadan söz edilir, ama... bu yemekten çok hoşlandım, Miss Schlegel, tatlım, hoşlanmış gibi yapmıyorum, keşke daha fazla kalabilseydim. Ama her şeyden önce, bugün kendimi çok iyi hissetmiyorum. Sonra, siz gençler o kadar hızlı hareket ediyorsunuz ki serseme dönüyorum. Charles da öyle, Dolly de. Ama hepimiz aynı gemideyiz, yaşlılar ve gençler. Bunu asla unutmuyorum."

Bir süre ikisi de sustu. Sonra, tazelenen bir heyecanla el sıkıştılar. Margaret yeniden oturma odasına girdiğinde, konuşmalar ansızın kesildi; arkadaşları onun yeni arkadaşı hakkında konuşuyorlardı ve bu yeni arkadaşı ilgiye layık bulmamışlardı.

Onuncu Bölüm

Aradan günler geçmiştir.

Mrs. Wilcox, yakınlık gösterip sonra geri çekilen şu tatminsiz insanlardan (onlardan ne kadar çok var) biri miydi? Onlar ilgimizi çeker, bizde muhabbet uyandırır, etraflarında odaklanan neşemizi heder eder, sonra çekip giderler. Fiziksel tutku söz konusu olduğunda, bu davranışın belirli bir adı vardır (flört) ve fazla ileri götürülürse yasa tarafından cezalandırılabilir. Ama hiçbir yasa –hatta kamuoyu da– arkadaşının gönlünü kapmaya çalışanları cezalandırmaz; isterse verdiği kör sancı, boşunalık ve tükenmişlik duygusu dayanılmaz olsun. Mrs. Wilcox onlardan biri miydi?

Margaret, başlangıçta böyle olmasından korktu ve bir Londralı sabırsızlığıyla her şeyin hemen hal yoluna konmasını istedi. Bütün gerçek gelişmelerin ihtiyaç duyduğu sükûnet anlarını şüpheyle karşıladı. Mrs. Wilcox'u dostları arasına yazmayı arzuladığından, âdeta kalem elde, nezaket kurallarını zorladı ve bütün ailenin uzakta olması ona elverişli bir fırsat olarak göründü. Ama Mrs. Wilcox aceleye getirilecek biri değildi. Wickham Place'teki ekibe katılmayı da, Margaret'ın seve

seve bir kestirme yol olarak kullanacağı Helen'la Paul meselesini yeniden açmayı da reddetti. Hiç acele etmedi, zamanı akışına bıraktı; kriz ansızın patlak verdiğinde her şey hazırdı.

Kriz, bir mesajla başladı. Miss Schlegel birlikte alışveriş yapmaya gelir miydi? Noel yaklaşıyordu ve Mrs. Wilcox hediyelerini almakta geç kaldığını hissediyordu. Birkaç gün daha yataktan çıkamamıştı, şimdi kaybettiği zamanı telafi etmek istiyordu. Margaret kabul etti ve iç karartıcı bir sabah, bir faytonla yola koyuldular.

"Her şeyden önce," dedi Margaret, "bir liste yapmalı ve insanların isimlerini işaretlemeliyiz. Teyzem her zaman böyle yapar; bu sis de her an koyulaşabilir. Bir fikriniz var mı?"

Mrs. Wilcox heyecansız bir sesle, "Harrods'a ya da Haymarket Stores'a gideriz diye düşünmüştüm," dedi. "Orada eminim her şey bulunuyordur. Ben iyi bir alışverişçi değilim. Şamata aklımı karıştırıyor; teyzeniz çok haklı; insan liste yapmalı. Öyleyse not defterimi alın ve en üste kendi adınızı yazın."

"Yaşasın!" dedi Margaret yazarken. "Benimle başlamanız ne büyük bir incelik!" Ama pahalı bir şey kabul etmek istemiyordu. Öyle candan arkadaş değillerdi, tuhaf bir arkadaşlıktı onlarınki ve Margaret, Wilcox kabilesinin, aile ruhu gereği, yabancılar için yapılacak harcamalara bozulacağını tahmin ediyordu. Genç erkekleri kapamadığı için hediyeleri kapan ikinci bir Helen gibi düşünülmek ya da ikinci bir Juley Teyze gibi Charles'ın hakaretlerine maruz kalmak istemiyordu. Ağırbaşlılığını korumak en iyisiydi. Sözlerini, "Gerçek bir Noel hediyesi istemiyorum, hatta bundan rahatsız olurum," diye tamamladı.

"Neden?"

"Çünkü Noel hakkında acayip fikirlerim var. Çünkü paranın satın alabileceği her şeye sahibim. Daha çok insan istiyorum, daha çok şey değil."

"Size arkadaşlığınıza değecek bir şey vermek isterdim, Miss Schlegel, yalnız geçirdiğim iki hafta boyunca yaptığınız iyilikleri hatırlatacak bir şey. Nasıl olduysa, yalnız kaldım ve siz beni kara düşüncelere dalmaktan kurtardınız. Ben buna çok eğilimliyimdir."

"Eğer böyleyse," dedi Margaret, "eğer size bir faydam dokunduysa ki ben bunu bilmiyorum, maddi bir hediyeyle bunu ödeyemezsiniz."

"Şüphesiz, ama bunu yapmak insanın hoşuna gidiyor. Belki yolda aklıma bir şey gelir."

Margaret'ın adı listenin başında kaldı, ama karşısına bir şey yazılmadan. O dükkân senin bu dükkân benim, dolaşıp durdular. Hava sisten bembeyazdı ve arabadan indiklerinde, soğuk, bakır tadı bırakıyordu insanın ağzında. Zaman zaman gri bir pıhtının içinden geçtiler. Mrs. Wilcox'un pek mecali yoktu o sabah ve filanca küçük kız için bir ata, falanca için bir kuklaya ve papazın karısı için bir ısıtma tepsisine karar veren Margaret oldu. "Hizmetkârlara her zaman para veririz." Margaret, "Evet, öylesi çok daha kolay," diye karşılık verdi. Ama görünmeyenin görünen üzerindeki tuhaf etkisini hissediyor ve Beytüllahim'de* unutulan bir yemlikten oluk oluk akan bu bozuk para ve oyuncak selini görüyordu. Bayağılık, hükmünü yürütüyordu. Barlar, alkolden kaçınma reformlarına rağmen her zamanki öğütlerinin yanı sıra Noel Kazlarına "Kulübümüze katılın, aidata göre bir ya da iki şişe cin," çağrıları yapıyordu. Bir posterin üzerindeki mayolu kadın Noel pantomimini haber veriyor ve Noel kartlarının üzerini, hâlâ moda olan küçük kırmızı şeytanlar dolduruyordu. Margaret iflah olmaz bir idealist değildi. Bu hacimde bir işin ve reklamın engellenmesini istemiyordu. Sadece her sene bu vesileyle

(*) Kudüs yakınlarında, Şeria Nehri'nin batı yakasında küçük bir şehir; İsa'nın doğduğu yer olarak kabul edilir – ç.n.

şaşkınlığa uğruyordu. Bu kararsız alıcılardan ve yorgun satıcılardan kaçı onları bir araya getiren şeyin kutsal bir olay olduğunun bilincindeydi? Margaret bunun bilincindeydi, ama meselenin dışında duruyordu. Terimin genellikle kabul edilen anlamıyla Hıristiyan değildi; Tanrı'nın bir zamanlar aramızda genç bir sanatçı olarak çalışmış olduğuna inanmıyordu. Oysa bu insanlar, ya da çoğu, buna inanıyordu ve sıkıştırılacak olurlarsa bunu sözle de doğrularlardı. Ama inançlarının görünür belirtisi Regent Street veya Drury Lane* idi; yer değiştiren biraz çamur, harcanan bir miktar para, pişirilen, yenen ve unutulan azıcık yiyecekti. Yetersiz. Ama halktan kim görünmez olanı layıkıyla ifade edebilir ki? Sonsuzluğa ayna tutan, özel hayattır; insanlar arası ilişkiler, sadece bu, gündelik görüntülerin ötesinden kişisel gerçekliği sezinletir.

"Yo, aslında Noel'den hoşlanırım," diye devam etti Margaret. "Sakarca da olsa insanları Huzur'a ve Iyi Niyet'e yaklaştırıyor. Ama sakarlık da her yıl artıyor."

"Gerçekten mi? Ben sadece köylerdeki Noel'i biliyorum."

"Biz genellikle Londra'da oluruz, oyunu coşkuyla oynarız: Kilisede Noel ilahileri söyler, ağır öğlen yemekleri, hizmetçilerle birlikte daha da ağır akşam yemekleri yeriz; ardından Noel ağacıyla ve Helen'ın şarkı söylediği, yoksul çocuklar için verilen baloyla devam ederiz. Oturma odamız buna çok uygundur. Ağacı pudra odasına yerleştirir ve mumlar yakıldığında bir perde çekeriz, arkasındaki aynayla çok güzel görünür. Keşke bir sonraki evimizde de bir pudra odamız olsa. Elbette, ağaç çok küçük olmak zorunda; hediyeler de üzerine asılamaz. Yo, hediyeler buruşturulmuş ambalaj kâğıdından yapılmış bir tür kayalığın üzerinde durur."

"'Bir sonraki' evinizden söz ettiniz, Miss Schlegel. Desenize, Wickham Place'den ayrılıyorsunuz?"

(*) Londra'nın prestijli caddeleri – ç.n.

"Evet, iki üç yıl içinde, kira sözleşmesi sona erdiğinde. Gitmek zorundayız."

"Orada ne kadar zamandır oturuyorsunuz?"

"Bütün hayatımız orada geçti."

"Ayrılmak sizi çok üzecek."

"Sanırım, öyle. Ama daha bunu tam olarak kavramış değiliz. Babam..." Margaret birden sustu, çünkü Haymarket Stores'un kırtasiye reyonuna gelmişlerdi ve Mrs. Wilcox bazı özel Noel kartları sipariş etmek istiyordu.

Mrs. Wilcox, "Mümkünse, orijinal bir şey," diye iç geçirdi. Tezgâhta, aynı arayış içinde olan bir arkadaşına rastladı, onunla tatsız tuzsuz bir konuşmaya girişerek epey zaman harcadı. "Kocamla kızımız otomobille bir tura çıktılar." "Bertha da mı? Hayret, ne tesadüf!" Margaret, pek o kadar pratik biri olmasa da, böyle yol arkadaşlıklarında büyük başarı gösterebilirdi. İki arkadaş konuşurken, o, kocaman bir eşantiyon albümünün yapraklarını çevirmişti; örneklerden birini incelesin diye Mrs. Wilcox'a gösterdi. Mrs. Wilcox çok memnun oldu; kart çok orijinaldi, sözler çok tatlıydı, bundan yüz tane sipariş verecekti ve ne kadar teşekkür etse, azdı. Ama satıcı siparişin kaydını alırken, "Durun bir dakika," dedi. "Bekleyeceğim. Bir daha düşündüm de beklesem daha iyi olacak. Önümde hâlâ bol bol vakit var, değil mi? Evie'nin fikrini alabilirim."

Dolambaçlı yollardan arabaya döndüler; arabaya bindiklerinde Mrs. Wilcox, "Peki, yenileyemez miydiniz?" diye sordu.

"Anlayamadım," dedi Margaret.

"Kira sözleşmesini, diyorum."

"Ah, kira sözleşmesi! Bütün bu süre boyunca hep bunu mu düşündünüz? Ne kadar naziksiniz!"

"Mutlaka yapılabilecek bir şeyler vardır."

"Hayır; toprağın değeri çok yükseldi. Wickham Place'i yıkmak ve yerine sizinkiler gibi apartman dikmek istiyorlar.

"Ne korkunç!"

"Toprak sahipleri korkunç."

Mrs. Wilcox ansızın canlandı: "Bu çok korkunç, Miss Schlegel; bu adil değil. Başınızın üzerinde dolaşan bu tehdit hakkında hiçbir fikrim yoktu. Size yürekten acıyorum. Evinizden, babanızın evinden ayrılmak... Buna izin verilmemelidir. Bu, ölümden beter. Buna razı olmaktansa, ölmeyi tercih ederdim... Zavallı çocuklar! Eğer insanlar doğdukları odada ölemiyorlarsa, uygarlığın iyi olduğu söylenebilir mi? Çok üzgünüm, canım."

Margaret ne diyeceğini bilemiyordu. Mrs. Wilcox alışverişten aşırı yorulmuştu; sinirlerine hâkim olamıyordu.

"Howards End bir defasında neredeyse yıkılıyordu. Bu, benim sebebim olurdu."

"Howards End bizim evden çok farklı olmalı. Biz de evimize çok düşkünüz, ama ayırt edici bir özelliği yok. Gördüğünüz gibi, sıradan bir Londra evi. Kolayca bir başkasını buluruz."

"Demek, böyle düşünüyorsunuz."

Margaret, konuyu değiştirmeye çalışarak. "Yine tecrübesizliğimden, sanırım!" dedi. "Böyle şeyler söylediğinizde ne diyeceğimi bilemiyorum, Mrs. Wilcox. Keşke kendimi, sizin beni gördüğünüz gibi görebilseydim: Bir yeniyetme. Saf bir kız. Çok alımlı; yaşına göre çok kültürlü, ama yeteneksiz..."

Mrs. Wilcox yıldırılamazdı. "Benimle birlikte Howards End'e gelin," dedi, her zamankinden daha kararlı bir sesle. "Orayı görmenizi istiyorum. Orayı hiç görmediniz. Ne diyeceğinizi merak ediyorum; çünkü her şeyi o kadar güzel ifade ediyorsunuz ki."

Margaret iyice koyulaşmış sise, sonra da yol arkadaşının yorgun yüzüne bir göz attı ve "Elbette, daha sonra seve seve gelirim," dedi. "Ama hava bu geziye izin verecek gibi görünmüyor, iyice dinlendikten sonra gitmeliyiz. Ayrıca, ev kapalı değil mi?"

Margaret bir cevap alamadı. Mrs. Wilcox'un canı sıkılmış gibi görünüyordu.

"Başka bir gün gidebilir miyiz?"

Mrs. Wilcox öne doğru eğilip cama vurdu. Arabacıya "Lütfen bizi Wickham Place'e geri götür!" diye emir verdi. Margaret ağzının payının verildiğini düşündü.

"Yardımınız için çok çok teşekkür ederim, Miss Schlegel."

"Rica ederim."

"Bu hediye meselesini, özellikle de Noel kartları meselesini halletmiş olmak ne büyük mutluluk! Seçtiğiniz kartı çok beğendim."

Cevap alamama sırası ondaydı. Bu sefer de Margaret'ın canı sıkılmıştı.

"Kocamla Evie yarından sonra geliyorlar. Bu yüzden bu sabah sizi alışverişe sürükledim. Şehirde esas olarak alışveriş yapmak için kaldım, ama bugüne kadar bir şey yapamadım; şimdi de kocam gezilerini kısa kesip geri döneceklerini yazıyor; hava berbatmış ve polisin yollarda kurduğu tuzaklar çok kötüymüş, neredeyse Surrey'deki kadar kötü. Şoförümüz son derece dikkatlidir; kocam polisin ona kötü şoför muamelesi yapmasını çok yersiz buluyor."

"Neden?"

"Çünkü o kötü bir şoför değil."

"Bana kalırsa, hız limitlerini aşmıştır. Küçük hayvanları ezebileceğini aklından çıkarmamalı."

Mrs. Wilcox sessizliğe büründü. Onları eve götüren arabada sıkıntı giderek artıyordu. Şehir şeytani görünüyordu, dar sokaklar maden galerileri gibi boğucuydu. Sis, ticarete bir zarar vermemişti, çünkü yerden hayli yüksekteydi; mağazaların aydınlık vitrinleri müşteri kaynıyordu. Sisin kararttığı ruhlar kendi içine dönerek daha büyük bir karanlıkla karşılaşıyordu. Margaret belki on defa konuşacak gibi oldu, ama bir şey boğazını sıkıyordu. Kendini fazlasıyla önemsiz ve be-

ceriksiz hissediyordu; Noel üzerine düşünceleri giderek daha kinik bir hal aldı. Huzur? Başka hediyeler getirebilirdi, ama Noel'in huzur getirdiği bir tek Londralı var mıydı acaba? Heyecan ve hazırlanma arzusu kimsede huzur falan bırakmıyordu. İyi niyet? Bu müşteri sürüsü içinde bunun bir tek örneğini görmüş müydü? Ya da kendi içinde? Bu çağrıya, sırf biraz acayip ve hayal gücü kuvvetli olduğu için cevap vermeyi başaramamıştı; o ki, doğumla kazandığı haklarla hayal gücünün alevini besliyordu! Soğukça "Başka bir gün gidebilir miyiz?" demektense kabul etmek, yolculuğun zahmetine katlanmak daha iyi olmaz mıydı? Başka bir gün olmayacaktı. Bu alıngan kadın, bunu ondan asla tekrar istemeyecekti.

Apartmanın önünde birbirlerinden ayrıldılar. Karşılıklı nezaket gösterilerinden sonra Mrs. Wilcox içeri girdi ve Margaret bu uzun boylu, yalnız kadının hol boyunca asansöre doğru yürüyüşünü seyretti. Cam kapılar kapandığında bir hapsedilmişlik hissine kapıldı. İlkin o güzel baş kayboldu, elleri hâlâ manşonunun içindeydi; onu, yere sürünen uzun etek takip etti. Sözle anlatılamayacak denli ender bulunur bir kadın, bir şişe içindeki numune gibi göğe doğru gidiyordu. Nasıl bir göğe? Kurum yağan kapkara, cehennemî bir kubbeye doğru!

Öğlen yemeğinde onun suskun durduğunu gören erkek kardeşi ısrarla konuşmaya çalıştı. Tibby kötü huylu bir çocuk değildi, ama bebekliğinden beri bir şeyler onu hoş karşılanmayan ve beklenmeyen şeyler yapmaya zorluyordu. Şimdi de ara sıra tenezzül buyurup gittiği okuldaki derslerini anlatıyordu uzun uzadıya. Anlattıkları ilgi çekiciydi; Margaret anlatması için ona sık sık baskı uygulardı eskiden, ama şimdi dinleyecek durumda değildi; çünkü bütün dikkatiyle görünmeze odaklanmıştı. Fark etmişti ki seven bir eş ve anne olsa da, Mrs. Wilcox'un hayatında bir tek tutkusu vardı (evi) ve bu tutkusunu paylaşmak için onu da-

vet ederken çok ciddiydi. "Başka bir gün" diye cevap vermek ne büyük aptallıktı! "Başka bir gün" tuğla ve harca uygundu, ama Howards End'in dönüştüğü Kutsallar Kutsalı'na uygun değildi. Margaret'ın merak ettiği falan yoktu. Yazın orası hakkında fazlasıyla şey işitmişti. Dokuz pencere, asma ve dağ karaağacı, içinde hoş duygular uyandırmıyordu; öğleden sonrayı bir konserde geçirmeyi tercih ederdi. Ama hayal gücü galip geldi. Erkek kardeşi yüksekten atıp tutmaya devam ederken, o, ne pahasına olursa olsun oraya gitmeye ve Mrs. Wilcox'u da zorlamaya karar verdi. Yemek biter bitmez, doğru karşıki apartmana yollandı.

Mrs. Wilcox ertesi gün dönmek üzere az önce Londra'dan ayrılmıştı.

Margaret bunun hiç önemli olmadığını söyledi ve merdiven aşağı koşarak King's Cross'a gitmek için bir fayton çevirdi. Nedenini bilmiyor olmakla birlikte, bu kaçamağın öneminden emindi. Bir hapishane ve bir kaçış söz konusuydu; trenin saatini bilmese de sisin arasından Saint Pancras'ın saatini seçmeye çalıştı.

Nihayet, iğrenç gökyüzünde ikinci bir ay gibi parlayan King's Cross'un saati ortaya çıktı ve araba, istasyonun önünde durdu. Hilton'a gitmek üzere beş dakika sonra kalkacak bir tren vardı. Bir bilet aldı, heyecanından sadece gidiş bileti istemişti. O bunu yaparken ciddi ve mutluluk dolu bir ses onu selamladı ve teşekkür etti.

"Ben de geliyorum, teklifiniz hâlâ geçerliyse," dedi Margaret asabi bir gülüşle.

"Geceyi de bende geçireceksiniz, tatlım. Evimin en güzel olduğu zaman sabahlarıdır. Kalacaksınız. Gün ışığı olmadan size çayırımı doğru dürüst gösteremem. Bu sis" –garın çatısını işaret etti– "asla çok uzaklara kadar yayılmaz. Hertfordshire'da güneş altında oturduklarından eminim; onlara katıldığınıza asla pişman olmayacaksınız."

"Size katıldığıma asla pişman olmayacağım."

"Aynı şey."

"Peron boyunca yürümeye başladılar. Tren, peronun uzak ucunda, dışarının karanlığıyla göğüs göğüse duruyordu. Trene hiç ulaşamadılar. Hayal gücü galip gelemeden, "Anne! Anne!" çığlıkları işitildi ve vestiyerden fırlayan ciddi yüzlü bir genç kız Mrs. Wilcox'un koluna sarıldı.

Mrs. Wilcox, "Evie!" dedi soluğu kesilerek. "Evie, canım..."

Genç kız, "Baba! Bak, kim var burada!" diye seslendi.

"Evie, sevgili kızım, neden Yorkshire'da değilsin?"

"Değilim, çünkü... araba bozuldu... biz de plan değiştirdik... babam geliyor."

Yanlarına gelen Mr. Wilcox, "Ruth, Tanrı aşkına, ne yapıyorsun burada?"

Mrs. Wilcox kendini topladı.

"Henry, sevgilim! Ne güzel bir sürpriz bu... durun, sizi tanıştırayım... ama sanırım Miss Schlegel'i tanıyorsun."

Mr. Wilcox fazla ilgi göstermeden, "Evet, tabii," dedi. "Sen nasılsın, Ruth?"

"Demir gibiyim," diye cevap verdi, Mrs. Wilcox neşeyle.

"Biz de iyiyiz. Arabamız da öyle; Ripon'a kadar mükemmel gitti, ama orada sersem birinin sürdüğü bir atlı araba..."

"Miss Schlegel, bizim küçük gezintiyi başka bir güne bırakmamız gerekiyor."

"Diyorum ya, sürücü, polisin de kabul ettiği gibi sersemin tekiydi."

"Başka bir gün, Mrs. Wilcox. Elbette."

"Ama üçüncü kişilerin sebep olduğu zararlara karşı da sigortalı olduğumuzdan, pek mesele olmayacak..."

"At arabasıyla bizim otomobil birbirinin yolunu neredeyse dik açıyla kesiyordu..."

Mutlu ailenin sesi yüksek çıkıyordu. Margaret yalnız ba-

şına bırakılmış gibiydi. Kimsenin ona ihtiyacı yoktu. Mrs. Wilcox, King's Cross Garı'ndan dışarı kocasıyla kızının arasında, her ikisine de kulak vererek çıktı.

On Birinci Bölüm

Cenaze merasimi sona ermişti. Otomobiller yumuşak çamurda izler bırakarak çekip gitmiş, geriye sadece yoksullar kalmıştı. Yoksullar yeni kazılmış çukura yaklaşıp, kürekler dolusu kille artık neredeyse örtülmüş tabuta son bir defa baktılar. Onların sırasıydı. Çoğu, ölen kadının komşusu kadınlardı; Mr. Wilcox'un emriyle hepsine siyah yas elbiseleri verilmişti. Diğerlerini buraya, salt merak getirmişti. Ölümün, çabuk ölümün verdiği heyecanla titriyorlar, küçük gruplar halinde toplanıyor ya da mürekkep damlaları gibi mezarlar arasında dolaşıyorlardı. İçlerinden birinin, bir oduncunun oğlu mezarın başucundaki bir karaağacın üst dallarından birine tünemiş, ağacı budamaktaydı. Oturduğu yerden Kuzey Yolu'nun her iki yanında uzanan Hilton köyünü ve ona eklemlenen varoşları, gri bulutların arasından göz kırparak batmakta olan kırmızı, turuncu güneşi, kiliseyi, ekili alanları ve onların ardında uzanan el değmemiş toprakları ve çiftlikleri görebiliyordu. Ama o da olay üzerinde ağız dolusu konuşup duruyordu. Aşağıda duran annesine, tabutun yaklaştığını gördüğünde neler hissettiğini anla-

tıyordu; aşağı inecek zamanı bulamamıştı, ama işe devam etmek isteği de kalmamıştı, üzüntüden az kalsın aşağı düşüyordu. Ekin kargaları gak gak diye acı acı ötmeye başlamıştı, sanki onlar da olup bitenleri anlamış gibiydi. Annesi, bunun içine doğduğunu, bir süredir Mrs. Wilcox'ta bir acayiplik fark ettiğini söyledi. Diğerleri, buna Londra'nın sebep olduğunu söylediler. Çok hanımefendi bir kadındı, anneannesi de öyleydi; basit ama çok hanımefendi. Artık öyle insanlar yoktu. Mr. Wilcox tam bir centilmendi. Duygusuzca, ama kendilerinden geçercesine konuyu tekrar tekrar konuştular. Onlar için zengin birinin cenaze töreni, Alkestis* veya Ophelia'nın** cenaze töreni kültürlü insanlar için ne anlama geliyorsa, oydu: Sanattı. Gerçi hayattan uzaktı, ama hayatın değerlerini artırıyordu; onlara, istekli bir şekilde seyrettikleri bir manzara sunuyordu.

Hoşnutsuzluğa gizli bir eğilim besleyen mezar kazıcılar (Charles'ı sevmezlerdi; böyle şeyler konuşmanın sırası değildi, ama bu böyleydi) işlerini bitirmiş, şimdi çelenkleri ve haçları mezarın üstüne yığıyorlardı. Güneş Hilton'un gerisinde battı, gri çalılıklar kızardı, akşamın önüne kızıl bir perde indi. Ağıtçılar birbirleriyle üzgün üzgün çene çalarak mezarlığın çatılı kapısından çıkıp köye giden kestaneli yola düzüldüler. Genç budama işçisi sessizlik içinde ritmik bir şekilde salınarak bir süre daha ağaçta kaldı. Sonunda kestiği dal yere düştü. Adam homurdanarak aşağı indi; ölüm, aklından büsbütün çıkmıştı, artık aşkı düşünüyordu, çünkü evliliğin eli kulağındaydı. Yeni mezarın yanından geçerken durdu; sarımsı kahverengi bir demet kasımpatına takılmıştı gö-

(*) Yunan mitolojisinde, Iolkos kralı Pelias ile karısı Anaksibia'nın kızlarından biri. Pelias, Medeia'nın kurnazlıkları ve büyüleriyle öz kızları tarafından öldürülürken cinayete katılmayan tek çocukları. Pherai Kralı Admetos ile evlendi. Kocasına bağlılığı ve onun yerine ölmeyi kabul etmesiyle ünlüdür – ç.n.

(**) Shakespeare'in Hamlet'inden bir karakter. Danimarkalı Polonius'un kızı, Laertes'in kız kardeşi ve Prens Hamlet'in eş adayı – ç.n.

zü. "Bir definde renkli çiçekler olmamalıydı," diye düşündü. Yorgun argın birkaç adım attıktan sonra yeniden durdu, alaca karanlıkta geriye doğru gizlice bir bakış attı ve dönüp demetten bir kasımpatı koparark cebine attı.

Onun da uzaklaşmasından sonra, ortalığa derin bir sessizlik çöktü. Mezarlığa bitişik kulübe boştu ve yakınlarda başka bir ev bulunmuyordu. Mezarlığın ıssızlığı her geçen dakika koyulaşıyordu. Doğuya doğru sürüklenen bulutların altında, mezarlık, bütün yolcularıyla birlikte sonsuzluğa doğru yol alan pruvası yüksek bir gemi olmalıydı. Sabaha doğru hava daha da soğudu, gökyüzü açıldı, ölülerin üzerindeki sert toprak capcanlı gözler önüne serildi. İçkili bir geceden sonra dönen oduncu, "Nilüferler, kasımpatılar; hepsini almadığıma yazık etmişim," diye düşündü.

Bu sırada Howards End'de kahvaltı yapılıyordu. Charles'la Evie, Mrs. Charles'la birlikte yemek odasında oturmuşlardı; kimsenin yüzünü görmeye dayanmayan babaları kahvaltısını üst kattaki odasında yapıyordu. Acısı çok derindi. Acı, fiziksel bir şeymiş gibi kasılmalar halinde geliyordu ve tam yemeye başlayacağı sırada bile gözüne yaşlar hücum ediyor, elindeki lokmayı ağzına götürmeden masaya koyuyordu.

Karısının otuz yıl boyunca ne kadar erdemli davrandığını hatırladı; herhangi bir ayrıntıyı (nişanlılıklarından ve ilk kendilerinden geçişlerinden bir ayrıntıyı) değil, bir kadında en soylu şey olarak gördüğü o hiç değişmeyen erdemi. Çoğu kadın kaprislidir; garip tutkulara veya hafifliklere kapılır. Karısı onlar gibi değildi. Yıllar yılı, yaz ve kış, gelin ve anne; o hep aynı kalmıştı; ona hep güvenmişti. Onun şefkati! Onun masumiyeti! Onun o muhteşem masumiyeti Tanrı'nın bir armağanıydı. Ruth bu dünyanın kötülükleri ya da irfanı hakkında bahçesindeki çiçeklerden ya da çayırındaki otlardan daha fazla şey bilmiyordu. İş hayatı hakkındaki fikri: "Henry, yeterince parası olan insanlar neden daha fazla pa-

ra kazanmaya çalışıyorlar?" Politika hakkındaki fikri: "Eminim ki çeşitli uluslardan anneler bir araya gelebilseydi, bir daha savaş olmazdı." Din hakkındaki fikri: "Ah, bu bir buluttu, ama geçip gitmiş olan bir bulut." Soyu Quacker'dı; eskiden muhalif olan ailesi ise artık Anglikan Kilisesi üyesiydi. Papazın vaazları başlangıçta ona itici gelmişti ve "daha ruhani bir ışığa" duyduğu arzuyu dile getirmiş, "kendim için değil çocuk için (Charles)" diye ilave etmişti. Ruhani ışık ileriki yıllarda ona bahşedilmiş olmalıydı; zira bir daha şikâyet ettiğini işitmemişti. Üç çocuğunu tartışmaksızın büyütmüştü. Hiç tartışmamışlardı.

Şimdi toprağın altında yatıyordu. Gitmişti ve bu gidişi sanki daha da acılaştırmak için, hiç de tarzı olmayan bir gizem havasıyla gitmişti. "Madem biliyordun, neden benden sakladın?" diye inlemişti. Ruth zayıf bir sesle, "Söylemek istemedim, Henry. Yanılmış olabilirdim. Ayrıca hastalıktan herkes nefret eder," demişti. Bu korkunç gerçeği, kendisi Londra dışındayken Ruth'un gitmiş olduğu tuhaf bir doktor haber vermişti. Bu, adil miydi? Ruth, tam bir açıklama yapamadan ölüp gitmişti. Hata etmişti (gözlerine yaşlar doldu) ne küçük bir hata! Ruth, otuz yıldan sonra onu ilk defa aldatıyordu.

Ayağa kalkıp pencereden dışarı baktı; çünkü Evie elinde mektuplarla gelmişti. Kimseyle göz göze gelmek istemiyordu. Evet, çok iyi bir kadındı o, ağırbaşlı biriydi. Kelimeyi isteyerek seçmişti. Onun için ağırbaşlılık her şeyin üstünde bir övgüye değerdi. Şu anda kasvetli bahçeye bakmakta olan kendisi de ağırbaşlı bir görünüme sahipti. Yüzü oğullarınınkiler kadar köşeli değildi; çenesi, güçlü dış hatlara sahip olmakla birlikte, biraz küçüktü ve bıyığı belirsiz dudaklarını örtüyordu. Ama dış görünüşünde zayıflığın izi yoktu. Nezaket ve içtenlik okunan bakışları, ağlamaktan kızarmış gözkapaklarına rağmen, dizginlerini başkalarına bıra-

kacak birinin bakışları değildi. Alnı da Charles'ınki gibiydi. Yüksek, dik, esmer, pürüzsüz. Şakaklarla ve kafatasıyla birdenbire birleşen bu alın, başını dış dünyaya karşı koruyan bir burç izlenimi uyandırıyordu. Bazen de insanın aklına boş bir duvarı getiriyordu. Bu surun gerisinde elli yıldır tertemiz ve mutlu yaşayıp gitmişti. "Posta geldi, baba," dedi Evie beceriksizce.

"Teşekkür ederim, oraya koy."

"Kahvaltı iyi miydi?"

"Evet, teşekkürler."

Kız, sıkıntıyla kahvaltı tepsisine baktı. Ne yapacağını bilemiyordu.

"Charles, *Times*'ı istiyor musun diye soruyor."

"Hayır, daha sonra okurum."

"Bir şey istersen, zili çal, olur mu baba?"

"Bir şeye ihtiyacım yok."

Evie, mektupları düzenledikten sonra oturma odasına döndü.

Çatık kaşlarıyla semaverin gerisine otururken "Babam hiçbir şey yememiş," diye haber verdi.

Charles bir şey söylemedi, ama bir an sonra fırlayıp yukarı çıktı, kapıyı açıp "Baba, biliyorsun ki yemen gerekiyor," dedi; bir süre cevap bekledikten sonra sessizce aşağı indi. "Sanırım, önce mektuplarını okuyacak," dedi kaçamaklı bir şekilde, "daha sonra kahvaltı yapacaktır." Sonra *Times*'ı eline aldı; bir süre, fincanın çay tabağına, bıçağın tabağa çarpıp çınlaması dışında ses işitilmedi.

Zavallı Mrs. Charles, olayların seyrinden dehşete düşmüş ve biraz da sıkılmış bir vaziyette sessiz arkadaşları arasında oturuyordu. Onunkisi kötü bir kumaştı ve o bunu biliyordu. Bir telgraf, onu Napoli'den, pek fazla tanımadığı bir kadının ölüm döşeğinin başına sürüklemişti. Kocasının bir sözüyle matem elbisesi giymişti. İçinden de yas tutabilmeyi is-

terdi, ama Mrs. Wilcox mademki ölecekti, düğünden önce ölmüş olmasını tercih ederdi; çünkü o zaman ondan daha az şey beklenirdi. Kızarmış ekmeğini ufalayarak, tereyağı isteme cesaretini gösteremeden, neredeyse kıpırtısız oturuyor ve kayınpederinin kahvaltısını yukarda yapıyor olmasına şükrediyordu.

Sonunda Charles konuştu. "Başka işleri yokmuş gibi karaağaçları dün budamalarına ne dersin?" dedi kız kardeşine.

"Ne demezsin?"

Charles, "Bunu bir tarafa not ediyorum," diye devam etti. "Papazın buna izin vermiş olmasına çok şaşırdım."

"Belki papazın bundan haberi bile yoktur."

"Peki, kimin işi, öyleyse?"

"Malikânenin sahibinin."

"Olamaz."

"Tereyağı, Dolly?"

"Teşekkürler, Evie, tatlım. Charles..."

"Evet, canım."

"Karaağaçların da budandığını bilmiyordum. Ben sanıyordum ki sadece söğütler budanır."

"Yo, hayır, karaağaçlar da budanır."

"Öyleyse, neden mezarlıktaki karaağaçlar budanmasın? Charles bir süre kaşlarını çattı, sonra yeniden kız kardeşine döndü.

"Bir şey daha. Chalkeley'le konuşmam gerekiyor.

"Aslında, Chalkeley'e şikâyet etmelisin."

"Bu adamlardan sorumlu olmadığını söylemesi hiç hoş değil. Bal gibi de sorumlu."

"Aslında, öyle."

İki kardeşin ne biri ne diğeri kalpsizdi. Sözlerindeki duygusuzluğun iki nedeni vardı: Önce, Chalkeley'in dizginlerini elde tutma arzusu (bu gayet anlaşılır bir şeydi); sonra da her zamanki gibi kişisel duygularını açığa vurmaktan çe-

kinmeleri. Wilcoxların hepsi böyle yapıyordu. Belki de kişisel düşünceleri onlara çok önemliymiş gibi görünmüyordu. Ya da Helen'ın varsaydığı gibi olabilirdi: Önemini kavrıyor, ancak ondan korkuyorlardı. Panik ve boşluk arka tarafını gösterir. Yo, kalpsiz değillerdi; masadan yürekleri sızlayarak kalktılar. Anneleri hiç kahvaltıya inmezdi. Onun yokluğunu en fazla diğer odalarda, özellikle de bahçede hissettiler. Charles garaja doğru yürürken, her adımda, onu sevmiş olan ve yerini asla kimsenin dolduramayacağı bu kadını düşünüyordu. Onun o hoşgörülü tutuculuğuna karşı ne mücadeleler vermek zorunda kalmıştı! Her yenilikten nasıl nefret etmiş, yine de yapıldığında onları nasıl candan benimsemişti! Bu garajı yapabilmek için, babasıyla birlikte az mı uğraşmışlardı! Küçük otlağı (bahçeden de çok sevdiği küçük otlağı) bu iş için vermeye razı etmek için ne çok dil dökmüşlerdi! Bağ konusunda ise annesi istediğini yaptırmıştı. Güney duvarının önü hâlâ asma çubuklarıyla, artık pek verimli olmayan asma çubuklarıyla tıka basa doluydu. Öte yandan aşçıyla konuşmakta olan Evie de benzer duygular içindeydi. Erkeklerin dışarıdaki işleri üstlendikleri gibi, o da annesinin evdeki işlerini üstlenmişti ve hayatından eşsiz bir şeyin eksilmiş olduğunu hissediyordu. Acıları, babalarının acısından daha şiddetli olmasa da, bu acının kökleri daha derindeydi; çünkü bir eşin yerine bir başkası konabilir, bir annenin yerine asla!

Charles bürosuna dönmeye karar verdi. Howards End'de yapacak pek fazla şey kalmamıştı. Annesinin vasiyetinin içeriğini çoktandır biliyorlardı. Vasiyette ne bir bağış, ne birine bağlanmış bir aylık, ne de bazı ölülerin şu dünyadaki faaliyetlerini uzatmak istercesine yapılmasını vasiyet ettiği ıvır zıvır işler vardı. Kocasına güvendiğinden, her şeyi kayıtsız şartsız ona bırakmıştı. Oldukça yoksul bir kadındı; ev onun tek çeyiziydi ve zamanı geldiğinde Charles'ın olacaktı. Mr.

Wilcox, suluboya tablolarını Paul'e ayırmaya niyetliydi; Evie de mücevherleri ve dantelleri alacaktı. Anneleri ne kadar kolayca hayatlarından çıkmıştı! Charles, kendisi benimsemek niyetinde olmasa da, övgüye değer bulduğu huylarını düşündü annesinin; oysa Margaret, tam tersine, bu dünyanın yargılarına karşı nerdeyse suçlanacak bir kayıtsızlık görürdü bunda. Çünkü Mrs. Wilcox'un vasiyetinde kinizm vardı; homurdanan, küçük gören yüzeysel bir kinizm değil, incelik ve sevecenlikle el ele giden bir kinizm. İnsanları incitmek istemiyordu. Bu iş bittiğine göre, toprak üzerinde sonsuza kadar donabilirdi.

Yo, Charles'ın beklemesini gerektirecek hiçbir şey yoktu. Balayına devam edemezdi, bu yüzden Londra'ya gidip çalışmalıydı; aylak aylak dolaşırken kendini çok kötü hissediyordu. Babasıyla Evie rahatça köyde kalırken, Dolly'yle o möbleli bir daireye taşınacaklardı. Böylece, Noel'den sonra taşınmayı umduğu, boyanıp dekorasyonu tamamlanmış olan, Surrey banliyölerinden birindeki kendine ait küçük evi elinde tutacaktı. Evet, öğle yemeğinden sonra yeni otomobiliyle dönecekti; cenaze için Londra'dan gelmiş olan hizmetkârlarsa trenle gideceklerdi.

Babasının şoförünü garajda buldu; adamın yüzüne bakmadan, "Günaydın," dedi ve arabanın üzerine eğilerek devam etti: "Merhaba! Yeni arabamı birisi kullanmış!"

"Kullanılmış mı, efendim?"

"Evet," dedi kıpkırmızı kesilen Charles, "her kim kullanmışsa, doğru dürüst de temizlememiş. Bak, aksta çamur var. Sil şu çamuru."

Adam tek kelime etmeden bez getirmeye gitti. Yüzüne bakılmayacak kadar çirkin bir adamdı şoför (erkekte çekiciliğin zırvadan başka bir şey olmadığını düşünen ve ilk baştaki "İtalyan aygırı"nı çabucak başından def eden Charles için bu hiç mesele değildi).

"Charles..." Yeni gelin kırağı kaplı çayırda dans eder gibi küçük adımlarla kendisine doğru geliyordu; çıtı pıtı siyah bir sütun; küçük yüzüyle zarif yas şapkası, bu sütunun başlığını oluşturuyordu.

"Bir dakika, meşgulüm. Pekâlâ, Crane, arabamı kimin kullandığını düşünüyorsun?"

"Bilmiyorum, efendim. Ben döneli kimse kullanmadı. Ondan önceki iki hafta boyunca diğer arabayla Yorkshire'daydım."

Çamur kolayca çıktı.

"Charles, baban aşağı indi. Bir şey olmuş. Seni hemen eve çağırıyor. Ah, Charles!"

"Bekle, canım, bir dakika bekle. Sen burada yokken garajın anahtarı kimde vardı, Crane?"

"Bahçıvanda, efendim."

"İhtiyar Penny'nin araba kullanmayı bildiğini mi söylemek istiyorsun?"

"Hayır, efendim; kimse arabayı dışarı çıkarmadı, efendim."

"Peki, akstaki çamuru nasıl açıklıyorsun?"

"Yorkshire'da olduğum süre için elbette bir şey diyemem, efendim. Artık çamur yok, efendim."

Charles sinirlenmişti. Adam onu aptal yerine koyuyordu; bu kadar üzüntülü olmasaydı onu babasına ihbar ederdi. Ama gün, böylesi şikâyetlere uygun değildi. Yemekten sonra arabanın hazır olmasını emrederek karısının yanına gitti; karısı bir mektup ve Miss Schlegel hakkında ipe sapa gelmez bir hikâye geveleyip duruyordu ağzında.

"Şimdi seni dinleyebilirim, Dolly. Miss Schlegel mi? Ne istiyormuş?"

Biri bir mektup yazdığında, Charles her zaman ne istediğini sorardı. İstek, ona göre tek eylem nedeniydi. Ve bu sefer soru cuk oturmuştu, çünkü karısı "Howards End'i istiyor," diye karşılık verdi.

"Howards End'i mi? Crane, stepneyi koymayı unutayım deme."

"Unutmam, efendim."

"Bir unut da göreyim. Gel bakalım, küçük kadın." Şoförün görüş alanından çıktıklarında elini karısının beline koyup onu kendi bedenine bastırdı. Mutlu evlilik hayatları boyunca karısına iki şey verecekti: sevgisinin tamamını ve dikkatinin yarısını.

"Ama dinlemedin Charles."

"Yolunda gitmeyen ne?"

"Söylüyorum ya: Howards End. Miss Schlegel onu almış."

Charles elini karısının belinden çekerek, "Neyi almış?" diye sordu. "Sen neler saçmalıyorsun, öyle?"

"Charles, böyle kabalaşmayacağına söz vermiştin..."

"Buraya bak, hiç saçmalık dinleyecek halim yok. Gün de buna uygun değil."

"Söylüyorum ya; söyleyip duruyorum ya! Miss Schlegel; evi, o almış; annen ona bırakmış evi. Hepinizin taşınması gerekiyor!"

"*Howards End'i mi*?"

Dolly kocasını taklit edip çığlık atarak "Howards End'i," dedi; o sırada Evie fundalıktan çıkıp geldi.

"Dolly, hemen eve dön! Babam sana çok kızdı, Charles," derken elini şiddetle göğsüne vurdu: "Hemen babamın yanına git. Babam korkunç bir mektup aldı."

Charles koşmaya başladı, ama kendini tuttu ve çakıl taşı döşeli patikada adımlarını yavaşlattı. İşte, dokuz penceresiyle ev önündeydi ve artık ürün vermeyen asma. "Yine Schlegeller!" diye haykırdı; Dolly, sanki karmaşayı doruğuna ulaştırmak için, "Yo, onun yerine kliniğin başhemşiresi yazmış," dedi.

"Üçünüz de içeri gelin!" diye bağırdı artık uyuşukluğu üzerinden atmış olan babaları.

"Dolly, neden sözümü dinlemedin?"

"Ah, Mr. Wilcox..."

"Sana garaja gitmemeni söylemiştim. Hepinizin bahçede bağrıştığınızı işittim. Yeter artık. İçeri girin."

Mr. Wilcox, elinde mektuplar, allak bullak bir suratla verandada dikiliyordu.

"Herkes oturma odasına! Özel meseleleri hizmetkârların yanında tartışamayız. Buraya gel, Charles, buraya gel de oku şunları. Bakalım, ne anlam vereceksin?"

Charles iki mektubu aldı ve sırayla okudu. Birincisi başhemşirenin bir notunu içeriyordu. Mrs. Wilcox, ondan, cenaze merasiminden sonra ilişikteki zarfı ailesine iletmesini istemişti. Zarfta annesinin mektubu vardı. Annesi, "Kocama: Howards End'i Miss Schlegel'in (Margaret) almasını istiyorum."

Charles, kaygı verecek denli sakin bir sesle, "Sanırım bu konuda konuşacağız," dedi.

"Kesinlikle. Sana geliyordum ki Dolly..."

"Neyse, oturalım."

"Hadi, Evie, zaman kaybetmeyelim. Otur."

Sandalyelerini yemek masasına sessizce yaklaştırdılar. Bir gün öncesinin –hatta bu sabahın– olayları ansızın uzak bir geçmişe, yaşamadıkları bir geçmişe ait olaylar haline gelmişti. Ağır ağır soluk alıp verildiği işitiliyordu. Sakinleşmeye çalışıyorlardı. Charles onları biraz daha yatıştırmak için yüksek sesle okudu: "Üstü babama hitaben yazılmış, kapatılmış bir zarf. İçinde, annemin el yazısıyla bir not: 'Howards End'i Miss Schlegel'in (Margaret) almasını istiyorum.' Tarih yok, imza yok. Kliniğin başhemşiresi tarafından gönderilmiş. Şimdi sorun şu..."

Dolly araya girdi. "Ama bu notun yasal bir geçerliliği yok. Bir ev ancak noter kanalıyla devredilir, Charles; bundan eminim."

Kocası asık bir suratla çenesini ileri geri oynattı. Her iki kulağının önünde küçük şişkinlikler belirdi: Dolly'nin henüz dikkate almayı öğrenemediği bir belirti. Dolly mektuba bir göz atıp atamayacağını sordu. Charles, iznini almak için babasına baktı; babası kayıtsızca, "Ver," dedi. Dolly'nin mektubu almasıyla haykırması bir oldu: "Ama bu kurşun kalemle yazılmış! Demiştim. Kurşun kalem asla geçerli değildir."

Mr. Wilcox ciddi bir tavırla, "Yasal bağlayıcılığı olmadığını biliyoruz, Dolly," dedi. "Bundan haberimiz var. Yasal olarak bu mektubu yırtmaya ve ateşe atmaya hakkım var. Seni, elbette aileden sayıyoruz, tatlım, ama anlamadığın şeylere karışmasan iyi edersin."

Charles hem babasına hem karısına sinirlenmişti, sözünü tekrarladı: "Sorun şu ki..." Tabakları ve bıçakları iteleyerek, masa örtüsü üzerine desenler çizebileceği kadar bir yer açtı. "Sorun şu ki bizim burada bulunmadığımız iki hafta içinde Miss Schlegel acaba haksız yere..." Sustu.

Ondan daha asil yaradılışlı olan babası, "Sanmıyorum," dedi.

"Neyi sanmıyorsun?"

"Onun Ruth'u bu konuda etki altında bırakmış olduğunu sanmıyorum. Yo, bana kalırsa, sorun Ruth'un bunu yazdığı zamanki ruh hali."

"Babacığım, istersen bir uzmana başvur, ama ben bunun annemin el yazısı olduğunu kabul etmiyorum."

"Ama daha demin onun el yazısı olduğunu söyledin," diye haykırdı Dolly.

"Söyledimse söyledim," diye parladı Charles, "sen dilini tut."

Zavallı kadıncağız bu söz üzerine kıpkırmızı kesildi ve cebinden mendilini çıkararak birkaç damla gözyaşı döktü. Kimse onu fark etmedi. Evie kızgın bir oğlan çocuğu gibi

kaş çatıyordu. İki erkek giderek yönetim kurulu üyesi tavırlarına bürünüyorlardı. Her ikisi de yönetim kurulu toplantılarında havalarını bulurlardı. İnsan ilişkilerinde genel olarak hata yapmıyorlardı, ama sorunları madde madde ele alıyorlardı. Önlerindeki sorun el yazısıydı ve eğitimli beyinlerini şimdi bu soruna yoruyorlardı. Charles, ufak bir karşı çıkıştan sonra, el yazısının annesine ait olduğunu kabul etti ve sonraki maddeye geçtiler. Heyecana kapılmamanın en iyi, belki de tek yoluydu bu. Bunların her ikisi de sıradan, insani konulardı ve böyle bir mektup, bir bütün olarak ele alınırsa, onları perişan edebilir, hatta çıldırtabilirdi. Madde madde ele alındığında, duygusal içeriği en aza indirgenmiş oluyordu; her şey yolunda gidiyordu. Saatin tiktakları işitiliyor, alazlanan kömürlerin ışıltısı pencereden içeri dolan günün aydınlığıyla baş etmeye çalışıyordu. Kimse farkına varmadan güneş gökyüzünde yükselmişti ve kalın ağaç gövdelerinin koyu gölgeleri, donmuş çayırın üzerine mor renkli hendekler gibi düşüyordu. Fevkalade güzel bir kış sabahıydı. Evie'nin beyaz kabul edilen foks-teriyeri şimdi etrafını çevreleyen bu olağanüstü beyazlıkta kirli gri bir köpekti. İtibar kaybına uğramıştı, ama kovaladığı karatavuklar zifiri karanlık geceler gibiydi; zira hayatın bütün alışıldık renkleri değişime uğramıştı. Evin içinde saat, tok ve dert ortağı bir tonla on'u vurdu. Diğer saatler de bunu onayladı ve tartışma sona yaklaştı.

Bunu takip etmenin gereği yok. Anlatıcının sahneye adım atacağı an yaklaşıyor gibi. Wilcoxlar, evlerini Margaret'a sunacaklar mıydı? Sanmıyorum. İstek sağlam bir temele dayanmıyordu. Yasal geçerliliği yoktu; hasta biri tarafından ve ansızın gelişen bir dostluğun etkisiyle yazılmıştı; ölen kadının geçmişteki niyetlerine aykırıydı; bugüne kadar anladıkları kadarıyla tabiatına tersti. Onlar için Howards End bir evdi; bilmedikleri şey ise, ölen kadın için Howards End'in bir

ruh olduğu ve kendisine ruhani bir mirasçı aradığıydı. Ve bu sis içinde bir adım daha atalım; ailenin Howards End'den vazgeçmemekle, onun düşündüğünden bile daha iyi bir karar vermediğini kim biliyor? Bir ruhun sahip olduğu şeyin miras konusu olması inanılacak bir şey midir? Ruh döl verir mi? Bir dağ karaağacı, bir asma, üzerine kırağı düşmüş bir demet ot; böyle şeylerin kan bağı olmayan birine geçmesine can atar mı? Hayır; Wilcoxları suçlamanın âlemi yok. Problem çok büyüktü; ancak onlar bir problem olduğunun farkında bile değillerdi. Yo, gereğince tartıştıktan sonra mektubu yırtıp parçalarını oturma odasının şöminesine atmaları gayet tabii ve uygundu. Gerçekçi bir ahlakçı, onları mutlak aklardı. Derinlere bakmaya çalışan biri de onları aklardı, yani hemen hemen. Çünkü acı bir gerçek vardı ortada: Ölen kadın onlara "Şunu yapın," demiş, onlar da "Yapmayız," diye karşılık vermişlerdi.

Bu olay Wilcoxları çok fena etkilemişti. Yürekleri sıkışıyor, huzursuz oluyorlardı. Dün, "Sevgi dolu bir anne, sadık bir eş; yokluğumuzda sağlığına dikkat etmedi ve öldü," diye ağlaşıyorlardı; bugünse, "Sandığımız kadar sevgi dolu ve sadık," değilmiş diye düşünüyorlardı. Mrs. Wilcox'un daha fazla ruhani ışık arzusu, sonunda ifadesini bulmuş; görünmeyen görünen üzerinde etkili olmuş; ailenin bütün söyleyebildiği ise "İhanet," olmuştu. Mrs. Wilcox aileye, mülkiyet yasalarına, kendi yazılı vasiyetine ihanet mi etmişti? Howards End'in Miss Schlegel'e bırakılabileceğini nasıl umabilmişti? Evin yasal sahibi olan kocası onu bağışlayacak mıydı? Adı geçen Miss Schlegel evin intifa hakkını mı elde edecekti, mutlak sahibi mi olacaktı? İleride kendilerinin olacağını düşünerek yaptıkları garaj ve diğer ilave binalar için bir tazminat söz konusu olacak mıydı? Güvenilmez! Güvenilmez ve manasız! Ölüler bize güvenilmez ve manasız göründüklerinde, onların bu dünyadan ayrılmış olmalarına rı-

za gösterme noktasından uzak değiliz demektir. Kurşun kalemle çiziktirilmiş, başhemşire tarafından gönderilmiş bu mektup, sağduyuya aykırı olduğu kadar zalimceydi de. Ve onu yazan kadını hemen değersizleştirmişti.

Masadan kalkan Mr. Wilcox, "Bunun mümkün olabileceğini düşünmemeliydim," dedi.

Hâlâ kaşlarını çatmaya devam eden Evie, "Annem bunu kastetmiş olamaz," dedi.

"Hayır, kızım, elbette olamaz."

"Öte yandan annem, atalarına tutkuyla bağlılığı öyle bir noktaya vardırmıştı ki! Nasıl olur da evi, onu asla takdir edemeyecek bir yabancıya bırakmış olabilir? Bu, onun yapacağı bir şey değil."

"Bu hikâyede hiçbir şey onun yapacağı türden değil," dedi babası. "Eğer Miss Schlegel yoksul olsaydı, eğer evi istemiş olsaydı, biraz anlayabilirdim. Ama onun kendi evi var. Neden başka bir ev istesin? Howards End onun hiçbir işine yaramaz."

"Bunu zaman gösterecek," diye mırıldandı Charles.

"Nasıl?" diye sordu kız kardeşi.

"Muhtemelen biliyordur; annem ona anlatmış olmalı. İki veya üç defa kliniğe annemi ziyarete gitmiş. Herhalde gelişmeleri bekliyordur."

Gözyaşlarını kurulamış olan Dolly, "Ne iğrenç bir kadın!" diye haykırdı. "Belki de bizi kapı dışarı etmek için şimdi yola çıkmıştır!"

Charles onu düzeltti. "Umarım gelir," dedi kaygı verici bir sesle, "gelirse, ona diyeceğimi biliyorum."

İkinci planda kaldığını hisseden babası "Ben de," diye yineledi. Charles'ın, defin işleriyle uğraşması ve ona kahvaltı yapmasını söylemesi elbette çok iyi bir davranıştı, ama çocuk büyüdükçe buyurgan bir tavır takınmaya başlamış, kolayca ailenin başıymış gibi havalara girmişti. "Gelirse ona di-

yeceğimi biliyorum, ama gelmeyecektir. Hepiniz Miss Schlegel'e biraz haksızlık ediyorsunuz."

"Şu Paul meselesi tam bir kepazelikti ama."

"Zamanında dediğim gibi, Paul meselesini daha fazla dinlemek istemiyorum, Charles. Üstelik onun bu işle hiçbir ilgisi yok. O berbat hafta boyunca Margaret Schlegel her şeye burnunu soktu ve bizi canımızdan bezdirdi; onun yüzünden çok acı çektik, ama kabul etmeliyiz ki çok dürüst. Onunla başhemşire arasında bir suç ortaklığı yok. Bundan kesinlikle eminim. Doktorla da. Bundan da bir o kadar eminim. Bizden hiçbir şey gizlemedi; bizim bildiğimizden daha fazlasını bilmiyor. O da bizim gibi, aldatıldı..." Bir an sustu. "Görüyor musun, Charles, annen o korkunç acıları çekerken bizleri yanıltmaktan başka bir şey düşünmüyormuş. Bilseydik, Paul İngiltere'den ayrılmazdı, sen İtalya'ya gitmezdin, Evie'yle ben de Yorkshire'a. Miss Schlegel de tam olarak bizimle aynı durumda. Sonuçta, bu işin içinden hiç de fena sıyrılıp çıkmadı."

"Peki, şu kasımpatılar..." dedi Evie.

"Ya da cenaze merasimine gelmesi..." diye atıldı Dolly.

"Neden gelmesin? Buna hakkı vardı; ayrıca geride, Hiltonlu kadınların arasında durdu. Çiçekler... biz elbette böyle çiçekler göndermezdik, ama ona uygun görünmüş olmalı. Belki de Alman âdetleri böyledir, Evie."

"Ah, onun gerçek bir İngiliz olmadığını unutmuşum," diye haykırdı Evie, "Bu, birçok şeyi açıklar."

Charles saatine bakarak, "O, kozmopolit biri," dedi. "Bu tür insanlara hıncım var. Diyelim ki haksızım, ama onlara dayanamıyorum, kozmopolit Almanlaraysa hiç. Sanırım bir sonuca vardık, değil mi? Gidip Chalkeley'i görmek istiyorum. Bunun için bir bisiklet yeter. Ha, aklıma gelmişken, bir ara Crane'le konuşsan iyi edersin. Yeni arabamı dışarı çıkardığından eminim."

"Zarar vermiş mi?"

"Hayır."

"O zaman, göz yumacağım. Hır çıkarmaya değmez."

Charles'la babası bazen anlaşmazlığa düşerlerdi. Ama her zaman, birbirlerine karşı daha da artan bir saygıyla ayrılırlardı ve heyecanların ötesine küçük bir yolculuk yapmak gerekli olduğunda, ikisi de daha yürekli bir yoldaş istemezdi. Tıpkı birbirlerinin kulağını yünle tıkayarak Sirenleri geçen Ulysses'in denizcileri gibi.

On İkinci Bölüm

Charles'ın endişelenmesine gerek yoktu. Miss Schlegel, annesinin tuhaf isteğinden hiçbir zaman haberdar olmadı. Ancak birkaç sene sonra, hayatını farklı bir şekilde yeniden kurduğunda, böyle bir açıklamanın bir köşe taşı görevi göreceği zaman bunu öğrenecekti. Şimdi kafası başka düşüncelerle meşguldü; zaten haberi olsaydı da bu isteği hasta birinin düşü olarak görüp reddederdi.

Wilcoxlardan ikinci defa ayrılıyordu. Paul ve annesi, hafif dalga ve büyük dalga, hayatına doluşmuş ve sonsuza dek geri çekilmişlerdi. Hafif dalga geride bir iz bırakmamıştı; büyük dalgaysa, tersine, genç kızın ayaklarının dibine bilinmeyenden getirdiği döküntüleri yığmıştı. Genç kız, çok az şey anlatan, ama yine de bir şeyler anlatan denizin kıyısında sorgulamakta ayak direyerek bir süre durmuş, bu son büyük dalganın geri çekilişini seyretmişti. Arkadaşının ıstırap içinde, ama alçalmadan öldüğüne inanıyordu. Onun gölgeler dünyasına çekilmesi, hastalık ve ıstırabın ötesinde şeyler anlatıyordu. Kimileri bu hayatı gözyaşları içinde terk eder, kimileri anlamsız bir duygusuzluk içinde; Mrs. Wilcox sadece

çok ender bulunur kişiliklerin izleyebileceği orta bir yol izlemişti. Ölçüyü korumuştu. Aman bilmez sırrından dostlarına söz etmişti, ama çok fazla değil; kalbini kapamıştı, ancak tamamen değil, hemen hemen. Bir kural varsa, o da, kurban ya da fanatik olarak değil, ama açıldığı engin denizi de ayrıldığı sahili de aynı gözle selamlayabilen bir denizci gibi ölmek zorunda olduğumuzdur.

Son söz –her ne ise– Hilton mezarlığında söylenmemişti kesinlikle. Mrs. Wilcox orada ölmemişti. Cenaze töreni en fazla, vaftiz töreninin doğum, evlilik töreninin birleşme olduğu kadar ölümdür. Her üçü de, insanoğlunun hızlı hareketlerini kayda geçirmek için toplumun kimi zaman çok geç, kimi zaman çok erken başvurduğu kullanışsız araçlardır. Margaret'ın gözünde, Mrs. Wilcox kayıttan kaçıp kurtulmuştu. Hayatı, kendi tarzında, hızla terk etmişti ve hiçbir toz, bir çukurun dibindeki tozun üzerine törenle indirilen ağır bir tabutun içeriği kadar gerçek toz değildir; hiçbir çiçek de sabaha kalmadan kırağının solduracağı kasımpatılar kadar boşa harcanmamıştır. Margaret, bir defasında "batıl inançları sevdiğini" söylemişti. Bu doğru değildi. Çok az kadın, bedenle ruhun üzerine çökelen birikintiyi bu kadar büyük bir ciddiyetle delmeye çalışmıştır. Mrs. Wilcox'un ölümü, insanoğlunun ne olduğunu ve neyi umabileceğini daha açıkça görmesini sağlayarak, bu konuda ona yardımcı olmuştu. Bir ışık, hakiki ilişkileri aydınlığa boğmuştu. Belki de, son söz umut olabilirdi; burada, mezarın bu yanında bile umut.

Bu arada, Margaret yaşayanlarla ilgilenebilirdi. Noel yükümlülüklerine rağmen, erkek kardeşiyle ilgili kaygılarına rağmen, Wilcoxlar düşüncelerinde hayli önemli bir rol oynamaya devam etti. Son hafta onların arasına çok fazla karışmıştı. Kendi "türünde" insanlar değildi onlar, çoğu kez kuşkucu ve aptaldılar ve kendisinin mükemmel olduğu alanlar-

da çok yetersizdiler, ama aralarındaki bu çatışma onu kamçılamıştı; onlara karşı sevgiye yakın bir ilgi duydu, hatta Charles'a bile. Onları korumayı arzuladı ve çoğu defa onların da onu koruyabileceklerini hissetti; onların kuvvetli oldukları yer kendisinin yetersiz olduğu yerdi. Bir kere duygu resifini aştılar mı, ne yapacaklarını, kimi çağırtacaklarını çok iyi biliyorlardı; bütün dizginleri ellerinde tutuyorlardı; hem metindiler, hem de cesur ve Margaret cesarete çok değer veriyordu. Wilcoxlar onun asla ulaşamayacağı bir hayat sürüyorlardı: Helen'la Paul haziranda birbirlerine yaklaştıklarında patlamış olan ve geçen hafta yeniden patlayan "telgrafların ve öfkenin" içtenlikten uzak hayatını. Margaret'a göre, bu hayatın hakiki bir gücü vardı. Onu Helen'la Tibby gibi yalancıktan hor göremiyordu. Bu hayat, tertiplilik, kararlılık ve itaat gibi erdemleri besliyordu; şüphesiz ikinci sınıf erdemler, ama uygarlığımızı bunlar şekillendirmiştir. Karakteri de bunlar şekillendirir; Margaret'ın bundan kuşkusu yoktu; bunlar, ruhu sulu gözlü olmaktan kurtarır. Bir dünya yaratmak için her türlü insan gerekirken, Schlegeller, nasıl Wilcoxları hor görmeye cüret edebilirler ki?

"Görünmeyenin görünene üstünlüğü hakkında bu kadar derin düşüncelere dalma," diye yazdı Helen'a. "Bu doğru, ama Ortaçağ'a özgü. Bizim işimiz onları karşı karşıya getirmek değil, uzlaştırmaktır."

Helen, bu kadar tatsız tuzsuz bir konu üzerinde derin düşüncelere dalmayacağı cevabını verdi. Kız kardeşi onu ne sanıyordu? Hava şahaneydi. Mosebachlarla birlikte kızak kaymak için Pomeranya'nın övündüğü biricik tepeye gitmişlerdi. Eğlenceliydi, ama çok kalabalıktı; çünkü bütün Pomeranya oradaydı. Helen kır hayatını sevmişti; mektubunda temiz hava, beden eğitimi ve şiir soluk alıp veriyordu. Dingin, ama muhteşem manzaradan; geyik sürülerinin koşturduğu karla kaplı tarlalardan; nehirden ve nehrin Baltık De-

nizi'ne döküldüğü yerin eşsiz güzelliğinden; topu topu üç yüz ayak yüksekliğindeki Oderberge'den, insanın, en tepesinden başlasa dahi Pomeranya ovalarına çabucak kaydığı, yine de çam ormanlarıyla, akıntılarıyla ve bütün manzaraya hâkim oluşuyla gerçek bir dağ olan Oderberge'den söz ediyordu. "Bir şeyin boyutu, onun düzenleniş tarzından daha önemli değildir." Bir başka paragrafta, Mrs. Wilcox'tan sevgiyle söz ediyordu, ama haber belli ki yüreğine işlememişti. Bir anlamda ölümün kendisinden bile daha fazla hatırlanmaya değer olan ayrıntılarını kavramıyordu. Hastalık ve atmosferi, uyarılar ve karşılıklı suçlamalar, acı çekmekte olduğu için giderek daha da canlanan insan bedeni; bu bedenin yolculuğunun Hilton mezarlığında sona ermesi; umut vaat eden bir şeylerin var olmaya devam etmesi ve hayatın gündelik neşesi; Helen'ın bütün bunlardan haberi yoktu. O sadece, hoş bir hanımın artık var olmayacağını hissediyordu. Helen, Wickham Place'e tamamen kendine ilişkin düşüncelerle dolu döndü; yeni bir evlenme teklifi almıştı. Margaret, kısa bir an duraksadıktan sonra, bunun böyle olmasından memnuniyet duydu.

Teklif pek o kadar ciddi bir şey değildi. Evlilik yoluyla kuzinlerini yeniden anavatana kazanmak gibi büyük ve yurtsever düşünceler besleyen Fräulein Mosebach tarafından kotarılmış bir işti. İngiltere, Paul Wilcox'u oynatmış, kaybetmişti; Almanya, Herr *Forstmeister** bilmem kimi oynattı (Helen adamın adını hatırlayamıyordu). Herr *Forstmeister* ormanda yaşıyordu. Oderberge'nin zirvesinde ayakta dururlarken Helen'a evini, daha doğrusu evin bulunduğu çamlık parseli işaret etmişti. Helen, "Ah, ne kadar güzel!" diye haykırmıştı. "Tam rüyalarımdaki yer!" Ve Frieda, akşam Helen'ın yatak odasında boy göstermişti. "Sana bir mesaj getirdim, sevgili Helen," vs. Böylece teklifte bulunmuş, ama Helen güldü-

(*) (Alm.) Ormancı – ç.n.

günde çok kibar davranmıştı; çok iyi anlıyordu: yalnızlık, ormanın rutubeti... Helen'a hak veriyordu, ama Herr *Forstmeister*'in kesinlikle tersini düşündüğüne inanıyordu. Bu defa Almanya kaybetmişti, ama büyük bir neşe içinde; dünyanın erkekliğine sahipti ve mutlaka kazanacağını hissediyordu. "Tibby için bile biri olacaktır," sonucuna varıyordu Helen. "Tibby, bir düşün bunu; Frieda küçük bir kızı senin için yedekte tutuyor; saçı örgülü, uzun yün çoraplı; çorapların ayak kısmı, küçük kız çilekler üzerinde yürümüş gibi pespembe. Çok fazla konuştum. Başım ağrıyor. Şimdi siz konuşun."

Tibby konuşmaya razı oldu. Onun da kafası kendine ilişkin düşüncelerle doluydu; Oxford'dan burs almak için başvurmuştu. Öğrenciler evlerine dönmüş, çeşitli yüksek okullara yerleştirilen adaylar yemekhanede akşam yemeği yemişlerdi. Tibby güzelliğe karşı duyarlıydı; tecrübe onun için yeniydi; ziyaretine ilişkin yaptığı betimleme çok coşkuluydu. Bin yıl hizmet ettiği batı bölgelerinin zenginliğiyle dolu, görkemli ve cana yakın üniversiteden çok hoşlanmıştı. Bu, onun anlayacağı türden bir şeydi ve okul boş olduğu için bunu daha da iyi anlıyordu. Oxford, Oxford'du; Cambridge gibi gençliğe sunulmuş salt bir toplanma yeri değildi. Belki de sakinlerinin, birbirini sevdiğinden çok kendisini sevmesini istiyordu; her şey Tibby'nin üzerinde böyle bir etki bırakmıştı. Kız kardeşleri onu oraya arkadaş edinsin diye göndermişlerdi; çünkü çocuğun eğitiminin düzensiz olduğunu ve onu diğer çocuklardan ve erkeklerden ayırdığını biliyorlardı. Tibby hiç arkadaş edinmedi. Onun Oxford'u boş bir Oxford olarak kaldı ve ondan, hayatına ışıl ışıl bir içtenliğin anısını değil, bir renk uyumunun anısını getirdi.

Erkek kardeşiyle kız kardeşinin sohbet ettiklerini görmek Margaret'ı memnun etti. Genellikle pek iyi geçinemezlerdi. Yaşını başını almış, hoşgörülü biri olduğu duygusuyla, bir süre onları dinledi.

Derken, aklına bir şey gelince söze karıştı.

"Helen, sana zavallı Mrs. Wilcox'tan, şu üzücü hikâyeden söz etmiş miydim?"

"Evet."

"Oğluyla yazıştık. Mirası tasfiye ediyordu; annesinin bana bir şeyler vermek isteyip istemediğini sordu. Mrs. Wilcox'u çok kısa bir süreden beri tanıdığım göz önüne alınınca, bunu onun iyiliğine verdim. Mrs. Wilcox'un bir seferinde bana bir Noel hediyesi vermekten söz ettiğini, ama daha sonra bunu her ikimizin de unuttuğunu söyledim."

"Umarım, Charles anlamıştır."

"Evet; yani, kocası birkaç gün sonra bana yazıp, eşine iyi davrandığım için teşekkür etti ve onun gümüş koku şişesini bana gönderdi. Böyle bir cömertliği olağanüstü bulmuyor musun? Bu jesti için onu sevdim. Mr. Wilcox, bunun ilişkimizin sonu olmayacağını umuyor ve seninle benim, ileride bir gün gidip Evie'ye birkaç gün konuk olmamızı istiyor. Mr. Wilcox'u beğeniyorum. İşini yapmaya çalışıyor (lastik işi) büyük bir iş. Ve anladığım kadarıyla onu geliştiriyor. Charles da ortak. Charles evli; eşi, güzel bir kızcağız, lakin çok akıllı görünmüyor. Bir apartmanda oturuyorlardı, ama şimdi, kendi evlerine taşındılar."

Helen, makul bir süre sustuktan sonra, Stettin hikâyesini anlatmaya devam etti. Her şey ne çabuk değişiyor! Haziran'da Helen bunalımdaydı; Kasım'da bile yüzü kızarıyor, doğal davranamıyordu; şimdi aylardan Ocak'tı ve her şey unutulmuştu. Son altı aya bakınca, Margaret, gündelik hayatımızın karmaşık niteliğini ve tarihçilerin uydurduğu düzenli gidişattan farkını kavradı. Gerçek hayat yanlış yollarla ve hiçbir yere götürmeyen trafik levhalarıyla doludur. Çok büyük bir çabayla, asla yaşanmayacak bir bunalım için kendimizi yer bitiririz. Mesleklerin en başarılısı, dağları yerinden oynatabilecek bir enerjiyi boşa harcamış olmalıdır ve

en acınası durumda olan, hazırlıksız yakalanan değil, hazırlanan, ama beklediği şey hiçbir zaman olmayandır. Bu tür bir trajedi hakkında ulusal ahlakımız sessizliğini korumaktadır. Bu ahlak, tehlikeye karşı hazırlığın kendiliğinden bir değer ifade ettiğini ve bireylerin ya da ulusun ömür boyunca silahların ağırlığı altında sendelemesinin daha iyi olduğunu *a priori* kabul eder. İnsanın fazla hazırlıklı olmasının trajedisi, Grekler dışında pek ele alınmamıştır. Hayat elbette tehlikelidir, ama ahlakın bizi inandırdığı anlamda değil. Hayatın dizginleri elbette elimizde değildir, ama özü savaş değildir. Dizginleri elimizde değildir; çünkü bir serüvendir ve özü, romantik güzelliktir. Margaret, ileride daha az tedbirli olmayı, geçmişte olduğundan daha fazla tedbirli olmamayı umuyordu.

On Üçüncü Bölüm

İki yıldan fazla bir zaman geçti; Schlegel üçlüsü, kendilerini Londra'nın gri gelgitlerine bırakarak, kültür hayatlarını alçakça davranışlara başvurmadan, bolluk içinde devam ettirdiler. Konserden konsere, oyundan oyuna koşup durdular, bankadaki fonlarının azaldığını ve yenilendiğini; varoluşlarının sembolü olan kentin Surrey tepelerini ve Hertfordshire topraklarını aşındıran sürekli bir akış içinde yükselip alçalırken kimi semtlerin rağbete bindiğini ve rağbetten düştüğünü gördüler. Bir bina ün kazanmış, bir başkası unutuluşa terk edilmişti. Bugün Whitehall dönüşüyordu; yarın, sıra Reagent Street'e gelecekti. Aydan aya yollar daha fazla petrol kokar oldu ve karşıdan karşıya geçmek zorlaştı; insanlar birbirlerini işitmekte giderek daha zorlandı; daha az soluyacak hava buldular ve daha az gökyüzü gördüler. Tabiat kendini geri çekti, yapraklar yaz ortasında düşüyordu artık; güneş ışınları, hatırı sayılır bir loşluk oluşturan kirli havayı delmek zorunda kalıyordu.

Londra'yı yerin dibine batırmak artık pek rağbet görmüyor. Estetik Toprak tapıncı gününü tamamlamıştır; yakın

geleceğin edebiyatı muhtemelen köyü göz ardı edecek ve esinini kentten alacaktır. Bu, anlaşılır bir tepkidir. Pan ve tabiat kuvvetleri hakkında kulaklarımız birazcık fazla doldurulmuştur. Bunlar Victoria dönemine ait görünse de, Londra'da Georges hüküm sürüyordu ve toprağı samimiyetle sevenler, sarkacın yeni bir salınımı için çok uzun zaman beklemek zorunda kalacaklar. Londra'nın insanları büyülediği kesin. Hayal gücümüz, orada yürek gibi atan gri bir bölge, amaçsız bir zekâ, aşksız bir hassasiyet, kayıtlara geçmeden önce değişime uğrayan bir ruh, çarptığı kesin ama hiç de insani olmayan bir kalp görmektedir. Londra her şeyin ötesindedir: Tabiat, bütün acımasızlığıyla, insan kalabalıklarından daha yakın durur bize. Bir dost kendini anlatır; tabiat anlatılabilir; ondan geldik ve ona döneceğiz. Ama Westminster Bridge Road'u ya da Liverpool Street'i, kentin soluk aldığı sabahın erinde ya da kirli havayı dışarı kustuğu akşam saatlerinde kim açıklayabilir? Bu hilkat garibesine bir gerekçe bulmak için sisin ötesinde, hatta yıldızların ötesinde çaresizce evrenin boşluklarını araştırır ve insan yüzünün damgasını vururuz. Londra'dan bir din doğabilir: teologların usturuplu dini değil, insan biçimli ve derme çatma bir din. Eğer bize benzer bir insan (ne övüngen ne gözü yaşlı) göğün yukarılarında bizi seviyor olsaydı, evet o zaman, bu sürekli akış hoş görülebilirdi.

Bir Londralı, kent demirlediği yerden onu söküp atıncaya kadar kentini çok ender tanır; Wickham Place'in kira sözleşmesi bitinceye kadar Margaret'ın da gözleri açılmadı. Bu günün geleceğini her zaman biliyordu, lakin bu bilgi, zorunlu tarihten ancak dokuz ay önce su yüzüne çıktı. O zaman ansızın, evi acıma duyguları kuşattı. Bu ev, bağrında çok fazla mutluluk barındırmıştı. Neden yok edilmesi gerekiyordu ki? Margaret ilk defa aceleyi keşfetti, mimarisini kentin caddelerinde gördü, dilini gelip geçenlerin dudaklarından işit-

ti: kırpık sözcükler, bozuk cümleler, özet olarak dile getirilen onama veya kınama ifadeleri. Aydan aya gidişat hızlanıyordu, ama hedef neydi? Nüfus artıyordu, ama doğanların niteliği nasıldı? Wickham Place'in mülkiyet hakkını elinde bulunduran ve oraya bir Babil kulesi dikmek isteyen milyonerin, titrek jölenin bu kadar büyük bir bölümünü karıştırmaya ne hakkı vardı? Bu adam ahmak değildi; Margaret, bir gün, onun sosyalizme yönelttiği eleştirileri dinlemişti. Ama gerçek kavrayış tam da zekânın bittiği yerde başlar; çoğu milyoner için de bunun böyle olduğu anlaşılıyor. Kim onlara böyle davranma hakkını vermişti? Margaret bu noktada kendini tuttu. Bu yol deliliğe çıkar. Tanrıya şükür, onun da biraz parası vardı, yeni bir ev satın alabilirdi.

Oxford'da şimdi ikinci yılını doldurmakta olan Tibby, paskalya tatiline gelmişti ve Margaret bu fırsattan yararlanarak onunla ciddi bir konuşma yaptı. Nerede yaşamak istediği konusunda bir fikri var mıydı? Yoktu. Ne yapmak istediğini biliyor muydu? Bu konuda da emin değildi, ama biraz üsteleyince, herhangi bir meslek sahibi olmamayı yeğlediğini söyledi. Margaret şaşırmadı, ama cevap vermeden önce dakikalarca elindeki dikişe devam etti.

"Bu dediğin, aklıma Mr. Vyse'i getirdi. Mr. Vyse bana hiçbir zaman pek de öyle mutlu görünmedi."

"E-e-evet," dedi Tibby ve sanki kendisi de Mr. Vyse'i düşünmüş, ölçmüş biçmiş, enine boyuna irdelemiş, tartmış, sınıflandırmış, etiketlemiş ve tartışılmakta olan konuyla hiçbir ilgisini görmeyerek bir kenara bırakmış gibi, ağzı tuhaf bir titremeyle açık kaldı. Tibby'nin böyle melemesi Margaret'ı çileden çıkardı. Ama politik ekonomi hakkında bir konuşma hazırlayan Helen, şimdi yemek salonuna inmişti. El kol hareketleri eşliğinde yüksek sesle verdiği söylev, zaman zaman döşemeyi geçip kulaklarına erişiyordu.

"Ama Mr. Vyse, sence de acınası, işe yaramaz biri değil

mi? Sonra Guy var. Çok hüzün verici bir hikâye. Ayrıca, tekil örnekleri bir yana bırakıyorum; herkesin düzenli bir işi olması daha iyidir."

Homurtular.

Margaret gülümseyerek, "Israr edeceğim," diye devam etti, "bunları seni eğitmek için değil, gerçekten böyle düşündüğüm için söylüyorum. Son yüzyılda insanlardaki çalışma arzusunun arttığına inanıyorum; insanlar açlıktan ölmeye bırakılmamalıdır. Bu yeni bir arzudur. Bir yığın kötülükle el ele ilerlese de, haddi zatında iyi bir şey bu ve umuyorum ki kadınlar için de kısa bir süre sonra 'çalışmıyor' olmak, yüzyıl önce 'evli olmamak' kadar kırıcı bulunacaktır."

Tibby, "Sözünü ettiğin bu derin arzuyu ben hiç duymadım," diye düşüncesini belirtti.

"Öyleyse, sen bu arzuyu duyuncaya kadar bu konuyu kapatalım. Canını sıkacak değilim. Acele etme. En sevdiğin insanların hayatlarını düşün sadece ve hayatlarını nasıl düzene koyduklarını gör."

Tibby zayıf bir sesle, "En çok Guy'ı ve Mr. Vyse'i seviyorum," dedi ve sandalyesinde o kadar geriye yaslandı ki dizinden boğazına kadar olan bölüm yatay bir konuma geldi.

Margaret bir yandan dikişe devam ederken, "Sanma ki ciddi değilim," dedi, "çünkü geleneksel savları kullanmıyorum: para kazanmak, seni bekleyen çevre, vs. Bunların hepsi de çeşitli nedenlerle ikiyüzlülükten başka bir şey değil. Ben sadece senin ablanım. Senin üzerinde herhangi bir otoritem yok; ayrıca istemem de. Sadece inandığım doğruları sana göstermek istiyorum. Bildiğin gibi," son zamanlarda kullanmaya başladığı kelebek gözlüğü çekip çıkardı, "birkaç seneye kadar aramızdaki yaşın bir önemi kalmayacak; senden bana yardımcı olmanı isteyeceğim. Erkekler kadınlardan çok daha nazikler."

"Böyle bir hayale kapılıyorsan, neden evlenmiyorsun?"

"Bazen, fırsat bulsaydım evlenirdim diye ciddi ciddi düşünüyorum."

"Hiç teklif almadın mı?

"Sadece budalalardan."

"Helen teklif alıyor mu?"

"Dünya kadar."

"Bana onlardan bahsetsene."

"Olmaz."

"Öyleyse, senin budalalarını anlat."

Bu konuda laf söylemeye hakkı olduğunu hisseden ablası, "Yapacak daha iyi bir şeyleri olmayan erkeklerdi," dedi. "Bundan ders çıkarmalısın; çalışmak gerekir ya da çalışıyor gibi yapmalısın ki benim yaptığım da bu. Ruhunu ve bedenini kurtarmak istiyorsan, yapman gereken tek şey çalışmak, çalışmak, çalışmaktır. Bu, gerekli bir şey, canımın içi. Wilcoxlara bak, Mr. Pembroke'a bak. Karakter ya da anlayış eksikliklerine rağmen, böyle insanlar, daha donanımlı birçok insandan daha çok hoşuma gidiyor ve sanırım bunun nedeni, onların sürekli ve dürüstçe çalışıyor olmaları."

Tibby, "Şu Wilcoxların sözünü etmesen," diye inledi.

"Hiç bile. Wilcoxlar çok mükemmel insanlar."

Ansızın teyakkuza geçen Tibby öfkeyle doğrulup, "Daha neler, Meg!" dedi. Tibby, bütün kusurlarına rağmen, kişilik sahibiydi.

"Onlar, neredeyse, düşünemeyeceğin kadar mükemmel insanlar."

"Yo, yo, hiç de değil."

"Bir zamanlar değersiz saydığım, Nijerya'da çok hastalandığı için geri dönen küçük oğullarını düşünüyorum da, yeniden Nijerya'ya gitmiş. Evie söyledi; görev duygusu yüzünden."

"Görev" sözcüğü her zaman Tibby'nin homurdanmasına yol açardı.

"İstediği, para değil; o işini istiyor; iş de ne iş ama; iç karartıcı bir ülke, üçkâğıtçı yerli halk, temiz su ve gıda uğruna bitip tükenmek bilmez çekişmeler... Bu tür insanlar yetiştiren bir millet gurur duymalıdır. İngiltere'nin bir imparatorluk olmasında şaşılacak bir şey yok."

"İmparatorluk!"

"Sonuçlarını tartışma zahmetine girmeyeceğim," dedi Margaret biraz üzgün bir tavırla. "Bu beni aşar. Ben sadece insanlara bakıyorum. Bir imparatorluk bugüne kadar hep canımı sıkmıştır, ama onu kuran kahramanlığı takdir ederim. Londra beni sıkar, ama binlerce, binlerce muhteşem insan Londra'yı Londra yapmak için çalışıp çabalıyor..."

Tibby, "Peki, sonuç?" diye alayla gülümsedi.

"Sonuç, tam bir talihsizlik. Uygarlık olmaksızın salt eylem olsun isterdim. Ne kadar çelişkili, değil mi? Yine de cennette bulacağımızı ümit ettiğim şey bu."

"Ben de," dedi Tibby, "eylem olmaksızın uygarlık isterdim; umarım diğer tarafta buluruz."

"İstediğin buysa Tibbycik, ta diğer tarafa kadar gitmene gerek yok, sen onu Oxford'da bulabilirsin."

"Aptal..."

"Ben eğer aptalsam, ev arama işine döneyim. İstersen, Oxford'da bile yaşayabilirim, Kuzey Oxford'da. Bournemouth, Torquay ve Cheltenham dışında her yerde yaşayabilirim. Ah, evet, Ilfracombe'u ve Swanage'i ve Tunbridge Wells'i ve Surbiton'u ve Bedford'u da ilave etmeliyim. Dünyada yaşayamam oralarda."

"Öyleyse, Londra."

"Aynı fikirdeyim, ama Helen, daha çok, Londra'dan uzaklaşmak eğiliminde. Yine de bir arada kalır ve masrafları paylaşırsak, kırsal alanda bir ev ve Londra'da bir dairemiz olmaması için hiçbir neden yok. Ama... insanın aylak aylak dolaşırken sahiden yoksul insanları düşünmesi ne büyük bir tu-

tarsızlık! Yoksullar nasıl yaşıyorlar? Şu dünyada istediğim yere gidemeyecek olsam ölürüm."

Onlar bu sözleri söylerken kapı ardına kadar açıldı ve Helen büyük bir heyecanla içeri daldı.

"N'oldu, biliyor musunuz? Dünyada tahmin edemezsiniz! Kadının biri geldi, benden kocasını geri istedi. *Nesini*?" (Helen kendi şaşkınlığını mimiklerle göstermeye düşkündü.) "Evet, kocasını. Ve bu doğruydu."

"Bracknell'le ilgili olmasın?" diye haykırdı Margaret; yakın zamanlarda bu isimde bir işsizi bıçak ve ayakkabı temizlemesi için işe almıştı.

"Bracknell'i teklif ettim, reddedildi. Tibby de (için rahat olsun, Tibby!) İstediği şahıs, tanıdığımız bildiğimiz biri değil. 'Bak, hatun,' dedim, 'gir içeri ara, masaların altına bak, bacayı karıştır, koltuk örtülerini silkele. Kocacım, kocacım diye bağır.' Kadın öyle muhteşem giyinmişti ki ve bir avize gibi şıngırdıyordu."

"Tamam, Helen. Şimdi söyle bakalım, gerçekte ne oldu?"

"Anlattığım gibi. Ben yüksek sesle konuşmamın provasını yapıyordum. Annie kapıyı deli gibi açıp, bir kadını üzerime saldı; ağzım açık kaldı. Sonra, başladık konuşmaya; çok uygarca. 'Kocamı istiyorum. O şeyin burada olduğuna inanmak için nedenlerim var.' Yo, hakkaniyetli olalım. 'Onun' dedi, 'o şeyin' demedi. Doğru söyledi. Bunun üzerine, 'İsim, lütfen' dedim, 'Lan, Miss,' dedi. İşte böyle."

"Lan mı?"

"Lan veya Len. Seslilerde pek iyi değiliz. Lanolin."

"Ama ne olağanüstü bir..."

"Dedim ki 'Mrs. Lanolinciğim, ortada büyük bir yanlış anlaşılma var. Güzel olmasına güzelim, alçakgönüllülüğüm güzelliğimden de öte, ama asla, asla Mr. Lanolin'in gözleri benim gözlerimle buluşmamıştır.'"

"Umarım, memnunsundur," dedi Tibby.

"Hem de nasıl!" diye ciyakladı Helen. "Çok hoş bir tecrübeydi. Mrs. Lanolin çok tatlı bir kadın; kocasını, sanki bir şemsiyeymişçesine geri istedi. Kocası Cumartesi öğleden sonradan beri ortalıkta yokmuş; uzun süre bundan bir rahatsızlık duymamış. Ama bütün gece ve bu sabah giderek kaygılanmaya başlamış. Kahvaltı ona bir tuhaf gelmiş, öğle yemeği de. Ve kayıp eşyaların bulunma ihtimalinin en yüksek olduğu yere, Wickham Place 2 numaraya bakmaya gelmiş."

"Ama nasıl olur..."

"'Nasıl olur?' diye başlama. Kadın kabalaşmadan, ama son derece sıkıntılı bir şekilde 'Ben ne bildiğimi biliyorum,' diyor da başka şey demiyordu. Ne bildiğini sordum, ama boşuna. Kimileri diğerlerinin bildiğini biliyormuş, kimileri bilmiyormuş ve birileri de dikkatli olsalar iyi ederlermiş. Tanrım, öyle beceriksizdi ki! İpekböceği gibi bir suratı vardı ve yemek odası süsen kökü kokuyordu. Kocalar hakkında hoşça çene çaldık biraz; onunkinin nerede olduğunu ben de merak ettim ve polise gitmesini tavsiye ettim. Bana teşekkür etti. Mr. Lanolin'in biraz haylaz bir adam olduğunda ve karı kız peşinde koşmaktan başka bir işi olmadığında hemfikir olduk. Ama sanırım, kadın sonuna kadar benden kuşkulandı. Bunu Juley Teyze'ye yazacağım. Tamam mı, Meg? Ben yazacağım, unutma."

Elindeki işi bırakan Margaret, "Tamam, anlaşıldı," diye mırıldandı. "Bunun bu kadar komik olduğundan emin değilim, Helen. Bu demektir ki berbat bir volkan bir yerlerde tütüyor, değil mi?"

"Sanmıyorum; kadın gerçekten umursamıyor. Bu güzel yaratık trajedi yaratabilecek biri değil."

Margaret pencereye doğru giderken, "Ama kocası yaratabilir," dedi.

"Yo, muhtemelen yaratamaz. Trajedi yaratabilecek hiç kimse Mrs. Lanolin'le evlenmiş olamaz."

"Güzel miydi?"

"Yüzü bir zamanlar güzelmiş herhalde."

Pencerelerinden görünen tek manzara olan yeni apartmanlar, Margaret'la Londra'nın arasında gerili, süslü bir perde gibi duruyordu. Margaret'ın düşünceleri üzüntüyle ev arama işine yöneldi. Wickham Place ne kadar güvenliydi! İçini büyük bir korku doldurdu: Kendi küçük sürüsü de yakında bu çalkantılı ve kirli dalgalara mı kapılacak, böyle olaylara mı bulaşacaktı?

"Tibby'yle ben bu eylülde nerede yaşayacağımızı merak etmeye başladık yeniden," dedi sonunda.

Helen, "Tibby önce kendisinin ne yapacağını merak etsin," diye karşılık verdi ve yeniden, ama bu defa hırçın bir şekilde konuyu tartışmaya başladılar. Sonra çaylar geldi ve çaydan sonra Helen konuşmasını prova etmeye gitti; Margaret da bir konuşma hazırlıyordu, çünkü ertesi gün bir tartışma oturumuna katılacaklardı. Ama düşünceleri zehirlenmişti. Uçurumun derinliklerinden hafif bir koku gibi, bir gulyabaninin ayak sesleri gibi çıkan Mrs. Lanolin, aşkın ve nefretin kokuştuğu bir hayatın belirtisiydi.

On Dördüncü Bölüm

Esrar, çoğu esrar gibi aydınlandı. Ertesi gün, akşam yemeğine gitmek üzere giyinirlerken, Mr. Bast adında biri uğradı. Porphyrion Yangın Sigortası Şirketi'nin bir çalışanıydı. Kartvizit böyle söylüyordu. "Dünkü hanımefendi ile ilgili" konuşmaya gelmişti. Onu oturma odasına buyur eden Annie böyle söyledi.

"Yaşasın çocuklar!" diye haykırdı Helen. "Mrs. Lanolin'i tanıyacağız."

Tibby ilgilenmişti. Üçü birlikte aşağı koştular, ama karşılarında, bekledikleri gibi çapkın bir adam değil, bakışlarında hüzün okunan renksiz, ifadesiz yüzlü bir genç adam buldular; delikanlının Londra'da çok yaygın olarak görülen sarkık bıyıkları vardı; benzerleri kentin bazı sokaklarını suçlayıcı varlıklar gibi dolduruyordu. Uygarlığın kente çektiği bir çobanın ya da çiftçinin üçüncü kuşak torunu olduğu tahmin edilebilirdi. Beden zindeliğini kaybetmiş, ama zihinsel güç kazanamamış binlerce insandan biriydi. Yakışıklılıktan çok, güçlü kuvvetli biri olduğuna dair izler taşıyordu yüzünde. Margaret bu omur-

ganın bir zamanlar daha dik, göğüs kemiğinin daha geniş olduğunu düşünerek bir frak ve birkaç fikir kırıntısının bu beden güzelliğinden vazgeçmeye değip değmeyeceğini kendi kendine sordu. Kültür, Margaret'ın şahsında başarıya ulaşmıştı, ama son birkaç hafta boyunca, kültürün çoğunluğu insanileştirdiğinden kuşkuya düşmüştü; çünkü doğal insanı filozoftan ayıran uçurum öyle genişti ve öyle hızla genişliyordu ki çok sayıda iyi insan bu uçurumu aşmaya çalışırken boğuluyordu. Margaret bu tipleri –onların belirsiz özlemlerini, fikirsel sahtekârlıklarını, kitaplar hakkındaki bilgilerinin yüzeyselliğini– çok iyi tanıyordu. Kendisine hitap edecekleri zamanki ses tonlarını bile biliyordu. Hazırlıklı olmadığı tek şey, adamın ona kendi kartvizitini göndermesiydi.

Sıkıntılı bir senlibenlilikle, "Bunu bana verdiğinizi hatırlamıyor musunuz, Miss Schlegel?" dedi.

"Hayır, hatırladığımı söyleyemem."

"Yine de, gördüğünüz gibi, vermiş bulunuyorsunuz."

"Nerede karşılaşmıştık, Mr. Bast? Şu an çıkaramıyorum."

"Queen's Hall'deki bir konserde," dedi ve "Beethoven'in Beşinci Senfonisi icra ediliyordu dersem, sanırım, hatırlarsınız," diye gösterişle ilave etti.

"*Beşinci* ne zaman icra edilse neredeyse her seferinde dinleriz, bu yüzden pek emin değilim. Sen hatırlıyor musun Helen?"

"Saman sarısı bir kedinin tırabzanlar üzerinde yürüdüğü konserde miydi?"

Mr. Bast hiç sanmıyordu.

"Öyleyse, hatırlamıyorum. Benim özellikle hatırladığım tek Beethoven o."

"Söylememde bir sakınca yoksa, siz şemsiyemi almıştınız; farkında olmaksızın pek tabii."

"Muhtemelen öyledir," dedi Helen gülerek, "çünkü ben

Beethoven dinlediğimden daha sık şemsiye çalarım. Şemsiyenizi geri aldınız mı?"

"Evet, teşekkürler, Miss Schlegel."

"Yanlışlık benim kartımdan çıktı, öyle mi?" diye araya girdi Margaret.

"Evet, bir yanlışlık oldu, bir yanlışlıktı o."

"Yani, dün buraya uğrayan hanımefendi sizin bizi ziyarete geldiğinize ve sizi burada bulacağına mı inanıyordu?" diye devam etti adamın yerine açıklamada bulunan Margaret; belli ki Mr. Bast yapmak istediği açıklamayı bir türlü yapamayacaktı.

"Evet, öyle; buraya uğraması bir yanlışlıktı."

Helen, "O zaman, neden..." diye başladıysa da, Margaret elini Helen'ın koluna koydu.

Mr. Bast alelacele, "Karıma," diye devam etti "yani Mrs. Bast'a 'Bir arkadaşıma uğrayacağım,' dedim. Mrs. Bast da bana 'Git,' dedi. Ben gittikten sonra, önemli bir iş için bana ihtiyacı olunca, karttan dolayı benim burada olduğumu düşünerek beni aramaya buraya gelmiş; istemeyerek verdiğimiz rahatsızlık nedeniyle hem kendi adıma hem karım adına sizlerden özür diliyorum."

"Rahatsızlık söz konusu değil," dedi Helen, "ama hâlâ anlamıyorum."

Mr. Bast'ın bahaneler uyduruyor gibi bir havası vardı. Yeniden açıklamaya girişti, ama belli ki yalan söylüyordu ve Helen onun neden böylece çekip gitmesine izin verilmesi gerektiğini anlamıyordu. Gençliğin acımasızlığına sahipti. Ablasının, parmaklarıyla koluna baskı yapmasına aldırış etmeden "Hâlâ anlamıyorum," dedi, "Bizi ne zaman ziyaret ettiğinizi söylemiştiniz?"

Mr. Bast, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemeyenlerin hep başvurduğu yola başvurup soru çok aptalcaymış gibi şaşırarak, "Ziyaret mi? Ne ziyareti?" dedi.

"Şu öğleden sonraki?"

Mr. Bast, "Öğleden sonra, tabii!" diye karşılık verdi ve hazırcevaplılığını nasıl bulduğunu görmek için Tibby'ye baktı. Ama Tibby hiç yüz vermeyip "Cumartesi öğleden sonra mı, Pazar öğleden sonra mı?" diye sordu.

"Cu... Cumartesi."

"Gerçekten mi?" dedi Helen. "Ve karınız buraya geldiğinde, Pazar günü ziyaret hâlâ devam ediyordu. Uzun bir ziyaret."

Ansızın yüzü kızaran ve güzelleşen Mr. Bast, "Ben bunu âdil bulmuyorum," dedi. "Ne demek istediğinizi anlıyorum, ama yanılıyorsunuz."

Uçurumdan yeniden yükselmeye başlayan kokulardan rahatsız olan Margaret, "Bırakalım bunu," dedi.

Özenli, çalışılmış tavrından eser kalmayan Mr. Bast, "Bambaşka bir şeydi bu," dedi, "sizin düşündüğünüz yerde değildim."

"Açıklamak için bize gelmiş olmanız çok hoş bir şey," dedi Margaret. "Gerisi, tabii ki bizi ilgilendirmez."

"Evet, ama istiyorum ki... istiyordum ki... *The Ordeal of Richard Feverel*'i* okumuş muydunuz?"

Margaret başıyla onayladı.

"Harika bir kitap. İstiyordum ki yeniden toprağa döneyim, anlıyor musunuz? Tıpkı sonunda Richard'ın yaptığı gibi. Ya da Stevenson'ın** *Prince Otto*'sunu okudunuz mu?"

Helen'la Tibby hafiften homurdandılar.

"Başka bir harika kitap. Onda da toprağa dönüyorsunuz. İstiyordum ki..." Yapmacıklı bir tavırla konuşuyordu. O anda bir gerçek, çakıl taşı kadar sert bir gerçek, kültürünün sislerini yırttı. "Cumartesi gecesi boyunca yürüdüm," dedi

(*) George Meredith'in (1828-1908) romanı. Konusu, eğitim sistemlerinin tutkuları denetlemedeki yetersizliğidir – ç.n.

(**) Robert Louis Stevenson (1850-1894): *Define Adası*'nın yazarı – ç.n.

Leonard. "Yürüdüm." Kız kardeşlerin bedenlerinden onaylayıcı bir titreşim geçti. Ama kültür yeniden kapandı. E.V. Lucas'ın *Open Road*'unu* okumuş muydular diye soruldu.

Helen, "Bir başka harika kitap olduğuna kuşku yok, ama ben sizin yol'unuzu dinlemek isterdim," dedi.

"Yürüdüm işte."

"Nereye kadar?"

"Bilmiyorum. Ne kadar zaman yürüdüğümü de. Saatimi görmeyeceğim kadar karanlık olmuştu."

"Sorabilir miyim, yalnız mı yürüyordunuz?"

Mr. Bast doğrularak, "Evet," dedi, "ama büroda hakkında çok konuşmuştuk. Son zamanlarda büroda böylesi şeyler hakkında bol bol konuşuluyor. Oradaki arkadaşlar, insanın Kutup Yıldızı'na bakarak yolunu bulacağını söylediler; ben de gökyüzü atlasına baktım, ama bir defa kapı dışarı adım attınız mı her şey birbirine karışıyor."

"Bana Kutup Yıldızı'ndan söz etmeyin," diye araya girdi ilgi duymaya başlayan Helen. "Onun ne düzenbaz olduğunu iyi bilirim. Sizi peşine takıp dolanır da dolanır."

"Zaten ben de onu tamamen gözden kaybettim. Önce sokak lambaları, sonra ağaçlar ve sabaha karşı da gökyüzünü bulutlar kapladı."

Komedilerinin sulanmamasını tercih eden Tibby usulca odadan sıvıştı. Bu adamın asla şiire ulaşamayacağını biliyor ve bunu denemesini dinlemek istemiyordu.

Margaret'la Helen kaldılar. Kardeşleri, onları hiç düşünmedikleri kadar etkiliyordu; onun yokluğunda heyecanlanmaları daha kolay oluyordu.

"Nereden başladınız yürümeye?" diye haykırdı Margaret. "Bize hepsini anlatın."

(*) Edward Verrall Lucas (1868-1938): Daha çok denemeleri, Londra hakkındaki kitapları ve gezi kitaplarıyla tanınan popüler İngiliz yazarı. *Open Road* (Açık Yol) gezginler için kaleme alınmış bir kitaptır – ç.n.

"Wimbledon'a kadar metroyla gittim. Bürodan çıkarken kendi kendime, 'Hiç değilse bir defa yürümeliyim. Bu yürüyüşe ya bugün çıkacağım ya da hiçbir zaman,' diyordum. Wimbledon'da ayaküstü bir şeyler atıştırdım, sonra..."

"Ama kırların tam anlamıyla oralarda başladığı söylenemez, değil mi?"

"Saatlerce sokak lambaları altında yürüdüm. Önümde hâlâ koca bir gece vardı ve dışarıda olmak çok harikaydı. Çok geçmeden ormana daldım."

"Evet, devam edin," dedi Helen.

"Karanlıkta, engebeli bir arazide yürümenin zorluğunu tasavvur edemezsiniz."

"Gerçekten yolun dışına mı çıktınız?"

"Evet, ya. Her zaman yolların dışına çıkmayı istemişimdir, ama işin kötüsü, insan orada yolunu bulmakta zorlanıyor."

"Mr. Bast, siz doğuştan maceracısınız," diye güldü Margaret. "Hiçbir profesyonel atlet bu yaptığınızı yapmaya kalkışmazdı. Bu yürüyüşün sonunda boynunuzu kırmamış olmanız şaşılacak bir şey. Karınız ne dedi bu işe?"

"Profesyonel atletler asla fenersiz ve pusulasız yola çıkmazlar," dedi Helen. "Ayrıca, onlar yürüyemezler. Bu onları yorar. Devam edin."

"Kendimi R.L.S.* gibi hissediyordum. Mutlaka hatırlıyorsunuzdur, *Virginibus*'ta..."

"Evet, ama orman. Şu sözünü ettiğiniz orman. Nasıl çıktınız oradan?"

"Bir ormandan çıktım ve diğer tarafta hatırı sayılır bir yokuşa tırmanan bir yol buldum. Sanırım burası North Downs** idi; çünkü yol, çimenler arasında gözden kayboluyordu; sonra başka bir ormana daldım. Sık karaçalılarıy-

(*) Robert Louis Stevenson – ç.n.

(**) Güneydoğu İngiltere'de Farnham'dan Surrey'e kadar uzanan kireçtaşı tepeleri – ç.n.

la korkunçtu. Geldiğime geleceğime bin pişman olmuştum, ama tam kendimi bir ağacın dibine atacakken ansızın ortalık aydınlandı. Sonra bir istasyona inen bir yol buldum ve ilk trenle Londra'ya döndüm."

"Ama şafak olağanüstüydü, değil mi?" diye sordu Helen.

Mr. Bast unutulmaz bir içtenlikte cevap verdi: "Hayır." Kelime bir sapandan atılan bir çakıl taşı gibi uçtu yeniden. Bu konuşmada bayağı ve edebî görünen her şey yerle bir oldu, bezdirici R.L.S. "toprak aşkı" ve silindir şapkası yerle bir oldu. İki kadının huzurunda Leonard ortaya çıktı ve daha önce hiç tanık olmadığı kadar akıcı bir dille, coşkuyla konuştu da konuştu.

"Şafak salt külrengiydi, sözünü etmeye değecek bir yanı yoktu."

"Tersyüz olmuş gri bir alacakaranlık. Biliyorum."

"... Başımı kaldırıp bakamayacak kadar yorgundum ve bir o kadar da üşümüştüm. Bu yürüyüşü yaptığıma şimdi memnunum, ama o sırada anlatamayacağım kadar canım sıkılıyordu. Ayrıca –ister inanın ister inanmayın; size kalmış– çok acıkmıştım. Wimbledon'da akşam atıştırdığım birkaç lokmanın, diğer akşam yemekleri gibi bana bütün gece yeteceğini sanıyordum. Yürümenin böyle bir fark yaratacağı hiç aklıma gelmemişti. Valla, yürürken, gece de olsa canınız sanki kahvaltı, öğlen yemeği ve akşam yemeği çekiyor; benimse yanımda bir paket Woodbine'dan* başka bir şey yoktu. Tanrım, kendimi o kadar fena hissediyordum ki! Yeniden düşündüğümde, bunun çok keyifli bir şey olduğunu söyleyemiyorum. Sorun, sonuna kadar dayanma sorunuydu. Dayandım. Ka... kararlıydım. Neyse, boş verin! Demek istiyorum ki ebediyen bir yere tıkılıp yaşamanın ne yararı var? Orada, başka şeylerin de olduğunu unutuncaya kadar aynı işi yapar, ay-

(*) İngiltere'de 1888'den 1970'e kadar üretilen ve genellikle çalışan sınıfların içtiği filtresiz, sert bir sigara markası – ç.n.

nı yoldan gider gelirsiniz. Dışarıda ne olup bittiğini hiç değilse bir defa görmek gerekir; isterse farklı bir şey olmasın."

Helen masanın kenarına oturarak, "Sanırım, görmeniz gerekirdi," dedi.

Kadın sesi işitmek Leonard'ı samimiyetten uzaklaştırdı ve "Bütün bunların Richard Jefferies'ten* bir şeyler okumaktan kaynaklanmış olması ne kadar ilginç!" dedi.

"Affedersiniz Mr. Bast, ama burada yanılıyorsunuz. Okumalarınızın bununla bir ilgisi yok. Gerçek neden çok daha derinlerde."

Ama bu onu durdurmadı. Jefferies'in hemen ardından Borrow** geliyordu; Borrow, Thoreau*** ve bütün bir koro. R.L.S. arkayı topluyordu; gök gürültüsü bir kitap bataklığında sona erdi. Bu büyük isimlere hiçbir saygısızlık yapılmadı. Hata bizimdi, onların değil. Onlar bize yolu göstermek istemişlerdi: Eğer yol işaretini menzil sanmışsak, bu onların hatası mıydı? Ve Leonard menzile varmıştı. Alacakaranlık güzelliklerin üzerini örter, konforlu villalar yeniden antik geceye karışırken Surrey'i ziyaret etmişti. Her on iki saatte bir bu mucize tekrarlanıyordu, ama o bizzat gidip görmek zahmetine katlanmıştı. Onun o uyuşuk, küçük beyninde Jefferies'in kitaplarından daha büyük bir şey yaşıyordu: Jefferies'e onları yazdıran ruh. Ve onun şafağı, tekdüzelikten başka bir şey ortaya çıkarmasa da, George Borrow'a Stonehenge'i**** gösteren ölümsüz gündoğumunun bir parçasıydı.

(*) John Richard Jefferies (1848-1887): İngiliz kır hayatını betimleyen kitaplarıyla, denemeleri ve romanlarıyla ünlü İngiliz yazarı – ç.n.

(**) George Henry Borrow (1803-1881): Avrupa'daki kendi gezilerine dayanarak yazdığı romanlar ve gezi konferanslarıyla ünlü İngiliz yazar – ç.n.

(***) Henry David Thoreau (1817-1862): Aşkınsalcılığın öncülerinden Amerikalı şair ve yazar – ç.n.

(****) İngiltere'de Wiltshire bölgesinde bulunan, daire şeklinde dizilmiş kocaman taşlardan oluşan tarihöncesi anıt – ç.n.

"Öyleyse beni aptal bulmuyorsunuz, değil mi?" diye sordu. Tabiatın kendisinden olmasını istediği gibi saf ve iyi huylu bir çocuk olmuştu yeniden.

"Tanrı aşkına, elbette ki hayır!" diye cevap verdi Margaret.

"Böyle bir düşünceden bizi Tanrı korusun!" dedi Helen.

"Bunu duyduğuma çok sevindim. Karımın bunu anlaması için günler günü açıklamam gerek."

Helen ışıl ışıl gözlerle, "Yo, yaptığınız şey aptalca değildi," diye haykırdı. "Sınırları öteye ittiniz; bu yaptığınızı çok takdir ediyorum."

"Bizim gibi düş görmekle yetinmediniz..."

"Gerçi biz de yürüdük..."

"Size bir resim göstermeliyim, üst katta..."

Bu sırada kapı zili çaldı. Fayton onları almaya gelmişti.

"Hay Allah! Dışarıda yemek yiyeceğimizi unutmuşum, ama yine gelin; sohbet ederiz." Margaret da "Evet, gelmelisiniz," diye tekrarladı.

Leonard büyük bir heyecanla cevap verdi: "Yo, gelmemeliyim. Böylesi daha iyi."

"Neden daha iyi?" diye sordu Margaret.

"İkinci defa görüşme riskine girmemek daha iyi. Sizinle yaptığım bu sohbeti her zaman hayatımın en güzel anılarından biri olarak göreceğim. Gerçekten. Abartmıyorum. Asla tekrarlayamayız. Bu bana çok iyi geldi; bunu burada bıraksak daha iyi ederiz."

"Ne hüzünlü bir hayat görüşü bu!"

"Olaylar çoğu defa çığırından çıkıyor."

"Biliyorum," diye atıldı Helen, "ama insanlar çıkmıyor."

Leonard bunu anlayamazdı. Hayali gerçeklikle karıştırarak, bu minval üzere devam etti. Söylediği şey yanlış değildi, ama doğru da değildi; kulağı tırmalıyan bir falso vardı. Burguyu hafifçe bükünce, diye düşünüyordu iki kız kardeş, saz

belki akort edilmiş olacaktı. Biraz daha gerdin mi de, belki ebediyen susacaktı. Leonard, hanımlara hararetle teşekkür etti, ama tekrar uğramayacaktı. Tedirginlikle geçen kısa bir andan sonra, Helen, "Öyleyse gidin," dedi, "kuşkusuz siz daha iyi bilirsiniz, ama Jefferies'den daha iyi olduğunuzu asla unutmayın." Leonard çıkıp gitti. Kızlar ona köşede yetişince, karşılıklı el salladılar ve fayton seçkin yüküyle geceye karıştı.

Yavaş yavaş aydınlanan Londra geceyi geriye doğru itiyordu. Ana caddelerde elektrik lambaları cızırdayıp çıtırdıyor, ara sokaklarda gaz lambaları yeşil, kanarya sarısı göz kırpıyordu. Gökyüzü baharın al savaş alanıydı, ama Londra korkmuyordu. Şehrin dumanları göğün ihtişamını silikleştiriyordu; Oxford Street üzerindeki alçak bulutlarsa, rahatsızlık vermeden gözü okşayan, özenle boyanmış bir tavan gibiydi. Londra hiç bu kadar düzgün biçimli temiz hava orduları görmemişti. Kendisi de tablonun bir parçası olan Leonard, renkli harikalar arasından aceleyle ilerliyordu. Külrengi bir hayatı vardı, onu aydınlatmak için birkaç köşesini romantizme ayırmıştı. Miss Schlegeller –ya da daha doğru bir deyişle, onlarla yaptığı görüşme– bu köşelerden birini dolduracaktı. Öte yandan, ilk defa içini yabancılara dökmüyor değildi. Ondaki bu huy, bir yoldan çıkışla, yadsınamayacak içgüdüler için –çıkış yollarının en kötüsü de olsa– tek çıkış yoluyla kıyaslanabilirdi. Bu güdü onu dehşete düşürüyor, ihtiyat duygusunu ve kuşkularını yerle bir ederek onu pek az tanıdığı insanlara sırlarını açmaya sevk ediyordu. Bu ona epey korku, birkaç da hoş anı getirmişti. Hayatındaki belki de en büyük mutluluğu, Cambridge'e yaptığı bir tren yolculuğunda yaşamıştı; trende efendiden bir üniversite öğrencisi onunla konuşmuştu. Sohbete başlamışlar ve Leonard yavaş yavaş ihtiyatı elden bırakıp bazı ailevi sorunlarını itiraf etmiş ve geri kalanına dair imalarda bulunmuştu. Öğren-

ci, aralarında bir dostluk başlayacağı varsayımıyla, onu üniversite kantininde kahve içmeye davet etmiş, o da kabul etmişti, ama daha sonra utangaçlığı ağır basmış ve kaldığı otelden dışarı adımını atmamıştı. Romantizminin Porphyrion* ile çatışmasını istemiyor, Jacky ile çarpışmasını ise hiç istemiyordu; dolu dolu ve daha mutlu hayatı olan insanlar bu korkuyu anlamakta zorlanırlar. Öğrenci için de Schlegeller için de Leonard ilginç bir varlıktı ve onu daha çok tanımak istiyorlardı. Ama onlar da Leonard için romantizmin sakinlerindendi; onlar kendilerine ayrılan köşelerden ayrılmaması gereken varlıklar; çerçevelerinin dışına çıkmaması gereken resimlerdi.

Margaret'ın kartviziti konusundaki davranışı tipikti. Evliliği neredeyse trajikti. Para ve şiddet eğilimi olmadığında trajedi doğmazdı. Karısını terk edemezdi ve ona vurmak istemiyordu. Huysuzluk ve pislik yeterliydi. Burada "kart" devreye girmişti. Leonard, sinsi olmakla birlikte dağınık biriydi; kartı ortada bıraktı. Jacky kartı buldu ve hemen başladı: "Söylesene bu kart da ne?" "Bu kartın nereden geldiğini bilmek mi istiyorsun?" "Miss Schlegel kim, Len?" vs. Aradan aylar geçti ve kimi zaman şaka, kimi zaman bir kınama vesilesi olan kart, gittikçe kirlenerek elden ele dolaşıp durdu. Camelia Road'dan Tulse Hill'e taşındıklarında kart da genç çifti takip etti. Üçüncü kişilere verildi. Birkaç parmak karelik bir mukavva Leonard'la karısının ruhları için bir savaş alanı oldu. Leonard neden "Bir hanımefendi şemsiyemi aldı, diğeri de gidip şemsiyemi geri alabileyim diye bana bu kartı verdi," demedi? Jacky'nin ona inanmayacak olması yüzünden mi? Kısmen, evet, ama asıl neden onun duygusal biri olmasıydı. Leonard'da karta karşı duygusal bir yakınlık

(*) Yunan mitolojisinde Uranus ile Gaia'nın oğullarından bir dev. Hera'ya tecavüz etmeye kalkışınca Zeus tarafından yıldırımla vurulmuş, Herakles tarafından okla ölümcül şekilde yaralanmıştır – ç.n.

oluşmuş değildi, ama o kart, Jacky'nin asla kirletmemesi gereken kültür hayatını simgeliyordu. Geceleri Leonard kendi kendine, "Her halükârda kart hakkında bir şey bilmiyor. Bu defa hakkından geldim!" diyordu.

Zavallı Jacky kötü biri değildi ve katlanmak zorunda olduğu hayli şey vardı. Kendince bir sonuç çıkardı (sadece bir tek sonuç çıkarabiliyordu) ve zamanı geldiğinde buna göre hareket etti. Bütün bir Cuma günü Leonard kendisiyle konuşmaya yanaşmamış, akşamı da yıldızları seyrederek geçirmişti. Cumartesi günü, her zamanki gibi kente gitmiş, ama ne o gece, ne Pazar sabahı, ne de Pazar öğleden sonra ortaya çıkmıştı. Duyduğu rahatsızlık giderek dayanılmaz bir hal aldı. Jacky içine kapanık ve çekingen bir kadın olmasına rağmen, kalkıp Wickham Place'e gitti. Leonard, onun evde bulunmadığı bir sırada geri döndü. Kart, o tehlikeli kart, Ruskin'in sayfaları arasında değildi; ne olup bittiğini hemen anladı.

Jacky'yi kahkahalarla karşılarken, "Ben senin nereye gittiğini biliyorum. Sense benim nereye gittiğimi bilmiyorsun," diye haykırdı.

Jacky iç geçirip "Len, sanırım bana açıklayabilirsin," dedi ve ev işlerine geri döndü.

Bu aşamada açıklama yapmak zordu ve Leonard buna kalkışmayacak kadar kendini beğenmiş ya da –hadi söylemekten çekinmeyelim– sağduyu sahibi bir adamdı. Onun bu ağzı sıkılığı, iş hayatının öğrettiği *Daily Telegraph*'ın arkasına saklanarak hiçbir konuda hiçbir şey bilmiyormuş gibi yapmaktan ibaret şu değersiz şeylere bulaşmama arzusu değildi tam olarak. Maceracının da ağzı sıkıdır ve karanlıkta birkaç saat yürümek, bir büro memuru için bal gibi maceradır. Bozkırda, kusursuz bir macera atmosferinde, uzun namlulu tüfeği yanında gecelemiş olan sizler ona gülebilirsiniz. Maceranın aptallıktan başka bir şey olmadığını düşünen sizler

de gülebilirsiniz. Ama karşılaştığınızda Leonard utangaçlık gösterirse ve şafak hakkında söylediklerini dinleyen Jacky değil de Schlegeller olursa şaşırmayın.

Schlegellerin kendisini aptal bulmamış olması, Leonard için sürekli bir mutluluk kaynağı oldu. Onları düşündüğünde kendini çok iyi hissediyordu. Solgun bir gökyüzü altında eve doğru yürürken, bu, onun moralini yüksek tutuyordu. Nasıl olmuşsa, zenginlik bariyeri alçalmış ve Leonard'ın ifade edemediği bir şey (dünya mucizelerinin genel doğrulanması) meydana gelmişti. "İnancım," der mistik, "bir başkası tarafından paylaşıldığında sonsuz bir güç kazanır."* Ve gündelik hayatın tekdüzeliğinin ardında başka bir şey bulunduğu hususunda fikir birliğine varmışlardı. Leonard, silindir şapkasını başından çıkarıp düşünceli düşünceli düzeltti. O güne kadar, bilinmeyenin kitaplar, edebiyat, esprili konuşmalar, kültür olduğunu varsaymıştı. İnsan çalışarak yükselebilir ve dünyadan öcünü alabilirdi. Ama Schlegellerle yaptığı bu kısa fikir alışverişinde yeni bir ışık doğdu. Bu şey, banliyö tepeleri arasında karanlıkta yürüyen "bir şey" miydi?

Leonard, başı açık vaziyette Regent Street'ten aşağı gitmekte olduğunun farkına vardı. Londra paldır küldür üzerine geldi yeniden. Bu saatte sokaklarda çok az insan vardı, ama yanından geçtiği herkes ona düşmanca bakıyordu; bu bakışlar kasıtsız olduğundan daha da etkileyiciydi. Şapkasını başına koydu. Şapka çok büyüktü; başı, şapkanın içinde, geniş bir kâsenin içindeki puding gibi kayboldu; kulakları şapkanın kıvrık kenarının dokunuşuyla dışarı doğru büküldü. Şapkayı biraz arkaya yıkarak giyiyordu; bu da yüzünü daha uzun gösteriyor, gözleriyle bıyıkları arasındaki me-

(*) Novalis mahlasını kullanan Friedrich von Hardenberg'den (1772-1801). "Bir başkası tarafından paylaşıldığında inancımın sonsuz güç kazanacağı kesindir" sözünü Joseph Conrad, *Lord Jim*'de epigraf olarak kullanmıştır – ç.n.

safeyi kısaltıyordu. Kendini bu şekilde donatarak eleştirel bakışlardan kurtuldu. Göğüs kafesinde hızla çarpan bir insan kalbiyle neşe içinde kaldırım boyunca yol alırken kimse bundan rahatsız olmadı.

On Beşinci Bölüm

Kız kardeşler, akılları fikirleri macerada, yemeğe gittiler; her ikisinin kafasını da aynı konu meşgul ettiğinde onlara karşı duracak çok az yemekli toplantı vardı. Tüm katılımcıları kadın olan bu toplantı çoğu toplantıdan daha direngendi, ama bir süre mücadele ettikten sonra pes etti. Sadece ve sadece Mr. Bast'tan konuşmak isteyen masanın bir ucundaki Helen'la diğer ucundaki Margaret'ın monologları girişte birbiriyle çarpışıp parçalanarak ortak sohbet konusu haline geldi. Hepsi bu kadar da değildi. Yemekli toplantı, gerçekte gayriresmî bir tartışma kulübüydü; sonra bir rapor yazılıyor, salonlarda kahve fincanları ve kahkahalar arasında okunuyor, ama daha çok, herkesin ilgisini çeken bir konu az çok derinlemesine ele alınıyordu. O akşam raporun sunulmasından sonra tartışma açıldı ve bu tartışmada Mr. Bast da konuşmacının mizacına göre kimi zaman uygarlıkta parlak bir nokta, kimi zaman karanlık bir nokta olarak boy gösterdi. Raporun konusu, "Paramı ne yapmalıyım?" idi; konuşmacının ölüm döşeğinde bir milyoner olduğu ve servetini yerel sanat galerileri vakfına miras bırakma eğiliminde olmakla bir-

likte, başka tekliflere de açık olduğu varsayılıyordu. Önceden dağıtılmış çeşitli roller vardı ve konuşmalardan bazıları epey eğlenceliydi. Ev sahibi, milyonerin nankör büyük oğlu rolünü üstlenmişti ve ölmek üzere olan annesine, böyle hatırı sayılır bir serveti aile dışına çıkararak Cemiyet'i yıkıma uğratmaması için yalvarıyordu. Para özverinin meyvesiydi ve ikinci kuşağın, ilk kuşağın özverisinden yararlanma hakkı vardı. "Mr. Bast"ın ne hakkı vardı? Onun beğenisine National Gallery hitap ederdi. Mülkiyet söyleyeceğini söyledikten sonra (tabiatı gereği nezaketsiz bir söylem) çeşitli hayırseverler sahneye çıktı. "Mr. Bast" için bir şey yapılmalıydı; bağımsızlığına zarar verilmeksizin durumu iyileştirilmeliydi; ona bedava bir kütüphane verilmeliydi ya da bedava bir tenis kortu; kirası öyle bir şekilde ödenmeliydi ki o bunu bilmemeliydi; gönüllüler ordusuna katılacak olursa doğru dürüst bir ücret ödenmeliydi; tazminat ödenerek sönük karısından zorla boşatılmalıydı; ona bir koruyucu melek, sürekli olarak onu gözetleyebilecek bir aylak sınıf üyesi verilmeliydi (Helen'ın homurdandığı işitildi); ona yiyecek verilmeli, ama giyecek verilmemeliydi; giyecek verilmeli, ama yiyecek verilmemeliydi; Venedik'e üçüncü mevki bir gidiş-dönüş bileti verilmeli, ama oraya vardığında ne yiyecek ne giyecek verilmeliydi. Kısacası ona, paranın kendisi dışında ne gerekiyorsa verilmeliydi.

Burada Margaret araya girdi.

"Sıranız gelince, Miss Schlegel, sıranız gelince!" dedi raporu okuyan kadın. "Doğru anladıysam, siz buraya, benden sonra, Cemiyet'in çıkarlarını savunmak üzere tarihî yerlerin veya sit alanlarının korunması için konuşmaya geldiniz. Konunuzun dışına çıkmanıza izin veremem. Bu benim zavallı başımı döndürür; sanırım çok hasta olduğumu unutuyorsunuz."

Margaret, "İtirazımı dinlerseniz başınız dönmeyecektir,"

dedi. "Ona neden doğrudan para vermeyecekmişiz? Yılda otuz bin pound gelirinizin olduğu varsayılıyor."

"Öyle mi? Ben milyoner olduğumu düşünüyordum."

"Milyon, sermayeniz değil miydi? Tanrım! Bunu halletmeliyiz. Neyse, geçelim. Paranızın miktarına göre, mümkün olduğunca çok sayıda yoksul insana yılda üç yüzer pound vermenizi öneriyorum size."

Schlegellerden hoşlanan, ama kimi zaman onları ruhanilikten uzak bulan ciddi bir kız, "Ama bu onları dilenci durumuna düşürür," dedi.

"Bu kadar çok verirseniz düşürmez. Kocaman bir talih kuşu bir insanı dilenci yapmaz. Çok sayıda insana dağıtılan küçük damlalardır onlara zarar veren. Para eğiticidir. Hem de satın aldığı şeylerden çok daha eğitici." Protestolar oldu. "Bir bakıma," diye düzeltti Margaret, ama protestolar devam etti. "Pekâlâ, en uygarlaşmış şey, gelirini gerektiği gibi harcamasını öğrenmiş insan değil midir?"

"Tam da sizin Mr. Bast'ınızın yapamayacağı şey."

"Onlara bir şans tanıyın. Onlara para verin. Onları şiir kitaplarıyla, tren biletleriyle bebekler gibi avutmayın. Onlara bu şeyleri satın alma araçlarını verin. Sosyalizminiz geldiğinde belki de her şey değişecek, para yerine emtia terimleriyle düşüneceğiz. O zamana kadar insanlara para verin; çünkü uygarlığın atkısı nedir bilmem, ama çözgüsü paradır. Hayal gücü paraya dört elle sarılır ve onu hayata geçirir; çünkü para bu dünyadaki... en önemli ikinci şeydir. O kadar ağızlarda gevelenir, üzeri örtülür ki, mantıkla ele alan o kadar az insan vardır ki... Ah, politik ekonomi var, biliyorum, ama çok azımız kendi özel gelirlerimiz üzerinde sağlıklı düşüncelere sahibiz; kabul edelim ki bağımsız bir düşüncenin temelinde onda dokuz bağımsız araçlar bulunur. Para. Mr. Bast'a para verin ve onun ideallerini dert etmeyin. O, kendi ideallerini kendisi seçecektir."

Kulübün en gayretli üyeleri sözlerini tersinden anlamaya başlarken, Margaret arkasına yaslandı. Kadın zihni, her ne kadar gündelik hayatta son derece pratik ise de, konuşmalarda idealin küçümsenmesini işitmeye dayanamaz. Miss Schlegel nasıl böyle korkunç bir şey söyleyebiliyordu ve Mr. Bast ruhunu kaybedecek olduktan sonra bütün dünyayı kazansa eline ne geçecekti? Margaret, "Hiçbir şey," diye cevap verdi, "ancak dünyayı biraz kazanamadıkça, ruhunu da kazanamaz." Bunun üzerine kadınlar, "Yo, biz buna inanmıyoruz," dediler ve Margaret, aşırı çalışan bir memurun ruhunu ancak terimin doğaüstü anlamıyla kurtaracağını ve bunun için çaba harcanması gerektiğini kabul etti; lakin onun bu dünyanın tinsel kaynaklarını keşfedebileceğini, bedenin nadir zevklerini tanıyabileceğini veya insanlarla şeffaf ve tutkulu ilişkilere girebileceğini kabule yanaşmadı. Diğerleri toplumsal yapıya karşı saldırıya geçmişlerdi (mülkiyet, kâr vb.); o ise gözünü, mevcut şartlar altında nasıl mutlu edileceklerini görmek için, sadece birkaç insana dikmişti. İnsanlığa iyilik yapmak yararsızdı: Engin yüzeye ince bir zar gibi yayılan rengârenk çabalar evrensel bir griye varmıştı. Bir insana ya da bu olaydaki gibi birkaç insana iyilik yapmaktan daha fazlasını ummaya cesaret edemiyordu.

Margaret, idealistler ve politik ekonomistler arasında zor anlar geçirdi. Başka her yerde farklı fikirleri savunurken, onu reddetme ve milyonerin parasının idaresini kendi ellerinde tutma hususunda fikir birliği etmişlerdi. Ciddi genç kız, yoksul insanların o kadar yoksul olmayan insanlara tam olarak benzeyinceye kadar dönüşmelerini sağlayacak bir "kişisel gözetim ve karşılıklı yardım" planı ortaya attı. Ev sahibesi, gayet yerinde olarak, büyük oğul olması sıfatıyla kendisinin milyonerin mirasçıları arasında sayılması gerektiğine işaret etti. Margaret iddiayı gönülsüzce kabul etti; bir başka iddiayı hemen oracıkta Helen ortaya attı; kırk yıldır

milyonere hizmet ettiğini belirtti, aşırı beslenmiş, az ücret almıştı; bu kadar şişman ve yoksul olan kendisi için yapılacak bir şey yok muydu? Sonra milyoner yüksek sesle son arzusunu ve vasiyetini okudu; bütün servetini Maliye Bakanlığı'na bırakıyordu. Bunu söyleyip öldü. Tartışmanın önemli bir kısmı güle oynaya değil, tam bir ciddiyet içinde geçti (erkekler arasındaki bir tartışmada genellikle tersi olurdu), ama toplantı neşe içinde bitti ve bir düzine mutlu kadın evlerinin yolunu tuttu.

Helen ve Margaret, ciddi genç kızla yol boyunca konuşa konuşa Battersea Bridge Garı'na kadar yürüdüler. Kızın ayrılıp gitmesiyle bir hafifleme hissettiler ve gecenin güzelliğinin farkına vardılar. Oakley Street'e doğru geri döndüler. Toprak set boyunca uzanan lambalar ve çınarlar manzaraya İngiliz kentlerinde pek ender görülen bir ağırbaşlılık havası veriyordu. Oturulacak yerler neredeyse boştu; şurada burada temiz hava almak ve yükselen denizin sesini dinlemek için kendilerini evlerinden dışarı atmış, gece kıyafetleri içinde kibar insanların dolaştığı görülüyordu. Chelsea Rıhtımı'nda kıta Avrupa'sına özgü bir şeyler vardı. Burası doğru bir şekilde kullanılan bir açık alandı, Almanya'da buradakinden daha sık görülen bir nimetti. Margaret'la Helen banklardan birine otururken, arkalarında kalan kent onlara engin bir tiyatro gibi göründü; sonsuz bir üçlemenin oynandığı bir opera binası. Kendileri de ikinci sahnenin bir kısmını kaçırmış olmaya aldırış etmeyen, durumlarından memnun bir çift aboneydiler.

"Üşüdün mü?"

"Hayır."

"Yorgun musun?"

"Pek değil."

Ciddi genç kızın treni takırtılarla köprüyü geçip uzaklaştı. "Söylesene, Helen..."

"Neyi?"

"Gerçekten Mr. Bast'ı izleyecek miyiz?"

"Bilmiyorum."

"Sanırım, izlemeyiz."

"Nasıl istersen."

"Bana kalırsa, insanları gerçekten tanımak istemediğin sürece bunun bir yararı olmaz. Tartışma bunu anlamamı sağladı. Heyecan konusunda onunla iyi anlaşıyoruz, ama makul bir ilişkiyi düşün. Dostlukla oynamamalıyız. Yo, bunun yararı yok."

"Bir de Mrs. Lanolin var," diye esnedi Helen. "Öyle tatsız tuzsuz ki."

"Aynen öyle, hatta ondan da öte."

"Senin kartvizitini nasıl ele geçirdiğini bilmek isterdim."

"Ama Mr. Bast söyledi ya; bir konserle ve bir şemsiye ile ilgili bir şeydi."

"Helen, gidip yatalım."

"Yo, biraz daha kalalım; hava o kadar güzel ki. Söylesene, gerçekten paranın bu dünyanın çözgüsü olduğuna inanıyor musun?"

"Evet."

"Peki öyleyse, atkısı ne?"

"Daha çok, insanın neyi seçtiğine bağlı," dedi Margaret. "Para dışında bir şey... daha fazlası söylenemez."

"Gece yürüyüşleri mi?"

"Olabilir."

"Tibby için, Oxford?"

"Öyle görünüyor."

"Senin için?"

"Wickham Place; ayrılmamız gerektiği belli olduğundan beri buna inanmaya başladım. Mrs. Wilcox için, bu, kesinlikle Howards End'di."

İnsan kendi ismini çok uzaklardan işitebilir. Arkadaşlarıyla birlikte beş on bank ötede oturmakta olan Mr. Wilcox

kendi isminin söylendiğini işitti, ayağa kalkıp konuşanlara doğru ağır adımlarla ilerledi.

Margaret, "Yerlerin insanlardan daha önemli olduğunu düşünmek hüzün verici," diye devam etti.

"Niyeymiş, Meg? Yerler genellikle o kadar güzel oluyor ki. Pomeranya'daki ormancının evini düşünmeyi, o evde yaşayan şişko Herr *Forstmeister*'i düşünmeye tercih ederim."

"Öyle sanıyorum ki Helen, insanları giderek daha az seviyoruz. Ne kadar çok insan tanırsak, birinin yerine diğerini koymamız o kadar kolaylaşır. Londra'nın felaketlerinden biri budur. Hayatımın, bir yeri çok severek sona ereceğini umuyorum."

Tam bu sırada Mr. Wilcox onlara yaklaştı. Son defa karşılaşmalarından bu yana haftalar geçmişti.

"Nasılsınız?" diye bağırdı. "Seslerinizi tanıdığımı düşündüm. Siz ikiniz burada ne yapıyorsunuz?"

Ses tonu koruyucuydu. Kadınların, yanlarında erkek olmadan Chelsea Rıhtımı'nda oturmamaları gerektiğini ima ediyordu. Helen buna içerledi, ama Margaret iyi bir erkeğin özelliklerinden saydı bunu.

"Sizi görmeyeli asır oldu, Mr. Wilcox. Ama Evie'yle geçenlerde metroda karşılaştım. İnşallah oğlunuzdan iyi haberler almışsınızdır."

"Paul mü?" dedi Mr. Wilcox sigarasını söndürüp ikisinin arasına otururken. "Paul gayet iyi. Madeira'dan kısa bir mektup göndermiş. Şimdi işinin başına dönmüş olmalı."

Helen karmaşık nedenlerle titrerken, "Off..." dedi

"Efendim?"

"Nijerya'nın iklimi çok berbat değil mi?"

Mr. Wilcox, lafı uzatmadan, "Birilerinin gitmesi gerekiyor," dedi. "İngiltere, fedakârlık yapmaya hazır birileri olmadan denizaşırı ticaretini sürdüremez. Başka ülkelerde, Batı Afrika'da, Alın... durumumuz sağlam olmazsa, öngörül-

medik sorunlarla karşılaşabiliriz. Şimdi de siz anlatın bakalım, ne âlemdesiniz?"

Bir ziyaretçinin ortaya çıkmasıyla her zaman canlanan Helen, "Ah, nefis bir akşam geçirdik," diye haykırdı. "Margaret'la ben bilimsel bildiriler sunulan, sonra da tartışılan bir tür kulübün üyesiyiz; tamamı kadın. Bu akşam 'insan parasını kime bırakmalı' konusunu ele aldık: Ailesine mi, yoksul insanlara mı? Yoksullaraysa, nasıl? Ah, çok ilginçti."

İş adamı gülümsedi. Karısının ölümünden beri gelirini neredeyse ikiye katlamıştı. Sonunda önemli biri olmuştu, şirket tanıtım bültenlerinde ismi güven veriyordu; hayat ona çok iyi davranmıştı. Hâlâ denizden karaya doğru akan Taymis Nehri'ni dinlerken dünya ona ellerinin arasındaymış gibi geliyordu. İki kız kardeşe harikulade görünen nehrin, onun için hiçbir gizemi yoktu. Teddington'daki alavere havuzundan hisse senedi alarak nehrin uzun gelgitlerini kısaltmaya yardım etmişti; eğer o ve diğer kapitalistler gerekli görürlerse gelgit bir gün yeniden kısaltılabilirdi. Midesinde iyi bir yemek, her iki yanında çekici ama entelektüel birer hanımla dünyanın bütün kaldıraçlarının elinde olduğunu hissediyordu; bilmediği şeylerse zaten bilmeye değmezdi.

Mr. Wilcox, "Çok orijinal bir eğlence gibi görünüyor," diye haykırdı ve hoş bir şekilde güldü. "Keşke Evie de bu tür şeylere katılsa. Ama hiç zamanı yok. Aberdeen teriyerleri yetiştirmekle meşgul; şirin küçük köpekler."

"Keşke biz de onun gibi yapsaydık, ne iyi olurdu!"

Helen, "Anlayacağınız, kendimizi geliştiriyormuş gibi yapıyoruz," dedi biraz sertçe; çünkü Wilcox çekiciliği geri dönecek türden değildi ve genç kız, böyle bir konuşmanın kendisini olumlu yönde etkilediği günleri acı acı hatırlıyordu. "İki haftada bir, bir geceyi böyle tartışmalarla boşa harcamanın iyi bir şey olduğunu varsayıyoruz, ama kız kardeşimin dediği gibi, köpek beslemek daha iyi olabilir."

"Hiç de değil. Kız kardeşinize katılmıyorum. İnsana çabukluğu öğretmede tartışma gibisi yoktur. Sık sık, keşke gençken böyle tartışmalara katılsaymışım diye düşünürüm. Bunun bana çok büyük yararı dokunurdu."

"Çabukluk mu?"

"Evet. Tartışmada çabukluk. Tartışmada çoğu defa karşımdakini alt etmeyi beceremem; zira onun çene yapma yeteneği vardır, benimse yok. Ben bu tartışmaların yararına inanıyorum."

Bu koruyucu ton, diye düşündü Margaret, babası yaşında olacak bir adama bayağı yakışıyordu. O, her zaman Mr. Wilcox'un çekici bir adam olduğunu savunmuştu. Hüzünlü ya da heyecanlı anlarda onun yetersizliği Margaret'a hep acı vermişti, ama şimdi onu dinlemek, kumral, kalın bıyıklarını, yıldızlara doğru kaldırdığı yüksek alnını seyretmek çok hoştu. Ama Helen sinir olmuştu. Tartışmalarının amacının Hakikat olduğunu ima etti.

"Ah, evet," dedi, "konunun hiçbir önemi yok."

Margaret güldü ve "İşte öncekini geride bırakacak bir tartışma," dedi. Helen da kendini toplayıp güldü. "Hayır, devam etmeyeceğim," dedi. "Sadece özel vakamızı Mr. Wilcox'a sunacağım."

"Mr. Bast? Evet, söyle. Somut bir konu daha hoşgörüyle karşılanacaktır."

"Ama Mr. Wilcox, önce bir sigara daha yakın. Mesele şu: Yakın zamanlarda genç bir adamla tanıştık, besbelli çok yoksul ve ilginç biriydi..."

"Mesleği ne?"

"Büro elemanı."

"Hangi alanda?"

"Sen hatırlıyor musun, Margaret?"

"Porphyrion Yangın Sigortası Şirketi."

"Ah, evet; Juley Teyze'ye yeni bir şömine halısı veren şu

sevimli insanlar. Bizim delikanlı birçok bakımdan ilginç görünüyor ve insanın içinden ona yardım etmek geliyor. Pek seviyor gibi görünmediği bir kadınla evli. Kitapları ve aşağı yukarı macera diyebileceğim şeyleri seviyor, eğer bir şans verilirse... Ama çok yoksul. Bütün parasını saçma sapan şeylere ve giysilere harcadığı bir hayat sürüyor. İnsan, hayat şartlarının onun için çok çetin olduğundan ve bu hayatın onun üzerinden silindir taşı gibi geçeceğinden korkuyor. İşte bu adam bizim tartışmaya bulaştı. Tartışmanın konusu değildi, ama tartışma sanki onun için yapılmış gibi oldu. Varsayın ki ölen bir milyoner parasını böyle bir adama miras bırakmış olsun. Ona ne şekilde yardım edilmelidir? Margaret'ın önerdiği gibi her yıl ona üç yüz poundluk bir gelir sağlanmalı mıdır? Neredeyse herkes bunun onu bir dilenciye dönüştüreceğini düşündü. Ona ve benzerlerine bedava kütüphane mi verilmelidir? Ben, 'Hayır!' dedim. Onun daha çok kitap okumaya değil, doğru okumaya ihtiyacı var. Benim teklifim, her yıl yaz tatiline gönderilmesiydi, ama ya karısı? Diğerleri, karısının da gidebileceğini söylediler. Hiçbir şey tam doğru görünmüyordu. Şimdi, siz nasıl düşünürsünüz? Tutun ki bir milyonersiniz ve yoksul birine yardım etmek istiyorsunuz. Ne yapardınız?"

Serveti belirtilen rakamın çok altında olmayan Mr. Wilcox kahkahayı bastı. "Sevgili Miss Schlegel, siz kadınların dikenli bulduğu bir yola ben balıklama dalacak değilim. Zaten teklif edilmiş olan sayısız mükemmel plana bir plan da ben ilave etmeyeceğim. Bu tartışmaya benim tek katkım şu olacaktır: Genç arkadaşınız Porphyrion Yangın Sigortası Şirketi'nden en kısa sürede ayrılsın."

"Neden?" dedi Margaret.

Mr. Wilcox sesini alçalttı. "Dostlar arasında konuşuyoruz. Şirket Noel'den önce yediemine devredilmiş olacak." Genç kızın anlamadığını görünce ilave etti: "İflasın eşiğinde."

"Aman Tanrım! Helen, duyuyor musun? Mr. Bast başka bir iş aramak zorunda kalacak!"

"*Kalacak mı*? Batmadan önce gemiyi terk etsin. Şimdiden yeni bir işe girsin."

"Beklemekten daha iyidir mi diyorsunuz?"

"Kesinlikle."

"Bu neden?"

Mr. Wilcox, yeniden gök gürlemesi gibi kahkahalar attıktan sonra sesini alçalttı. "Bu çok doğal; zaten işi olan birinin iş bulma şansı işsize göre daha fazladır. İşi olması bir değeri olduğu izlenimini verir. Kendimden biliyorum, (size devlet sırrı veriyorum) bu, bir işvereni fazlasıyla etkiler. Korkarım, insan tabiatı böyle."

Margaret, "Bunu düşünmemiştim," diye mırıldanırken Helen, "Bizim insan tabiatımız tam tersi, anlaşılan," dedi, "Biz insanları işsiz oldukları için işe alıyoruz. Sözgelimi, bizim ayakkabı temizleyicimiz."

"Peki, nasıl temizliyor ayakkabıları?"

"Pek iyi değil," diye itiraf etti Margaret.

"Gördünüz mü?"

"Öyleyse bizim genç adama bunu haber vermemizi gerçekten tavsiye ediyorsunuz..."

Mr. Wilcox, boşboğazlığının duyulacağı korkusuyla toprak seti gözleriyle tararken "Ben hiçbir şey tavsiye etmiyorum," diye araya girdi. "Konuşmamalıydım, ama az çok kuliste olduğumdan, bunu tesadüfen biliyorum. Porphyrion çok, çok kötü bir firma, benden duyduğunuzu söylemeyin, ama sigorta şirketleri grubunun içinde yer almıyor."

"Kesinlikle söylemem. Aslında bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum."

Helen, "Bir sigorta şirketinin asla batmayacağını sanıyordum," diye araya girdi. "Diğerleri yardımına koşmaz mı?"

"Reasüransı kastediyorsunuz," dedi Mr. Wilcox kibarca.

"Zaten Porphyrion'un zayıf noktası da burası ya. Başkalarının altını oymak istedi, bir dizi küçük yangın onu fena vurdu. Artık reasürans da yaptıramaz. Korkarım ki halka açık şirketler birbirlerini babalarının hayrına kurtarmazlar."

"Sanırım, 'insan tabiatı', değil mi?" dedi Helen, Mr. Wilcox güldü ve öyle olduğunu söyledi. Margaret, büro elemanlarının, herkes gibi, bugünlerde iş bulmakta çok zorluk çektiğini söylediğinde, "Evet, çok zor," diye karşılık verdi ve arkadaşlarının yanına dönmek için ayağa kalktı. Kendi bürosundan biliyordu; ne zaman bir yer açılsa yüzlerce kişi başvuruyordu, şimdiyse hiç boş yer yoktu.

Ayrılmadan önce konuyu değiştirmek isteyen Margaret "Howards End ne durumda?" diye sordu. Mr. Wilcox, insanların kendisinden bir şeyler koparmaya çalıştığını düşünmeye eğilimliydi biraz.

"Kiraya verildi."

"Gerçekten mi? Ve siz entelektüel Chelsea'de evsiz barksız dolaşıyorsunuz, öyle mi? Kaderin ne tuhaf işleri var!"

"Yo, mobilyasız olarak kiraya verildi. Taşındık."

"Vallahi, ben sizin ikinizin de oraya sonsuza kadar demir attığınızı düşünüyordum. Evie bana bundan hiç söz etmedi."

"Sanırım, karşılaştığınızda taşınmamız karara bağlanmamıştı. Daha bir hafta önce taşındık. Paul'ün eski eve karşı bir zaafı var; tatilini orada geçirebilsin diye evi elimizde tuttuk, ama ev felaket küçük. Sayılamayacak kadar çok sakıncası var. Unutmuşum, siz eve gelmiş miydiniz?"

"Eve kadar hiç gelmedim."

"Pekâlâ, Howards End, çiftlikten dönüştürülmüş evlerden biridir. Ne kadar masraf ederseniz edin, kâr etmez. Dağ karaağacının kökleri arasına bir garaj yaptık ve geçen yıl çayırın bir kısmını çevirip taş döşeli küçük bir avlu yapmaya çalıştık. Evie, Alp bitkilerine hayli meraklıydı. Ama yü-

rümedi; hiç yürümedi. Hatırlayacaksınız –hiç değilse kız kardeşiniz hatırlayacaktır– o iğrenç beçtavuklarıyla ve yaşlı kadının hiçbir zaman doğru dürüst kesmediği çalı çitlerle, çiftlik alttan alta verimsizleşti. Evin içine gelince, mertekler –ve bir kapıdan geçilerek ulaşılan merdivenler– fazlasıyla pitoreskti, ama içinde yaşanılacak bir yer değildi." Mr. Wilcox korkuluk duvarının üzerinden neşeyle nehre baktı. "Deniz yükseliyor. Konumu da uygun değildi. Civar hızla varoşlara katılıyordu. Ya Londra'da olacaksın ya Londra dışında, benim fikrim bu; bu yüzden Ducie Street'te bir ev aldık, Sloane Street'e yakın; bir de Shropshire'da bir yer: Oniton Grange. Oniton'u işitmişliğiniz var mı? Bizi görmeye oraya gelin; her yerden uzakta, neredeyse Galler ülkesinde."

"Ne büyük değişim!" dedi Margaret. Ama asıl değişim, onun hüzne boğulan kendi sesindeydi. "Howards End'i veya Hilton'u sizsiz tasavvur edemiyorum."

"Hilton, bizsiz değil," diye karşılık verdi Mr. Wilcox. "Charles hâlâ orada."

Charles'ı çoktandır gözden kaybetmiş olan Margaret, "Hâlâ mı?" dedi. "Ben onun hâlâ Epsom'da olduğunu sanıyordum. O Noel'de –bir Noel'de– orayı döşüyorlardı. Her şey nasıl da değişiyor! Sık sık penceremizden Mrs. Charles'ı görür ve çok takdir ederdim. Bu, Epsom'da değil miydi?"

"Evet, ama bir buçuk yıl önce taşındılar. Charles iyi biri (sesini alçalttı) benim yalnız kalmamdan korktu. Taşınmasını istemedim, ama o ısrar etti ve Hilton'un öbür tarafında, Six Hills yakınlarında bir ev satın aldı. Bir de arabası var. Bütün aile orada, hayat dolular: Charles, karısı ve iki küçük çocuk."

El sıkışırlarken Margaret, "Başkalarının işini kendilerinin idare edebileceğinden çok daha iyi idare ederim," dedi. "Siz Howards End'den taşındığınız zaman, ben olsam, Mr. Char-

les Wilcox'un oraya taşınmasına önayak olurdum. Bu kadar fevkalade bir yeri ailede tutardım."

"Zaten öyle oldu," diye karşılık verdi Mr. Wilcox. "Onu satmadım ve buna niyetim de yok."

"Satmadınız, ama hiçbiriniz orada değilsiniz."

"Çok muhteşem bir kiracımız var; Hamar Bryce, bir sakat. Bir gün Charles oraya dönmek isterse... ama istemez. Çağdaş konfor, Dolly için vazgeçilmez bir şey. Yo, hepimiz evin aleyhinde karar verdik. Onu bir şekilde seviyoruz, ama bize ne bu ne de şu olduğu izlenimini veriyor. Oysa bir şey ya bu olmalıdır ya da şu."

"Ve bazı insanlar her ikisine de sahip olacak kadar şanslıdırlar. Kutlarım sizi, Mr. Wilcox."

"Ben de," dedi Helen.

"Evie'ye hatırlatın, bizi görmeye gelsin; Wickham Place No. 2. Biz de yakında oradan ayrılıyoruz."

"Siz de mi taşınıyorsunuz?"

"Eylül'de," diye iç geçirdi Margaret.

"Herkes taşınıyor. Hoşça kalın."

Deniz çekilmeye başlamıştı. Margaret korkuluk duvarının üzerinden eğilip üzgün üzgün nehri seyretti. Mr. Wilcox karısını, Helen aşkını unutmuştu; belki kendisi de unutuyordu. Herkes taşınıyordu. İnsanların kalbinde bile her şey değişirken, geçmişle çatışmak neye yarardı?

Helen, yerinden doğrulurken, "Mr. Wilcox amma da kendini beğenmiş biri olup çıkmış!" dedi. "Bugünlerde ondan pek hoşlanmıyorum. Yine de bize Porphyrion hakkında bilgi verdi. Eve gider gitmez Mr. Bast'a yazıp hemen oradan ayrılmasını söyleyelim."

"Evet, bunu yapmaya değer. Yapalım."

"Onu çaya çağıralım."

On Altıncı Bölüm

Leonard, bir sonraki Cumartesi için yapılan çay davetini kabul etti. Ama haklıydı; ziyaret muazzam bir başarısızlık oldu.

"Şeker?" diye sordu Margaret.

"Kek?" diye teklifte bulundu Helen. "Büyük bir dilim kek mi, yoksa şu küçük berbat şeylerden mi? Korkarım, mektubumu oldukça tuhaf buldunuz, ama açıklayacağız. Tuhaf insanlar değiliz, gerçekten. Özentili tipler de değiliz, gerçekten. Fazla dışavurumcuyuz, hepsi bu kadar."

Leonard, bir kadının finosu rolünde çok başarılı değildi. Bir İtalyan değildi o, daha da az Fransız'dı; damarlarında alaycılık ve cana yakın hazırcevaplılık ruhu akıyordu. Şaka anlayışı Cockney* anlayışıydı; hayal gücüne açılan hiçbir kapısı yoktu ve Helen, esprili bir şekilde söylenen "Bir hanım ne kadar çok konuşursa o kadar iyidir," cevabı üzerine birden durakladı.

"Ah, evet," dedi.

"Hanımlar ışık saçarlar..."

(*) Doğu Londralı – ç.n.

"Evet, biliyorum. Güzel hanımlar göz kamaştırır. Bir tabak alır mıydınız?"

Margaret, "İşinizi seviyor musunuz?" diye araya girdi.

Birden durma sırası Leonard'daydı. Bu kadınlar işine burunlarını sokamazlardı. Onlar Romantizm'di, nihayet kabul edildiği, duvarlarına tuhaf yıkanan insan tabloları asılı bu oda gibi; kenarları zarif yabani çilek desenleriyle süslü çay fincanları gibi. Ama romantizmin hayatına karışmasına izin vermeyecekti. Kıyameti koparacaktı.

"Yeterince," diye karşılık verdi.

"Porphyrion'da çalışıyordunuz, değil mi?"

"Evet, öyle." Kızmaya başlamıştı. "Böyle şeylerin bilinmesi ne garip!"

Leonard'ın düşüncelerinin girdiği yönü anlamayan Helen, "Neden garip?" diye sordu. "Kartvizitinizde kocaman harflerle yazılıydı; size yazdığımız mektubu oraya gönderdik ve siz de antetli bir kâğıtla cevap verdiniz..."

"Porphyrion'un büyük sigorta şirketlerinden biri olduğunu düşünüyor musunuz?" diye devam etti Margaret.

"Büyükten ne anladığınıza bağlı bu."

"Büyük demekle, çalışanlarına yeterince iyi bir kariyer sunan, sağlam ve köklü bir firmayı kastediyorum."

"Buna cevap veremeyeceğim. Kimileri bir şey söylüyor, başkaları da başka bir şey," dedi *employe** rahatsızlıkla. "Ben şahsen," başını salladı, "duyduklarımın sadece yarısına inanırım, hatta o kadarına bile değil; bu daha güvenli. Fark ettim ki çoğu defa açıkgözlülük edenlerin başına beter felaketler geliyor. İnsan hiçbir zaman yeterince ihtiyatlı olamaz."

Leonard, çayından bir yudum aldı ve bıyıklarını sildi; onunkiler her zaman çay fincanlarına batan bıyıklardan olacaktı; kesinlikle verdiği rahatsızlığa değmeyen, ama yine de modaya uygun.

(*) (Fr.): Görevli, memur – ç.n.

"Tamamen aynı fikirdeyim, bu yüzden öğrenmek istiyorum; firma sağlam, köklü bir firma mı?"

Leonard'ın en ufak bir fikri yoktu. O, makinenin kendinden yana olan köşesini anlamıştı, daha ilerisini değil. Ne bilgili ne de bilgisiz olduğunu itiraf etmek istiyordu ve bu şartlar altında bir başka baş hareketi ona daha güvenli göründü. Porphyrion, İngiliz halkı için olduğu gibi onun için de reklam afişlerindeki Porphyrion'du; klasik tarzda, ama yeterince kumaşa sarınmış, bir elinde yanan bir meşale tutan, diğer eliyle Saint Paul'ü ve Windsor Şatosu'nu gösteren bir dev. Afişin altında hatırı sayılır bir para miktarı yazılıydı: Kendi sonucunuzu çıkarmak size kalmıştı. Devin emriyle Leonard hesap yapmış, yeni müşterilere sigorta sözleşmelerini açıklayan, eskilerine yeniden açıklayan mektuplar yazmıştı. Devin ahlakı buyurgandı; ancak bu kadarı biliniyordu. Firma Mrs. Munt'ın şömine halısının bedelini büyük bir acelecilik gösterisiyle ödüyor, büyük bir zarar söz konusu olduğunda talebi serinkanlılıkla reddediyor ve dava üstüne dava açıyordu. Ama asıl savaş gücü, yine de evveliyatı ve ticari Pantheon'un diğer üyeleriyle olan aşklarıydı; bütün bunlar sıradan ölümlüler için Zeus'un sergüzeştleri kadar bilinmez şeylerdi. Tanrılar ne kadar güçlüyse, onlar hakkında o kadar az şey öğreniriz. Sadece çöküş günlerinde güçlü bir ışık gökyüzünü aydınlatır.

"Bize, Porphyrion'da işlerin iyi gitmediği söylendi," diye yumurtlayıverdi Helen. "Size anlatmak istedik. Bu yüzden size mektup yazdık."

"Bir arkadaşımız reasüransın yetersiz olduğunu düşünüyor," dedi Margaret.

Leonard tüyoyu almıştı.

Porphyrion'u savunması gerekiyordu. "Arkadaşınıza, yanıldığını söyleyebilirsiniz," dedi.

"Öyle mi? Güzel!"

Genç adam hafifçe kızardı. Onun dünyasında yanılgı ölümcüldü. Miss Schlegeller yanılmış olmayı umursamıyorlardı. Kendilerine yanlış bilgi verilmiş olmasına içtenlikle memnun olmuşlardı. Onlar için kötülükten başka hiçbir şey ölümcül değildi.

"Tabir caizse, yanlış," diye ilave etti.

"Nasıl, 'tabir caizse'?"

"Yani demek istiyorum ki tamamen haklı değil."

Ama bu bir hataydı.

Kızlardan daha büyük olanı şimşek gibi hızla atılıp, "Öyleyse, kısmen haklı," dedi

Leonard, ona bakılırsa, herkesin kısmen haklı olduğu cevabını verdi.

"Mr. Bast, ben iş hayatından anlamam ve sorularım da muhtemelen çok aptalcadır, ama söyler misiniz bir firmayı 'iyi' ya da 'kötü' yapan şey nedir?"

Leonard iç çekerek arkasına yaslandı.

"Bir iş adamı da olan arkadaşımız, bundan son derece emin. Noel'den önce, dedi..."

"Ve sizin şirketten ayrılmanızı tavsiye etti," diye son lafı söyledi Helen. "Ama o neden sizden daha iyi bilsin, anlamıyorum."

Leonard düşünceli düşünceli ellerini ovuşturdu. Bu konuda hiçbir şey bilmediğini söylemeye niyetlendi. Ama mesleki terbiyesi çok güçlüydü. Firmanın kötü durumda olduğunu söyleyemezdi, bu ihanet olurdu; iyi durumda olduğunu da söyleyemezdi, bu da aynı ölçüde ihanet olurdu. Her iki yönde de olasılık yelpazesi çok geniş olmak üzere, durumun bu ikisi arasında bir yerde olduğunu söylemek istedi, ama yüzüne dikilmiş dört adet samimi göz karşısında bunu söyleyecek gücü kendisinde bulamadı. İki kız kardeş arasında henüz bir ayrım yapamıyordu. Biri daha güzel ve canlıydı, ama yine de "Miss Schlegeller", sallanan kolları ve çeliş-

kili konuşmaları bir tek zihnin ürünü olan bir Hindu Tanrısı gibiydiler hâlâ.

"Beklemekten başka yapacak bir şey yok," dedi ve ilave etti; "İbsen'in dediği gibi 'olacak olan olur'." Kitaplar hakkında konuşmak ve romantizm saatinin keyfini çıkarmak için yanıp tutuşuyordu. Dakikalar dakikaları kovalarken hanımlar acemice reasüransı tartıştılar veya isimsiz dostlarını övüp durdular. Leonard'ın canı sıkılmaya başladı; pek haksız da sayılmazdı hani. İşlerinin başkalarının önünde konuşulmasına aldırmayanlardan olmadığı yolunda bazı imalarda bulundu, ama bunu dikkate alan olmadı. Erkekler daha düşünceli davranabilirlerdi. Kadınlar, her ne kadar başka her konuda daha düşünceli olsalar da, böylesi durumlarda çok beceriksiz oluyorlardı. Neden gelirlerimizi ve beklentilerimizi gizlememiz gerektiğini anlamıyorlardı. "Tam olarak ne kadar alıyorsunuz ve gelecek Haziran'da ne almayı umuyorsunuz?" Bunlar, para konularında susmanın saçma olduğunu; herkes üzerinde durduğu altın adanın gerçek boyutlarını, para olmayan atkının üzerine atılan çözgünün gerçek büyüklüğünü söylerse, hayatın daha doğru olacağını ileri süren, kuram sahibi kadınlardı. Yoksa modelin hakkını nasıl verebilirdik?

Böylece değerli dakikalar Jacky ile sefil hayatı birbirine yaklaştırarak akıp gitti. Sonunda sabrı taşan Leonard, kadınların sözünü kesip hararetle kitap isimleri sayıp dökmeye başladı. Margaret "Demek oluyor ki, *siz* Carlyle'ı seviyorsunuz," dediğinde, müthiş bir sevinç duydu; sonra kapı açıldı, önlerinde hoplayıp zıplayan iki küçük yavru köpekle Mr. Wilcox ve Miss Wilcox içeri girdiler.

Helen elleri ve dizleri üzerine düşerken "Ah, canım! Ah, Evie ne tatlı şey bunlar!" diye inledi.

"Bu ufaklıkları dolaştırıyorduk," dedi Mr. Wilcox.

"Benim elime doğdu bunlar."

"Gerçekten! Mr. Bast gelip miniklerle oynasanıza."

Leonard, canı sıkkın bir vaziyette, "Gitmem gerekiyor," dedi.

"Ama önce köpeciklerle oynayın biraz."

"Bu Ahab, bu da Jezebel," dedi Evie; bunlar Eski Ahit'in pek parlak olmayan karakterlerine izafeten hayvanlara verilen isimlerindendi.

"Gitmem gerekiyor."

Helen onu fark edemeyecek kadar köpek yavrularıyla meşguldü.

"Mr. Wilcox, Mr. Ba... Gerçekten gerekiyor mu?"

"Hoşça kalın!"

"Yine gelin," dedi Helen halının üzerinden kalkmadan.

Leonard'ın birden tepesi attı. Niçin bir daha gelecekti? Ne yararı vardı? Dobra dobra, "Hayır, gelmeyeceğim; biliyorum ki iyi bir sonuç vermeyecek," dedi.

Çoğu insan, bırakırdı gitsin. "Küçük bir yanlış anlaşılma. Başka bir toplum sınıfını tanımak istedik, ama bu imkânsız." Ama Schlegeller asla hayatla oynamamışlardı. Bir dostluk kurmaya çalışmışlardı, sonuçlarını kabul edeceklerdi. Helen, "Al sana bir laf! Niçin bana böyle saldırıyorsunuz?" diye sertçe cevap verdi ve ansızın oturma odası bayağı bir ağız dalaşıyla çınladı.

"Neden size saldırdığımı mı soruyorsunuz?"

"Evet."

"Niçin size gelmemi istiyorsunuz?"

"Yardım etmek için, sersem çocuk!" diye haykırdı Helen. "Ayrıca, böyle bağırmayın."

"Sizin koruyuculuğunuzu istemiyorum. Çayınızı da. Ben gayet mutluyum. Neden beni rahatsız ediyorsunuz?" Mr. Wilcox'a döndü. "Sorum bu beyefendiyedir. Sorarım size bayım, benden bilgi sızdırılmasına sessiz mi kalaydım?"

Mr. Wilcox, kolayca takındığı komik bir yüzle Margaret'a

döndü. "Biz burada fazla mıyız, Miss Schlegel? Size bir faydamız dokunur mu, yoksa gidelim mi?"

Ama Margaret işitmezden geldi.

"Önde gelen sigorta şirketlerinden birinde çalışıyorum, bayım. Bu... hanımlardan, bir davet olduğunu düşündüğüm bir mektup aldım." (Kelimeleri ağzında uzatıyordu.) "Geldim ki ne göreyim? Benden bilgi sızdırmaya çalışıyorlar. Sorarım size, bu, hak mı?"

Babasının tehlikeli olmaya başladığını bilen Evie'nin soluğunu kesen bir ses tonuyla, Mr. Wilcox, "Hayli haksız," dedi.

"İşittiniz mi bunu? Çok haksız diyor, beyefendi. Siz, yetinmeyin bakalım." Parmağıyla Margaret'ı işaret ederek, "Bunu inkâr edemezsiniz," dedi. Sesi yükseldi, Jacky ile çıngar çıktığındaki ritme ulaştı. "Ama faydalı olduğumda, her şey değişir. 'Evet, onu çağırın. Onu sorguya çekin. Sorularla canından bezdirin.' Ah, evet. Şimdi, beni bir bütün olarak alın; ben sakin bir insanım. Ben yasalara saygı gösteririm, bir tatsızlık çıksın istemem; ama ben... ben..."

"Siz," dedi Margaret, "siz... siz..."

Bu karşılıktan hoşlanan Evie güldü.

"Siz, Kutup Yıldızı kılavuzluğunda yürümeye kalkışmış bir insansınız."

Gülüşler çoğaldı.

"Siz gündoğumunu gördünüz."

Gülüşler.

"Siz, hepimizi boğan sisi delip geçmek istediniz; kitapların ve evlerin ötesindeki gerçekliğe ulaşmayı denediniz. Siz, gerçek bir yuva arıyordunuz."

Öfkeden kıpkırmızı kesilen Leonard, "Bir bağlantı kuramadım," dedi.

"Ben de." Bir sessizlik oldu. "Geçen Pazar bu adamdınız, şimdi böyle biri. Mr. Bast! Kız kardeşimle ben sizin hakkınızda konuştuk. Size yardım etmek istedik; ayrıca sizin de

bize yardım edebileceğinize inanıyorduk. Sizi buraya sadaka vermek için değil –bu bizim canımızı sıkar– geçen Pazar ve öteki günler arasında bir bağıntı kurulabileceğini umduğumuz için davet ettik. Gündelik hayatımıza girmiyorlarsa, sizin yıldızlarınızın ve ağaçlarınızın, sizin gündoğumunuzun ve rüzgârınızın ne faydası var? Onlar benim hayatıma asla girmedi, ama sizinkine girdiğini düşündük. Gündelik hayatın sıkıntılarına karşı, bayağılığına karşı, mekanik neşesine karşı, kuşkularına karşı hepimizin mücadele etmesi gerekmiyor mu? Ben dostlarımı hatırlayarak mücadele ediyorum; tanıdığım kimileriyse, bir yerleri –sevilen bir yeri veya ağacı– hatırlayarak mücadele eder; sizin de bunlardan biri olduğunuzu düşündük."

"Elbette, bir yanlış anlaşılma varsa," diye mırıldandı Leonard, "bütün yapabileceğim gitmektir. Ama söylemem gerekiyor ki..." Sustu. Ayakkabılarının üzerinde tepinen Ahab'la Jezebel onu gülünç bir duruma sokuyordu. "Ağzımdan mesleki bilgi almak için beni sorguya çektiniz... bunu kanıtlayabilirim... ben..." Burnundan soludu ve yanlarından uzaklaştı.

Mr. Wilcox, Margaret'a dönerek, "Şimdi size yardım edebilir miyim?" diye sordu. "Holde ona sakin sakin bir çift laf etmeme izin verir misiniz?"

"Helen, peşinden koş; avanağın anlaması için bir şey yap... herhangi bir şey..."

Helen tereddüt etti.

"Ama gerçekten... gitmeli mi?" dedi konuk.

Helen hemen çıktı.

Mr. Wilcox yeniden söze başladı. "Söze karışacaktım, ama sizin ona haddini bildirmek için kimseye ihtiyacınız olmadığını hissettim, araya girmedim. Müthiştiniz, Miss Schlegel, kesinlikle müthiştiniz. İnanın bana, onu yola getirecek çok az kadın vardır."

Margaret, aklı başka yerde, "Evet, öyle," dedi.

"Onun bu uzun cümlelerle yere serilmesi beni mest etti," diye haykırdı Evie.

"Kesinlikle," diye kıkırdadı babası; "hele şu 'mekanik neşe' yok mu? Muhteşemdi!"

Kendini toparlayan Margaret, "Çok üzüldüm," dedi. "Aslında iyi bir insandır. Onu neyin zıvanadan çıkardığını hiç anlamıyorum. Bu kadar nahoş bir sahneye tanık olmak canınızı çok sıkmış olmalı."

Mr. Wilcox, "Umurumda bile olmadı," dedi. Sonra ses tonu değişti. Eski bir dost olarak konuşabilir miydi? İzin verilince de "Daha dikkatli davranmanız gerekmez mi?" diye sordu.

Aklı hâlâ Helen'da olsa da, Margaret güldü. "Bunun tamamen sizin suçunuz olduğunu biliyor musunuz?" dedi. "Bunun sorumlusu sizsiniz."

"*Ben*?"

"Bu genç adam, Porphyrion'a karşı uyarmak istediğimiz kişi. Uyardık; bakın ne oldu."

Mr. Wilcox'un keyfi kaçtı. "Ben bu çıkarsamayı pek hakkaniyetli bulmadım," dedi.

"Tartışma götürmez," dedi Margaret. "Ben sadece işlerin nasıl karıştığını düşünüyordum. Esas olarak bizim hatamız; ne sizin ne de onun."

"Ne de onun mu?"

"Evet."

"Miss Schlegel, çok kibarsınız."

Evie, biraz küçümsercesine, "Hem de çok," diye onayladı.

"İnsanlara fazla iyi davranıyorsunuz, onlar da bunu istismar ediyorlar. Dünyayı ve bu tür insanları tanırım; odaya girer girmez, ona gerektiği gibi davranmadığınızı gördüm. Bu tip insanlarla aranıza mesafe koymalısınız. Yoksa kendilerini unuturlar. Üzücü, ama gerçek. Onlar bizlerden farklılar, bunu inkâr etmek bir şeye yaramaz."

"E... evet."

"Kabul edin ki bir beyefendiyle böyle bir öfke patlaması asla yaşanmazdı."

Odayı arşınlayıp durmakta olan Margaret, "Seve seve kabul ederim," dedi. "Bir beyefendi şüphelerini kendine saklardı."

Mr. Wilcox onu belli belirsiz bir huzursuzlukla seyrediyordu.

"Sizden ne için şüpheleniyor?"

"Onun sırtından para kazanmak istediğimizi sanıyor."

"Ne çekilmez bir herif! Ama hangi yoldan?"

"Evet, ya... Hangi yoldan! İnsanın içini kemiren şu iğrenç şüphe. Biraz düşünce veya iyi niyet onu silip süpürür. Anlamsız bir korku, insanları çekilmez varlıklara dönüştürüyor."

"İlk sözüme geliyorum. Daha dikkatli olmalısınız, Miss Schlegel. Hizmetkârlarınıza bu tür insanları içeri almamaları için emir vermelisiniz."

Margaret içtenlikle ona doğru döndü. "İznimizle, neden bu adamı sevdiğimizi ve tekrar görmek istediğimizi açıklayayım."

"Çok zarif bir konuşma üslubunuz var. Ondan hoşlandığınıza dünyada inanmam."

"Hoşlanıyorum. Birincisi, çünkü o da tıpkı sizin gibi kendini tehlikeye atmaktan hoşlanıyor. Evet, siz araba kullanıyor ve ava gidiyorsunuz, o kamp kurmayı seviyor. İkincisi, o bu macerada çok özel bir şeyi seviyor. Kısa kesmek için, buna şiir diyelim..."

"Yani, yazar sınıfından mı?"

"Yo... yo, değil! Yani, olabilir; ne var ki onun edebiyatı saçma sapan bir şey olurdu. Kafası kitaplardan edindiği bir yığın süprüntüyle dolu; kültürü... korkunç. İstiyoruz ki bunları kafasından atıp, hakiki şeylere yönelsin. Ona hayatla

yüz yüze gelmeyi öğretmek istiyoruz. Dediğim gibi, gündelik hayatın sıkıcılığını hafifletmek ve onun sıkıcı olduğunu göstermek için ya dostlar ya köy," –tereddüt etti– "çok sevilen biri veya bir yer gerekir. Mümkünse insan bunların her ikisine de sahip olmalıdır."

Margaret'ın kelimelerinden bazıları Mr. Wilcox'u aşıyordu. Bıraktı, aşsınlar. Diğerlerini yakaladı ve hayranlık duyulacak bir berraklıkla eleştirdi.

"Bunda yanılıyorsunuz ve bu çok yaygın bir yanılgı. Bu hödüğün kendine has bir hayatı var. Onun başarısız bir hayat olduğu sonucunu çıkarmaya ya da onu 'sıkıcı' diye nitelemeye ne hakkınız var?"

"Çünkü..."

"Bir dakika. Onun hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Muhtemelen onun kendine has sevinçleri ve ilgi alanları vardır: eş, çocuklar, küçük, sıcak bir yuva. Bu konuda bizim gibi pratik insanlar" –gülümsedi– "siz entelektüellerden daha hoşgörülüdürler. Yaşarız ve her alanda işlerin iyi kötü yürüdüğü, sıradan insanların kendi işlerini daha iyi yürütecekleri ne güvenilmesi gerektiği varsayımıyla, bırakırız bildikleri gibi yaşasınlar. İtiraf edeyim ki benim kendi işyerimde çalışanların yüzlerine bakıyor ve onların duygusuz olduklarını görüyorum, ama arkalarında neler cereyan ettiğini bilmiyorum. Bu arada, Londra konusunda da bir iki şey söylemek istiyorum; sizin Londra'ya verip veriştirdiğinizi duydum, Miss Schlegel, söylemek çok tuhaf görünüyor, ama size çok kızdım. Londra hakkında ne biliyorsunuz? Siz, uygarlığı sadece dışarıdan görüyorsunuz. Sizin için demiyorum, ama çoğu defa bu tavır insanları hastalıklı bir hoşnutsuzluğa ve sosyalizme götürüyor."

Margaret, hayal gücünün altını oysa da, Mr. Wilcox'un savının güçlü olduğunu kabul etti. Mr. Wilcox konuştukça şirin, hatta insan sevgisinin ileri karakollarının birer birer yı-

kıldığını hissediyordu ve "ikinci hat" diye isimlendirdiği hatta geri çekildi; özel olgulara.

"Karısı çok can sıkıcı," dedi lafı uzatmadan. "Mr. Bast yalnız kalmak istediği için geçen Cumartesi gecesi eve gitmemiş; kadın da onun bizimle olduğunu zannetti."

"*Sizinle*?"

"Evet." Evie kıkırdadı. "Varsaydığınız gibi sıcak bir yuvası yok. Ev dışında ilgilenecek bir şeylere ihtiyacı var."

"Münasebetsiz adam!" diye haykırdı genç kız.

Günahtan daha fazla münasebetsizlikten nefret eden Margaret, "Münasebetsiz mi?" dedi. "Siz evlendiğinizde, Miss Wilcox, ev dışında bir şeyle ilgilenme ihtiyacı duymayacak mısınız?"

"Belli ki aradığını bulmuş," dedi Mr. Wilcox şakayla karışık.

"Tastamam öyle, baba."

Sinirli bir şekilde birkaç adım uzaklaşan Margaret, "Adam, Surrey'de taban tepiyordu; demek istediğiniz buysa," dedi.

"Acaba!"

"Buna hiç şüphe yok, Miss Wilcox!"

Olayı tehlikeli ama eğlenceli bulan Mr. Wilcox, "Hmmm," diye kuşkusunu belli etti. Çoğu kadınla bunu tartışamazdı, ama Margaret'ın özgür kadın olarak ününden yararlanıyordu.

"Kendisi böyle dedi, bu kadar önemsiz bir konuda yalan söyleyecek değil ya."

Diğer ikisi gülmeye başladı.

"Sizden farklı olduğum yer işte burası. İnsanlar durumları ve beklentileri konusunda yalan söylerler, bu tür şeylerde değil."

Mr. Wilcox başını salladı, "Miss Schlegel, beni bağışlayın, bu tipleri bilirim."

"Daha önce söyledim; o bir tip değil. Serüvenleri hakkıyla yaşamayı seviyor. Bizim kendinden memnun hayatımızın

her şey demek olmadığından emin. Bayağı, isterik ve kitaplara düşkün, ama bunun onu özetlediğini sanmıyorum. Onda erkekçe bir yan da var. Evet, söylemeye çalıştığım şey bu. O gerçek bir erkek."

Margaret konuşurken gözleri karşılaştı ve Mr. Wilcox'un savunması düşer gibi oldu. Margaret onu da gerçek bir erkek olarak görüyordu. Bilmeden Mr. Wilcox'un duygularını harekete geçirmişti. Bir kadın ve iki erkek; cinsiyetler arasındaki büyülü üçgen ortaya çıkmıştı: Bir başka erkeğin çekebileceği dişi karşısında erkeğin kalbinde kıskançlık duyguları uyanmıştı. Aşk, der dünya nimetlerinden el etek çekmiş kişi, hayvanlarla olan utanç verici akrabalığımızı ortaya çıkarır. Olsun, buna katlanabiliriz; kıskançlıktır asıl utanç verici olan. Bizi çiftlik avlusuna dayanılmaz bir şekilde bağlayan ve iki öfkeli horozla halinden hoşnut bir tavuk görüntüsünü aklımıza düşüren şey, aşk değil, kıskançlıktır. Margaret'ta halinden hoşnutluğun esamisi okunmuyordu, çünkü uygar biriydi o. Hiç de uygar olmayan Mr. Wilcox ise, savunmasını yeniden inşa ettikten uzun zaman sonra bile öfkelenmeye devam ediyor ve dünyaya karşı yeni bir kale kuruyordu.

"Miss Schlegel, siz ikiniz de çok değerli varlıklarsınız, ama bu acımasız dünyaya karşı gerçekten dikkatli *olmalısınız*. Erkek kardeşiniz bu konuda ne diyor?"

"Unuttum."

"Mutlaka bir fikri vardır."

"Doğru hatırlıyorsam, o buna gülüyor."

Tibby ile Oxford'da karşılaşan ve ondan nefret eden Evie, "O çok zeki bir çocuk, değil mi?" diye sordu.

"Evet, oldukça, ama merak ediyorum, Helen ne yapıyor?"

"O, bu tür bir işi üstlenemeyecek kadar genç," dedi Mr. Wilcox.

Margaret sahanlığa kadar gitti. Sofadan hiçbir ses gelmiyor ve Mr. Bast'ın silindir şapkası da ortalıkta görünmüyordu.

"Helen!" diye seslendi.

Helen'ın sesi kütüphaneden, "Evet!" diye cevap verdi.

"İçeride misin?"

"Evet. Mr. Bast gideli hayli oldu."

Margaret kız kardeşinin yanına gitti. "Burada, tek başına ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Yok bir şey, Meg. Zavallı, zavallı çocuk."

"Sonra anlatırsın, şimdi Wilcoxların yanına gel. Mr. W. çok kaygılandı ve biraz da eğlendi olup bitenlerle."

"Ona hiç tahammül edemiyorum. Nefret ediyorum ondan. Zavallı Mr. Bast! O, edebiyat konuşmak istiyordu, bize se iş konuştuk. Ne kadar kafası karışık bir adam ve ne kadar hak ediyor yardım edilmeyi! Onu çok seviyorum."

Margaret kız kardeşini öperek, "Aferin," dedi, "ama şimdi oturma odasına gel ve Wilcoxlara ondan söz etme. Hiçbir şeyi fazla önemseme."

Helen salona girdi ve ziyaretçilerini rahatlatan neşeli tavırlar sergiledi; kim derdi bu tavuğun gönlünü birine kaptırdığını?

"Benim hayır dualarımla gitti," diye haykırdı, "şimdi köpeciklerle biz bizeyiz."

Arabayla dönerlerken Mr. Wilcox, kızına, "Bu kızların sürdükleri hayat beni gerçekten kaygılandırıyor," dedi. "Ne kadar zeki olsalar da, hiç pratik değiller. Tanrım! Günün birinde çok ileri gidecekler. Bunlar gibi kızlar Londra'da yalnız yaşamamalılar. Evleninceye kadar onlara göz kulak olacak biri olmalı. Daha sık uğramalıyız onlara; hiç kimsenin olmamasından iyidir. Onları seviyorsun, değil mi, Evie?"

"Helen yeterince iyi," dedi, "ama dişlek olanına dayanamıyorum. Ben her ikisine de 'genç kız' demezdim."

Evie serpilip güzel bir kız olmuştu. Gençliğin parıltısıyla yanan kara gözleri, güneş yanığı teni, sağlam yapılı bedeni ve dolgun dudaklarıyla, Wilcoxların kadın güzelliği ola-

rak sunabileceklerinin en iyisini temsil ediyordu. Şimdilik köpeciklerle babası sevdiği tek şeydi, ama evlilik ağı onun için örülmekteydi ve birkaç gün sonra Mrs. Charles'ın amcası, Mr. Percy Cahill diye birine karşı bir yakınlık duydu ve bu yakınlığı karşılık gördü.

On Yedinci Bölüm

Mülkiyet Çağı, mülk sahibine bile acı anlar yaşatır. Taşınma vakti yaklaştığında eşyalar gülünçleşir. Margaret şimdi, Eylül'de kendilerinin ve bütün bu eşyanın nereye, hangi deliğe tıkılacağını merak ederek, geceleri saatlerce uykusuz kalıyordu. Kuşaktan kuşağa aktarılarak kendilerine kadar gelen bütün bu masa, sandalye, tablo, kitap yığını, son bir darbeyle denize dökmeyi arzuladığı bu süprüntü yığını, bir heyelan gibi ileriki kuşaklara aktarılmalıydı. Ama babalarının kitapları vardı; hiç okumamışlardı, ama babalarınındı; muhafaza edilmeleri gerekiyordu. Annelerinin üstü mermer şifonyeri vardı; nedenini hatırlamıyorlardı, ama anneleri ona çok değer veriyordu. Evde bir tek düğme, bir tek yastık yoktu ki etrafında bir zamanlar kişisel bir duygu, daha çok da ölüye saygı (mezara kadar sürecek olan bir tür ayin) ifade eden bir duygu bulunmasın.

Düşünülecek olursa, bu çok tuhaftı. Helen'la Tibby bunu düşünmeye başlamışlardı; Margaret ise hiçbir şey düşünemeyecek kadar emlakçılarla meşguldü. Feodal toprak sahipliği bir ağırbaşlılığa sahipken, çağdaş taşınır mallar sahipliği

bizi yeniden göçebe sürüsü konumuna indirdi. Bagaj uygarlığına geri dönüyoruz; geleceğin tarihçileri orta sınıfların bu dünyada kök salmadan nasıl mal mülk biriktirdiklerini fark edecek ve belki de bunda hayal gücünden yoksunluklarının sırrını keşfedeceklerdir. Wickham Place'in kaybı Schlegelleri kesinlikle çok yoksullaştırmıştı. Wickham Place hayatlarını dengede tutmaya yardım etmiş, onlara neredeyse vasilik etmişti. Wickham Place'in mülk sahibi, manen daha zengin değildi. Elde edilen toprağın üzerine apartmanlar dikti; otomobillerinin hızı arttı, daha kesin bir tonda atıp tuttu. Ama toprağa saçtığı zamanın değerli özünü, laboratuarlarının hiçbiri yeniden topluma veremezdi.

Margaret cesaretini kaybediyordu; Mrs. Munt'a yıllık ziyaretini yapmak üzere Londra'dan ayrılmadan önce yeni bir eve çıkmak istiyordu. Bu ziyaretten zevk alıyordu ve tadını çıkarabilmek için kafasında hiçbir takıntı kalmasın istiyordu. Swanage kasvetli olsa da dinlendiriciydi ve oranın temiz havasını ve kuzeyini koruyan muhteşem Downs tepelerini bu yıl her zamankinden fazla arzuluyordu. Ama Londra ona karşı koyuyordu; o atmosferde dikkatini bir noktada toplayamıyordu. Londra sadece teşvik eder, devamını getirmez; nasıl bir ev istediğini bilmeksizin Londra'da telaşla koşturup duran Margaret, geçmişteki nice heyecan verici duygunun cezasını çekiyordu. Kültürden bir türlü yakayı kurtaramıyor, vaktini, kaçırması günah olacak konserlerde ve asla reddedemeyeceği davetlerde harcıyordu. Sonunda umutsuzluğa kapıldı; hiçbir yere gitmemeye, bir ev buluncaya kadar kimseyle görüşmemeye karar verdi ve yarım saat sonra bu kararını çiğnedi.

Bir defasında, Strand'daki Simpson lokantasına hiç gitmemiş olduğundan şaka yollu yakınmıştı. Şimdi Miss Wilcox'tan orada öğle yemeğine davet eden kısa bir mektup gelmişti. Mr. Cahill geliyordu; üçü bir güzel sohbet eder, sonra

da belki hipodroma giderlerdi. Margaret, Evie'ye karşı özel bir yakınlık duymuyor, nişanlısıyla tanışmayı arzulamıyordu ve Simpson konusunda çok daha gülünç tavırlar sergileyen Helen yerine kendisinin davet edilmesine şaşmıştı. Ama davet, içten tonuyla onu etkilemişti. Evie, düşündüğünden daha yakın olmalıydı; yapacak bir şey olmadığı düşüncesiyle, daveti kabul ettiğini bildirdi.

Ama Evie'yi lokantanın girişinde, sporcu bir kadının bakışlarıyla hiç alakası olmayan sert bakışlarla etrafı süzerken görünce yine yüreği sıkıştı. Miss Wilcox, nişandan bu yana hayli değişmişti. Sesi daha boğuklaşmış, daha dobra davranır olmuştu ve daha az aklı başında kızlara karşı koruyucu havalara girmeye eğilim gösteriyordu. Margaret bundan dolayı acı çekecek kadar sersemdi. Yalnızlığın yol açtığı bunaltıyla, birden, sadece evlerin ve eşyaların değil, hayat gemisinin de güvertesinde Evie ve Mr. Cahill gibi insanlarla, yanından geçip uzaklaştığını gördü.

Gücün ve bilgeliğin bizi terk ettiği anlar vardır. Margaret bu anlardan birine Strand'daki Simpson lokantasında tanık oldu. Kalın bir halıyla kaplı dar merdivenleri çıkıp, bekleyen papazlara külbastıların tekerlekli servis sehpalarıyla taşındığı yemek salonuna girdiğinde, kendi gereksizliğine ilişkin yanlış, ama güçlü bir duyguya kapıldı ve edebiyatla sanattan başka hiçbir şeyin cereyan etmediği, hiç kimsenin evlenmediği veya nişanlı kalmayı başaramadığı kendi sakin sularından hiç dışarı çıkmamış olmayı yürekten diledi. Sonra küçük bir sürprizle karşılaştı. "Belki babam da gelir; evet, gelmiş." Margaret ışıl ışıl aydınlanan bir yüzle, Mr. Wilcox'u selamlamak için ona doğru yürüdü ve içindeki yalnızlık duygusu kayboldu.

Mr. Wilcox, "Mümkünse, uğrarım diye düşündüm," dedi. "Evie bana küçük planından söz etmişti, ben de vakitlice gelip bir masa tuttum. Her şeyden önce masa tutmak gere-

kir. Evie, hiç boşuna yaşlı babanla oturmak istiyormuş gibi yapma, istemiyorsun. Miss Schlegel, siz merhamet gösterin, gelip yanıma oturun. Tanrım, ama siz yorgun görünüyorsunuz! Sizin şu genç adam için mi üzülüyorsunuz?"

Margaret, yerine oturmak için sürünerek yanından geçerken, "Hayır, evler için," dedi. "Yorgun değil, açım; dünyaları yiyebilirim."

"Çok güzel. Ne yiyeceksiniz?"

Mönüye bir göz atan Margaret, "Balıklı börek," dedi.

"Balıklı börek! Balıklı börek yemek için Simpson'a gelmek, ne garip düşünce! İnsan buraya bunun için gelmez."

Margaret eldivenlerini çıkararak, "O zaman siz benim için bir şey seçin," dedi. Morali düzeliyordu; Mr. Wilcox'un Leonard Bast'a yaptığı ima garip bir şekilde içini ısıtmıştı.

Mr. Wilcox uzun uzun düşündükten sonra, "Külbastı," dedi, "İçmek için de elma şarabı. Burada bu gider. Ben burayı seviyorum, gülmek için arada bir uğrarım. Burası tam manasıyla eski İngiltere'den bir köşe; siz de öyle düşünmüyor musunuz?"

İçinden "Hayır," geçen Margaret, "Evet," dedi. Sipariş verildi, tekerlekli yemek masası yaklaştı ve metrdotel, Mr. Wilcox'un talimatlarına uygun olarak etin en lezzetli yerlerini kesip tabaklara tepeleme yığdı. Mr. Cahill sığır filetosunda ısrar etti, ama daha sonra hata yaptığını kabul etti. O ve Evie çok geçmeden "dedim, dedin" tipi bir konuşmaya giriştiler; katılanlara çok ilginç gelse de bu konuşma diğer ikisinde ne katılma arzusu uyandırdı ne de ilgilerini çekti.

"Metrdotele bahşiş vermek altın kuraldır. Benim ilkem her yerde bahşiş vermektir."

"Bu, belki de hayatı daha insani kılıyor."

"İnsanlar sizi yeniden gördüklerinde tanıyorlar. Özellikle Şark'ta, bahşiş verirseniz sizi yıllar sonra bile hatırlarlar."

"Şark'a gittiniz mi?"

"Yunanistan'a ve Doğu Akdeniz ülkelerine. Kıbrıs'a iş ve spor için giderdim; orada bir tür askerî topluluk var. Uygun bir şekilde dağıtılan birkaç kuruş, insanın belleğini canlı tutmaya yardımcı oluyor. Ama eminim, siz bu kinizmi fena halde tiksindirici buluyorsunuzdur. Sizin tartışma grubu nasıl gidiyor? Son zamanlarda yeni bir ütopya var mı?"

"Hayır, Mr. Wilcox, size daha önce söylediğim gibi, ev arıyorum. Bildiğiniz evler var mı?"

"Korkarım ki yok."

"Sıkıntı içindeki iki kadına bir ev bulamadıktan sonra, ne anlamı var sizin pratik oluşunuzun? Bütün istediğimiz çok sayıda geniş odası olan küçük bir ev."

"Evie, bunu sevdim! Miss Schlegel onun emlakçısı olmamı istiyor."

"Konu nedir, baba?"

"Bu Eylül'de yeni bir eve ihtiyacım var; bunu birinin bulması gerekiyor, çünkü ben bulamıyorum."

"Percy, bir yer biliyor musun?"

"Bildiğimi söyleyemem," dedi Mr. Cahill.

"Zaten, ne zaman bir işe yaradın ki?"

"İşe yaramaz. Sadece onu dinle! İşe yaramaz. Hadi, ama!"

"Evet, işe yaramazsın. Sizce işe yarar mı, Miss Schlegel?"

Evie'yle Mr. Cahill'in aşklarının seli, Margaret'ın üzerine bu damlaları sıçrattıktan sonra, alışıldık yolunda akmaya devam etti. Margaret şimdi buna sevecenlikle bakıyordu; azıcık rahat, neşesini geri getirmişti. Konuşma da sessizlik de onu eşit derecede memnun ediyordu; Mr. Wilcox peynir konusunda birtakım hazırlık soruları sorarken, o, bakışlarını restoranda gezdirdi ve geçmişimizin sağlamlığına gösterilen iyi tasarımlanmış saygıyı takdir etti. Her ne kadar Kipling'in eserlerinden daha eski bir İngiltere söz konusu değilse de, hatıralar o kadar maharetle seçilmişti ki Mar-

garet'ın içinden eleştiri yapmak gelmedi; lokantanın, emperyal amaçlarını beslediği müşteriler, dış görünüşleri itibarıyla Parson Adams'ı veya Tom Jones'u* andırıyorlardı. Bunların konuşmalarından bölük pörçük cümleler, tuhaf bir şekilde Margaret'ın kulağını tırmalıyordu. Arkalarındaki masadan kulağına "Haklısınız! Bu akşam Uganda'ya tel çekeceğim," cümlesi ulaştı. Bir papaz, "Onların imparatorları savaş istiyor; öyleyse, bırakalım savaşsın," fikrini ortaya attı. Bu çatlak sesler Margaret'ı gülümsetti. "Gelecek sefer," dedi, Mr. Wilcox'a, "öğlen yemeğine benimle Mr. Eustace Miles'ın yerine gelmelisiniz."

"Memnuniyetle."

Margaret, biraz daha elma şarabı almak için kadehini ona doğru iterek, "Yo, oradan nefret edersiniz," dedi. "Tamamı protein ve kilo yapıcı şeyler; insanlar gelip sizden özür dilerlerdi, ama öyle karşı konulmaz bir auranız var ki."

"Neyim var?"

"Aura. Hiç işitmediniz mi? Oh, ne kadar mutlu bir insansınız! Ben, benimkini saatlerce ovup parlatıyorum. Peki ya astral düzlemleri işittiniz mi?"

Mr. Wilcox astral düzlemlerden söz edildiğini işitmiş, onları onaylamamıştı.

"Ne diyordum? Bereket versin, söz konusu aura, benim değil Helen'inkiydi: Helen ona refakat etmek ve nezaket göstermek zorunda kalmıştı. Ben, beyefendi gidinceye kadar, mendil ağzımda oturup bekledim."

"Siz iki kız kardeşin başına amma da garip işler geliyor. Kimse benim şeyimi sormadı; neydi adı? Belki de bende ondan yoktur."

"Sizin de var tabii ki, ama belki de korkunç rengi yüzünden kimse size ondan söz etmeye cesaret edemiyordur."

(*) İngiliz yazar Henry Fielding'in (1707-1754) *Joseph Andrews* ve *Tom Jones* adlı romanlarının kahramanları – ç.n.

"Şaka bir yana, Miss Schlegel, sahiden şu doğaüstü hikâyelere inanıyor musunuz?"

"Çok zor bir soru."

"Neden? Gravyer mi, Stilton mu?"

"Gravyer, lütfen."

"Stilton daha iyi olurdu."

"Stilton. Çünkü her ne kadar auralara inanmasam ve teosofinin hapisten çıkanların geçici olarak barındığı bir yurt olduğunu düşünsem de..."

Mr. Wilcox, kaşlarını çatarak, "... Yine de içinde bir şeyler olmalı," diye tamamladı.

"Tam bu değil. Bu, yanlış yönde atılmış bir adım da olabilir. Açıklayamıyorum. Bütün bu zırvalara inanmıyorum, ama bunlara inanmıyorum demekten de hoşlanmıyorum."

Mr. Wilcox tatmin olmuş gibi görünmüyordu: "Gördüğüm kadarıyla, ruhu *onaylamadığınızı* söyleyemiyorsunuz."

Bu noktanın Mr. Wilcox için bu kadar önemli olduğunu görmekten şaşkınlığa düşen Margaret, "Söyleyebilirdim," dedi. "Söylemeye hazırım. Auramı parlatmaktan söz ettiğimde sadece şaka yapmaya çalışıyordum. Ama bu konunun bir sonuca bağlanmasına neden bu kadar önem veriyorsunuz?"

"Bilmiyorum."

"Yapmayın, Mr. Wilcox, elbette biliyorsunuz."

Masanın karşı tarafındaki âşıklar "Ben, evet diyorum," "Ben, hayır diyorum," diye patladılar. Margaret bir süre sessiz kaldı, sonra konuyu değiştirdi.

"Eviniz ne âlemde?"

"Tastamam geçen hafta şeref verdiğiniz zamanki gibi."

"Ducie Street'i kastetmiyorum. Howards End söz konusu, elbette."

"Neden, elbette?"

"Kiracınızı çıkarıp orayı bize kiralayamaz mısınız? Neredeyse aklımızı kaçıracağız."

"İzin verin de düşüneyim. Keşke size yardım edebilsem. Ama şehirde oturmak istediğinizi sanıyordum. Size bir tavsiye: Önce oturmak istediğiniz semti belirleyin, sonra kira miktarını belirleyin ve orada durun. Hem Ducie Street'teki eve, hem Oniton'a böyle sahip oldum. Kendi kendime, 'Tam olarak burada olmak istiyorum,' dedim ve oldum. Oniton'sa binde bir bulunacak bir yer."

"Ama ben duramıyorum. Beyler evleri sanki ipnotize ediyorlar; bir göz kırpmayla onları korkutuyor, tir tir titretiyorlar. Kadınların bu gücü yok. Evler beni ipnotize ediyor. Küstahlıkları karşısında elim ayağım tutmaz oluyor. Evler canlı, değil mi?"

Mr. Wilcox, "Bu konu benim boyumu aşar," dedi ve ilave etti: "Daha çok, sizin şu küçük memurla konuştuğunuz gibi konuşmadınız mı?"

"Öyle mi yaptım? Galiba, öyle yaptım, aşağı yukarı. Herkesle aynı şekilde konuşuyorum ya da konuşmaya çalışıyorum."

"Evet, biliyorum. Peki, bunun ne kadarını anladığını sanıyorsunuz?"

"Bu, ona kalmış. Karşımdakine göre konuşmam gerektiğine inanmıyorum. İnsan görünüşte yeterince iyi bir değişim aracı bulabilir şüphesiz, ama bu, gerçek bir şeye, ancak paranın yiyeceğe benzediği kadar benzer. Hiçbir besleyici değeri yoktur. Eğer karşılıklı basitlik söz konusuysa, eğer karşılıklı herhangi bir şey söz konusuysa, siz onu alt sınıflara verirsiniz, onlar da gerisingeri size verirler ve siz buna 'toplumsal ilişki' veya 'karşılıklı anlayış' dersiniz. Chelsea'li dostlarımız bunu anlamıyorlar. Diyorlar ki insan, her ne pahasına olursa olsun, zeki ve özverili olmalıdır..."

Mr. Wilcox ellerini genç kızın konuşmasının içine daldırıyormuş gibi, "Alt sınıflar," diye araya girdi. "Kabul edersiniz ki zenginler ve yoksullar vardır. Bu da bir şeydir."

Margaret cevap veremedi. Adam inanılmaz derecede aptal mıydı, yoksa onu, kendisinden daha iyi mi tanıyordu?

"Kabul edersiniz ki zenginlik eşit olarak bölüştürülseydi, birkaç yıla kalmadan yine aynı şekilde zenginler ve yoksullar olurdu. Sıkı çalışanlar tepeye çıkar, işe yaramazlar dibe batardı."

"Bunu herkes kabul eder."

"Sizin sosyalistleriniz etmez."

"Benim sosyalistlerim kabul eder. Sizinkiler etmeyebilir, ama sizinkilerin pek de sosyalist olmayıp, kendi eğlenceniz için imal ettiğiniz oyuncaklar olduğundan şiddetle kuşku duyuyorum. Hiçbir canlı varlığın bu kadar kolaylıkla tepetaklak olacağını hayal edemiyorum."

Karşısındaki bir kadın olmasaydı, Mr. Wilcox buna alınırdı. Ama kadınlar her şeyi söyleyebilirlerdi (bu onun en kutsal inançlarından biriydi). Yüzünde keyifli bir gülümsemeyle, "Benim için önemi yok. İki olumsuz hususu kabul ettiniz ki her ikisinde de size yürekten katılıyorum," dedi.

Nihayet yemek bitti ve hipodroma gitmemek için bir mazeret bulan Margaret gruptan izin istedi. Evie kendisiyle pek konuşmamıştı; bu yüzden, bu buluşmanın babası tarafından planlandığından kuşkulandı. Mr. Wilcox'la arasında, ailelerinin tersine, yakın bir dostluk kurulmaktaydı. Uzun zaman önce başlamıştı bu. Margaret, karısının arkadaşı olmuştu ve Mr. Wilcox, onun küçük gümüş koku şişesini hatıra olarak Margaret'a hediye etmişti. Bu şişeyi ona vermesi hoş bir jesti ve Mr. Wilcox –çoğu erkeğin tersine– kendisini her zaman Helen'a tercih etmişti. Ama aralarındaki bu yakınlaşma şaşılacak denli yakın zamanda başlamıştı. Bir hafta içinde, iki yılda kat edilenden daha fazla yol almışlardı ve birbirlerini gerçekten tanımaya başlıyorlardı.

Margaret, Eustace Miles'taki yemek sözünü unutmamıştı; Tibby onlara refakat etmeyi kabul eder etmez teklifini yap-

tı. Mr. Wilcox gelip kilo yapıcı yemekleri onlarla birlikte alçakgönüllülükle yedi.

Schlegeller ertesi sabah, Swanage'a gitmek üzere yola çıktılar. Yeni bir ev bulmayı başaramamışlardı.

On Sekizinci Bölüm

"Körfez"de Juley Teyze'nin kahvaltı masasında oturmuş, onun aşırı konukseverlik hamlelerini savmaya çalışarak körfez manzarasının keyfini çıkarırlarken, Margaret'a gelen bir mektup, genç kızın epey heyecanlanmasına ve huzursuz olmasına neden oldu. Mektup, Mr. Wilcox'tandı. Planlarında "önemli bir değişiklik" olduğunu yazıyordu. Evie'nin evlenmesi nedeniyle Ducie Street'teki evi boşaltmaya ve yıllık olarak kiralamaya karar vermişti. Bir iş mektubu tarzında yazılmış mektup, Mr. Wilcox'un onlar için yapacaklarını ve yapmayacaklarını içtenlikle sayıp döküyordu. Kira bedelini de. Kabul ederlerse, Margaret *derhal* (kadınlar söz konusu olduğunda hep gerektiği gibi, kelimenin altı çizilmişti) gelmeli ve onunla birlikte evi görmeye gitmeliydi. Kabul etmiyorlarsa, işin bir emlakçıya devredilmesi için tel çekmeliydiler.

Mektup Margaret'ı rahatsız etmişti; çünkü ne anlama geldiğinden emin değildi. Mr. Wilcox eğer kendisinden hoşlanıyorsa, eğer onu Simpson'a götürmek için bir dolap çevirdiyse, bu da onu Londra'ya çekmek için çevrilen ve evlenme teklifiyle sonuçlanacak bir dolap olamaz mıydı? Marga-

ret, beyninin "Saçma, sen kendini beğenmiş küçük bir budalasın!" diye haykırması umuduyla bu soruyu kendine mümkün olduğunca kaba bir şekilde sordu. Ama beyni azıcık karıncalandı ve sustu; haberin diğerlerine de tuhaf görünüp görünmediğini merak ederek, gözlerini kırıtan dalgalara dikip bir süre sessizce oturdu.

Konuşmaya başlar başlamaz, kendi sesiyle güveni tazelendi. Bunda bir şey yoktu. Verilen cevaplar çok tipikti ve konuşmaların hayhuyu arasında korkuları yok olup gitti.

"Ama gitmen gerekmez..." diye başladı ev sahibi.

"Gitmem gerekmez, ama gitsem daha iyi olmaz mı? Mesele giderek daha ciddi bir hal alıyor. Şimdiye kadar bütün fırsatları elimizden kaçırdık; sonunda eşyalarımızla birlikte sokağa atılacağız. Ne *istediğimizi* bilmiyoruz; bizim felaketimiz de bu..."

Kendine bir tost hazırlayan Helen "Yo, doğru düzgün bağlantılarımız yok," dedi.

"Bugün yola çıkabilir, en ufak bir imkân varsa evi kiralayabilir, yarın öğleden sonraki trenle geri dönebilir ve sonra da keyfime bakabilirim. Bu işi kafamdan atmadan ne kendime ne de başkalarına hayrım dokunur."

"Ama biraz aceleye getirmiyor musun, Margaret?"

"Fazla acele edecek bir şey yok."

Tibby, "Kim bu Wilcoxlar?" dedi; görünüşte çok aptalca bir soruydu bu, ama teyzesi yanıtlamaya kalkışıp da boyunun ölçüsünü aldığında ortaya çıktığı gibi, aslında son derece kurnazcaydı. "Ben bu Wilcoxlara taktım; bilmem ki nereden çıktılar!"

"Al benden de o kadar," dedi Helen. "Hiç gözümüzün önünden kaybolmamaları da amma tuhaf! Otelde tanıştığımız bütün insanlar arasında bir tek Mr. Wilcox yapışıp kaldı. Şimdi üç yıldan fazla bir zaman geçti; bu süre zarfında çok daha ilginç insanlarla yolumuz ayrıldı."

"Ilginç insanlar bize ev sağlamıyorlar."

"Meg, harbi İngiliz tavrını takınırsan, şu pekmezi kafana fırlatırım."

Margaret ayağa kalkarken, "Kozmopolit tavırlardan daha iyidir," dedi. "Hadi, çocuklar. Karar verelim. Ducie Street'teki evi biliyorsunuz. Evet mi demeliyim, hayır mı? Tibby, tatlım, hangisi? Oybirliğiyle karar verilmesi benim için özellikle önemli."

"Her şey bu 'imkân' kelimesine ne anlam verdiğine bağlı."

"Hiç de böyle bir şeye bağlı değil. 'Evet' de."

"'Hayır' de."

Bunun üzerine, Margaret ciddileşti. "Sanırım," dedi, "ırkımız yozlaşıyor. Bu kadar önemsiz bir meseleyi bile halledemiyoruz; ya bir de önemli bir şey olsaydı, ne olurdu halimiz?"

"Peynir ekmek yemek kadar kolay olurdu," diye karşılık verdi Helen.

"Babamı düşünüyorum da, gençken uğruna savaştığı Almanya'dan, tüm duyguları ve dostları Prusyalı'yken nasıl ayrılabildi? Yurtseverlikle bağlarını nasıl koparıp başka bir hedefe yönelebildi? Böyle bir şey beni öldürürdü. Neredeyse kırkında ülkesini ve ideallerini değiştirebildi; bizse bu yaşımızda ev bile değiştiremiyoruz. Ne onur kırıcı!"

Mrs. Munt haşin bir tavırla, "Babanız belki ülkesini değiştirme gücüne sahipti," dedi; "bu iyi bir şey de olabilir kötü de. Ama evi sizden daha iyi değiştiremezdi; aslında bunu daha kötü yapardı. Zavallı Emily'nin Manchester'dan taşınırken neler çektiğini asla unutamam."

"Biliyordum," diye haykırdı Helen. "Kaç defa söyledim size. Küçük şeyleri elimize yüzümüze bulaştırırız. Büyük, ciddi şeylerle karşılaştığımızda, mesele olmaz."

"Elinize yüzünüze mi bulaştırıyorsunuz, tatlım? Sen hatırlayamayacak kadar küçüktün; aslında doğmamıştın bi-

le. Ama Wickham Place için kira sözleşmesi imzalanmadan eşyalar arabaya yüklenip yola çıkmıştı ve Emily yeni evinin nerede olacağını bilmeden, kucağında bebek –Margaret– ufak tefek eşyalarla Londra trenine binmişti. Bu evden ayrılmak size zor geliyor, ama sizi bu eve getirirken bizim çektiğimiz sıkıntıların yanında hiçbir şey değil."

Helen, ağzı dolu, haykırdı:

"Ve bu adam Avusturyalıları, Danimarkalıları, Fransızları yendikten sonra içinde taşıdığı Almanları da yenen adam. Biz ona benziyoruz."

"Sen kendi adına konuş," dedi Tibby. "Unutma ki ben kozmopolitim, tamam mı?"

"Helen haklı olabilir."

"Helen elbette haklıdır," dedi Helen.

Helen haklı olabilirdi, ama Londra'ya gitmedi. Margaret gitti. Yarıda kesilen bir tatil, önemsiz dertlerin en kötüsüydü ve bir iş mektubunun denizden ve dostlarından kopardığı bahtsız kişi, hastalıklı duygulara kapıldığı için hoş görülebilirdi. Margaret, babasının da bir zamanlar aynı endişeleri hissetmiş olduğuna inanamıyordu. Son zamanlarda gözlerinden rahatsız olduğu için trende okuyamıyor ve daha dün gördüğü manzarayı seyretmekten sıkılıyordu. Southempton'da Frieda'ya "el etti"; Frieda onlara katılmak için Swanage'a gidiyordu. Mrs. Munt, trenlerinin yolda karşılaşacağını hesaplamıştı. Ama Frieda başka tarafa bakıyordu; Margaret yalnız ve yaşlı bir kız olduğu duygusuyla yoluna devam etti. Yaşlı bir kız, Mr. Wilcox'un kendine kur yaptığını nasıl hayal edebilirdi! Bir zamanlar çirkin ve ruhsuz, zavallı bir kız kurusunu ziyaret etmişti; kızcağızın takıntısı, yanına yaklaşan her erkeğin kendine âşık olduğuydu. Margaret'ın yüreği, bu kendi kendini kandıran zavallıcık için nasıl da cız etmişti. Ona nasıl akıl vermeye çalışmış, mantıklı olmaya çağırmış, ancak sonunda umutsuzluk içinde pes etmişti! "Vaiz tarafın-

dan aldatılmış olabilirim, şekerim, ama öğlen postasını getiren genç adam, seni temin ederim, bana tapıyor ve aslında..." Yaşlanma düşüncesinin yol açtığı sefalet, ona hep çok iğrenç görünmüştü, ama yine de bekâr kalma ihtimalinin baskısıyla kendisi de böyle bir düşünceye sürükleniyor olabilirdi.

Mr. Wilcox onu Waterloo'da bekliyordu. Margaret onun her zamanki gibi olmadığını gördü; birincisi, söylediği her şeye alınıyordu.

"Gerçekten çok iyisiniz," diye başladı söze, "ama korkarım ki bu iş olmayacak. Ev, Schlegel ailesine uygun inşa edilmemiş."

"Ne! Sözleşme yapmamak kararıyla mı geldiniz?"

"Tam olarak değil."

"Tam olarak değil mi? Bu durumda, başlayalım."

Margaret durup hayranlıkla yeni arabaya baktı; üç yıl önce Juley Teyze'yi felaketine taşıyan ateş kırmızısı devden çok daha güzeldi.

"Zannedersem çok güzel," dedi. "Siz nasıl buluyorsunuz, Crane?"

"Hadi, başlayalım," diye tekrarladı Mr. Wilcox. "Nasıl oluyor da şoförümün adının Crane olduğunu biliyorsunuz?"

"Crane'i elbette tanıyorum; bir defasında Evie ile birlikte bir otomobil gezintisi yapmıştık. Milton adında bir sofra hizmetçiniz olduğunu biliyorum. Böyle birçok şey biliyorum."

Mr. Wilcox, incinmiş bir ses tonuyla, "Evie!" dedi. "Onu görmeyeceksiniz. Cahill'le birlikte gitti. Böyle yapayalnız kalmak, sizi temin ederim, pek hoş değil. Bütün gün işteyim –yapacak yığınla iş var– ama akşam olup da eve dönünce, ev bana çekilmez görünüyor."

Margaret, "Kendi tarzımda, ben de yalnızım," diye karşılık verdi. "İnsanın eski evini terk etmesi çok üzücü. Wickham Place'ten öncesine ait hemen hemen hiçbir şey hatırlamıyorum; Helen'la Tibby ise orada doğdular. Helen diyor ki..."

"Siz de mi kendinizi yalnız hissediyorsunuz?"

"Fena halde. Bakın, Parlamento'nun arkası!"

Mr. Wilcox küçümseyerek Parlamento'ya baktı. Hayatın daha önemli ilmekleri başka yerde dokunuyordu. "Evet, yine konuşuyorlar," dedi. "Diyordunuz ki..."

"Sadece mobilyayla ilgili birtakım saçmalıklar. Helen diyor ki, insanlar ve evler yok olurken, sadece onlar var olmaya devam eder ve sonunda dünya –gözünüzün önüne getirsenize– uzayın boşluğunda, üzerlerinde oturan kimse olmaksızın dönüp duracak bir sandalye ve divan çölüne dönüşecektir."

"Kız kardeşiniz her zaman şirin şakalar yapmaktan hoşlanıyor."

"Ducie Street'e o 'Evet' diyor, erkek kardeşim, 'Hayır.' Bize yardım etmek, Mr. Wilcox, inanın bana, hiç kolay bir iş değil."

"Pratik biri olmaktan, görünmek istediğiniz kadar uzak değilsiniz. Buna asla inanmam."

Margaret güldü. Ama hiç de pratik değildi. Ayrıntılar üzerinde dikkatini toplayamazdı. Parlamento, Taymis Nehri, soğukkanlı şoför bir ekrana yansır gibi art arda ev arama sahnesinde boy gösteriyor ve hepsi de birer yorum ya da cevap talep ediyordu. Çağdaş yaşamı sabit bir şekilde ve bütünüyle görmek imkânsızdır; Margaret, onu bir bütün olarak görmeyi seçmişti. Mr. Wilcox sabit bir şekilde görüyordu. Gizemli ya da mahrem olan şeyleri hiç kendine dert edinmemişti. Taymis denizden karaya doğru akabilir, şoför sağlıksız derisinin altındaki felsefeyi ve tutkularını gizleyebilirdi. Onlar kendi işlerini bilirdi, o kendininkini.

Yine de, Margaret onunla olmaktan hoşlanıyordu. O, sitemden ziyade bir uyarıcıydı ve kafasında hastalıklı duygulara yer yoktu. Yirmi yaş kadar daha büyük olsa da, kendisinin çoktan kaybetmiş olduğuna inandığı bir yeteneği ko-

ruyordu: gençliğin yaratıcı gücünü değil, ama kendine güveni ve iyimserliği. Bu dünyanın çok hoş bir yer olduğundan kesinlikle emindi. Görünüşü, güçlü kuvvetli olduğu izlenimi uyandırıyordu, saçları geri çekilmeye başlamışsa da, pek seyrelmemişti; kalın bıyığı ve Helen'ın kahverengi akide şekerlerine benzettiği gözleri ister ayaktakımına bakıyor olsun ister yıldızlara, tatlı bir tehdit havası taşıyordu. Bir gün –ikinci bin yılda– bu tip insanlar kalmayacaktı. Bugünse, kendilerinin üstün olduğuna inanan ve muhtemelen de üstün olan insanlar ona saygı göstermektedirler.

"Ne olursa olsun, telgrafıma derhal cevap verdiniz," dedi Mr. Wilcox.

"Ben de iyi bir şey gördüğümde, anlarım."

"Bu dünyanın nimetlerini hor görmediğinize memnun oldum."

"Tanrı'ya şükür, hor görmüyorum. Sadece aptallar ve ukalalar öyle yapar."

Bu görüşten çok hoşnut kalmış gibi ansızın yumuşayan ve genç kıza doğru dönen Mr. Wilcox, "Memnun oldum, çok memnun oldum," diye tekrarladı. Sizin şu entelektüel tabir edilen çevrenizde o kadar çok ikiyüzlülük var ki. Sizin bunu paylaşmadığınızı gördüğüme sevindim. Kendini inkâr, karakteri güçlendirme aracı olarak çok mükemmeldir. Konfor peşinde koşan insanlara tahammül edemiyorum. Bunların her zaman şikâyet edecekleri bir şey bulunur. Öyle değil mi?"

Kendini denetlemeyi elden bırakmayan Margaret, "Konfor iki türlüdür," dedi. "Başkalarıyla paylaşabildiklerimiz –ateş, güzel hava ya da müzik gibi– ve paylaşamadıklarımız –sözgelimi, besin–. Yerine göre."

"Makul konforları kastediyorum, elbette. Hiç sanmam ki siz..." Genç kıza doğru eğildi; cümlesi tamamlanmadan sönüp gitti. Margaret beyninin uyuşmaya başladığı hissine kapıl-

dı; içi bir deniz fenerinin lambası gibi dönüyordu âdeta. Mr. Wilcox onu öpmedi, çünkü saat yarımı gösteriyordu ve araba Buckingham Sarayı'nın ahırlarının yanından geçiyordu. Ama atmosfer öyle duygu yüklüydü ki Margaret dünyanın sadece kendisi için var olduğu izlenimine kapıldı ve Crane'in bunu fark edip geri dönmemiş olmasına şaştı. Kendisi budala olabilirdi, ama Mr. Wilcox psikolojik olarak her zamankinden çok –nasıl denir– çok duyarlıydı. İş ilişkileri bakımından her zaman yerinde kararlar verirken, bu öğleden sonra alanını genişletmiş; tertiplilik, itaat ve karar verebilme yeteneği dışında başka nitelikler de keşfetmiş gibi görünüyordu.

"Evin her tarafını incelemek istiyorum," dedi Margaret evden içeri girerlerken. "Swanage'a geri döndüğümde, yani yarın öğleden sonra, bu konuda yeniden Helen ve Tibby'yle konuşur, olumlu veya olumsuz kararımızı size tel çekerek bildiririm."

"Anlaşıldı. Yemek odası." Ve evi gezmeye başladılar.

Yemek odası genişti, ama çok fazla mobilya vardı. Chelsea feryat etmiş olmalıydı. Mr. Wilcox, korkan, acıyan, sakınan, fedakârlık ve gözü peklikle güzelliğe ulaşan şu dekoratif üsluptan kaçınmıştı. Onca düz renkten ve kendini inkârdan sonra, Margaret büyük bir rahatlama hissiyle görkemli lambriyi, efrizi ve yaprakları arasında papağanların şakıdığı yaldızlı duvar kâğıdını seyretti. Onun kendi mobilyasında böyle bir şeye ihtiyacı olmayacaktı, ama o masif sandalyeler, gümüş tabaklarla dolu o büyük büfe, insanın üzerine üzerine gelen duvarların önünde erkek heykelleri gibi dikiliyordu. Oda erkeksi bir izlenim veriyordu; geçmişin savaşçılarından ve avcılarından modern kapitalisti çıkarmaya hevesli olan Margaret, burada senyörün vassallarıyla birlikte masaya oturduğu bir tür feodal salon görüyordu. İncil (Charles'ın Boer Savaşı'ndan getirdiği Felemenkçe İncil) bile yerindeydi. Böyle bir oda, yağmaya imkân veriyordu.

"Burası da bekleme odası."

Bekleme odası taş döşeliydi.

"Biz erkekler burada sigara içeriz."

"Biz erkekler" vişneçürüğü renginde, âdeta birer otomobil yavrusu deri koltuklarda sigara içiyorlardı. Bunlardan birine gömülen Margaret, "Ne hoş!" dedi.

Mrs. Wilcox, gözlerini genç kızın yukarı kaldırdığı yüzüne dikerek, "Sevdiniz mi?" diye sordu; sesinde içtenlik okunuyordu. "İnsanın rahatlığı reddetmesi ne budalaca bir şey, değil mi?"

"Evet, epeyce saçma. Bunlar Cruikshank mi?"

"Gillray.* Üst kata çıkalım mı?"

"Bütün bu mobilya Howards End'den mi geldi?"

"Howards End mobilyasının tamamı Oniton'a gitti."

"Öyle mi? Neyse, beni ev ilgilendiriyor, mobilyası değil. Bu sigara içme odasının boyutları ne kadar?"

"Otuz ayağa on beş ayak. Yo, durun bir dakika. On beş buçuk ayak."

"Çok güzel. Mr. Wilcox, orta sınıfların ev konusuna yaklaşımındaki ciddiyeti eğlenceli bulduğunuz oldu mu hiç?"

Misafir salonuna geçtiler. Chelsea burada daha başarılı olmuştu. Salon etkileyici olmaktan uzak ve renksizdi. Erkekler aşağıda, purolar eşliğinde hayatın gerçeklerini tartışırken, kadınların buraya çekildiğini gözünün önünde canlandırabilirdi insan. Mrs. Wilcox'un Howards End'deki salonu da böyle mi görünüyordu. Margaret'ın aklından tam bu düşünce geçerken, Mr. Wilcox ondan karısı olmasını istedi; haklı çıkma duygusu, genç kızın neredeyse bayılmasına yol açıyordu.

Ama bu teklif, dünyanın en büyük aşk sahneleri arasında sayılmamalıydı.

(*) George Cruikshank (1792-1878) karikatürist ve kitap ressamı; Charles Dickens'ın kitaplarına yaptığı resimlerle tanınır. James Gillray (1757-1815) karikatürist; siyasal ve toplumsal konuları hicveden ofortları ünlüdür – ç.n.

Mr. Wilcox, "Miss Schlegel," dedi kararlı bir sesle, "buraya gelmeniz için bir bahane icat ettim. Sizinle evden çok daha ciddi bir mesele hakkında konuşmak istiyorum."

Margaret derhal cevap verdi: "Biliyorum..."

"Acaba, benimle... imkânı var mı..."

Bir piyanoya tutunan Margaret gözlerini kaçırarak, "Ah, Mr. Wilcox!" diye adamın sözünü kesti. "Anlıyorum. Anlıyorum. İzin verirseniz size daha sonra yazayım."

Mr. Wilcox kekelemeye başladı. "Miss Schlegel... Margaret anlamıyorsunuz."

"Yo, hayır, anlıyorum!" dedi Margaret.

"Sizden karım olmanızı istiyorum."

Genç kız zaten o kadar sevecen duygularla doluydu ki Mr. Wilcox, "Sizden karım olmanızı istiyorum," dediğinde kendini hafifçe irkilmeye zorladı. Mademki bekliyordu, şaşkınlık göstermeliydi. Büyük bir sevinç duydu. Tarifsiz bir şeydi bu. İnsan sevgisiyle ilgisi yoktu; daha çok, güzel havaların her tarafı istila eden mutluluğuna benziyordu. Güzel havaların kaynağı güneştir, ama Margaret burada bir ışıma merkezi düşünemiyordu. Kendi oturma odasında ayakta dikiliyordu; mutluydu ve mutluluk vermeyi arzuluyordu. Mr. Wilcox'un yanından ayrılırken, ışıma merkezinin aşk olduğunu kavradı.

"Sizi incitmedim ya, Miss Schlegel?"

"İncinecek ne var ki?"

Kısa bir an sessizlik oldu. Mr. Wilcox genç kızın bir an önce gitmesini istiyor, o da bunu biliyordu. Margaret, paranın satın alamayacağı tutkular için mücadele eden Mr. Wilcox'a bakmayacak kadar ince ruhluydu. Mr. Wilcox arkadaşlık ve şefkat istiyor, ama bunlardan korkuyordu da; kendine sadece arzu etmeyi öğretmiş olan ve bu mücadeleyi güzellikle örtebilecek nitelikteki genç kız kendini tuttu ve ona karşı çekingen davrandı.

"Hoşça kalın," dedi. "Size yazacağım... Yarın Swanage'a geri dönüyorum."

"Teşekkür ederim."

"Hoşça kalın. Ben teşekkür ederim."

"Sizi götürmesi için arabayı gönderebilirim isterseniz."

"Çok makbule geçer."

"Keşke daha önce yazmış olsaydım. Yazmalı mıydım?"

"Hiç de değil."

"Sadece bir tek soru var..."

Margaret başını salladı. Ayrılırlarken Mr. Wilcox biraz şaşırmış gibi göründü.

El sıkışmadan ayrıldılar; Mr. Wilcox'un hatırına, Margaret, görüşmelerinde en sakin, en kapalı havayı takınmıştı. Bununla birlikte, ev yolunda mutluluktan uçuyordu. Geçmişte başkaları da onu sevmişti, tabii onların kısa ömürlü arzularını böyle ciddi bir kelimeyle nitelemek caizse, ama bu başkaları "budalalardı"; yapacak bir şeyleri olmayan gençler, daha iyi birini bulamayacak olan ihtiyarlar. Zaman zaman kendisi de "sevmişti", ama ancak seks arzusunun, erkeğe duyulan arzunun sınırları dâhilinde; onları, hak ettikleri gibi, bir iç çekişle reddetmişti. Daha önce hiç, kişiliğine dokunulmamıştı. Artık genç değildi, ayrıca zengin de sayılmazdı; itibar sahibi bir adamın kendisini ciddiye almış olmasına hayret ediyordu. Boş evinde, güzel tablolar, değerli kitaplar arasında oturmuş bilanço çıkarmaya çalışırken, duygular dalga dalga üzerine çullandı; gece havasında sanki bir tutku dalgası yüzüyordu. Başını salladı; dikkatini toplamaya çalıştı, ama beceremedi. Boş yere, "Bu tür şeyleri daha önce de yaşadım," diye tekrarlayıp durdu. Böyle bir şeyi daha önce yaşamamıştı; içindeki büyük mekanizma, küçüklerin tersine, harekete geçmişti ve Wilcox'un aşkına karşılık vermeden önce, onun kendisini sevdiği fikri genç kızda bir takıntı haline geldi.

Margaret, kararını erteleyip duruyordu. "Ah, bayım, bu o kadar beklenmedik bir şey ki." Bu beylik erdem cümlesi, zamanı geldiğinde onun duygularını tam olarak ifade etti. Önseziler insanı olacaklara hazırlamaz. Margaret, kendi karakterini de Mr. Wilcox'unkini de daha yakından incelemeli, bunu Helen'la enine boyuna ele almalıydı. Ne tuhaf bir aşk hikâyesiydi; ilk anından sonuna kadar ışıma merkezi gizli tutulmuştu. Onun yerinde olsaydı, "*Ich liebe dich*," derdi, ama belki de kalbini açmak onun alışkın olduğu bir şey değildi. Zorlamış olsaydı, o da açardı; zira –bir görev olarak, belki– İngiltere'de her erkeğin kalbini hemen açması beklenir, ama bu çaba Mr. Wilcox'un asabını bozardı ve Margaret bunu engelleyebilse bile, o, dünyaya karşı yükselttiği savunma kalkanını asla indirmezdi. Duygusal konuşmalarla veya duygudaşlık gösterileriyle onun canı sıkılmamalıydı. O artık yaşını başını almış biriydi ve onu düzeltmeye çalışmak beyhude ve küstahça bir iş olurdu.

Margaret en ufak bir hoşnutsuzluk belirtisi göstermeden, bu arada Mrs. Wilcox'un baş üstünde tutulan bir hayalet olarak etrafta dolaşıp sahneyi gözden geçirdiğini düşündü.

On Dokuzuncu Bölüm

İngiltere bir yabancıya gösterilmek istendiğinde, tutulacak belki en akıllıca yol, onu Purbeck tepelerinin sınırına götürmek ve Corfe'nin birkaç mil doğusundaki zirvesine çıkarmaktır. O zaman, adamızın ovaları birbiri ardı sıra ziyaretçinin ayaklarının altında uzanacaktır. Tam altında Frome Vadisi bulunur ve Poole düzlüklerinde siyah, sarı dikenli katırtırnaklarını göstermek üzere Dorchester'dan ileri doğru atılan bütün o ıssız topraklar. Daha ötede Stour Vadisi, şaşırtıcı nehir, Blandford'da kirli, Wimborne'da tertemiz; Christchurch kulesi altında Avon'la evlenmek üzere bereketli toprakların dışına doğru kayan Stour. Avon Vadisi görülmez, ama talimli bir göz kuzeyde, uzakta, vadiyi koruyan Clearbury Ring'i seçebilir ve hayal gücü oradan daha öteye Salisbury Ovası'nın kendisine ve oradan da Orta İngiltere'nin görkemli düzlüklerine atlayabilir. Manzarada kenar mahaller de eksik değildir. Bournemouth'un iğrenç sahili, Londra'nın sınırlarına kadar uzanan görkemli çam ağaçları, kırmızı villalar ve Menkul Kıymetler Borsası'nın oluşturduğu perdenin gerisinde sağ tarafa büzülüp saklanmıştır. Kent'in

kuyruğu son derece heybetlidir! Ama asla Freshwater falezlerine dokunmaz ve ada sonsuza kadar Ada saflığını koruyacaktır. Batıda görülen Wight, bütün güzellik yasalarının ötesinde güzeldir. İngiltere'nin bir parçası (kireçtaşlarımızın kireçtaşı, çayırlarımızın çayırı ve ardından geleceklerin özeti bir parça) âdeta yabancıyı selamlamak üzere dalgalar üstünde yüzer gibidir. Bu parçanın gerisinde ulusların ev sahibi Southampton, gizli ateş Portsmouth uzanır ve etrafında ikili üçlü çarpışmalarla deniz girdaplar oluşturur. Bu panoramada ne kadar çok köy yer alır! Ne kadar çok şato! Yıkılmış ve ayakta kalmış ne kadar çok kilise! Ne kadar çok gemi, demiryolu ve karayolu! Bu ışıltılı gökyüzü altında ne inanılmaz çeşitlilikte insan, ne amaçlarla çalışmaktadır! Akıl, tıpkı Swanage sahillerinde kırılan dalgalar gibi, karaya oturuyor; hayal gücü genişliyor, yayılıyor, derinleşiyor, coğrafî bir nitelik kazanıyor ve İngiltere'yi kuşatıyor.

Etkilenmesi için bu tepeye getirilmiş olan Frieda Mosebach, şimdi kocasına bir çocuk vermiş olan Frau *Architect* Liesecke, uzun uzadıya manzarayı seyrettikten sonra tepelerin burada Pomeranya'dakilerden daha yüksek olduğunu söyledi; bu doğruydu, ama Mrs. Munt bu yargıyı yersiz buldu. Poole Harbour kuruydu; bu durum, Frau Liesecke'yi, kayın ağaçlarının durgun Baltık Denizi'ne doğru eğildiği ve ineklerin tuzlu suyu seyre daldığı Rügen'deki Friedrich Wilhelms Bad kıyılarında sular çekildiğinde bile çamur bulunmadığını söyleyerek övünmeye sevk etti. Mrs. Munt bunun oldukça sağlıksız olabileceğini ileri sürdü; sular hareket halindeyken çok daha güvenliydi.

"Öyleyse, sizin İngiliz gölleriniz; Vindermere Grasmere, bunlar sağlıksız mı?"

"Hayır, Frau Liesecke, ama bunun nedeni, onların suyunun tatlı ve farklı olmasıdır. Tuzlu su dalgalı olmalı ve gelgitleri olmalıdır, yoksa kokar. Bir akvaryumu düşünün mesela."

"Bir akvaryum! Ah, *Misis* Munt, tatlı akvaryumların tuzlu akvaryumlardan daha az koktuğunu mu söylemek istiyorsunuz? Peki öyleyse, Victor, benim kayınbiraderim, o kadar çok kurbağa yavrusu topladığında..." Helen, "'Pis kokar' demelisiniz," diye araya girdi, "ya da en azından, bunu söylerken komik bir şey söylüyormuş gibi yapmalısınız."

"Öyleyse 'kokuyor.' Ve sizin şu aşağıdaki Poole'unuzun çamuru... kokmuyor mu? Yoksa 'pis kokmuyor mu' mu demeliyim, ha, ha, ha?"

"Poole Harbour'da her zaman çamur olmuştur," dedi Mrs. Munt hafifçe kaşlarını çatarak. "Nehirler taşıyıp getiriyor; onsuz o çok değerli istiridye balıkçılığımız olmazdı."

"Bu, doğru," dedi Frieda ve bir başka uluslararası olay kapanmış oldu.

"Bournemouth," diye yeniden söze başladı ev sahibi, çok sevdiği yerel bir deyişi aktararak: "'Bournemouth, Poole, Swanage üçlüsünden en önemli ve en büyük olanı bugün Bournemouth'dur; geçmişte Poole idi, ileride ise Swanage olacaktır'. Frau Liesecke, size Bournemouth'u gösterdim, Poole'u gösterdim, şimdi biraz geri yürüyüp yeniden Swanage'a bakalım."

"Juley Teyze, bu, Meg'in treni olmasın?"

Küçük bir duman bulutu limanın üzerinde dolaştıktan sonra güneye yöneliyor, sarı-siyah yüzeyin üzerinden onlara doğru geliyordu.

"Ah, sevgili Margaret, umarım kendini çok yormamıştır."

"Ben daha çok evi tutup tutmadığını merak ediyorum."

"Umarım, acelecilik etmemiştir."

"Ben de, ben *de*."

"Wickham Place kadar güzel olacak mı?" diye sordu Frieda.

"Sanırım, olacaktır. Övülme konusunda Mr. Wilcox'a güvenebilirsiniz. Bütün Ducie Street evleri modern tarzlarıyla

güzeldir; orayı neden terk ettiğini anlayamıyorum. Aslında oraya Evie için gitmişti, şimdiyse Evie evleniyor..."

"Ya!"

"Ama sen hiç Miss Wilcox'u görmüş değilsin ki, Frieda. Ne anlamsız bir evlilik takıntın var!"

"Paul'un kız kardeşi değil mi?"

"Evet."

"Ve Charles'ın," dedi Mrs. Munt duygulu bir sesle. "Ah, Helen. Helen, ne günlerdi ama!"

Helen güldü. "Meg'le ben o kadar yufka yürekli değilizdir. Ucuz bir ev fırsatı çıkarsa, üstüne atlarız."

"Şimdi, Frau Liesecke, yeğenimin trenine bakın. Görüyor musunuz, bize doğru geliyor... geliyor, geliyor; Corfe'ye ulaştığında, altımızdaki tepelerin *arasından* geçecek. Bu yüzden, teklif ettiğim gibi yamacın öte tarafına yürüyüp Swanage'a bakarsak, trenin yeniden ortaya çıktığını göreceğiz. Haydi, davranın."

Frieda razı oldu ve birkaç dakika içinde sırtı aşıp, öncekinden daha geniş bir manzarayı seyre koyuldular. Ayaklarının dibinde, her iki yanını denize doğru alçalan tepelerin çevrelediği hayli kasvetli bir vadi uzanıyordu. Purbeck Adası üzerinden Swanage'a, yakında üçlünün en önemlisi ve en çirkini olacak kente bakıyorlardı. Margaret'ın treni, öngörüldüğü gibi yeniden ortaya çıktı ve teyzenin candan selamıyla karşılandı. Tren orta yerde ansızın durdu. Tibby, kararlaştırıldığı gibi, kız kardeşini karşılayacak, onu ve çay servisi sepetini arabasıyla gruba ulaştıracaktı.

"Görüyor musun?" dedi Helen kuzinine, "Wilcox ailesi, senin Victor'un kurbağa yavrusu topladığı gibi ev topluyor. Bir, Ducie Street; iki, Howards End, benim patırtı kopardığım yer; üç, Shropshire'da bir kır evi; dört, Charles'ın Hilton'da bir evi var; beş, Epsom yakınlarında bir başka ev; altı, Evie evlendiğinde bir evi ve muhtemelen ara sıra kulla-

nacağı bir kır evi olacak ki bu da yedinci oluyor. Ha, bir de Paul'ün Afrika'daki kulübesini sayarsak, sekiz ediyor. Keşke Howards End'i elde edebilseydik. Burası sevimli, küçük bir ev! Sence de öyle değil mi, Juley Teyze?"

"Eve bakamayacak kadar meşguldüm, canım," dedi Mrs. Munt kibar bir ağırbaşlılıkla. "Her şeyi yerli yerine oturtmam, açıklamam ve ayrıca Charles Wilcox'u yerinde tutmam gerekiyordu. Çok fazla şey hatırlamam mümkün değil. Sadece, senin odanda öğlen yemeği yediğim aklımda kalmış."

"Benim de. Aman Tanrım... her şey ne kadar berbat görünüyor! Sonbaharda Paul karşıtı hareket başladı; sen, Meg, Mrs. Wilcox hepiniz benim hâlâ Paul'le evlenebileceğim fikrine kafayı taktınız."

"Yine de evlenebilirdin," dedi Frieda moral bozucu bir edayla.

Helen başını salladı. "Müthiş Wilcox Tehdidi sonsuza kadar ortadan kalktı. Kesinlikle emin olduğum bir şey varsa, o da budur."

"İnsan, kendi duygularının gerçekliğinden başka bir şeyden emin olamaz."

Frieda'nın bu sözü sohbetin buz kesmesine neden oldu. Ama Helen, böyle bir yorum yaptığı için ondan daha çok hoşlanmış gibi, elini kuzininin beline doladı. Bu, özgün bir düşünce olmadığı gibi Frieda da onu tutkuyla benimsemiş değildi, zira zihni felsefeden çok yurtseverliğe eğilimliydi. Yine de bu düşünce, ortalama bir İngiliz'in sahip olmadığı, ama ortalama bir Alman'ın sahip olduğu evrensel ilgiyi ele veriyordu. Mantıksız da olsa, bu, saygın, sevimli, uygun olanın aksine, iyi, güzel, doğruydu. Bir Leader peyzajının yanında, rahatsız edici ve kötü tasarlanmış, ama doğaüstü hayatın sınırlarında titreşen bir Böcklin peyzajıydı. İdealizmi keskinleştiriyor, ruhu altüst ediyordu. Ardından gelecek olanların kötü bir hazırlığı olmalıydı.

Genellemelerden kaçarak sırta tırmanan Juley Teyze, "Gelin, bakın!" diye haykırdı. "Benim durduğum yerde durursanız, bir midillinin çektiği arabayı görürsünüz. Buraya doğru gelmekte olan arabayı görüyorum."

Tepede durup, gelen arabayı seyrettiler. Çok geçmeden Margaret'la Tibby'yi seçtiler. Araba Swanage'ın eteklerinden ayrıldıktan sonra, bir süre çiçekli patikalardan ilerlemiş, sonra da tırmanmaya başlamıştı.

Margaret muhtemelen onları işitemeyecek bir mesafedeyken, hep bir ağızdan, "Evi tuttun mu?" diye bağırıştılar.

Helen kız kardeşini karşılamak için aşağı koştu. Şose bir sırtı aşıyor, o noktada ana yolla sağa doğru dik açı yapan bir patika, sırt boyunca ilerliyordu.

"Evi tuttun mu?"

Margaret başını salladı.

"Öff, ne sıkıcı! Desene yine başa döndük."

"Tam olarak değil."

Margaret arabadan aşağı atladı; yorgun görünüyordu.

"Biraz esrar," dedi Tibby. "Şimdi aydınlatılacağız."

Margaret, kız kardeşine yaklaşıp, kulağına, Mr. Wilcox'tan evlenme teklifi aldığını fısıldadı.

Helen'ın yüzü bir gülümsemeyle aydınlandı. Erkek kardeşi arabayı tepeye sürsün diye bariyeri kaldırdı. "Tam bir dul erkek," dedi. "Her şey beklenir böylelerinden; hiç şaşmaz bir şekilde de ilk karılarının arkadaşlarından birini seçerler."

Margaret'ın yüzünde bir umutsuzluk ifadesi belirdi.

"Bu herif... Meg! Neyin var?" diye çığlık attı Helen.

"Dur bir dakika," dedi Margaret fısıltıyla.

"Ama sanmıyorum ki sen... senin asla..." Kendini topladı. "Tibby, geçsene, bu bariyeri sonsuza kadar tutamam. Juley Teyze! Juley Teyze, diyorum, Frieda'yla beraber çayı hazırlar mısın? Biz ev meselesini konuşup, ondan sonra geleceğiz." Sonra yüzünü kız kardeşine dönüp gözyaşlarına boğuldu.

Margaret şaşkına dönmüştü. Kendi ağzından "Oh, gerçekten mi?" sözlerinin döküldüğünü işitti. Tir tir titreyen bir elin omzuna dokunduğunu hissetti.

"Yapma," diye hıçkırdı Helen, "yapma, yapma, Meg, yapma!" Sanki başka bir laf söyleyemiyor gibiydi. Kendisi de titremekte olan Margaret onu yola doğru sürükledi; bir süre yürüdükten sonra bir başka bariyerden geçip yeniden tepeye tırmandılar.

"Yapma, böyle bir şey yapma diyorum, sana! Hayır, yapma... biliyorum... yapma!"

"Ne biliyorsun?"

"Panik ve boşluk duygusu," diye hıçkırdı Helen. "Yapma bunu!"

Bunun üzerine Margaret, "Helen biraz bencil," diye düşündü. "Onun evlenme ihtimali varken ben asla böyle davranmamıştım." Sonra, "Ama birbirimizi sık sık göreceğiz... sen ve..." dedi.

"Böyle bir şey değil," diye hıçkırdı Helen. Ansızın kız kardeşinden uzaklaştı ve nereye bastığına dikkat etmeden, ellerini ileri uzatmış vaziyette ağlayarak tepeye doğru tırmanmaya başladı.

Margaret, günbatımında kuzey yamaçlarında toplanan rüzgârda kız kardeşinin arkasından giderken "Neyin var?" diye seslendi. "Ama bu aptalca!" Sonra ansızın aptallık onu da kollarına aldı ve engin manzara bulandı. Ama Helen geri döndü.

"Meg..."

Margaret gözlerini silerken "Bize ne oldu, bilmiyorum," dedi. "İkimiz de çıldırmış olmalıyız." Sonra Helen da kendi gözlerini sildi ve biraz gülüştüler.

"Gel, otur şuraya."

"Pekâlâ, sen de otursan, otururum."

"Tamam. (Bir öpücük.) Şimdi, söyle bakalım, mesele nedir?"

"Ne diyorsam, o. Yapma. Yürümez."

"Helen, kes şu 'yapma, yapma' demeyi. Boş laf bu. Sanki başın balçığın içindeymiş gibi. Mrs. Bast, muhtemelen bütün gün Mr. Bast'a 'yapma bunu' diyebilir."

Helen'ın sesi çıkmıyordu.

"Eee?"

"Önce, şu işi anlat bakalım; bu arada belki ben de kafamı balçıktan çıkarabilirim."

"Böylesi daha iyi. Pekâlâ, nereden başlasam? Waterloo'ya vardığımda... yo, bundan daha geriye gitmem gerekiyor; çünkü her şeyi ta başından bilmeni çok istiyorum. 'Başı' on gün önceydi. Mr. Bast'ın çaya geldiği ve zıvanadan çıktığı gün. Ben onu savunurken, Mr. Wilcox az da olsa kıskançlık gösterdi. Bunun istem dışı bir şey olduğunu düşündüm, erkeklerin de elinden, tıpkı bizim gibi, başka türlüsü gelmez. Bilirsin işte –en azından ben kendimden biliyorum– bir erkek bana 'Falanca, çok güzel bir kız,' dediğinde, geçici bir süre Falanca sinirime dokunuyor, içimden burnunu çimdiklemek geçiyor. Sinir edici bir duygu, ama çok da önemli değil, insan kolayca üstesinden gelebiliyor. Ama bugün anlıyorum ki hepsi bu kadar değilmiş; Mr. Wilcox daha ciddiymiş."

"Desene, onu seviyorsun?"

Margaret düşündü. "Gerçek bir erkeğin seni önemsediğini bilmek harikulade bir şey," dedi. "Sadece bu bile, giderek müthiş bir şey haline geliyor. Onu tanıdığım üç yıldan beri, hatırlarsan, onu hep takdir ettim."

"Ama sevdin mi?"

Margaret geçmişine dikkatle baktı. Duygular hâlâ sadece duyguyken ve toplumsal yapıda biçimlenmemişken onları çözümlemek keyifli bir iştir. Helen'ı bir koluyla sarıp, sanki şu ya da bu manzara kalbindeki sırrı ona ifşa edecekmiş gibi gözleriyle ufku tarayarak bir süre ciddi ciddi düşündükten sonra, "Hayır," dedi.

"Peki, sevecek misin?"

"Evet," dedi Margaret, "bundan neredeyse eminim. Aslında, benimle konuştuğu andan itibaren sevmeye başladım."

"Yani, onunla evlenmeye kararlısın?"

"Kararlıydım, ama şimdi bunu enine boyuna konuşmak istiyorum. Neden ona karşısın, Helen? Bunu bana anlatmalısın."

Bu sefer Helen bakışlarını etrafta gezdirdi. "Paul'den beri," dedi sonunda.

"Ama Mr. Wilcox'un Paul'le ne alakası var?"

"Ama o oradaydı; kahvaltıya indiğim o sabah hepsi oradaydı ve Paul'ün korktuğunu gördüm; beni seven adam korkuyordu ve bütün öteberisi yerdeydi. Zaten imkânsız olduğunu biliyordum; çünkü önemli olan her zaman kişisel ilişkiler olmuştur, yoksa bu öfke ve telgraf çağının hayatı değil."

Helen, bütün bunları soluk almadan bir çırpıda söylemişti, buna rağmen kız kardeşi anlamıştı; çünkü bu cümle sık sık tartıştıkları konulara değiniyordu.

"Bu aptalca. Her şeyden önce, dış hayat konusunda seninle hemfikir değilim. Tamam, bunu birçok defa tartıştık. Asıl önemli olan, senin âşık olma tarzınla benimki arasındaki büyük uçurum. Seninki romantik şiirdi, benimki nesir olacak. Bunu aşağılamıyorum, çok iyi cins bir nesir; saygıdeğer, iyi düşünülmüş. Sözgelimi, Mr. Wilcox'un bütün kusurlarını biliyorum. Duygulanmaktan korkuyor. Başarıyı çok fazla önemsiyor; geçmişi pek umursamıyor. Sevgisi, şiirden yoksun olduğu için, gerçek sevgi değil. Hatta diyebilirim ki" –başını kaldırıp ışıl ışıl parlayan göletlere baktı– "manen benim kadar dürüst değil. Tatmin oldun mu?"

"Hayır, olmadım," dedi Helen. "Git gide kendimi daha berbat hissediyorum. Çıldırmış olmalısın."

Margaret, sinirlendiğini gösteren bir hareket yaptı.

"Onun ya da herhangi bir erkeğin veya kadının hayatımda-

ki her şey olmasını istediğim yok. Tanrı şahidim, yok! Bende yığınla şey var ki o anlamıyor ve asla da anlamayacak."

Margaret, evlilik töreninden ve fiziksel birleşmeden önce, evli çiftlerle dünya arasına giren şaşırtıcı cam perde inmeden önce böyle konuşuyordu. Yine de bağımsızlığını çoğu kadından daha iyi koruyacaktı. Evlilik, hayat şartlarını değiştirecekti, karakterini değil ve müstakbel kocasını anlamakla övünmekte pek haksız sayılmazdı. Yine de Mr. Wilcox karakterini değiştirdi; birazcık. Öngörülmedik bir şey olacaktı: Hayatın rüzgârı ve kokusu, ona evliliği düşündüren toplumsal baskı kesilecekti.

"Onun için de aynı şey geçerli," diye devam etti Margaret. "Ondaki yığınla şey, özellikle de yaptığı şeyler benim için hep meçhul kalacak. O, senin küçük gördüğün, ama bütün bunları –elinin bir hareketiyle manzarayı taradı– mümkün kılan bütün toplumsal niteliklere sahip. Eğer Wilcoxlar binlerce yıldır Ingiltere'de çalışıp ölmemiş olmasalardı seninle ben burada boğazlanmak tehlikesi olmaksızın oturamazdık. Şuradan buradan edebiyatçıları bize getirecek ne tren olurdu ne gemi, hatta ne de tarlalar. Salt yabanıllık. Yo, belki bu bile değil. Bu ruh olmaksızın, hayat asla protoplazmanın ötesine geçemeyebilirdi. Gelirimden para çekmeyi gittikçe daha çok reddediyor ve ona kefil olanları daha çok küçümsüyorum. Bazı günler bana öyle geliyor ki..."

"Bana da öyle geliyor ve bütün kadınlara. Bu yüzden, biri Paul'ü öpüyor."

"Ne budalalık!" dedi Margaret. "Benimki kesinlikle farklı. Ben enine boyuna düşünürüm."

"Düşünüp taşınmak hiçbir şeyi değiştirmez. Hepsi aynı kapıya çıkar."

"Saçma."

Deniz yeniden Poole Harbour'u doldururken uzun bir sessizlik oldu. Helen, belli ki kendi kendine, "İnsan bir şeyler

kaybeder," diye mırıldandı. Sular gelgitlerin yarattığı çamurlu alan boyunca dikenli katırtırnaklarına ve kararmış çalılıklara doğru yükseldi. Branksea Adası kıyılarını kaybedip, hüzünlü bir ağaç kümesine dönüştü. Frome yeniden Dorchester'e doğru; Stour, Wimbourne'a; Avon, Salisbury'ye doğru çekildi. Güneş dağların ardında batıp uykuya dalmadan önce bu muazzam değişime önderlik edip zafere ulaştırdı. Haliçleri nabız gibi çarpan, bütün martılarının ağzından sevinç çığlıkları atan İngiltere canlıydı; aykırı kuzey yeli, yükselen denize karşı daha sert esiyordu. Bütün bunlar ne anlama geliyordu? Bu hoş karmaşa, toprağın bu çeşitliliği, kıyılarının bu girintisi çıkıntısı nasıl bir amaca yönelikti? Kime aitti bu ülke, onu biçimlendiren ve başka ülkelerin gözünde korkulan bir ülke haline getirenlere mi, yoksa gücüne güç katmayan, ama bir şekilde onu görmüş olan, gümüş rengi bir denizde bir mücevher gibi yatan, dünya filosu içinde ruhlarla dolu bir gemi olarak sonsuzluğa doğru yelken açan bu adayı bütünüyle görmüş olanlara mı?

Yirminci Bölüm

Bu dünya sularına Aşk denen bu mini minnacık çakıl taşı düştüğünde meydana gelen çalkantıyı çoğu kez şaşkınlıkla karşılamıştır Margaret. Aşk, sevenle sevilen dışında kimi ilgilendirir ki? Yine de dalgaları pek çok kıyıyı suya boğar. Hiç kuşkusuz, çalkantı gerçekte, bütün denizleri avucunun içinde tutan kaçınılmaz Son'la şakalaşan ve yeni bir kuşağı hoş karşılayan eski kuşakların ruhudur. Ama Aşk bundan anlamaz. Bir başkasının sonsuzluğunu algılayamaz, sadece kendisininkinin bilincindedir; uçan güneş ışını, yaprakları dökülen gül, zamanının ve mekânın yıpratıcı etkisine sessizce dalmak isteyen bir çakıl taşı. O, her şeyin sonunda hayatta kalacağını ve Kader tarafından balçığın içinden bir mücevher gibi çıkarılıp, hayranlığa kapılmış Tanrılar arasında elden ele aktarılacağını bilir. Tanrılar, "Bunu insanlar üretti," diyecek ve insana ölümsüzlük bahşedeceklerdir. Ama bu arada... bu arada ne endişeler! Mülkiyet ve Edep vakıflarının (ikiz kayaların) ne mal olduğu açığa çıkar; Aile Gururu fosurdayarak, oflayıp puflayarak, avutulmayı reddederek çamurda debelenir; Teolo-

ji, biraz çileci, pek güven vermeyen dip dalgalarından hafifçe yükselir. Bunun üzerine hukuk adamları harekete geçip –üşümüş kuluçka– deliklerinden dışarı süzülürler. Ellerinden geleni yapar; Mülkiyet'e ve Edep'e çeki düzen verir, Teoloji'yi ve Aile Gururu'nu yatıştırırlar. Paralar akıtılıp ortalık durulunca hukuk adamları yeniden deliklerine çekilir ve her şey yolunda giderse, Aşk bir erkekle bir kadını Evlilikte birleştirir.

Margaret böyle bir çalkantıyı bekliyordu, hiç sinirlenmedi. Duyarlı bir kadına göre sağlam sinirleri vardı; yersiz ve acayip olana katlanabilirdi, ayrıca onun aşk hikâyesinde aşırı hiçbir şey yoktu. Artık Henry diye çağırmamız gereken Mr. Wilcox'la aralarındaki ilişkide egemen olan nitelik güler yüzlülüktü. Henry romantizmi teşvik edecek bir adam, Margaret de bunun eksikliğini dert edecek bir kız değildi. Bir dost, âşığa dönüşmüştü; bir koca olabilir ve Margaret'ın birincide tespit ettiği her şeyi koruyabilirdi; aşk, yeni bir ilişki yaratmaktan çok, eski ilişkiyi kuvvetlendirmeliydi.

Margaret, bu ruh hali içinde, onunla evlenmeyi kabul etti.

Ertesi sabah, Henry nişan yüzüğüyle Swanage'daydı. Birbirlerini, Juley Teyze'yi etkileyen bir cana yakınlıkla ve içtenlikle selamladılar. Henry akşam yemeğini *The Bays*'te yedi, ama en iyi otelde oda tuttu: En iyi oteli içgüdüsüyle bilen insanlardandı. Akşam yemeğinden sonra Margaret'a Meydan'da bir tur atmanın bir sakıncası olup olmadığını sordu. Margaret titremesini bastıramaksızın teklifi kabul etti, bu onun ilk gerçek aşk sahnesi olabilirdi. Ama şapkasını başına geçirirken gülmeye başladı. Aşk, romanlarda sunulan şeylere pek az benziyordu; neşe, tamamen gerçek olsa da farklıydı; esrar ise, beklenmedik bir esrardı. Her şeyden önce, Mr. Wilcox onun gözünde hâlâ bir yabancıydı.

Bir süre yüzük hakkında konuştular, sonra Margaret, "Chelsea'deki Toprak Set'i hatırlıyor musunuz?" diye sordu. "Daha üstünden on gün bile geçmedi. Bu inanılmaz!"

Henry gülerek, "Evet," dedi. "Sizinle kız kardeşiniz boğazınıza kadar Don Kişotvari bir projeye dalmıştınız."

"Böyle bir şey hiç aklıma gelmemişti o zaman. Senin gelmiş miydi?"

"Bilmem; söylemeye tereddüt ederim."

"Ne, yoksa daha önce miydi?" diye haykırdı Margaret. "Benimle ilgili böyle düşünceleri daha önceden mi taşıyordun! Ne kadar ilginç, Henry! Anlatsana."

Ama Henry'in anlatmaya hiç niyeti yoktu. Bunu yapamayabilirdi; zira bir konuyu aklından geçirdikten sonra zihni karanlığa gömülüyordu. Bu "ilginç" sözünden hiç hazzetmiyordu, bu kelime aklına enerji israfını, hatta hastalığı getiriyordu. Acı gerçekler onun için yeterliydi.

"Ben bunu hiç düşünmemiştim," diye devam etti Margaret. "Benimle oturma odasında konuştuğunda bile ki bu neredeyse ilk oluyordu. Hakikat insanın beklediğinden ne kadar farklı oluyor! Tiyatroda ya da romanlarda evlilik teklifi –nasıl desem– dört başı mamur bir iş, bir demet çiçektir; gerçek anlamını yitirir. Ama hayatta teklif tekliftir..."

"Yeri gelmişken..."

"...Teklif bir tohumdur," diye bağladı Margaret ve düşünce uçup karanlığa karıştı.

"Düşünüyorum da, sence bir sakıncası yoksa, bu akşamı iş konuşmasına ayırsak mı? Halledilecek o kadar çok şey var ki."

"Bence de öyle. Her şeyden önce, söylesene, Tibby ile anlaşabildin mi?"

"Erkek kardeşinle mi?

"Evet, sigara içerken."

"Gayet iyi."

"Çok memnun oldum," dedi Margaret biraz şaşkınlıkla. Ne konuştunuz? Herhalde benden söz etmişsinizdir."

"Ayrıca, Yunanistan'dan."

"Yunanistan iyi kozdu, Henry. Tibby henüz bir çocuk, onunla konuşurken insanın konuları biraz ayıklaması, seçmesi gerekiyor. Çok iyi yapmışsın."

"Ona Kalamata yakınlarındaki bir kuşüzümü çiftliğinde hisselerim olduğunu anlatıyordum."

"Orada hisselerin olması ne güzel bir şey! Balayımızda oraya gidemez miyiz?"

"Ne yapmaya?"

"Kuşüzümü yemeye. Hem sonra manzara nefis değil mi?"

"Şöyle böyle, ama insanın yanında bir kadınla gidebileceği türden bir yer değil."

"Niye olmasın?"

"Otel yok."

"Bazı kadınlar otelsiz de idare eder. Helen'la benim Apeninlerde sırtımızda bagajımızla tek başımıza yürüdüğümüzü biliyor musun?"

"Bilmiyordum; elimden gelirse, bir daha da böyle bir şey yapmayacaksın."

Margaret daha ciddi bir tonla, "Helen'la konuşmaya henüz vakit bulamadın, sanırım," dedi.

"Hayır."

"Gitmeden konuş. İkinizin dost olmasını o kadar çok istiyorum ki."

Henry, "Kız kardeşinizle ben her zaman çok iyi anlaştık," dedi baştan savarcasına. "Ama asıl konudan uzaklaşıyoruz. Baştan alayım. Biliyorsun ki Evie yakında Percy Cahill ile evleniyor."

"Dolly'nin amcası."

"Doğru. Evie ona çılgınca vurulmuş. Çok iyi bir adam, ama münasip bir drahoma istiyor haklı olarak. İkincisi,

kolayca anlayabileceğin gibi, Charles var. Yola çıkmadan, Charles'a çok dikkatli bir dille yazdım. Biliyorsun ailesi genişliyor, masrafları artıyor; I. ve W.A. gelişme potansiyeline sahip olsa da, şimdilik pek bir şey değil."

Margaret, denize bakarak ve pek anlamadan, "Zavallıcık!" diye mırıldandı.

"Charles, büyük oğlum olarak, günün birinde Howards End'i alacak, ama kendi mutluluğum için diğerlerine haksızlık yapmak istemiyorum."

Margaret, "Elbette, elbette," diye başladı, sonra küçük bir çığlık attı. "Para, demek istiyorsun. Ne aptalım! Tabii ya, tabii."

Bu söz üzerine Mr. Wilcox'un garip bir şekilde irkildiği görüldü. "Mademki her şeyi adlı adınca söylüyorsun, evet, Para. Herkese karşı adil olmak niyetindeyim; sana karşı adil, onlara karşı adil. Çocuklarımın beni kınayacakları bir şey yapmamaya kararlıyım."

"Onlara karşı cömert ol," dedi Margaret sertçe. "Adaleti dert etme."

"Kararlıyım... ve bu hususta Charles'a yazdım..."

"Ama ne var elinizde?"

"Ne?"

"Yılda ne kadar kazanıyorsunuz? Benim altı yüz pound gelirim var."

"Benim gelirimi mi soruyorsun?"

"Evet. Charles'a ne kadar verebileceğini belirlemek için buradan başlamamız gerekir. Adalet, hatta cömertlik buna bağlıdır."

Henry, küçük bir kahkaha attı ve Margaret'ın koluna hafifçe vurarak, "Çok açık sözlü bir genç kız olduğunuzu söylemeliyim," dedi. "Birine pat diye sorulacak soru mu bu?"

"Ne kadar gelirin olduğunu bilmiyor musun, yoksa bana mı söylemek istemiyorsun?"

"Ben..."

"Sorun değil," –bu defa kola hafifçe vurma sırası ondaydı– "söylemeyin. Bilmek istemiyorum. Problemi paylara ayırarak da çözebilirim. Gelirini on eşit parçaya ayır. Kaç parça Evie'ye vereceksin, kaç parça Charles'a, kaç parça Paul'e?"

"Gerçek şu ki, canım, seni ayrıntılarla rahatsız etmek istemiyorum. Sadece, diğerleri için bir şeyler yapılması gerektiğini anlatmak istiyordum sana. Görüyorum ki beni gayet güzel anladın, şimdi bir sonraki konuya geçelim."

Henry'nin stratejik gafından rahatsız olmayan Margaret "Evet, bunu hallettik," dedi. "Devam et, benim yıllık net altı yüz pound gelirim olduğunu unutmadan, ne verebiliyorsan hepsini ver. İnsanın tek başına bu kadar büyük geliri olması ne büyük bir lütuf!"

"Bizim çok fazla bir şeyimiz yok, seni temin ederim; yoksul bir adamla evleniyorsun."

"Helen bu konuda benimle hemfikir olmazdı," diye devam etti Margaret. "Helen, kendisi de zengin olduğundan, zenginlere küfretme cesaretini gösteremez, ama içinden geçer. Kafasının ardında, henüz tam olarak anlayamadığım garip bir fikir var: Yoksulluğun bir şekilde 'gerçek' olduğuna inanıyor. Bütün örgütlenmelerden nefret ediyor ve muhtemelen zenginlikle zenginliğin teknik yönlerini birbirine karıştırıyor. Bir çorap içindeki altın paralar onu rahatsız etmez, ama çekler rahatsız eder. Helen amansızdır. Onun hayat karşısındaki bu keyfî tavırlarıyla baş edilemez."

"Son bir husus daha var, ondan sonra otelime dönüp birkaç mektup yazacağım. Şimdi Ducie Street'teki ev ne olacak?"

"Evi elde tut; en azından duruma bakarız. Ne zaman evlenmemizi istiyorsun?"

Sık sık yaptığı gibi Margaret yine sesini yükseltmişti; akşam hava almaya çıkmış bazı gençler de bu sözlere kulak mi-

safiri oldular ve içlerinden biri "Biraz fazla mı kızışmış, ne?" dedi. Mr. Wilcox, onlardan yana döndü ve sertçe, "Hey, baksanıza siz!" dedi. Bir sessizlik oldu. "Dikkat edin, polis çağırabilirim." Gençler sessizce uzaklaştılar; ama zamanı kolluyorlardı; konuşmanın geri kalanı, zapt olunamayan gülme sesleriyle kesildi sık sık.

Sesini alçaltıp içine de biraz serzeniş katarak, "Evie muhtemelen Eylül'de evlenecek. O tarihten önce pek bir şey düşünemeyiz."

"Ne kadar erken olursa o kadar iyi olur, Henry. Kadınların böyle şeyler söylememeleri beklenir, ama ne kadar erken olursa o kadar iyi olur."

"Biz de Eylül'de evlensek, ne dersin?" diye sordu Mr. Wilcox duygusuzca.

"Tamam. Eylül'de Ducie Street'e kendimiz mi gidiyoruz, yoksa Helen'la Tibby'yi oraya atmaya mı çalışıyoruz? Hiç de fena fikir değil. İşten o kadar anlamıyorlar ki makul bir yöntemle ne istersek yaptırabiliriz onlara. Anlaştık. Öyle yapacağız. Biz kendimiz de Howards End'de veya Shropsire'da yaşarız."

Mr. Wilcox yanaklarını şişirip nefesini bıraktı. "Tanrım! Siz kadınlar nasıl da uçuyorsunuz! Başım döndü. Teker teker, Margaret. Howards End imkânsız. Orayı Mart ayında Hamar Bryce'a üç yıllığına kiraya verdim. Hatırlamıyor musun? Oniton. Orası yerleşemeyeceğimiz kadar uzak. Gidip orada istediğin kadar kalabilirsin, ama bizim Londra'ya yakın bir eve ihtiyacımız var. Ancak Ducie Street'in büyük bir dezavantajı var. Arkasında bir ahır bulunuyor."

Margaret, kendini tutamayıp güldü. Ducie Street'in arkasındaki ahırı ilk defa duyuyordu. Kiracı olması ihtimali varken ahır kendini gizlemişti; bilinçli olarak değil, otomatik olarak. Patavatsız Wilcox tavrı, ne kadar samimi olsa da, gerçekliğin gerektirdiği açıklıktan yoksundu. Hen-

ry, Ducie Street'te yaşarken ahırı hatırlıyordu; kiraya vermeye kalkıştığında unutmuştu; biri çıkıp ahırın ya orada olması ya da olmaması gerektiğini ileri sürseydi, buna fena halde canı sıkılır ve bir fırsatını bulup konuşmacıyı kitabi olmakla suçlardı. Sultani üzümlerinin kalitesinden yakındığımda benim manav da beni böyle suçlardı. Bir solukta, üzümlerinin en iyi kalite olduğunu söyler ve sorardı: En iyi kalite üzümlerin bu fiyata satılmasını nasıl beklerdim? Bu, ticari zekâya has bir kusurdu ve Margaret, ticari zekânın İngiltere için yaptıklarını göz önünde bulundurarak, ona karşı merhametli davranabilirdi.

"Evet, ahır özellikle yazın çok ciddi sıkıntı yaratıyor. Sigara içme odası bile iğrenç bir deliğe dönüşüyor. Karşıdaki ev, opera sanatçılarına kiraya verildi. Ducie Street batıyor; benim kanaatim bu."

"Ne hüzün verici! Bu güzel evler yapılalı henüz birkaç yıl oldu."

"Bu da her şeyin değiştiğini gösteriyor. Ticaret açısından iyi bir şey."

"Londra'daki bu sürekli akıştan nefret ediyorum. Sahip olduğumuz en kötü şeylerin bir özeti –ebedî biçimsizlik; iyi, kötü ve ilgisiz bütün nitelikler akıp gidiyor– akıyor, akıyor, hiç durmamacasına akıyor. Bu kadar korkmamın nedeni bu. Nehirlere güvenmem, doğada bile. Denize gelince..."

"Evet, deniz kabarması."

"Deniz koparması," diye yanıtladı gezinen gençlerden biri.

"Bunlar da bizim oy hakkı verdiğimiz insanlar," dedi Mr. Wilcox; bu insanlara büro elemanı olarak iş de –onların kendilerini geliştirmesine ve başka bir insan olmasına pek imkân tanımayan bir iş– verdiğini eklemeyi unutmuştu. "Gerçi, onların kendi hayatları ve kendi ilgi alanları var. Biz devam edelim."

Konuşurken Mr. Wilcox yarım döndü ve genç kızı *The*

Bays'e geri götürmeye hazırlandı. İş görüşmesi sona ermişti. Oteli ters yöndeydi, Margaret'a eşlik ederse mektuplarını postaya vermekte geç kalırdı. Margaret, gelmemesi için yalvardı, ama Henry ayak diredi.

"Teyzen yalnız döndüğünü görürse, ne hoş bir başlangıç olur!"

"Ama ben hep yalnız dolaşırım. Apeninlerde yürüyüş yaptığımı düşünecek olursak, bu çok makul. Beni kızdıracaksın. Bunu hiç de bir kompliman olarak kabul etmiyorum."

Henry güldü ve bir puro yaktı. "Niyetim kompliman yapmak değil, canım. Seni karanlıkta yalnız göndermek istemiyorum, hepsi bu. Hem etrafta böyle insanlar varken! Bu tehlikeli."

"Başımın çaresine bakamaz mıyım? İsterdim ki..."

"Hadi, Margaret. Beni dil dökme zorunda bırakma."

Daha genç bir kadın erkeğin bu buyurgan tavırlarından alınabilirdi, ama Margaret bu konuda yaygara koparmayacak kadar hayatı kavrıyordu. O da kendi tarzında buyurgandı. Henry bir kale ise, o bir dağ zirvesiydi; herkesin tırmanabildiği, ama gece yağan karın el değmemiş bir beyazlık verdiği bir zirve. Kahramanlık taslamaktan nefret eden, kolay heyecanlanan, ağzı kalabalık, dağınık, cırtlak genç kız, âşığını, teyzesini yanılttığından daha fazla yanıltıyordu. Henry, onun verimliliğini zaafla karıştırıyordu. Genç kızın ruhunun derinliklerine nüfuz ettiğini ve orada gördüklerini onayladığını anlamaksızın Margaret'ı "hiçbir kadının olamayacağı kadar zeki" buluyordu.

Eğer sezgi yeterli idiyse, eğer iç yaşam yaşamın tamamı idiyse, çiftin mutluluğu kesindi.

Hızlı adımlarla yürümeye koyuldular. Gezinti yeri ve ardındaki yol iyi aydınlatılmıştı, ama Juley Teyze'nin bahçesi karanlıkçaydı; yan patikalardan, ormangülleri arasında eve doğru çıkarlarken, önde yürüyen Mr. Wilcox boğuk bir ses-

le, "Margaret," dedi, geri dönüp elindeki puroyu yere bırakırken genç kızı kollarının arasına aldı.

Margaret irkildi ve neredeyse çığlık attı, ama derhal kendini topladı ve dudaklarına bastıran dudakları gerçek bir aşkla öptü. Bu ilk öpüşmeleriydi; sona erdiğinde Henry genç kızı kapıya kadar götürdü, onun yerine kapı zilini çaldı ve hizmetçi cevap vermeden önce gecenin içinde kayboldu. Margaret yeniden düşündüğünde bundan hoşlanmadı. Fazlasıyla tek başına bir olaydı. Daha önceki konuşmalarında bunu haber veren hiçbir şey yoktu ve daha kötüsü, bunu bir sevecenlik izlememişti. Bir erkek, eğer bir çifti tutkunun zirvesine taşıyamazsa, her zaman onu inişe geçirebilir; Margaret, gösterdiği yumuşak başlılıktan sonra birbirlerine birkaç nazik söz söyleyeceklerini ummuştu. Ama Henry utanmış gibi aceleyle uzaklaşmış ve Margaret, anında Helen'la Paul'ü hatırlamıştı.

Yirmi Birinci Bölüm

Charles biraz önce karısı Dolly'nin üzerine yıldırımlar yağdırmıştı. Bu zılgıtı hak etmiş olduğundan, Dolly önünde eğilmişti, ama yara bere içinde de olsa başını dik tutmaya devam ediyordu ve Dolly'nin cıvıltısı, Charles'ın uzaklaşmakta olan gök gürültüsüne karışmaya başlamıştı.

"Bebeği uyandırdın. Bunu yapacağını biliyordum. (*Nar tanesi, nur tanesi/Anasının bir tanesi/Ninni bebeğim ninni*!) Percy Amca'nın ya da başka birinin yaptığı hiçbir şeyden ben sorumlu değilim."

"Ben yokken, kim davet etti onu? Onunla tanıştırmak için kız kardeşimi kim davet etti? Onları her gün, her gün arabayla gezmeye kim gönderdi?"

"Charles, bu bana bir şiiri hatırlatıyor."

"Gerçekten mi? Bundan böyle hepimiz farklı müziklerle dans edeceğiz. Miss Schlegel dizginleri tamamen ele geçirdi."

"Bu kadının gözlerini oyarsam, suç bende değil."

"Senin suçun; beş ay önce bunu kabul etmiştin."

"Etmedim."

"Ettin."

Ansızın bütün dikkatini çocuğuna yönelten Dolly, "Karga seni tutarım/Kanadını yolarım!" diye haykırdı.

"Konuyu değiştirmeye çalışıyorsun, ama Evie yanında durup rahatını sağlasaydı, babam asla evlenme rüyası görmezdi. Ama olmaz, illa çöpçatanlık yapacaksın. Üstelik Cahill çok yaşlı."

"Percy Amca'ya karşı kabalık etmek istiyorsan, evet öyle."

"Miss Schlegel'in her zaman Howards End'de gözü vardı; sayende elde etti."

"Her şeyi çarpıtmakta üstüne yok. Beni flört ederken yakalasan bundan daha fazla edepsizleşemezdin. Edepsizleşemezdi, değil mi küçük civcivim?"

"Büyük bir belaya çattık; bundan kurtulmak için elimizden geleni yapmalıyız. Pederin mektubuna nazik bir cevap yazacağım. İşleri yakışık alır bir şekilde halletmek istediği açık. Ama Schlegellerin bu acelesini unutmaya hiç niyetim yok. Onlar adam gibi davrandığı sürece –Dolly, dinliyor musun?– biz de aynı şekilde davranacağız. Babamı tekellerine almış gibi havalar takındıklarını veya ona kötü davrandıklarını ya da sanatçı iğrençlikleriyle onu üzdüklerini görürsem sert bir şekilde müdahale etmek niyetindeyim. Annemin yerini almak! Haber kulağına ulaştığında zavallı Paul ne diyecek, Tanrı bilir."

"Ara Fasıl"ın sonu. Sahne, Charles'ın Hilton'daki bahçesinde cereyan etmekteydi. O ve Dolly şezlonglarda oturuyor, otomobilleri çayırın öte tarafındaki garajdan sakince onlara bakıyordu. Charles'ın kısa pantolonlu bir örneği de sakince onlara bakıyor, çocuk arabasındaki bir örnek cıvıldıyor, üçüncü bir örneğin yakında gelmesi bekleniyordu. Tabiat, bu huzurlu evde, toprağı miras alsınlar diye, Wilcoxlar imal ediyordu.

Yirmi İkinci Bölüm

Margaret, sabahleyin efendisini bambaşka bir sevecenlikle karşıladı. Henry ne kadar olgun olursa olsun, Margaret yine de içimizdeki nesri tutkuyla bağdaştırması gereken gökkuşağı köprüsünü kurmada ona yardımcı olabilirdi. Onsuz, anlamdan yoksun parçalarız, yarı keşiş, yarı hayvanız, insanı insan yapmak için kavuşması gereken, ancak birbiriyle birleşmemiş kemerleriz. Onunla aşk doğar ve grilikleri aydınlatarak, alevi yumuşatarak kavisin en tepe noktasına yerleşir. Bu açılmış kanatların ihtişamını her iki açıdan gören insan mutludur. Ruhunun yolları aydınlıktır; dostlarıyla bu yollarda kaygısızca yürür.

Mr. Wilcox'un ruhunun yolları sıkıntılıydı. O, çocukluğundan beri bu sıkıntıları umursamamıştı. "İçimdekilerle canımı sıkacak biri değilim." Dışarıdan neşeli, güvenilir ve yürekliydi, ama içi, tam tersine, yetersiz bir çileciliğin az çok aldatıcı idaresi altındaki bir kaosa dönüşmüştü. Çocuk, koca veya dul olarak tensel arzuların kötü olduğu şeklinde sinsi bir inanca sahip olmuştu hep; bu arzu, ancak aşk söz konusu olduğunda kabul edilebilirdi. Din onu doğrulamıştı. Pa-

zarları ona ve diğer saygın beylere yüksek sesle okunan sözler, bir zamanlar Azize Katherina ve Aziz Fransua'nın ruhlarında tensel arzuya karşı nefret ateşini yakan sözlerdi. Meleklere has bir gayretle, azizler gibi Sonsuzluk için yanıp tutuşamazdı, ama karısını sevdiği için biraz utanç duyabilirdi. *Amabat, amare timebat* * Tam bu noktada, Margaret ona yardım edebilmeyi umuyordu.

Bu, o kadar zor görünmüyordu. Margaret'ın, kendinde bulunmayan Tanrı vergisi bir yetenekle onun canını sıkması gerekmiyordu. Sadece kendi ruhunda ve her insanın ruhunda gizli olan kurtuluşa işaret edecekti. Sadece bağlantı kur. Vereceği vaazın tamamı bu kadardı. Sadece nesirle tutku arasında bağlantı kur; böylece her ikisi de yücelecek ve insan sevgisi göğün üstünde ortaya çıkacaktır. Artık bölük pörçük yaşama. Sadece bağlantı kur: O zaman, içinde yaşadıkları yalnızlıktan sıyrılan keşiş ve hayvan ölecektir.

Öte yandan, bu mesajı vermek de güç değildi. Bunun "güzel" bir konuşma biçiminde ifade edilmesi gerekmezdi. Ufak ufak çıtlatarak köprü inşa edilir ve hayatlarını güzellikle birbirine bağlardı.

Ama Margaret başarısız oldu. Çünkü Henry'nin öyle bir özelliği vardı ki Margaret ne kadar unutmamaya çalışsa da, her zaman kendisini hazırlıksız yakalardı: Anlayışı kıttı. Tek kelimeyle, etrafında olup biten hiçbir şeyin farkına varmazdı; söylenecek tek şey buydu. Helen'la Frieda arasındaki düşmanca duyguları hiç fark etmedi ya da Tibby'nin kuşüzümü plantasyonlarıyla ilgilenmediğini. En sıkıntılı konuşmada mevcut ışıkları ve gölgeleri asla fark etmedi; imaları, kilometre taşlarını, çatışmaları, sınırsız görüşleri de. Margaret bir seferinde –bir başka nedenle– onu bu konuda paylamıştı. Henry şaşırdı, ama bir kahkahayla cevap verdi: "Benim ilkem, dikkatimi toplamaktır. Enerjimi böyle şeyler-

(*) (Lat.): Sevdi ve sevmekten korktu – ç.n.

le boşa harcamaya hiç niyetim yok." Margaret, "Bu, enerjini boşa harcamak değil ki," diye karşı çıktı. "Hareket alanını genişletmek anlamına gelir." Henry, "Kurnaz, genç hanım, benim ilkem dikkatimi toplamaktır," diye karşılık verdi. Ve o sabah Henry, Swanage'da bir intikam için dikkatini topladı.

Önceki günkü ormangüllerinin altında buluştular. Gün ışığında çalılık bütün ihtişamını yitirmişti ve patika sabah güneşi altında apaydınlıktı. Margaret'ın yanında, meselenin halledilmesinden beri kaygı verici biçimde sessizleşmiş olan Helen vardı. Margaret, "İşte hep bir aradayız," diye bağırarak kız kardeşinin elini bırakmaksızın Henry'nin elini tuttu.

"İşte buradayız. Günaydın Helen."

Helen, "Günaydın, Mr. Wilcox," diye karşılık verdi.

"Henry, Helen biraz önce bizim tuhaf, küskün delikanlıdan çok hoş bir mektup aldı. Hatırlıyor musun onu? Hüzünlü bıyıkları vardı, ama ensesi gençti."

"Ben de bir mektup aldım. Hoş olmayan bir mektup. Bunu sizinle konuşmak istiyorum." Margaret'tan evlilik sözü aldığından beri Mr. Wilcox için Leonard Bast'ın bir önemi kalmamıştı; büyülü üçgen ebediyen bozulmuştu.

"Verdiğin ipucu için teşekkürler; Mr. Bast, Porphyrion'dan ayrılıyor."

Henry kendisine gelen mektubu cebinden çıkarırken, "Porphyrion fena bir iş değil," dedi kayıtsızca.

Margaret "*Fena* değil mi?" diye haykırdı, Henry'nin elini bırakırken. "Ama Chelsea Rıhtımı'nda..."

"İşte ev sahibemiz. Günaydın, Mrs. Munt. Bu ormangülleri çok güzeller. Günaydın Frau Liesecke; biz de İngiltere'de gül yetiştirmeyi başarıyoruz, değil mi?"

"*Fena* bir iş değil mi?"

"Hayır. Bana gelen mektup Howards End'le ilgili. Bryce'a yurtdışı görevi çıktı; evi bir başkasına kiralamak istiyor...

ona bunun için izin vereceğimi hiç sanmıyorum. Sözleşmede bu konuda bir hüküm bulunmuyor. Bence, devir yanlış. Uygun bir kiracı bulacak olursa, sözleşmeyi bozabilirim. Günaydın, Schlegel. Çözümüm iyi değil mi?"

Helen, şimdi Margaret'ın elini bırakmıştı ve Henry onu gruptan uzağa, evin denize bakan tarafına doğru götürüyordu. Ayaklarının dibinde, kıyılarına Swanage gibi bir su kenti kurulmasının özlemini yüzlerce yıldır çeken küçük, burjuva plajı uzanıyordu.

Dalgalar renksizdi; rıhtıma yanaşmış, turistler için siren düdüğünü acı acı öttüren Bournemouth vapuru manzaranın yavanlığını daha da artırıyordu.

"Howards End başka bir kiracıya devredildiğinde, hasarı bahane ederek..."

"Bağışla, ama şu Porphyrion meselesi. İçim pek rahat değil. Bu konuda konuşmak seni çok rahatsız eder mi, Henry?

Genç kız o kadar ciddi bir tavırla konuşuyordu ki Henry durdu ve biraz sertçe ne istediğini sordu.

"Chelsea Rıhtımı'nda, bize kesin bir dille oranın kötü bir şirket olduğunu söylemiştin; biz de bu memura oradan ayrılmasını tavsiye ettik. Delikanlı bu sabah bize tavsiyemize uyduğunu bildiren bir mektup yazdı; sense şimdi oranın fena bir şirket olmadığını söylüyorsun."

"İyi veya kötü herhangi bir şirketten, kendine başka bir iş bulmadan ayrılan kişi aptalın tekidir, ona hiç acımam."

"O böyle bir şey yapmadı. Camden Town'da bir bankaya gireceğini yazmış. Maaş çok daha düşükmüş, ama idare edebileceğini düşünüyor; Dempster Bank'in bir şubesi. Bu iyi mi?"

"Dempster! Tanrım! Elbette, çok iyi."

"Porphyrion'dan daha mı iyi?"

"Evet, evet, evet; insanın kendi evi kadar güvenli, hatta daha güvenli."

"Çok çok teşekkürler. Özür dilerim... ev bir başkasına devredildiğinde...?"

"Ev bir başkasına devredildiğinde, aynı düzenlemeyi sürdüremem. Teoride Howards End'in hiçbir şekilde zarar görmemesi gerekiyor; uygulamada zarar görecektir. Eve, hiçbir paranın telafi edemeyeceği zararlar verebilirler. Sözgelimi, o güzelim dağ karaağacının perişan edilmesini istemem. Ağaç evin üstüne sarkıyor... Margaret, bir ara gidip eski evi görmeliyiz. Kendi tarzında çok güzel bir yer. Arabayla gider, Charles'ta öğle yemeği yeriz."

Margaret cesaretle, "Çok memnun olurum," dedi.

"Bu Çarşamba'ya ne dersin?"

"Çarşamba? Yo, mümkün olacağını sanmam. Juley Teyze burada en az bir hafta daha kalmamızı istiyor."

"Ama bu ziyareti araya sokabilirsin."

Margaret biraz düşündükten sonra, "Yo, olmaz," dedi.

"Neden olmasın? Ben onunla konuşurum."

"Bu ziyaret tam bir törendir. Teyzem her yıl dört gözle bekler. Bizim için evin altını üstüne getirir; bizim özel dostlarımızı davet eder. Frieda'yı çok az tanıyor, onu teyzemin ellerine bırakamayız. Şimdiden bir gün uzak kaldım; on gün boyunca hep yanında olmazsam teyzem çok incinir."

"Ama ona sadece bir çift laf söyleyeceğim. Canını sıkma sen."

"Henry, gidemem. Zulmetme bana."

"Yani, evi görmek istemiyor musun?"

"Tersine, çok istiyorum. Hakkında şöyle veya böyle çok şey işittim. Dağ karaağacında domuz dişleri yok mu?"

"*Domuz dişleri*?"

"Ve baş ağrısı için kabuğunu çiğniyorsun."

"Ne antika fikir! Elbette çiğnemiyorum!"

"Belki başka bir ağaçla karıştırdım. Öyle anlaşılıyor ki İngiltere'de hâlâ çok sayıda kutsal ağaç var."

Ama Henry yanından ayrılmış, sesi uzaktan duyulan Mrs. Munt'ı durdurmaya gidiyordu ki kendisi Helen tarafından durduruldu.

Helen "Ah, Mr. Wilcox, Porphyrion konusunda..." diye söze başladı ve yüzü kıpkırmızı oldu.

Onlara yetişen Margaret, "Mesele yok," diye seslendi. "Dempster Bank daha iyi."

"Ama sanırım, Porphyrion'un kötü durumda olduğunu ve Noel'den önce batacağını söylemiştiniz bize."

"Gerçekten mi? Porphyrion hâlâ sigorta şirketleri grubunun dışında ve çok berbat politikalar uygulamak zorunda kaldı. Yakın zamanlarda toparladı, şimdi gayet güvenli."

"Bir başka deyişle, Mr. Bast'ın oradan ayrılması gerekmiyordu."

"Hayır, gerekmiyordu."

"...ve çok daha düşük bir maaşla yeni bir hayata başlamasına da gerek yoktu."

Yaklaşmakta olan fırtınayı fark eden Margaret, "O sadece 'az' dedi," diye düzeltti.

"Bu kadar yoksul biri için gelirindeki her azalış büyük olmalı. Ben bu olayı büyük bir talihsizlik sayıyorum."

Henry'nin Mrs. Munt'la görüşme niyeti o ana kadar sarsılmış değildi, lakin bu son söz üzerine, "Ne? Bu da ne demek oluyor? Benim sorumlu olduğumu mu söylemek istiyorsunuz?" dedi.

"Çok gülünçsün, Helen."

"Buna inanmış gibi görünüyorsunuz..." Henry saatine baktı. "Size açıklamama izin verin. Şöyle oluyor. Öyle görünüyor ki sizin varsayımınıza göre bir şirket kritik görüşmeler sürdürürken her aşamada kamuyu bilgilendirir. Porphyrion, size göre, 'Sigorta şirketleri grubuna alınmak için elimden gelen her şeyi yapıyorum. Bunu başarabileceğimden emin değilim, ama beni tasfiye olmaktan kurtaracak

tek şey bu, bu yüzden bunu deniyorum,' demeliydi. Sevgili Helen..."

"Sizin bakış açınızdan böyle mi görünüyor? Çok az parası olan bir adam şimdi daha az kazanıyor... bu da, benim açımdan görünen şey."

"Ahbabınıza üzüldüm. Ama bu, gündelik hayatta hep olagelen bir şeydir. Hayat denen kavganın bir parçasıdır."

"Çok az parası olan bir adam..." diye tekrarladı Helen, "şimdi bizim yüzümüzden daha az kazanıyor. Bu şartlar altında, 'Hayat kavgası'nı çok iyimser bir ifade sayarım."

Mr. Wilcox neşeli bir tavırla, "Hadi, yapma," diye karşı çıktı, "Suçlu değilsin. Kimse suçlu değil."

"Kimsenin hiçbir suçu yok mu yani?"

"Bunu söyleyemem, ama çok fazla ciddiye alıyorsunuz. Kim bu adam?"

"Onun hikâyesini size daha önce iki defa anlattık," dedi Helen. "Hatta onunla karşılaştınız bile. Çok yoksul biri ve karısı haddinden fazla aptal. Bu delikanlı daha iyi şeyler yapabilecek kapasitede. Biz –biz, üst sınıflar– üstün bilgilerimizle tepeden bakarak ona yardım edebileceğimizi düşündük... ve işte elde ettiğimiz sonuç!"

Mr. Wilcox parmağını kaldırdı. "Küçük bir tavsiye."

"Daha fazla tavsiyeye ihtiyacım yok."

"Küçük bir tavsiye. Yoksullara karşı böyle duygusal tavırlar içine girmeyin. Bu konuda ona göz kulak ol, Margaret. Yoksullar yoksuldur; insan onlar için üzülebilir, ama bu bir şeyi değiştirmez. Uygarlık ilerlerken ayakkabı kimilerinin ayağını sıkar; birinin bundan şahsen sorumlu olduğunu ileri sürmek saçmadır. Ne siz, ne ben, ne bana bu bilgiyi veren, ne bilgiyi ona ileten, ne de Porphyrion'un yöneticileri bu adamın maaşının düşmesinden sorumluyuz. Tıpkı ayakkabının ayağı sıkması gibi, kimsenin elinden bir şey gelmez; durum çok daha kötü de olabilirdi."

Helen sinirinden titredi.

"Muhakkak hayır kurumlarına katılın –avuç avuç bağışta bulunun– ama asla o saçma sapan Toplumsal Reform projelerine kapılmayın. Ben perde arkasını görmekte hayli mahirim, inanın bana öyle Toplumsal Sorun falan diye bir şey yok; böyle cümlelerle yolunu bulmaya çalışan bir avuç gazeteci dışında kimsenin böyle bir sorunu yok. Sadece zenginler ve yoksullar var; hep olduğu ve her zaman da olacağı gibi. Bana insanların eşit olduğu bir zaman gösterin..."

"Ben demiyorum ki..."

"Bana eşitlik arzusunun insanları daha mutlu ettiği bir zaman gösterin. Hayır, hayır. Gösteremezsiniz. Her zaman zenginler ve yoksullar olmuştur. Ben kaderci değilim. Tanrı korusun! Ama uygarlığımız, kişisel olmayan büyük güçlerce biçimlendirilmiştir." Kendinden hoşnut bir ses tonuyla konuşuyordu; kişisel unsurları bertaraf ettiği her sefer böyle yapardı. "Her zaman zenginler de yoksullar da olacaktır," sesi şimdi saygılı bir tona bürünmüştü, "bunu inkâr edemezsiniz; diğer taraftan, uygarlığımızın gidişatı bir bütün olarak yukarı doğrudur."

Helen birden parladı: "Tanrı'nın yardımıyla, sanırım."

Mr. Wilcox ona sertçe baktı.

"Siz dolarları kaparsınız. Tanrı gerisini getirir."

Bir kız, Tanrı hakkında nevrotik modern zamanların diliyle konuşmaya başlamışsa, ona yol göstermeye çalışmanın yararı olmazdı. Dost tavırlarını sonuna kadar koruyan Mr. Wilcox, kız kardeşlerden ayrıldı ve "Bu kız daha çok Dolly'yi hatırlatıyor bana," diye düşünerek sakin bir sohbet için Mrs. Munt'ın yanına gitti.

Helen dönüp denizi seyretmeye başladı.

Kız kardeşi, "Henry ile hiçbir zaman politik ekonomi tartışma," diye tavsiyede bulundu Helen'a. "Bu ancak gözyaşlarıyla sona erer."

Helen, "Mr. Wilcox, bilimle dini bağdaştıran insanlardan olmalı," dedi yavaşça. "Bu insanlardan hoşlanmıyorum. Bunlar esas olarak bilimseldirler; en uygun olanların yaşamasından söz ederler, çalışanlarının maaşlarını keserler ve rahatlarını tehdit edebilecek herkesin serbest gelişmesini boğarlar, ama yine de iyiliğin her nasılsa –her zaman bu ciddiyetten uzak 'her nasılsa'– galip geleceğine ve bugünün Mr. Bast'ı acı içinde kıvranırken geleceğin Mr. Bast'ının gizemli bir şekilde kazançlı çıkacağına inanırlar."

"Teorik olarak o insanlardan biri, ama... ah, Helen, teorik olarak."

"Ama... Meg, nasıl bir teori?"

"Her şeyi neden bu kadar kötü tarafından alıyorsun, canım?"

Helen, dudağını ısırarak, "Çünkü ben yaşlı bir kızım," dedi. "Kendi kendimi anlayamıyorum." Kız kardeşinin elini bırakıp eve girdi. Margaret, sabah sabah olanlardan canı sıkılmış vaziyette, Bournemouth vapurunu seyretmeye başladı. Helen'ın asabının, şu talihsiz Bast meselesi yüzünden nezaket sınırları dışına çıkacak kadar bozulduğunu görüyordu. Her an, Henry'nin bile fark edebileceği bir skandal patlak verebilirdi. Henry'yi uzaklaştırmak gerekiyordu.

"Margaret!" diye seslendi teyzesi. "Magsy! Mr. Wilcox'un söylediği şey kesinlikle doğru olamaz, değil mi? Hafta başında gitmek isteğini söylüyor."

Margaret, "Hayır, istemiyorum," diye çarçabuk cevap verdi. "Ama halledilmesi gereken o kadar çok şey var ki. Charlesları da görmek istiyorum."

"Ama Weymouth ve Lulworth gezilerine katılmadan çekip gidecek misin?" dedi yanına gelen Mrs. Munt. "Bir kez daha Dokuz Höyük Tepesi'ne tırmanmadan?"

"Korkarım ki öyle."

Mr. Wilcox, "Güzel! Buzu kırdım," diyerek teyzeyle yeğene yanaştı.

Margaret'ın içini bir şefkat dalgası kapladı. Her iki elini Henry'nin birer omzuna koyup gözlerini onun kara, parlak gözlerine dikti. Bu muktedir bakışların gerisinde ne vardı? Genç kız bunu biliyordu ve bundan hiç rahatsız olmadı.

Yirmi Üçüncü Bölüm

Margaret'ın, işleri akışına bırakmaya hiç niyeti yoktu; Swanage'dan ayrılışından önceki akşam kız kardeşine verip veriştirdi. Sadece nişanlanmasını onaylamamakla kalmayıp, bir de itirazını bir esrarla örttüğü için onu azarladı. Helen da bir o kadar açık sözlüydü. "Evet," dedi, bakışlarını kendi içine çevirmiş biri havasında, "bir esrar var. Elimden bir şey gelmez. Bu benim hatam değil. Hayat böyle." Helen, o günlerde bilinçaltıyla çok fazla ilgileniyordu. Hayatın "kukla gösterisi" yanını abartıyor ve insanlardan, görünmez bir program sunucusunun keyfince asıldığı iplerle aşk veya nefret bahşettiği kuklalar olarak söz ediyordu. Margaret, kız kardeşinin dikkatini, bu fikre saplanıp kalırsa, sonunda onun da kişisel unsurları bertaraf edeceğine çekti. Helen bir süre sessiz kaldı, sonra birden tuhaf bir konuşma tutturdu; bu, havayı yumuşattı. "Git evlen onunla. Seni muhteşem buluyorum. Bunu başarabilecek biri varsa, o sensin." Margaret, "başarılacak" bir şey olduğunu reddetti, ama Helen devam etti: "Evet, var. Bense Paul'le bunu becerecek güçte değildim. Ben sadece kolay olanı yapabilirim. Ben sadece ayartı-

rım ve ayartılırım. Zor ilişkilere giremem ve girmeye de kalkışmam. Eğer evlenirsem, bu ya beni yönetecek kadar güçlü biriyle olacak ya da benim yönetebilecek kadar güçlü olduğum biriyle. Bu yüzden asla evlenemem, çünkü böyle bir erkek yok. Öte yandan, evleneceğim erkeğin Tanrı yardımcısı olsun; çünkü göz açıp kapayıncaya kadar ondan kaçacağım kesin. Hah! Çünkü ben eğitimsizim. Ama sen, sen farklısın; sen bir kahramansın."

"Yapma, Helen! Ben mi kahramanım? Desene, zavallı Henry belaya çattı!"

"Sen mesafeyi korumak istiyorsun, bu kahramanca bir şey, Grekvari; neden başarılı olmayacakmışsın, anlamıyorum. Git ve onunla dövüş; ona yardım et. Benden yardım isteme, hatta sempati bile bekleme. Şimdiden sonra, ben kendi yolumda gideceğim; niyetim tam kendim olmak; çünkü bu daha kolay. Niyetim kocandan nefret etmek ve bunu ona söylemek. Niyetim Tibby'ye taviz vermemek. Tibby benimle yaşamak istiyorsa, bana katlanmak zorunda. Niyetim seni her zamankinden fazla sevmek. Evet, seveceğim. Seninle ben, bütünüyle manevi olması nedeniyle gerçek olan bir şey inşa ettik. Aramızda bir esrar perdesi yok. Gerçekdışılık ve esrar bedenle başlar. Yaygın görüş, her zamanki gibi, gerçeğin tam tersidir. Biz somut şeyleri –para, koca, ev– kendimize dert ediniriz. Ama Tanrı, işini bizsiz yürütür."

Margaret, sevgisini dile getiren bu sözleri için kız kardeşine minnet duydu ve "Belki," diye karşılık verdi. Görünmeyen, bütün ufkumuzu kapatır –kimse bundan kuşku duymaz– ama Helen kendininkini, kız kardeşinin beğenisi için çok çabuk kapatmıştı. Her üslupta insan, gerçeklikle mutlaka burun buruna gelir. Belki de Margaret, bu metafizik düşünceler için artık fazlasıyla yaşlıydı ya da Henry onu bu düşüncelerden soğutuyordu, ama görüneni bu kadar rahatlıkla paramparça eden bu zihniyette biraz dengesiz bir şeyler

bulunduğunu hissediyordu. Hayatın her şey olduğunu varsayan iş adamı da, hiçbir şey olmadığını ileri süren gizemci de, gerçekliğin şu ya da bu yönünü ıskalıyordu. Juley Teyze, eskiden, "Evet, anlıyorum, canım; gerçek ikisinin ortasında bir yerde," deme cesaretini gösterirdi. Hayır, gerçek yaşayan bir şeydi ve bu yüzden de hiçbir şeyin ortasında değildi. Bu alanların her birinin, sırasıyla, enine boyuna araştırılmasıyla keşfedilebilirdi ancak ve nihai sır ölçüyse eğer, onu ta baştan benimsemek, kaçınılmaz olarak verimsizliğe yol açardı.

Helen kimi düşünceleri onaylayarak, kimilerini onaylamayarak gece yarısına kadar konuşabilirdi, ama daha valizlerini hazırlayacak olan Margaret, lafı Henry'ye getirdi. Helen, Henry'nin arkasından istediği kadar verip veriştirebilirdi, ama acaba rica etse, birlikteyken ona karşı kibar davranamaz mıydı? "Ondan hiç mi hiç hoşlanmıyorum, ama elimden geleni yapacağım," diye söz verdi Helen. "Buna karşılık, sen de benim arkadaşlarıma aynı şekilde davran."

Bu konuşma Margaret'ı rahatlattı. İç yaşamları o kadar güvenliydi ki dış görünüşler üzerinde, Juley Teyze için inanılmaz, Tibby veya Charles için imkânsız olan bir tarzda pazarlık edebilirlerdi. İnsanın hiçbir art niyet taşımadan yıllar yılı kendi kendini incelemesi ansızın uygulama değeri kazandığında, iç yaşamın gerçekten "yarar sağladığı" anlar vardır. Böyle anlar Batı'da henüz çok nadirdir; ama bu mevcudiyet, bize daha iyi bir gelecek vaat eder. Kız kardeşini anlayamasa da, aralarında bir kopuşun söz konusu olmayacağından şüphesi kalmayan Margaret'ın, Londra'ya dönerken kafası oldukça rahattı.

Ertesi sabah saat on birde, Margaret, Imperial and West African Rubber Company'nin bürolarında boy gösterdi. Bu ziyaretten çok memnundu, zira Henry, işini tarif etmekten çok, ima etmişti. Salt Afrika adının akla getirdiği belirli bir şekilden yoksun, bulanık düşünceler, bugüne kadar Hen-

ry'nin servetinin kaynağını anlaşılmaz kılmıştı. Büroya yapılan bir ziyaret her şeyi açıklığa kavuşturmuş değildi. Ortalıkta önemsiz öteberiden, dökküntüden başka bir şey yoktu: hesap defterleri, cilalı tezgâhlar, hiç sebepsiz başlayıp biten pirinç çubuklar, üçerli demetler halinde karpuz lambalar, cam ya da telden küçük tavşan kafesleri ve küçük tavşanlar. Büronun daha derinlerine daldığında da, sıradan masalardan ve Türk halısından başka bir şey bulamadı; şöminenin üzerine asılı harita Batı Afrika'yı iyi kötü gösterse de, çok sıradan bir haritaydı. Karşı duvarda asılı olan başka bir haritada, yağı alınacak bir balinayı andıran kıtanın tamamı görülüyordu ve haritanın yanında bulunan kapalı bir kapının ardından "sert" bir mektup dikte eden Henry'nin sesi işitiliyordu. Margaret, Porphyrion'da, Dempster Bank'te veya kendi şarapçısında olduğunu sanabilirdi. Bugünlerde her şey birbirine benziyordu. Ama belki de, şirketin Batı Afrika yanından ziyade İmparatorluk yanını görüyordu ve Emperyalizm her zaman Margaret'ın sorunlarından biri olmuştu.

Margaret'ın ismi kendisine iletilince, Mr. Wilcox, "Bir dakika!" diye seslendi. Bir zile dokundu; bunun sonucu, Charles'ın ortaya çıkması oldu.

Charles, babasına uygun bir mektup yazmıştı; kızlara has öfkenin bir nabız gibi attığının duyumsandığı Evie'nin mektubundan çok daha uygun. Charles, müstakbel üvey annesini, yakışık alır bir biçimde selamladı.

Charles, "Umarım, karım –nasılsınız?– size doğru dürüst bir öğle yemeği sunacaktır," diye başladı. "Bu konuda talimat verdim, ama ilkel şartlarda yaşıyoruz. Howards End'e bakıp dönmenizden sonra karım sizi çaya da bekliyor. Orası hakkında ne düşüneceğinizi merak ediyorum. Ben şahsen maşayla bile dokunmazdım. Oturunuz! Berbat bir yer."

İlk defa utangaçlık hisseden Margaret, "Orayı görmekten hoşlanacağım," dedi.

"Orayı en berbat durumunda göreceksiniz; çünkü Bryce, geçen Pazartesi, evi temizlemesi için bir temizlikçi kadın bile ayarlamadan yurt dışına tüydü. Ömrümde böyle utanç verici bir dağınıklık görmedim. Inanılmaz. Bir aydır evde oturmuyordu."

Henry, iç odadan, "Bryce ile görülecek ciddi bir hesabım var," diye seslendi.

"Neden böyle ansızın çekip gitti?"

"Hasta. Uykusuzluk çekiyordu."

"Zavallı adam!"

"Zavallı zırvalar!" dedi yanlarına gelen Mr. Wilcox. "Hiçbir şekilde izin alma gereği duymadan ilan tahtasına ilan asma yüzsüzlüğünü göstermiş. Charles onları söküp yere savurdu."

Charles alçakgönüllü bir tavırla, "Evet, onları yere attım," dedi.

"Arkasından zehir zemberek bir telgraf gönderdim ona. Bu evin bakımından, önümüzdeki üç yıl boyunca o, yalnızca o, şahsen sorumlu."

"Anahtarlar çiftlikte; onları almak istemedik."

"Çok yerinde."

"Dolly anahtarları alırdı; bereket versin, ben oradaydım."

"Mr. Bryce neye benziyor?" diye sordu Margaret.

Ama kimse aldırmadı. Mr Bryce, devretme yetkisi olmayan bir kiracıydı; onu daha fazla tanımlamaya çalışmak zaman israfıydı. "Sert" mektubu yazmakta olan daktilo elinde mektupla ortaya çıkıncaya kadar, onun yanlışları hakkında bol bol konuştular. Mr. Wilcox mektubu imzaladı. "Şimdi gidelim," dedi.

Bir otomobil gezintisi, bu tür mutluluklardan nefret eden Margaret'ı bekliyordu. Sonuna kadar terbiyeli davranan Charles onları geçirdi ve Imperial and West African Rubber Company'nin büroları kısa bir sürede gözden kaybol-

du. Ancak, etkileyici bir gezinti olmadı. Bunun suçlusu belki de havaydı, iç karartıcı, kül rengi bulutlarla kaplı hava. Belki de Hertfordshire'ın otomobil sürücülerine uygun olması pek de amaçlanmamıştı. Bir defa Westmoreland'de hızla araba sürmüş bir beyefendi orayı görmemiş olabilir miydi? Ve eğer Westmoreland görülmeyebiliyorsa, zarif yapıları dikkatli bakılmayı gerektiren bir ilçede durum daha da kötü olacaktır. Hertfordshire, nehirleri ve tepeleri biraz öne çıkan en sakin haliyle İngiltere'dir; dalgın ve düşünceli İngiltere. Drayton* o benzersiz şiirini yeniden kaleme almak üzere aramıza dönecek olsaydı, Hertfordshire perilerini yüz hatları belirsiz ve saçları Londra sisinden keçeleşmiş güzeller olarak resmederdi. Perilerin gözleri hüzünlü olurdu ve bakışlarını kaderlerinden kaçırıp kuzeyin bataklıklarına çevirirlerdi; kılavuzları Isis** ya da Sabrina*** değil, yavaş ve sakin Lea**** olurdu. Ne ışıltılı giysiler bulunurdu üstlerinde ne de dans etmek zorunda hissederlerdi kendilerini, ama gerçek periler olurlardı.

Şoför, umduğu hıza çıkamadı; çünkü kuzey yolu, paskalya bayramı için yollara dökülenlerle tıklım tıklımdı. Ama yine de kafasını çocuklara ve tavuklara takmış olan Margaret için yeterince hızlı sürdü arabayı.

"Onlar için endişe etme," dedi Mr. Wilcox. "Öğrenecekler, telgraf tellerine konan kırlangıçlar gibi."

(*) Michael Drayton (1563-1631): Horatius tarzı odların İngiltere'de ilk örneklerini yazan şair. Burada 1627'de kaleme aldığı Nymphidia'ya atıf yapılıyor olmalı – ç.n.

(**) Isis, eski Mısır'daki adları Aset ve Esi olan tanrıçaya eski Yunanların verdiği ad. Osiris'in kız kardeşi olan Isis, büyük bir büyücüdür. Mısır'ın en büyük tanrıçası olan Isis, sevgisi tüm canlıları kapsayan bir annedir – ç.n.

(***) Sabrina, Kelt mitolojisinde Severn Nehri'nin tanrıçası ve enkarnasyonudur. Suyla insanları vaftiz eder. Milton'un şiirinde nehir perisi 'comus'a Peri Sabrina diye hitap edilir – ç.n.

(****) Lea, İbrani atalarından Yakup'un iki eşinden ilki olup Tekvin'e göre on iki İsrail kabilesinden altısının ve ayrıca bir de kızın annesidir. Michelangelo'nun Lea heykeli ünlüdür – ç.n.

"Evet, ama öğrenirlerken..."

"Otomobil artık hayatımıza girdi," diye karşılık verdi Mr. Wilcox. "İnsan dolaşmalı. Şuradaki ne güzel bir kilise... hey, yeterince hızlı değilsin. Eğer yol seni korkutuyorsa, uzaklara bak... manzarayı seyret."

Margaret gözünü manzaraya çevirdi. Manzara bir lapa gibi kabarıyor ve batıyordu. Çok geçmeden donup kaldı. Varmışlardı.

Charles'ın evi soldaydı; sağdaysa Altı Höyük'ün kabartıları. Bu civarda böyle bir görüntü Margaret'ı şaşırttı. Manzara, Hilton'a doğru genişleyen ev akıntısını kesintiye uğratıyordu. Höyüklerin ötesinde çayırlar ve bir orman görülüyordu; Margaret, bu ormanın eteklerinde askerlerin en iyilerinin gömülü olduğunu düşündü. Savaşlardan nefret ediyor, askerleri seviyordu; onun en sevimli tutarsızlıklarından biriydi bu.

Ama iki dirhem bir çekirdek giyinmiş Dolly, kapıda durmuş onları selamlıyordu; tam o sırada ilk yağmur damlaları da düşmeye başladı. Neşeyle içeri koştular ve kabul salonunda epeyce oturduktan sonra "ilkel" yemeğe oturdular; yemeğin her tabağı aynı kremayı gizliyor veya sızdırıyordu. Mr. Bryce başlıca konuşma konusuydu. Dolly onun anahtarla gelişini anlatırken, kayınpederi ona takılarak ve söylediği her şeyin aksini söyleyerek eğlendi. Dolly'ye gülmek, belli ki âdetti. Mr. Wilcox, Margaret'a da takıldı; daldığı derin düşüncelerden uyanan Margaret bundan hoşlandı ve o da Mr. Wilcox'a takıldı. Dolly buna çok şaşırmış gibiydi, hayretle seyrediyordu. Yemekten sonra iki çocuk aşağı indi. Bebeklerden hoşlanmayan Margaret, iki yaşındaki çocukla daha iyi anlaştı ve onunla ciddi ciddi sohbete girişerek Dolly'yi kahkahalarla güldürdü. Mr. Wilcox, "Hadi, öp onları da kaçalım," dedi. Margaret ayağa kalktı, ama onları öpmeyi reddetti; çocuklar neden böyle bir işkenceye katlansınlardı ki;

Dolly'nin bir Agucuk-gugucuk'u, bir Gugucuk-mugucuk'u kaldırıp uzatmasına rağmen, öpmemekte ayak diredi.

Bu süre zarfında yağmur sürekli yağmıştı. Araba, körüğü kapatılmış olarak geldi ve Margaret yeniden bütün mesafe duygusunu yitirdi. Birkaç dakika sonra durdular ve Crane, arabanın kapısını açtı.

"N'oldu?" diye sordu Margaret.

"Senin tahminin ne?" dedi Henry.

Margaret'ın önünde küçük bir sundurma uzanıyordu.

"Geldik mi?"

"Evet."

"Ah, ben hiç! Yıllar önce o kadar uzak gelmişti ki bana."

Gülümseyerek, ama belli belirsiz hayal kırıklığı içinde arabadan inip ön kapıya koştu. Kapıyı açmaya davranacakken, Henry, "Açılmaz; kapalı. Kimde anahtar var?" dedi.

Kendisi anahtarı çiftlikten almayı unutmuş olduğundan, cevap veren olmadı. Ayrıca cümle kapısını kimin açık bırakmış olduğunu öğrenmek istedi; çünkü yoldan içeri giren bir inek, kroket sahasının çimlerini berbat ediyordu. Sonra Henry pek de cana yakın olmayan bir tavırla, "Margaret, sen ıslanma, burada sundurmanın altında bekle; ben gidip anahtarı getireyim. Yüz metre var yok."

"Ben de gelemez miyim?"

"Hayır, gitmemle gelmem bir olur."

Sonra, araba uzaklaştı; birden Margaret'ın gözlerinin önünden bir perde kalkmış gibi oldu. O gün ikinci defa, toprağın nasıl göründüğünü fark etti.

Bir zamanlar Helen'ın betimlediği bardakeriği ağaçları vardı, tenis oynanan çimenlik vardı, Haziranda açacak kuşburnularla muhteşem görünecek çit vardı, ama görüntü şu anda kara ve en soluğundan yeşildi. Daha aşağılarda, vadinin kuytuluklarında daha canlı renkler uyanıyordu; fulyalar vadinin kıyılarında nöbet tutuyor veya tabur tabur çayırla-

rın üzerine yürüyordu. Laleler bir tabla değerli taş gibi parıldıyordu. Dağ karaağacını göremedi, ama ünlü asmanın kadife boğumlarla süslü bir dalı kapının sundurmasını örtmüştü. Margaret, toprağın verimliliğinden şaşkınlığa düşmüştü; çiçeklerin bu kadar iyi göründüğü çok az bahçe görmüştü; basamaklardan kayıtsızca kopardığı ayrık otları bile koyu yeşildi. Zavallı Mr. Bryce ne demeye bu güzellikleri bırakıp gitmişti ki? Çünkü Margaret buranın çok güzel olduğuna çoktan karar vermişti.

Margaret sesinde hiçbir öfke tınısı olmadan, "Seni münasebetsiz inek, defol!" diye bağırdı.

Şiddetini daha da artıran yağmur esintisiz gökyüzünden bardaktan boşanırcasına yağıyor, su damlaları Charles'ın fırlatıp attığı yerde, çayırın kıyısında yan yana yatan emlakçıların ilan tahtaları üzerinde sıçrıyordu. Charles'la bir başka dünyada görüşebilirdi; görüşme yapılabilecek bir dünyada. Helen bu düşünceden nasıl da mest olurdu! Charles ölmüş, herkes ölmüş, hiç canlı kalmamış, sadece evler ve bahçeler var olmaya devam ediyor. Gün gibi ortada ölü, maddi varlığı olmayan canlı... ve aralarında hiçbir bağıntı yok! Margaret gülümsedi. Onun kendi hayalleri de bu kadar belirgin olacaktı, ha! Evrene bu kadar tepeden bakacaktı! Gülümseyerek ve iç çekerek elini kapının üstüne koydu. Kapı açıldı. Ev kilitli değildi.

Margaret tereddüt etti. Henry'yi beklemeli miydi? Henry'nin mala mülke düşkünlüğü vardı, evi kendisi gezdirmek isteyebilirdi. Öte yandan, kendisinden ıslanmamasını istemişti, oysa veranda damlatmaya başlamıştı. Bu yüzden içeri girdi ve hava cereyanı, ansızın kapıyı ardından çarparak kapattı.

Onu hüzün karşıladı. Salon pencereleri kirli parmak izleriyle, yıkanmamış döşeme tahtaları döküntülerle ve çerçöple doluydu. Bagaj uygarlığı bir ayı burada geçirmiş, sonra ay-

rılmıştı. Yemek odasıyla kabul salonu –sağda ve solda– birbirinden ancak duvar kâğıtlarıyla ayırt ediliyordu. Bunlar, insanın yağmurdan kaçıp sığınacağı odalardan başka bir şey değildi. Her tavandan kocaman bir kiriş geçiyordu. Yemek odasının ve holün kirişleri apaçık ortadaydı, ama salon tavanı geçme tahtayla kaplanmıştı; çünkü hayatın gerçeklerinin hanımlardan gizlenmesi gerekiyordu. Kabul salonu, yemek odası ve hol; bu isimler kulağa ne kadar da önemsiz geliyordu! Burada çocukların oyun oynayabilecekleri ve dostların yağmurdan korunacakları üç oda vardı sadece. Evet, üç oda vardı ve çok güzeldiler.

Margaret karşı duvardaki kapılardan birini (iki tane vardı) açtı ve duvar kâğıdından badanaya geçti. Burası hizmetçi bölümüydü, ama Margaret pek algılamamıştı: yine dostların sığınabileceği odalar. Arka bahçe çiçek açmış kiraz ve eriklerle doluydu. Daha uzakta çayır ve çam ağaçlarının kapkara perdesi görülüyordu. Evet, çayır çok güzeldi.

Berbat havanın içeri hapsettiği Margaret, otomobilin kendisini yoksun bırakmaya çalıştığı mesafe duygusunu yeniden kazanmıştı. On kilometre karenin bir kilometre kareden on kat harikulade olmadığını ve bin kilometre karenin pek de gökyüzüne eşit sayılamayacağını hatırladı yeniden. Londra'nın özendirdiği büyüklük yanılsamasının yok olması için, Howards End'de holden mutfağa adım atarken mahya kiremidinin ikiye ayırdığı yağmur suyunun bir kısmının bir tarafa, bir kısmının diğer tarafa aktığını işitmek Margaret'a yetmişti.

Sonra, Purbeck Downs'un zirvesinden bakışlarıyla Wessex'in yarısını tarayan ve "Ister istemez bir şeyler kaybedeceksin," diyen Helen geldi birden aklına. Margaret bundan o kadar emin değildi. Sözgelimi merdivenleri gizleyen kapıyı açarak krallığını iki misline çıkarabilirdi.

Afrika haritasını düşündü; imparatorlukları; babasını;

farklı akıntıları kanını ısıtmış, karışımı ona soğukkanlılık kazandırmış olan iki büyük ulusu düşündü. Yeniden hole dönerken, ev yankılandı.

Margaret, "Sen misin, Henry?" diye seslendi.

Cevap gelmedi, ama ev yeniden yankılandı.

"Henry, içeri mi girdin?"

Ama evin kalbiydi çarpan; ilkin hafifçe, sonra hızlı, kararlı. Bu ses yağmura baskın çıktı.

Korkan, aç bırakılmış hayal gücüdür, iyi beslenmiş hayal gücü değil. Margaret merdivenlere açılan kapıyı ardına kadar açtı. Davul gümbürtüsü gibi bir ses kulaklarını âdeta sağır etti. Bir kadın, yaşlı bir kadın ifadesiz bir yüzle, dimdik merdivenlerden aşağı iniyordu; kadının dudakları aralandı;

"Ah, sizi Ruth Wilcox sandım," dedi soğuk soğuk.

Margaret kekeledi: "Ben... Mrs. Wilcox?"

"Düşüncede, elbette... düşüncede. Yürüyüşünüz aynı onunki. İyi günler." Ve yaşlı kadın yanından geçip yağmura daldı.

Yirmi Dördüncü Bölüm

Çay saatinde, Margaret, olayı Dolly'ye anlattığında, Mr. Wilcox, "Onun için tam bir şok oldu," dedi. "Siz kızların hiçbirinizin sağlam sinirleri yok gerçekten. Elbette, bir tek sözüm meseleyi halletti, ama bu Miss Avery ne salak bir kadın! Seni korkuttu, değil mi, Margaret? Sen orada bir demet ayrık otuna yapışmış, kıpırdamadan duruyordun. Başında o ürkütücü bonesiyle merdivenlerden inmek yerine bir şey söyleyebilirdi. İçeri girerken yanından geçtim onun. Otomobili korkutmaya yeter! Miss Avery kendine bir kimlik edinmek için içeri girmiş olmalı, kimi yaşlı kızlar böyle yapar." Bir sigara yaktı. "Bu, onların son çaresidir. Evde ne yapıyordu, Tanrı bilir; ama bu Bryce'ı ilgilendirir, beni değil."

"Söylediğin kadar gülünç değildim," dedi Margaret. "Sadece irkildim, çünkü ev uzunca bir süre o kadar sessizdi ki."

"Onu hayalet mi sandınız?" diye sordu Dolly; onun için "hayalete inanmak"la "kiliseye gitmek" doğaüstünü özetliyordu.

"Tam değil."

Kadınları ürkek davranışlardan caydırmaya pek heves-

li olmayan Henry, "O kadın seni gerçekten korkuttu," dedi. "Zavallı Margaret! Bu çok doğal. Eğitimsiz sınıflar öyle aptal ki."

Margaret, "Miss Avery eğitimsiz bir sınıftan mı?" diye sordu ve daldığı düşünceden sıyrıldığında kendini Dolly'nin salonunun süsleme motiflerini seyreder buldu.

"Çiftlikten biri, işte. Bu insanlar her zaman kendilerini bir şey sanırlar. Senin onu tanıdığını varsaymıştır. Howards End'in bütün anahtarlarını antrede bırakmış; içeri girerken senin onları gördüğünü, işin bitince evi kilitleyip anahtarları ona götüreceğini düşünmüştür. Bu arada da, yeğeni çiftlikte fellik fellik anahtarları arıyor. Eğitimsizlik insanları böyle vurdumduymaz yapıyor. Hilton bir zamanlar Miss Avery gibi kadınlarla doluydu."

"Bu bende hoşnutsuzluk yaratmazdı herhalde."

"Düşünsenize, Miss Avery bana bir düğün hediyesi veriyor!" dedi Dolly.

Bu söz mantıksız, ama ilginçti. Dolly vasıtasıyla Margaret'ın öğreneceği çok şey vardı.

"Ama Charles alınmamam gerektiğini söylüyor, çünkü Miss Avery onun anneannesini tanımıştı."

"Hep olduğu gibi hikâyeyi yanlış anlamışsın, benim güzel Dorothea'm."

"Demek istediğim, anneannesinin annesi, Mrs. Wilcox'a evi bırakan. Howards End de henüz bir çiftlikken o ikisiyle Miss Avery arkadaş değiller miydi?"

Kayınpederinin ağzından bir duman sütunu yükseldi. Mr. Wilcox'un, ölmüş karısına karşı tavrı garipti. Bazen onu ima ediyor, başkalarının onun hakkında konuşmalarını dinliyor, ama asla ismini telaffuz etmiyordu. Bulanık geçmişle, çiftçilik dönemiyle ise hiç ilgilenmiyordu. Dolly ilgileniyordu; işte nedeni.

"O zaman, Mrs. Wilcox'un bir erkek kardeşi yok muydu,

yoksa bir amca mıydı? Her neyse, o, kalbini Miss Avery'ye sundu ve 'Hayır,' cevabını aldı. Düşünsenize 'Evet,' demiş olsaydı Charles'ın yengesi olacaktı (Ah, bu çok hoş! 'Charlie'nin Yengesi'! Bu akşam ona takılmalıyım.) Neticede adamcağız çekip gitti ve öldürüldü. Evet, eminim bu defa bütün hikâyeyi hatasız anlattım."

"Sanırım," dedi Mr. Wilcox baştan savma bir tavırla.

"Desenize, Howards End, Howardların sonu!" diye haykırdı Dolly. "Bu akşam, tam formumdayım, değil mi?"

"Bense, Crane'in sonunun geldiğini görmek isterdim."

"Ah, Mr. Wilcox!"

"Çünkü çayını bitirdiyse, gitmemiz gerekiyor. Dolly iyi bir kadıncağız," diye devam etti Mr. Wilcox. "Ama eksik olsun. Üste para versen, yakınında yaşayamam."

Margaret gülümsedi. Her ne kadar dışarıya karşı, birbirlerine çok bağlı bir aile görüntüsü verseler de, hiçbir Wilcox bir başka Wilcox'un ya da mülkünün yanında yaşayamazdı. Wilcoxlar sömürgeci ruhuna sahiptiler ve beyaz adamın görevini bakışlardan uzak yerine getireceği bir yerin peşindeydiler sürekli. Genç çift Hilton'da kalırken, Howards End elbette söz konusu olamazdı. Henry'nin eve karşı itirazı, şimdi gün gibi ortadaydı.

Crane çayını bitirmişti ve arabanın çamurlu sularını Charles'ın arabasının üzerine sıçrattığı garaja yollanmıştı. Sağanak, tedirgin uygarlığımızdan haberler getirerek, Altı Höyük'un toprağına işlemiş olmalıydı. "Acayip tümsekler," dedi Henry, "ama seni bir başka zaman oraya götürürüm." Yediye kadar –mümkün olursa, altı buçuğa kadar– Londra'da olması gerekiyordu. Margaret, bir kez daha mesafe duygusunu yitirdi; bir kez daha ağaçlar, evler, insanlar, hayvanlar, tepeler birbirinin içine geçip aynı kirli dalganın içine atıldılar; derken, kendini Wickham Place'de buldu.

Margaret hoş bir akşam geçiriyordu. Bir yıldan beri on-

da takıntı haline gelen her şeyin değişmekte olduğu duygusu bir an için yok oldu. Bagajları, otomobilleri ve çok şey bilen, ama onları birbiriyle bağdaştıramayan aceleci adamları unuttu. Bütün dünyevi güzelliklerin temeli olan mesafe duygusunu yeniden kazanmıştı; Howards End'den hareketle İngiltere'yi kavramaya çalıştı. Başaramadı; sezgiler, arayışlar yoluyla ortaya çıksa da, arandığı zaman ortaya çıkmıyordu. Ama içinde adaya karşı, tenin hazlarıyla ruhunkini bağdaştıran beklenmedik bir aşk uyandı. Helen'la babası böyle bir aşkı tanımıştı; zavallı Leonard Bast onu el yordamıyla arıyordu, ama Margaret için bu öğleden sonraya kadar bilinmeyen bir şey olarak kalmıştı. Hiç kuşkusuz, ev ve yaşlı Miss Avery yoluyla gelmişti bu aşk. Onlar yoluyla. Evet, bu "yoluyla" fikri aklına takılıp kaldı; genç kızın düşüncesi ancak akılsız kişilerin kelimelere dökmeye kalkışacağı bir sonuca doğru titreşiyordu. Sonra ılık sulara doğru dönerek kırmızı tuğlalar, çiçek açan erik ağaçları ve ilkbaharın tüm aşikâr neşe kaynakları üzerinde dolaştı.

Henry, heyecanını yatıştırdıktan sonra ona evi gezdirmiş, çeşitli odaların ne için kullanıldığını ve boyutlarını açıklamıştı. Bu küçük emlakın geçmişini kısaca anlatmış, "Elli yıl önce buraya para yatırılmamış olması büyük talihsizlik," diye devam etmişti monoloğuna. "Toprak şimdikinin dört beş katı olabilirdi; en azından yüz yirmi dönüm. O zaman bir işe yarayabilirdi: Küçük bir park, bir koruluk yapılabilir, yoldan daha uzak evler inşa edilebilirdi. Bugün onu elde tutmak neye yarar? Çayırdan başka geriye ne kaldı ki? İşleri ilk elime aldığımda onun da üzerine ağır bir ipotek kondu, hatta evin bile. Durum ciddiydi." Henry anlatırken, Margaret iki kadını hayal ediyordu; miraslarının erimekte olduğunu gören ve Henry'yi bir kurtarıcı olarak kabul eden biri yaşlı, diğeri genç iki kadın. "Bunun sebebi, kötü yönetim; ayrıca küçük çiftlikler zamanını doldurdu. Yoğun tarım dışında masrafı-

nı kurtarmıyor. Küçük araziler köy ortak mülkiyetine... ah, insancıl martaval! Bir kural olarak şunu söyleyebilirim: Küçük ölçekte hiçbir şey kendini kurtarmaz. Şu gördüğün toprakların çoğu (üst katta, batıya bakan tek pencerenin önünde duruyorlardı) Park'taki insanlara ait –hayatlarını bakırdan kazanmış– hoş insanlar. Avery çiftliği, Sishe çiftliği –onların Common dediği yerde, sen şu yıldırım düşmüş meşeyi görürsün– birbiri ardı sıra bütün topraklar düştü, buranın da aynı kaderi paylaşması an meselesiydi." Ama Henry evi kurtarmıştı. İşin iç yüzünü tam olarak anlamasa ve sevecen duygular beslemese de evi kurtarmıştı; Margaret, yaptıklarından dolayı Henry'yi sevdi. "Durumu biraz kontrol altına alınca, yapılabilecek her şeyi yaptım. Eldeki birkaç hayvanı, uyuz midilliyi, Nuh nebiden kalma alet edevatı elden çıkardım; ek yapıları yerle bir ettim; bilmiyorum ne kadar mürver ve kartopu çiçeğini söküp attım, diplerine hendek açtım; evin içinde, eski mutfağı hole çevirdim ve mandıranın olduğu yerin arkasına bir mutfak yaptım. Garajla diğerleri çok daha sonra yapıldı. Ama şöyle bir göz atan biri, buranın eski bir çiftlik olduğunu söyleyebilirdi. Yine de, sizin şu sanatçı tayfasından birini kendine çekebilecek bir yer değildi." Haklıydı. Ve o yeterince anlamadıysa, sanatçı tayfası hiç anlamazdı; ev İngiliz'di ve Margaret'ın pencereden gördüğü dağ karaağacı bir İngiliz ağacıydı. Hiçbir anlatı hazırlamış değildi Margaret'ı bu kendine has ihtişama. Bu ağaç ne bir savaşçı, ne bir âşık, ne de bir Tanrı idi; İngiliz, bu rollerin hiçbirinde sivrilmez. Evin üzerine eğilmiş bir yoldaştı; kökleriyle güç ve serüvendi; parmak uçlarıyla şefkatti ve bir düzine kişinin kucaklayamayacağı gövdesi, havada yüzüyormuş gibi görünen soluk renkli tomurcuklarıyla yukarılarda bir yerlerde gözden yitiyordu. O bir yoldaştı. Ağaca olsun, eve olsun herhangi bir cinsiyet yakıştırması yapılamazdı. Margaret evle ağacı şimdi böyle düşünüyordu ve rüzgârlı geceler

boyunca, Londra'nın gündüzleri boyunca tekrar tekrar düşünecekti, ama onları bir erkeğe veya kadına benzetmek her zaman hayal gücünü zayıflattı. Yine de, her ikisi insan sınırları içinde kalmaya devam etti. Verdikleri mesaj, sonsuzluk değil, mezarın bu yanındaki umuttu. Bir tarafta durup diğer tarafa bakarken, Margaret'ın gözüne yeni ve daha doğru bir ilişki gibi göründü.

Bir başka ayrıntıyla, Margaret'ın gününün hikâyesi sona ermiş olacak. Bir dakikalığına bahçeye girdiler ve Mr. Wilcox büyük bir şaşkınlıkla gördü ki Margaret haklıydı. Dişler. Dağ karaağacının kabuğunda görülen domuz dişleri; sadece bembeyaz uçları görülüyordu. "Olağanüstü!" diye haykırdı Henry. "Sana kim söyledi?"

"Londra'da bir kış günü duymuştum," diye karşılık verdi Margaret, çünkü o da Mrs. Wilcox'un adını telaffuz etmekten kaçınıyordu.

Yirmi Beşinci Bölüm

Evie, babasının nişanlandığı haberini bir tenis turnuvasındayken öğrendi ve oyunda, kelimenin tam anlamıyla, çuvalladı. Kendisinin evlenip babasını yalnız bırakması yeterince olağan görülürken; yalnız kalan babasının aynısını yapması hayal kırıcıydı ve şimdi de, Charles'la Dolly bundan onu sorumlu tutuyorlardı. "Ama böyle bir şey aklımın ucundan bile geçmedi," diye homurdandı Evie. "Babam beni ara sıra onu ziyarete götürürdü ve benden onu Simpson'ın yerine davet etmemi istedi; şu babamı hiç anlamıyorum." Bu, ayrıca annelerinin hatırasına da saygısızlıktı; bunda üçü de hemfikirdi; ayrıca Evie, Mrs. Wilcox'un dantel ve mücevherlerini "bir protesto olarak" geri vermeyi düşünüyordu. Neyi protesto ettiği pek açık değildi, ama sadece on sekizinde olması nedeniyle, vazgeçme fikri ona dantellerden veya mücevherlerden daha çekici geliyordu. Dolly, o zaman, Evie ile Percy Amca'nın nişanı bozmuş gibi yapmalarını teklif etti; bu durumda Mr. Wilcox, Miss Schlegel'le tartışır ve belki de nişanı bozardı; ya da Paul'e tel çekilebilirdi. Ama bu noktada, Charles, saçma sapan konuşmamalarını istedi onlardan.

Böylece, Evie mümkün olan en kısa zamanda evlenmeye karar verdi; Schlegellerin gözü önünde bu işi sürüncemede bırakmanın ne yararı vardı? Sonuçta, düğün günü Eylül'den Ağustos'a alındı ve hediyelerin verdiği sarhoşlukla, genç kız, çok geçmeden neredeyse eski neşesine kavuştu.

Margaret, bu törende yer almasının, hem de önemli bir rol oynamasının beklendiğini keşfetti; "Benim çevremle tanışman için büyük bir fırsat olacak bu," dedi Henry. Sir James Bidder orada olacaktı; bütün Cahilller ve bütün Fusselller de. Ve yengesi Mrs. Warrington Wilcox, çıktığı dünya turundan neyse ki tam zamanında dönmüştü. Margaret, Henry'yi seviyordu, ama iş, çevresini sevmeye gelince, bu bambaşka bir şeydi. Henry etrafını nezih insanlarla doldurma maharetinden yoksundu; elbette yetenek ve erdem sahibi biri için onun seçimleri fevkalade talihsizdi; sıradanlığa gösterdiği belli bir tercih dışında yol gösterici ilkeleri yoktu; böylece hayatın en önemli meselelerinden birini tesadüflerin eline bırakmış oluyordu; borsadaki yatırımları doğru giderken, arkadaş seçimini genellikle yanlış yapıyordu. Margaret'a birisi hakkında, "Ah, çok iyi bir insan," deniyordu, "fevkalade biri". Bir toplantıda onunla karşılaşınca adamın beş para etmez ya da en azından sıkıcı biri olduğu ortaya çıkıyordu. Henry gerçek bir muhabbet beslemiş olsaydı, Margaret bunu anlardı, çünkü sevgi her şeyi açıklardı. Fakat Henry bu insanlara karşı herhangi bir duygu besliyor gibi görünmüyordu. "Fevkalade iyi biri" her an "hiçbir zaman fazla işime yaramayan, şimdi eskisi kadar da değer taşımayan biri"ne dönüyor ve gönül rahatlığıyla unutuluşa terk ediliyordu. Margaret okuldayken aynısını yapmıştı. Bugün ise, bir zamanlar sevdiği hiç kimseyi asla unutmuyordu; "bağlantı kurmak" ne kadar acı da olsa, o, "bağlantı kurmuştu" ve Henry'nin de bir gün aynısını yapacağını umuyordu.

Evie, Ducie Street'te evlenmemeliydi. Aslında aklında kır

düğünü vardı, ayrıca kimse o tarihte Londra'da olmayacaktı; bu yüzden bavullarını birkaç haftalığına Oniton Grange'e gönderdi. Evlilik ilanı, mahalle kilisesi tarafından gerektiği gibi askıya çıkarıldı; kızıl tepeler arasında düş gören küçük kasaba, birkaç gün içinde uygarlığımızın tıngırtılarıyla çalkalandı ve kasaba halkı, otomobillerin geçmesi için yol kenarına çekilmek zorunda kaldı. Oniton'u Mr. Wilcox keşfetmişti, ama bu keşifle hiç övünmüyordu. Kasaba, Galler ülkesinin sınırlarına yakındı ve ulaşılması o kadar güçtü ki Henry çok özel bir yer olması gerektiği sonucuna vardı. Tepelerden birinin üzerinde yıkık bir şato bulunuyordu. Ama oraya varınca yapacak ne vardı? Av kötüydü, balık dersen yok gibiydi ve kadınlar manzarada bir olağanüstülük görmüyorlardı. Kısacası, burası Shropshire'in berbat tarafındaydı ve her ne kadar kendi mülkünü başkalarına asla kötülemese de, burayı elden çıkarmak için fırsat arıyordu. Evie'nin evliliğinden sonra, Oniton Grange bir daha alenen ortada gözükmedi. Bir kiracı bulunur bulunmaz burası Henry için hiçbir zaman fazla bir anlam ifade etmeyen bir eve dönüştü; şimdi daha da az anlam ifade ediyordu ve Howards End gibi, Araf'ta gözden yitti.

Ama Margaret'ın üzerinde, Oniton'un çok uzun sürecek bir etkisi olacaktı. Margaret orayı gelecekteki evi olarak görüyordu ve hemen gidip papazlarla falan görüşmeye, mümkünse yörenin yaşantısını gözlemlemeye can atıyordu. Oniton bir pazar kentiydi (İngiltere'nin belki de en küçük pazar kenti), yüzyıllardan beri bu ıssız vadiye hizmet ve Keltlere karşı yürüyüşlerimizi himaye etmişti. İçinde bulunulan şartlara rağmen, Paddington'da ayırtılan salona girer girmez kendisini karşılayan o uyuşturucu kahkaha tufanına rağmen duyuları uyanıktı ve Oniton'un, onun sayısız yanlış başlangıcından biri olduğu ortaya çıkmış olsa da, Margaret orayı ya da orada cereyan eden olayları hiç unutmadı.

Londra'dan davet edilenler sekiz kişiydi: baba ve oğul Fusselller, Mrs. Plynlimmon ve Lady Edser adlı Anglo-Hint iki hanım, Mrs. Warrington Wilcox'la kızı ve son olarak birçok düğünde boy gösteren ve gözlerini bir an olsun Margaret'tan ayırmayan, çok şık ve sessiz küçük kız, bir sonraki gelin. Dolly gelmemişti; bir aile meselesi onu Hilton'da kalmak zorunda bırakmıştı; Paul komik bir telgraf gönderdi; Charles üç otomobille Shrewsbury'de onlarla buluşacaktı; Helen daveti reddetmişti; Tibby hiç cevap vermemişti. Organizasyon, Henry'den bekleneceği gibi, mükemmeldi; arka planda onun yetenekli ve etkili beyninin varlığı hissediliyordu. İnsanlar, trene adım attıkları andan itibaren onun konukları olmuşlardı: bagajlar için özel etiketleme; bir kurye; özel öğle yemeği. Konukların sadece hoşnut, mümkünse güzel görünmeleri gerekiyordu, o kadar. Margaret, büyük bir can sıkıntısıyla –muhtemelen Tibby'nin yöneteceği– kendi düğününü düşündü. "Mr. Theobald Schlegel'le Miss Helen Schlegel, kız kardeşleri Margaret'ın düğünlerine şeref vermelerini Mrs. Plynlimmon'dan rica ediyorlar." Formül inanılmazdı, ama vakit geçirmeden basılıp gönderilmesi gerekiyordu ve her ne kadar Wickham Place'in Oniton'la aşık atması gerekmiyorsa da, konuklarına uygun bir ikram yapması ve her konuğa oturacak bir yer sunması gerekiyordu. Onun düğünü ya çok berbat bir şey olacaktı ya da bir burjuva düğünü; ikincisinin olmasını umuyordu. Olağanüstü bir beceriyle kotarılan böyle güzel bir düzenleme onun ve dostlarının gücünü aşardı.

Great Western ekspresinin hafif, yoğun mırıltısı, bir sohbet için pek de kötü bir fon sayılmazdı; yolculuk gayet iyi geçti. İki erkeğin kibarlığıyla hiçbir şey boy ölçüşemezdi. Kimi hanımlar için pencereleri kaldırdılar, kimi hanımlar için indirdiler, görevliyi çağırmak için zili çaldılar, tren Oxford'un yanından kayarcasına geçerken fakültelerin adları-

nı saydılar, yere düşmek üzere olan kitapları veya çantaları havada yakaladılar. Ama kibarlıklarında bir titizlik yoktu; devlet okulu damgası taşıyordu ve özenli de olsa, erkekçeydi. Statlarımızda Waterloo'dan başka muharebeler kazanılmıştır; Margaret tamamen onaylamadığı bir cazibeye boyun eğdi ve Oxford'un fakültelerinin adları yanlış söylendiğinde ağzını açmadı. "Tanrı erkeği ve kadını yarattı": Shrewsbury yolculuğu İncil'in bu tartışmalı cümlesini doğruladı ve o kadar kolaylıkla kayan bu rahat, camlı salon, cinsiyetlerin farklılığı düşüncesi için bir tür sera oldu.

Shrewsbury'de temiz havaya kavuştular. Margaret, etrafı görmekten yanaydı; diğerleri Kuzgun'da çaylarını yudumlarken, o, bir otomobile atladı ve aceleyle bu şaşırtıcı kenti dolaştı. Şoförü sadık Crane değil, onu geç bırakmaktan içtenlikle hoşlanan bir İtalyan'dı. Geri döndüklerinde, Charles elinde saatle ve sakin bir yüzle otelin önünde bekliyordu. "Mükemmel," dedi; Margaret hiçbir şekilde sona kalmış değildi. Charles bunu dedikten sonra salona daldı ve Margaret onun, "Tanrı aşkına, söyleyin şu kadınlara, ellerini çabuk tutsunlar; yoksa asla yola çıkamayacağız!" dediğini, Albert Fussell'in, "Bana bakmayın! Ben üstüme düşeni yaptım," diye karşılık verdiğini ve Albay Fussell'in, bu kadınların kendisini öldüreceğini söylediğini işitti. Tam o sırada Myra (Mrs. Warrington'un kızı) göründü; Charles onu biraz haşladı, ne de olsa kuzini değil miydi? Myra şık seyahat şapkasını şık bir "otomobil" şapkasıyla değiştiriyordu. Sonra sessiz çocuk önünde, Mrs. Warrington ortaya çıktı; iki Anglo-Hint hanım her zamanki gibi en sona kalmışlardı. Oda hizmetçileri, kurye, büyük sandıklar, yan hat üzerinden önceden Oniton'a yakın bir istasyona gönderilmişti, ama paketlenmesi gereken beş şapka kutusu ve toza karşı korunmak amacıyla örtülmesi gereken, fakat Charles'ın gereksiz olduğunu söylemesi üzerine son anda vazgeçilen dört örtü var-

dı. Erkekler, yüzlerinden hiç eksilmeyen bir gülümsemeyle her şeye nezaret ettiler. Saat beş buçukta herkes hazırdı ve Welsh Bridge üzerinden Shrewsbury'yi terk ettiler.

Shropshire, Hertfordshire gibi suskun değildi. Hız yüzünden büyüsünün yarısını yitirmiş olsa da, hâlâ tepelerle dolu olduğu hissini yaratıyordu. Yolcularımız, Severn Nehri'ni doğuya doğru öteleyerek, onu bir İngiliz akarsuyu yapan payandalara doğru yaklaşıyorlardı ve Galler ülkesinin Gözcüleri üzerinde batmakta olan güneş gözlerine giriyordu. Başka bir konuğu daha aldıktan sonra, büyük dağlardan kaçınarak güneye yöneldiler, ama zaman zaman silueti yavaşça değişen ve renkleri alçak bölgelerin toprağından oldukça farklı tepeleri aştıklarını fark etmiyor değillerdi. Bu dalgalanan ufkun gerisinde sessiz gizemler gelişiyordu: Batı, her zamanki gibi, belki keşfedilmeye değmeyecek, ama kimsenin de keşfetmeyeceği bir sırrı saklayarak uzağa, hep daha uzağa çekiliyordu.

Gümrük Vergisi Reformu hakkında konuştular.

Mrs. Warrington, sömürgelerden yeni dönmüştü. İmparatorluğun diğer çoğu eleştiricisi gibi, ancak ağzı yiyecekle doluyken susuyordu; gördüğü konukseverlik karşısında çığlıklar atmaktan kendini alamıyor ve anavatanı, genç Titanları hafife almanın tehlikelerine karşı uyarıyordu. "Bizimle tüm bağları kesmekle tehdit ediyorlar bizi," diye haykırdı, "o zaman ne olur bize? Miss Schlegel, Henry'nin Gümrük Vergisi Reformu konusunda sağlam durmasını sağlarsınız, değil mi? Bu, bizim son şansımız."

Margaret, şakacı bir tavırla, karşı fikirde olduğunu itiraf etti ve araba onları tepelerin derinliklerine doğru götürürken her biri kendi elkitaplarından alıntılar yapmaya başladılar. Bu tepeler, etkileyici olmaktan çok, ilginçti: Siluetleri güzellikten yoksundu ve tepelerindeki pembe alanlar, bir devin kuruması için serilmiş mendillerini getiriyordu akla.

Şurada burada topraktan fırlamış kayalara, ara sıra koruluklara ve ağaçsız, kahverengi "ormanlara" rastlıyorlardı; hepsi de, ardından el değmemiş toprakların geleceğini düşündürüyordu; manzaraya hâkim renkse, tarımın yeşiliydi. Hava giderek soğuyordu; son yokuşu da tırmandılar; işte kilisesi, dizi dizi evleri, şatosu, nehrin dönemecindeki yarımadasıyla Oniton ayaklarının dibinde uzanıyordu. Şatonun yakınlarında, arazisi yarımadanın kıstağına doğru uzanan gri renkli, pek ilginç olmamakla birlikte gayet hoş görünüşlü bir konak vardı; son yüzyılın başlangıcında İngiltere'nin her tarafında inşa edilen türde bir konak, ama yine de, mimarı, konağa ulusal bir karakter kazandırmıştı. Burasının Grange olduğunu söyledi Albert omzunun üzerinden, sonra frene bastı ve araba yavaşlayıp durdu. "Affedersiniz," dedi geri dönüp. "Aşağı iner misiniz? Sağ kapıdan. Yavaşça."

"Ne oldu?" diye sordu Mrs. Warrington.

Sonra, arkadaki araba durdu ve Charles'ın, "Kadınları indirin, çabuk!" dediği işitildi. Erkekler bir araya toplandı; Margaret'la arkadaşları apar topar arabadan çıkıp diğerine bindiler. Ne olmuştu? Kadınların doluştuğu araba yeniden hareket ederken, bir yazlık evin kapısı açıldı ve bir kız onlara doğru bağırmaya başladı.

"Bu da ne?" diye haykırdı kadınlar.

Charles, arabayı konuşmaksızın yüz metre kadar sürdü. Sonra, "Yok bir şey," dedi. "Arabanız bir köpeğe değdi."

Dehşet içinde kalan Margaret, "Öyleyse, dursanıza!" diye haykırdı.

"Köpek bir zarar görmedi."

"Gerçekten zarar görmedi mi?" diye sordu Myra.

"Hayır."

"*Lütfen*, durun!" dedi Margaret öne doğru eğilerek. Arabanın içinde ayakta duruyor ve diğerleri de, düşmesin diye onu dizlerinden tutuyorlardı. "Geri gitmek istiyorum, lütfen."

Charles hiç oralı olmadı.

"Angelo ve Crane'le birlikte Mr. Fussell'i orada bıraktık," dedi biri.

"Evet, ama hiç kadın yok."

"Sanırım, bir az..." dedi Mrs. Warrington başparmağını işaret parmağına sürterek, "içimizden birinin orada bulunmasından daha etkili olacaktır."

"Sigorta şirketi ilgilenir," dedi Charles, "Albert da gerekeni söyler."

"Yine de ben geri dönmek istiyorum," diye tekrarladı öfkelenen Margaret.

Charles aldırmadı. Sığınmacılarla dolu araba yavaş yavaş tepeden aşağı inmeye devam etti. Diğerleri hep bir ağızdan, "Erkekler orada," dediler, "icabına bakarlar."

"Erkekler icabına *bakamazlar*. Bu çok gülünç! Charles, senden durmanı istiyorum!"

Charles kelimeleri uzatarak ağır ağır, "Durmak bir işe yaramaz," dedi.

Margaret "Yaramaz mı?" dedikten sonra kendini arabadan dışarı attı. Dizlerinin üzerine düştü; eldiveni yırtıldı, şapkası kulaklarının üzerine yıkıldı. Bunu dehşet dolu çığlıklar takip etti. Margaret'ın peşi sıra arabadan inen Charles, "Yaralandınız," diye haykırdı.

Margaret, "Elbette yaralandım," diye tersledi onu.

"Sorabilir miyim, neden..."

"Soracak bir şey yok," dedi Margaret.

"Eliniz kanıyor."

"Biliyorum."

"Şimdi peder beyden paparayı yiyeceğim."

"Bunu daha önce düşünmeliydin, Charles."

Charles, daha önce böyle bir duruma hiç düşmemişti. İsyan etmiş bir kadın topallaya topallaya ondan kaçıyordu; görüntü öfkeye yer bırakmayacak kadar tuhaftı. Diğer kadınlar

yanına geldiğinde, Charles kendini topladı; hiç değilse bunlar onu anlıyordu. Kadınlara geri dönmelerini söyledi.

Albert Fussell'in kendilerine doğru geldiğini gördüler.

"Tamamdır diye seslendi Albert, "Köpek değil, bir kediymiş."

"Hah!" diye haykırdı Charles zafer kazanmışçasına. "Kokuşmuş bir kediymiş!"

"Arabanızda bendenize yer var mı? Hayvanın bir köpek olmadığını görür görmez tüydüm. Şoförler kızı sustururlar." Şoförler neden kızı susturmalıydılar? Erkeklerin ardına saklanan hanımlar, uşakların arkasına saklanan erkekler; bütün sistem yanlıştı, ona karşı mücadele edilmeliydi.

"Miss Schlegel, aman Tanrım, elinizi yaralamışsınız."

"Sadece gidip bakacağım," dedi Margaret. "Beklemez misiniz, Mr. Fussell?"

İkinci araba dönemeçte göründü. Crane de gelip, "Her şey yolunda, Madame," dedi. Margaret'a "Madame" diye hitap etmeyi uygun bulmuştu.

"Yolunda olan nedir? Kedi mi?"

"Evet, Madame. Kız onun için tazminat alacak."

Üçüncü arabanın şoförü Angelo, düşünceli bir şekilde, "Çok *kaba* bir kızmış," dedi.

"Siz kaba davranmış olmayasınız?"

İtalyan, kabalık yapmayı düşünmemiş olduğunu, ama onu memnun edecekse pekâlâ kabalaşabileceğini belirtmek üzere ellerini genişçe açtı. Durum giderek gülünç bir hal alıyordu. Beyler yardım teklifinde bulunarak Miss Schlegel'in etrafında yeniden dört dönüyordu; Lady Edser, eline pansuman yapmaya başladı. Margaret pes etti; ağzının ucuyla özür diledi ve yeniden arabaya götürülmesine ses çıkarmadı. Çok geçmeden manzara yeniden hareketlendi ve tek başına ev gözden kayboldu; şato, çimen yatağı üzerinde büyüdü. Varmışlardı. Margaret'ın kendini gülünç bir duruma dü-

şürdüğü kesindi. Londra'dan oraya kadar bütün yolculuklarının gerçekdışı olduğunu hissetti. Yeryüzüne ve duygularına yabancıydılar. Toz, pis koku, kozmopolit bir gevezelikten ibarettiler ve kedisi öldürülen kız onlardan daha derin bir hayat yaşıyordu.

"Ah, Henry," diye haykırdı, "Öyle aptalca davrandım ki, sorma." (Zira böyle bir yol tutmaya karar vermişti.) "Bir kediyi ezdik, Charles'ın uyarısına rağmen ben arabadan aşağı atladım, bak halime!" Sargılı elini uzattı. "Senin zavallı Meg'in işte böyle çuvalladı."

Mr. Wilcox şaşkınlıkla baktı. Abiye kıyafeti içinde holde durmuş, konuklarını karşılıyordu.

"Bir köpeğe çarptığımızı sanıyordu," diye ilave etti Mrs. Warrington

"Köpek insanın yoldaşıdır!" dedi Albay Fussell. "Bir köpek sizi hatırlar."

"Yaralandın mı, Margaret?"

"Sözünü etmeye değmez; üstelik sol elim."

"Güzel. Acele et, üstünü değiştir."

Margaret de diğerleri gibi itaat etti. Mr. Wilcox, bundan sonra oğluna döndü.

"Şimdi, Charles, sen söyle: Ne oldu?"

Charles, mutlak bir dürüstlük gösterdi. Ne olduğuna inanıyorsa, olduğu gibi anlattı. Albert bir kedi ezmişti ve Miss Schlegel'in, her kadın gibi, sinirleri bozulmuştu. Kazasız belasız diğer arabaya bindirilmişti, ama araba hareket halindeyken, herkesin karşı çıkmasına rağmen, yeniden aşağı atlamıştı. Yolda biraz yürüdükten sonra sakinleşmiş ve özür dilemişti. Mr. Wilcox bu açıklamayı kabul etti; her iki adam da, Margaret'ın böyle bir açıklama için büyük bir maharetle zemin hazırladığından haberdar değildi. Bu, her ikisinin de kadın tabiatı hakkındaki düşüncelerine çok iyi uyuyordu. Akşam yemeğinden sonra, sigara içme odasında, Albay

Fussell şeytani bir gücün Miss Schlegel'in arabadan atlamasına sebep olduğunu ileri sürdü. Genç bir adamken, bir defasında Cebelitarık limanında bir genç kızın –çok da güzeldi üstelik– bir iddia üzerine nasıl gemiden denize atladığını hatırlıyordu. Şimdi onu gözünün önüne getirebiliyordu. Ve bütün delikanlılar da kızın arkasından atlamıştı. Ama Charles'la Mr. Wilcox, Miss Schlegel'in arabadan atlamasına sinirlerinin yol açtığında hemfikirdiler. Charles'ın canı sıkıldı. Bu kadın dilbazdı. Hikâyenin sonu kötü gelecekti, ama daha önce babasını çok gülünç durumlara düşürecekti. Meseleyi enine boyuna düşünmek için, şatonun bulunduğu yamaçta dolaşmaya çıktı. Çok nefis bir akşam hüküm sürüyordu dışarıda. Küçük bir nehrin Batı'dan mesajlarla dolu fısıltıları üç taraftan ulaşıyordu kulağına; başının üzerindeki yıkıntıların silueti gökyüzüne vuruyordu. Bu aileyle ilişkilerini, Helen'ı, Margaret'ı ve Juley Teyze'yi dört başı mamur bir komployа dâhil edinceye kadar, dikkatle gözden geçirdi. Babalık onu kuşkucu yapmıştı. Bakması gereken iki çocuğu vardı, bir diğeri de yoldaydı ve her geçen gün, onların zengin birer insan olarak büyümeleri ihtimali daha azalıyor gibiydi. "Peder beyin hepimize karşı adil olacağını söylemesi yutturmacadan başka bir şey değil," diye düşündü. "İnsan sonsuza kadar adil olamaz. Para elastik değildir. Evie'nin çocukları olduğunda ne olacak? Dahası, babamın da olabilir. Dolly veya Percy'den de bir şey gelmediğine göre, asla herkese yetecek kadar para olmayacak. Sıkıcı bir durum!" Pencerelerinden ışık ve kahkaha sesleri dökülen Grange'e kıskançlıkla baktı. Bu düğün, nereden baksan, dünyanın parasına mal olacaktı. İki hanım bahçe terasında geziniyordu; kulağına "Emperyalizm" gibi kelimeler çalındığından, kadınlardan birinin halası olduğunu tahmin etti. Onun da geçindirmesi gereken bir ailesi olmasaydı, kendisine yardım edebilirdi. "Her koyun kendi bacağından asılır," diye tekrar-

ladı; geçmişte onu neşelendiren, ama şimdi Oniton'un harabeleri arasında kulağına çok acımasız gelen bir özdeyiş. Babasının iş yeteneği onda yoktu; bu yüzden paraya daha çok değer veriyor ve yüklüce bir mirasa konmadıkça çocuklarını yoksul bırakmaktan korkuyordu.

Charles oturmuş düşünürken, hanımlardan birisi terastan ayrılıp çayıra doğru yürüdü; elindeki beyaz sargının parıltısından Margaret'ı tanıdı ve ışığı kendini ele vermesin diye sigarasını söndürdü. Margaret zikzaklar çizerek tepeyi tırmanıyor, ara sıra çimeni yoklarmış gibi çöküyordu. Ne kadar inanılmaz görünürse görünsün, Charles bir an onun kendisine âşık olduğunu ve kendisini ayartmak için dışarı çıktığını düşündü. Charles, güçlü erkeklerin zorunlu tamamlayıcısı olan baştan çıkarıcı kadınlara inanıyordu ve mizah duygusu olmadığından, bir gülümsemeyle yakasını bu düşünceden kurtaramıyordu. Babasının nişanlısı ve kız kardeşinin düğün davetlisi Margaret, onu fark etmeksizin yoluna devam ediyordu; Charles, ona bu konuda haksızlık yaptığını kabul etti. Ama Margaret ne yapıyordu? Neden dökün tüler arasında sendeleyerek yürüyor, entarisini kaba dikenlere ve pıtraklara takıyordu? İç kalenin köşesini döndüğünde, rüzgâr altında kalmış ve sigara dumanının kokusunu almış olmalıydı, zira durup bağırdı: "Merhaba! Kim var orada?"

Charles cevap vermedi.

Margaret "Sakson musun, Kelt mi?" diye devam etti, karanlıkta gülerek. "Ama önemi yok. Kim olursan ol, beni dinleyeceksin. Bu yeri seviyorum. Shropshire'ı seviyorum. Londra'dan nefret ediyorum. Burası evim olacağı için seviniyorum. Ah, Tanrım!" Yeniden eve doğru yürümeye başlamıştı. "Buraya gelmiş olmak ne kadar rahatlatıcı!"

Charles, "Bu kadının aklında kötülük var," diye düşündü, dudaklarını sıkarak. Birkaç dakika sonra, Margaret'ın arkasından o da eve girdi; üzerinde oturduğu toprak rutubetten

ıslanmaya başlamıştı. Nehirden sis yükseliyordu, çok geçmeden, fısıltısı daha güçlenmiş olsa da, nehir görünmez oldu. Galler ülkesinin tepelerine bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu.

Yirmi Altıncı Bölüm

Ertesi sabah ince bir sis kapladı yarımadayı. Hava iyi olacağa benziyordu; şatonun bulunduğu tepenin silueti, Margaret onu seyrederken her an daha belirgin bir hal aldı. Margaret çok geçmeden iç kaleyi gördü; güneş, dökünttüleri altın sarısına boyadı ve beyaz gökyüzünü maviliklerle doldurdu. Evin gölgesi kendi üzerinde toplandı, bahçeye düştü. Bir kedi, evin penceresine bakıp miyavladı. Son olarak da, iki yakası arasında hâlâ sisin asılı durduğu nehirle ancak tepeye kadar görülen ve nehrin üst bölümünü perdeleyen kızılağaçlar ortaya çıktı.

Oniton, Margaret'ı büyülemişti. Margaret orayı sevdiğini söylemişti, ama daha çok, oranın romantik gerilimiydi onu çeken. Yolculuğu sırasında Druidlerin zaman zaman gözüne ilişen yuvarlak tepeleri, bu tepelerden hızla İngiltere'ye doğru akan nehirleri, yalan yanlış biçimlenmiş masif dağları; bütün bunlar, ona bir şiir gibi görünüyordu. Evin önemi yoktu, ama çevrenin manzarası tükenmez bir haz vaat ediyordu; genç kız şimdiden, orada ağırlayacağı arkadaşlarını ve kırsal hayattan yana tavır almış Henry'yi düşünüyor-

du. Yöre halkının da iyi insanlar olduğu içine doğuyordu. Yöre kilisesinin papazı, önceki akşam onlarla birlikte yemek yemişti; genç kız, papazın, babasının arkadaşlarından biri olduğunu ve kendisini önceden tanıdığını keşfetti. Ondan hoşlandı. Papaz, onu kasaba halkıyla tanıştırırdı. Diğer yanında oturan Sir James Bidder ise, kaşla göz arasında, onu kasabanın yirmi mil dâhilindeki en iyi aileleriyle tanıştıracağını söyleyerek övündü; Margaret'ın bir sözü yeterdi. Sir James, isterse tutamayacağı bir söz vermiş olsun, Henry, ziyaretçileri kasabanın ileri gelen ailelerine mensup kabul ettiği sürece, Margaret mutlu olacaktı.

Charles Wilcox'la Albert Fussell şu anda çayırı geçmekteydiler. Sabah banyosu yapmaya gidiyorlardı; bir uşak, kucağında banyo kıyafetleriyle onları takip ediyordu. Margaret, kahvaltıdan önce çıkıp dolaşmak niyetindeydi, ama günün henüz erkeklere ayrılmış olduğunu gördüğünden, onların şanssızlıklarını seyrederek eğlenmekle yetindi. Önce banyo kabininin anahtarı bulunamadı. Uşak bağırarak bir şeyler söyler ve bahçedeki bir başka uşak tarafından yanlış anlaşılırken, Charles, nehir kıyısında hüzünlü bir tavırla kollarını kavuşturmuş ayakta dikiliyordu. Sonra atlama tahtasıyla ilgili bir sorun çıktı, ardından emirler, ters yönde emirler, azarlamalar ve özürlerle üç kişinin çayırda ileri geri koşuşturduğu görüldü. Margaret bir arabadan aşağı atlamak isterse atlardı, Tibby çamurda bata çıka yürümenin topuklarına iyi geleceğini düşünürse çamurda bata çıka yürürdü, bir memur serüven istiyorsa karanlıkta yürüyüşe çıkardı. Ama bu atletlere inme inmiş gibiydi. Sabah güneşinin çağrısına ve son sis kalıntılarının gülen suyun üzerinden kalkıyor olmasına rağmen, aksesuarları olmadan banyo yapamıyorlardı. Netice olarak, bu bedenlerde can var mıydı? Hanım evladı diye hor gördükleri insanlar, onları kendi alanlarında bile yenemezler miydi?

Margaret, kendisi bu evin idaresini eline aldığında nasıl banyo yapılacağını düşündü; hizmetkârlar taciz edilmeyecek, aksesuarlar makul sınırlar içinde kalacaktı. Düşünceleri, kediyle konuşmak için dışarı çıkmış olan, ama şimdi onun erkekleri seyretmesini seyre dalan sessiz kız tarafından bölündü. Biraz sertçe, "Günaydın, canım," diye seslendi. Sesi şaşkınlık yayıyordu. Charles, etrafına bakındı; tepeden tırnağa lacivertler giyinmiş olmasına rağmen, sundurmanın altında gözden kayboldu ve bir daha da görünmedi.

Çocuk, "Miss Wilcox kalktı," diye fısıldadı; bundan sonraki sözleri anlaşılamadı.

"Ne var?" Belli belirsiz birkaç hece seçebildi.

"İşitemedim."

"... Yatakta, pelür kâğıt..."

Gelinliğin sergilenmekte olduğu anlaşılıyordu, Margaret, ziyaretin yerinde olacağını düşünerek, Evie'nin odasına gitti. Çılgınca bir neşe hüküm sürüyordu odada. Anglo-Hintli hanımlardan biri, üzerinde jüpon bulunan Evie ile dans ederken, diğer hanım metrelerce beyaz saten kumaşa hayranlıkla bakıyordu. Çığlıklar atıyor, kahkahalarla gülüyor, şarkı söylüyorlardı ve köpek havlıyordu.

Pek fazla inanmadan, Margaret da onlarla birlikte birkaç çığlık attı. Evliliği bu kadar eğlenceli bulmuyordu. Belki onda bir eksiklik vardı.

Evie soluk soluğa kalmıştı. "Dolly'nin burada olmaması ne fena! Nasıl dağıtırdık ama!" Sonra Margaret, kahvaltı yapmaya aşağı indi.

Henry çoktan masaya oturmuştu; yavaş yavaş yiyor, çok az konuşuyordu; Margaret'ın gözünde, o, grupta kendini heyecana kaptırmayan tek kişiydi. Margaret, onun, kızının ayrılmasına ya da müstakbel eşinin varlığına karşı kayıtsız kaldığını düşünmüyordu. Yine de Henry herkesten biraz uzak duruyor, sadece zaman zaman emirler veriyordu; konukla-

rının rahatını sağlamaya yönelik emirler. Margaret'tan yardımını istedi; Margaret kahve, Mrs. Warrington çay servisi yapacaktı. Evie'nin aşağı inmesi biraz sıkıntı yarattı; iki kadın da yerlerini vermek için ayağa kalktılar. "Burton," diye seslendi Henry, "büfeden çay ve kahve servisi yap!" Bu, gerçek bir incelik değildi, ama yine de bir incelikti; gerçeği kadar yararlı ve yönetim kurulu toplantılarında durumu kurtaran cinsten bir incelik. Henry, bir düğün törenine, asla bütününe bakmadan, noktası noktasına, cenaze töreni muamelesi yapıyordu; öyle ki insanın sonunda, "Ey ölüm, dikenin nerede? Ey aşk, zaferin nerede?"* diye haykırası geliyordu.

Kahvaltıdan sonra, Margaret onunla kısa bir görüşme talebinde bulundu. Ona resmî bir şekilde yaklaşmak her zaman en iyisiydi. Görüşme talebinde bulundu; çünkü Henry ertesi gün ormantavuğu avlamaya gidecek, kendisi de Helen'ın yanına, Londra'ya dönecekti.

"Pek tabii, canım," dedi. "Elbette, zamanım var. Ne istiyorsun?"

"Hiçbir şey."

"Bir şeyin ters gitmiş olduğundan korktum."

"Hayır, söyleyecek bir şeyim yok. Belki senin vardır."

Henry kol saatine göz attıktan sonra, mezarlıktaki berbat dönemeçten söz etti. Margaret onu ilgiyle dinledi. Yüzünde bir küçümseme ifadesi okunmaksızın Henry'ye karşılık verirdi her zaman, ama kalbinin derinliklerinde ona yardım etme arzusuyla yanar tutuşurdu. Bir eylem planı yapmayı bütünüyle boşlamıştı. Aşk en iyisiydi; onu ne kadar çok severse, ruhunu düzene sokması için ona o kadar şans tanımış olacaktı. Böyle güzel bir havada, gelecekteki evlerinin bahçesinde oturdukları böyle bir an Margaret için o kadar tatlıydı ki bu tatlılığın Henry'yi de etkileyeceğine kuşku yoktu.

(*) Yuhanna İncili, "Pavlus'tan Korintliler'e Birinci Mektup"a (15.55) gönderme: "Ey ölüm, zaferin nerede?/ Ey ölüm dikenin nerede?" – ç.n.

Henry'nin gözlerini her kaldırışı, sinekkaydı tıraşlı yüzündeki solgun dudaklarını her aralayışı, tek darbede Keşişi ve Hayvanı öldüren tatlılığa bir başlangıç olmalıydı. Yüz defa hayal kırıklığına uğramıştı, hâlâ ümit ediyordu. Onu, anlaşılmazlığından korkmayacak kadar bilinçle seviyordu. İster bugünkü gibi tekdüze bir sesle önemsiz şeyler söylesin, ister kendisini öpmek için alacakaranlıktan yararlansındı; onu hoş görecek, ona karşılık verecekti.

"Eğer berbat bir dönemeç varsa," dedi, "kiliseye yürüyerek gidemez miyiz? Tabii seninle Evie değil. Geri kalanımız önden gideriz, böylece daha az araba gerekir."

"Hanımları Pazar Meydanı'ndan yürütmek olmaz. Fusselller bundan hoşlanmazlar; Charles'ın düğününde çok fazla titizlik gösterdiler. Benim... bizim grup yürümek istiyordu; kilise hemen köşedeydi; ben aldırmazdım, ama Albay bunu büyük bir mesele yaptı."

"Siz erkeklerin bu kadar şövalye olmanız gerekmez," dedi Margaret düşünceli düşünceli.

"Neden olmasın?"

Margaret nedenini biliyordu, ama bilmediğini, söyledi. Bundan sonra, Henry, özel olarak diyeceği bir şey yoksa şarap mahzenine inmesi gerektiğini bildirdi; ikisi birden Burton'u aramaya çıktılar. Biraz beceriksizce inşa edilmiş ve kullanışsız olsa da, Oniton gerçek bir kır eviydi. Birbiri ardı sıra kapıları açıp, kim bilir hangi görevler verilmiş hizmetçilerin ödünü koparacak taş döşeli koridorlar boyunca gürültüyle yürüdüler. Kiliseden döndüklerinde kahvaltı hazır olmalıydı; çay, bahçede servis edilecekti. Bu kadar çok sayıda telaşlı ve ciddi insanın görüntüsü Margaret'ı gülümsetti, ama düşündü ki onlara ciddi olmaları için para ödeniyordu ve telaşla koşuşturarak eğleniyorlardı. Bunlar, Evie'yi evliliğin göğüne yükselten mekanizmanın küçük dişlileriydi. Kocaman kovalarla su taşıyan küçük bir erkek çocuk yolu tı-

kadı. Çocuğun zihni, kovaların büyüklüğünü kavramaktan uzaktı: "Müsaadenizle, geçeyim lütfen," demekle yetindi. Henry ona Burton'ın nerede olduğunu sordu. Ama hizmetkârlar o kadar yeniydiler ki birbirlerinin adını bilmiyorlardı. Çay odasına yerleşmiş olan orkestra üyeleri, kontratlarında yer alan şampanyayı beklerken bira içiyorlardı. Mutfaktan çığlıklarla karışık keskin kokular geliyordu. Margaret orada ne olup bittiğini biliyordu; çünkü Wickham Place'te de aynısı olmuştu. Düğün yemeklerinden biri taşmıştı, aşçı kokuyu bastırmak için etrafa sedir talaşı serpiyordu. Sonunda kâhyayla karşılaştılar. Henry anahtarları ona verdi ve Margaret'ı elinden tutarak mahzene inen merdivenlere götürdü. İki kapıdan geçtiler. Bütün şarabını çamaşır dolabının dibinde koruyan Margaret, gördüklerinden şaşkına döndü. "Asla sonuna ulaşamayacağız!" diye haykırdı ve aniden kardeş kesilen iki erkek birbirlerine bakıp gülümsedi. Margaret yine hareket halindeki otomobilden atlamış gibi hissetti kendini.

Oniton'u özümsemek, kuşkusuz, kolay olmayacaktı. Böyle bir eve uyum sağlamak, yine de kendisi olarak kalmak az buz bir iş değildi. Kendisi için olduğu kadar Henry için de kendisi olarak kalmalıydı; çünkü erkeğinin gölgesinde kalan bir kadın kocasını alçaltır. Salt dürüstlük hatırına da uyum sağlamalıydı; çünkü bir erkekle evlenip onun huzurunu kaçırmaya hiç hakkı yoktu. Onun tek müttefiki, *Ev*'in gücüydü. Wickham Place'in kaybı, sahipliğinden daha çok şey öğretmişti ona. Howards End, dersi tekrarlamıştı. Karar vermişti: Bu tepeler arasında yeni kutsallıklar yaratacaktı.

Margaret, şarap mahzeninden çıkınca giyindi; sonra düğün –yapılan hazırlıklara kıyasla önemsiz bir iş– başladı. Her şey saat gibi tıkır tıkır çalıştı. Birden bire ortaya çıkan Mr. Cahill, gelinini kilise kapısında bekliyordu. Ne yüzük yere düşürüldü ne yanlış cevap veren oldu ne kimse gelinin eteğine bastı ne de gözyaşı döküldü. Papaz birkaç dakikada

görevini yerine getirdi, imzalar atıldı ve mezarlıktaki tehlikeli dönemeci tartışarak, herkes, yeniden arabalara doluştu. Margaret, onların gerçekte evlenmemiş olduklarına kanaat getirdi. Bütün bu süre zarfında Normandiya kilisesinin yapacak başka işleri vardı.

Evde imzalanacak başka belgeler ve yapılacak bir kahvaltı vardı; öğleden sonra başka davetliler ortaya çıktı. Pek çok insan daveti geri çevirmişti, neticede, büyük bir kalabalık yoktu; Margaret'ın evliliği çok daha kalabalık olacaktı. Margaret, tabakları ve halının desenini aklının bir köşesine kaydetti; böylece görünüşte, Henry'ye uygun olanı vermiş olacaktı, ama içten içe bu Pazar duası ve tilki avı karışımından daha iyi bir şeyler umuyordu. Ah, birisi heyecandan altüst olsaydı! Ama bu düğün çok güzel geçmişti; Lady Edser'e göre "tam bir Raca düğünü" gibiydi; Margaret da tam olarak aynı fikirdeydi.

Böylece heder edilmiş gün yavaş yavaş ilerledi; gelinle güvey, ağız dolusu kahkahalar atarak arabalarını sürüp uzaklaştı ve güneş bir kez daha Galler ülkesinin dağlarının gerisinde battı. İtiraf ettiğinden daha fazla yorgun olan Henry, şatonun çayırında Margaret'ın yanına geldi ve alışılmadık yumuşak bir ses tonuyla çok memnun olduğunu söyledi. Her şey yolunda gitmişti. Bu sözde bir övgü bulunduğunu hisseden Margaret'ın yüzü kızardı; Henry'nin idaresi zor arkadaşları konusunda pek tabii ki elinden geleni yapmış, erkeklere özel bir önem vermişti. Bu akşam Oniton'dan ayrılıyorlardı; sadece Warringtonlar ve sessiz kız geceyi burada geçireceklerdi, diğerleri valizlerini kapatmak üzere evin yolunu tutmuşlardı bile. Margaret, "Ben de her şeyin yolunda gittiğini düşünüyorum," diye onayladı. "Arabadan aşağı atlamak zorunda kaldığımda, şansım varmış ki sol kolumun üzerine düştüm. Bundan dolayı çok memnunum, sevgili Henry. Umarım bizim düğünümüzde konuklar bu kon-

forun yarısını bulurlar. Hepiniz şunu unutmamalısınız ki bizim aramızda teyzemden başka pratik hiç kimse yok, o da büyük çaplı eğlencelere alışkın değil."

Henry, "Biliyorum," dedi ciddi bir tavırla. "Bu şartlar altında, her şeyi Harrods'ın veya Whitley'in ellerine bırakmak, hatta bir otele gitmek en iyisi olacaktır."

"Bir otele gitmeyi mi arzuluyorsun?"

"Evet, çünkü... Neyse, sana karışmamalıyım. Şüphesiz eski evinden gelin çıkmak istersin."

"Benim eski evim yıkılıyor, Henry. Bütün istediğim bir yenisi. Nefis bir gece, değil mi?"

"Alexandrina fena değildir..."

Daha çok bacalardan çıkan ve güneşin ışığa boğduğu yamaçları yol yol gri şeritlere bölen ince duman sütunlarına dalmış vaziyette "Alexandrina..." diye tekrarladı Margaret.

"Orası Curzon Street'in sonunda."

"Öyle mi? Curzon Street'in sonunda evlenelim."

Sonra, Margaret göğün altın sarısı anaforunu seyretmek üzere Batı'ya döndü. Nehrin tam tepeyi döndüğü yerde güneş onu yakalıyordu. Peri ülkesi, dönemecin yukarısında uzanıyor olmalıydı ve onun değerli sıvısı, Charles'ın banyo kabinini geçerek onlara doğru akıyordu. Margaret o kadar uzun süre gözlerini dikip baktı ki gözleri kamaştı ve eve doğru giderken evden çıkmakta olan birkaç kişinin yüzlerini seçemedi. Bir oda hizmetçisi grubun önüne düşmüştü.

"Kim bu insanlar?" diye sordu Margaret.

"Ziyaretçiler!" diye haykırdı Henry. "Ziyaretçiler için çok geç bir saat."

"Belki düğün hediyelerini görmek isteyen kasabalılardır."

"Ben, evime, kasabalılar için gelmedim."

"Öyleyse sen yıkıntılar arasına saklan, elimden gelirse onları durdurayım."

Henry, Margaret'a teşekkür etti.

Margaret, dudaklarına cana yakın bir gülücük kondurarak ziyaretçilere doğru ilerledi. Bu zamansız misafirlerin vekâleten bir nezaketle yetinmek zorunda olduklarını varsayıyordu; zira Evie'yle Charles gitmişlerdi, Henry yorgundu, diğerleriyse odalarına çekilmişti. Ev sahibesi havaları takındı, ama çok sürmedi bu. Çünkü ziyaretçilerden biri Helen'dı, en eski giysileri ve çocukluğundan beri kendisini çok korkutan o gergin ve zalim heyecan içindeki Helen.

"Ne var?" diye uzaktan haykırdı. "Bir şey mi oldu? Tibby mi hasta?"

Helen, geride kalmış olan iki arkadaşıyla konuştu. Sonra öfkeyle ileri atıldı.

"Açlıktan ölüyorlar!" diye bağırdı. "Onları açlıktan ölürlerken buldum."

"Kim? Neden buraya geldin?"

"Bastlar."

"Ah, Helen!" diye inledi Margaret. "Bu defa ne yaptın?"

"Mr. Bast'ı işten çıkarmışlar. Banka, onu kapının önüne koymuş. Evet, hapı yutmuş durumda. Biz üst sınıflar onu mahvettik, sanırım hayat kavgası diyeceksin. Açlıktan ölüyor. Karısı hasta. Açlıktan ölüyor. Trende bayıldı."

"Helen, deli misin?

"Belki. Evet. Hoşuna gidecekse, deliyim. Ama onları getirdim. Haksızlığa daha fazla katlanmayacağım. Bu lüksün, bu güzel lafların, sözüm ona kişisellikten uzak güçlerin, bizi böyle adamsendeci yapan Tanrı hakkındaki boş lafların altında yatan sefaleti gözler önüne sereceğim."

"Açlıktan ölen iki kişiyi gerçekten ta Londra'dan Shropshire'a mı getirdin, Helen?"

Helen durakladı. Bunu düşünmemişti, taşkınlığına son verdi. "Trende bir yemekli vagon vardı," dedi.

"Saçmalama. Onların açlıktan öldüğü falan yok, bunu sen de biliyorsun. Şimdi baştan başla. Böyle teatral saçmalıklara

dayanamam. Nasıl cüret edersin! Evet, nasıl cüret edersin!" diye tekrarladı giderek öfkesi artan Margaret, "Evie'nin düğününü böyle kalpsiz bir şekilde basmaya? Aman Tanrım! Ama senin sapkın bir yardımseverlik kavramın var. Bak –evi işaret etti– hizmetçiler, herkes pencerelere üşüşmüş. Bayağı bir skandal çıktığını düşünüyorlar, açıklama yapmam gerekecek: 'Yok bir şey; bağıran benim kız kardeşim; durduk yere bizim iki beleşçiyi yanında getirmiş de.'"

"Şu 'beleşçi' sözünü geri al, lütfen," dedi Helen kaygı verecek denli sakin bir tavırla.

Bütün kızgınlığına karşın gerçek bir tartışma istemeyen Margaret, "Pekâlâ," dedi. "Ben de onlar için üzülüyorum, ama neden onları buraya getirdiğini hiç anlamıyorum, hatta senin burada ne aradığını da."

"Mr. Wilcox'u görmek bizim son şansımız."

Margaret, bunun üzerine eve doğru yürümeye başladı. Henry'yi üzmemeye kararlıydı.

"Mr. Wilcox İskoçya'ya gidiyor. Bunu biliyorum. Onu görmekte ısrar ediyorum."

"Evet, yarın gidiyor."

"Bunun son şansımız olduğunu biliyordum."

Margaret sesini kontrol etmeye çalışarak, "Nasılsınız, Mr. Bast?" diye sordu. "Bu çok tuhaf bir hareket tarzı. Sizin bu konudaki düşünceniz nedir?"

"Mrs. Bast da var," diye hatırlattı Helen.

Margaret, Jacky'nin de elini sıktı. Kocası gibi o da utangaçtı, dahası hastaydı ve en önemlisi de, öyle aptaldı ki ne olup bitiğini kavrayamıyordu. Bütün bildiği, bir kadının fırtına gibi ortaya çıktığı, kirayı ödeyip eşyaları rehinden kurtardığı, bir akşam yemeği ve kahvaltı ısmarlayıp, sonra da sabahleyin Paddington'da buluşmalarını emrettiğiydi. Leonard hafifçe itiraz etmiş ve sabah olduğunda gitmemeleri gerektiğini söylemişti. Ama yarı ipnotize olmuş durumdaki Jacky ita-

at etmişti. Kadın gelmelerini söylemişti, gitmek zorundaydılar; böylece yatak-oturma odaları Paddington'a, Paddington da sarsılan, ısınan, soğuyan, gözden tamamen kaybolan ve pahalı koku sağanakları içinde yeniden ortaya çıkan bir vagona dönüşmüştü. "Bayıldınız," demişti kadın endişeli bir sesle. "Belki temiz hava size iyi gelir." Belki de iyi geldi; çünkü bütün bu çiçekler arasında kendini daha iyi hissediyordu.

Leonard, "Kesinlikle kimseyi rahatsız etmek gibi bir düşüncem yoktu," diye başladı Margaret'ın sorusuna karşılık olarak. "Ama geçmişte beni Porphyrion konusunda uyarmak hususunda o kadar nazik davrandınız ki acaba şimdi... acaba diyorum..."

"Acaba, Mr. Wilcox onu yeniden Porphyrion'da işe sokabilir mi?" diye tamamladı Helen. "Yıldızlı bir gecede Chelsea Rıhtımı'nda kotardığımız enfes işi hatırlasana, Meg."

Margaret başını salladı ve Mr. Bast'a döndü.

"Anlamıyorum. Porphyrion'dan, biz orasının kötü bir şirket olduğunu söylediğimiz için ayrıldınız, öyle mi?"

"Evet, öyle."

"Ve bir bankada işe girdiniz."

"Sana bunların hepsini anlatmıştım," dedi Helen, "ve aradan bir ay geçmişti ki banka personel azaltmaya gitti; şimdi Mr. Bast beş parasız; bundan da doğrudan doğruya biz ve bize bilgi veren kişi sorumlu."

"Bütün bunlardan nefret ediyorum," diye homurdandı Leonard.

"Umarım, ediyorsunuzdur, Mr. Bast. Ama lafı eveleyip gevelemenin faydası yok. Buraya gelmekle hiç iyi etmediniz. Eğer Mr. Wilcox'un karşısına çıkıp ondan hesap sormak niyetindeyseniz, şunu çok iyi bilin ki büyük bir hata yapmış olursunuz."

"Onları ben getirdim. Hepsini ben yaptım," diye bağırdı Helen.

"Size sadece derhal gitmenizi tavsiye edebilirim. Kız kardeşim sizi yanlış bir yola sokmuş, bunu açıkça dile getirmek hayırlı olur. Londra'ya dönmek için vakit geç, ama Oniton'da Mrs. Bast'ın dinlenebileceği bir otel bulursunuz ve umarım orada benim konuğum olursunuz."

"Benim istediğim bu değil, Miss Schlegel," dedi Leonard. "Çok naziksiniz, yanlış bir yol tuttuğumuz da açık, ama beni mutsuz ediyorsunuz. Kendimi işe yaramaz biri gibi hissediyorum."

"İşini istiyor o, anlamıyor musun?" diye yorum yaptı Helen.

Leonard, "Jacky, gidelim," dedi. "Bu kadar patırtıya değmeyiz. Bize iş bulmak için, ki asla olmayacak böyle bir şey, bu hanımlara dünyanın parasını harcattık zaten. Hiçbir şey için yeterince iyi değiliz."

"Size iş bulmak isterdik," dedi Margaret pek sıcak olmayan bir tavırla. "Kız kardeşim gibi ben de isterim bunu. Şanssız bir dönemden geçiyorsunuz, hepsi bu. Otele gidip bu gece bir güzel dinlenin; bir gün bana geri ödersiniz, isterseniz tabii."

Ama Leonard uçurumun kıyısındaydı; böyle anlarda insan her şeyi açık seçik görür. "Neyden söz ettiğinizi bilmiyorsunuz," dedi. "Bundan böyle hiçbir zaman bir işim olmayacak. Zenginler bir işte başarısız olunca bir başka işi deneyebilirler. Benim için böyle bir şey söz konusu olamaz. İçinde yaşadığım bir mağaram vardı, ben oradan çıktım. Ben belirli bir maaş karşılığı, belirli bir büroda, belirli türde bir sigorta yapabilirim, hepsi bu kadar. Şiirin önemi yok, Miss Schlegel. İnsanın şu ya da bu konudaki fikri önemli değildir. Paranızın bile önemi yok, beni anlıyorsanız eğer. Demek istediğim, insan, yirmisini aştıktan sonra, bildiği tek işini kaybederse, onun için her şey bitmiş demektir. Bunun başkalarının başına geldiğini gördüm. Dostları onlara bir miktar pa-

ra verdi, ama sonunda uçurumdan aşağı yuvarlandılar. Yardım fayda etmez. Dünya bütün ağırlığıyla sizi aşağı çeker. Her zaman zenginler ve yoksullar olacaktır."

Leonard sustu. "Bir şey yemek istemez miydiniz?" diye sordu Margaret. "Ne yapacağımı bilmiyorum. Burası benim evim değil; Mr. Wilcox bir başka zaman sizi görmekten memnun olurdu, ama... dediğim gibi, ne yapacağımı bilmiyorum; bununla birlikte sizin için elimden geleni yapacağıma söz veriyorum. Helen, konuklarına bir şeyler sunsana. Bir sandviçe ne dersiniz, Mr. Bast?"

Uzun bir masaya yaklaştılar; masanın gerisinde hâlâ bir uşak ayakta dikiliyordu. Pastalar, kekler, kanepeler, çeşit çeşit sandviçler, kahve, bol, şampanya neredeyse el değmemiş duruyordu; aşırı beslenmiş konukları daha fazla yiyemezlerdi. Leonard yemeyi reddetti. Jacky bir miktar bir şeyler yiyebileceği düşüncesindeydi. Bastlar aralarında fısıldaşırken, Margaret, Helen'la iki çift laf etmek için yanlarından uzaklaştı.

"Helen," dedi, "Mr. Bast'tan hoşlanıyorum. Yardıma değdiğini kabul ediyorum, doğrudan sorumlu olduğumuzu da."

"Doğrudan değil. Mr. Wilcox dolayısıyla."

"Sana kesin olarak söyleyeyim ki bu tavrı sürdürürsen, hiçbir şey yapmam. Mantıken haklı olduğuna ve Henry hakkında bir araba iğneleyici söz söylemeye hakkın olduğuna hiç şüphe yok. Ancak, ben bunu hoş karşılamam. Bu yüzden seçimini yap."

Helen batmakta olan güneşe baktı.

"Eğer sessiz sedasız onları George Oteli'ne götüreceğine söz verirsen Henry'yle onlar hakkında konuşurum; tabii kendi tarzımla. Buraya dikkat et; ne öyle kavga dövüş olacak ne de 'adalet, adalet' diye çığlık atılacak. Adalet beni ilgilendirmiyor. Bu salt para meselesi olsaydı, biz kendimiz hallederdik. Lakin o, iş istiyor, bunu biz veremeyiz, ama Henry verebilir."

"Bu onun görevi," diye homurdandı Helen.

"Görevle de ilgilenmiyorum. Beni ilgilendiren şey, tanıdığımız çeşitli insanların kişilikleri ve nasıl her şeyi bugün olduğundan daha iyi yapabileceğimiz. Mr. Wilcox kendisinden kayırma istenmesinden nefret eder; bütün iş adamları nefret eder. Ama ben, geri çevrilme riskini göze alıp, ondan bunu isteyeceğim; çünkü her şeyin daha iyi olmasını istiyorum."

"Pekâlâ. Söz veriyorum. Bunu çok sakin karşılıyorsun."

"Öyleyse, onları George Oteli'ne götür, ben Henry'yle konuşmaya çalışacağım. Zavallı insanlar! Çok yorgun, bezgin görünüyorlar." Ayrılırlarken Margaret ilave etti: "Ama seninle henüz işim bitmiş değil, Helen. Kendine karşı çok bağışlayıcı oldun. Bununla baş edemem. Büyüdükçe kendini daha az frenler oldun. Bunun üzerinde düşün ve kendini değiştir; yoksa hiç de mutlu bir hayatımız olmayacak."

Margaret, Henry'nin yanına gitti. Neyse ki Henry oturuyordu: Bu fiziksel ayrıntılar çok önemlidir. Margaret'ı yüzünde hoş bir gülümsemeyle karşılayarak sordu, "Kasabalılar mıydı?"

Margaret yanına çökerken, "Bana asla inanmayacaksın," dedi. "Şimdi işler yolunda, ama kız kardeşimmiş gelen."

"Helen burada mı?" diye haykırdı ayağa kalkmaya hazırlanan Henry. "Ama daveti reddetmişti. Düğünlerden nefret ettiğini düşünüyordum."

"Kalkma. Düğüne gelmemiş. Onu George Oteli'ne postaladım."

Tabiatı gereği konuksever biri olan Henry itiraz etti.

"Hayır, yanında korumasına aldığı iki kişi var; onlarla kalması gerekir."

"Hepsi gelsin."

"Benim tatlı Henry'm, onları gördün mü?"

"Kestane rengi bir saç gözüme çarptı, herhalde bir kadındı."

"Kestane renkli saçı olan Helen'dı, ama gözünüze deniz yeşili ve pembe sarı bir renk de çarptı mı?"

"Ne? Halk pikniği mi bu?"

"Hayır, söz konusu olan şey, iş. Beni görmek istiyorlardı, ben de seninle daha sonra onlar hakkında konuşmak istedim."

Margaret, kendi diplomasisinden utandı. Bir Wilcox'la uğraşırken, ona istediği türde bir kadın vermek için yoldaşlığı bir kenara koymak ne kadar cazip geliyordu insana! Henry imayı derhal anladı ve "Neden daha sonra?" diye sordu. "Şimdi anlat. İçinde bulunulan an gibisi yoktur."

"Anlatayım mı?"

"Çok uzun bir hikâye değilse."

"Beş dakika almaz, ama sonu biraz tatsız, çünkü senden birine büronda iş vermeni isteyeceğim."

"Nitelikleri ne?"

"Bilmiyorum. Büro elemanı."

"Yaşı?"

"Yirmi beş, belki."

"Adı ne?"

"Bast," dedi Margaret ve Wickham Place'te karşılaşmış olduklarını hatırlatacaktı ki kendini tuttu. Pek hoş bir karşılaşma olmamıştı.

"Daha önce nerede çalışıyormuş?"

"Dempster Bank'te."

"Neden ayrılmış?" diye sordu hâlâ genç adamı hatırlamayan Mr. Wilcox.

"Personel azaltmışlar."

"Anlaşıldı, onu göreceğim."

Bu, onun gün içerisindeki zarif ve özverili davranışlarının ödülüydü. Bazı kadınların neden etkileme gücünü haklara yeğlediğini şimdi anlıyordu. Mrs. Plynlimmon, kadınlara oy hakkı savunucusu kadınları kınarken, "Nasıl oy vereceği hu-

susunda kocasını etkileyemeyen kadın kendinden utanmalıdır," demişti. Margaret o zaman irkilmişti, ama şimdi Henry'yi etkiliyordu ve her ne kadar bu küçük zaferinden dolayı memnun olsa da bunu harem metotlarıyla elde ettiğini biliyordu.

"Onu işe alırsan sevinirim," dedi, "ama nitelikli olup olmadığını bilmiyorum."

"Elimden geleni yaparım. Fakat Margaret, bir daha böyle bir şey olmasın."

"Elbette, elbette."

"Her gün senin koruman altındakilerden birini bir işe yerleştiremem. İktisadi faaliyet böyle bir şeyi kaldırmaz."

"Bunun son olacağına söz veriyorum. Onun durumu çok özel."

"Himaye altına alınanların durumu her zaman özeldir."

Margaret daha ileri gitmemeye karar verdi. Henry biraz kendinden hoşnut bir edayla ayağa kalktı ve Margaret'ın kalkmasına yardım etmek için elini uzattı. Gerçek Henry ile Margaret'ın kafasında yarattığı Henry arasında ne büyük bir uçurum vardı! Margaret, her zamanki gibi tereddüt içindeydi; kimi zaman erkekleri olduğu gibi kabul ediyor, kimi zaman kız kardeşi gibi Gerçeği arzuluyordu. Aşk ve Gerçek: Bu ikisi arasındaki savaş sonsuza kadar sürecek gibi görünüyordu. Belki de görünür dünyanın tamamı bu çatışmaya dayanıyordu; bu ikisi bir olsaydı, hayatın kendisi de tıpkı Prospero* kardeşiyle uzlaştığında ruhlar nasıl yok oldularsa, öyle havaya karışıp yok olabilirdi.

"Korumana aldığın adam bizi geç bıraktı," dedi Henry. "Fusselller yola çıkıyorlar."

Margaret genelde erkeklerin tarafını tutuyordu. Helen'la arkadaşları kurtuluş etiğini tartışadursunlar, Henry, Howards

(*) Shakespeare'in *Fırtına* adlı oyununun başkahramanı Prospero Milano Dükü iken, tacı, kardeşi Antonio tarafından hileyle elinden alınır. Kızı Miranda ile birlikte 12 yıl yaşadığı ıssız adada sihir öğrenir. Sihir gücüyle fırtınalar yaratır – ç.n.

End'i kurtardığı gibi Bastları da kurtaracaktı. Yolu yordamı savrukçaydı, ama dünya da böyle kurulmuştu; dağların, nehirlerin ve günbatımının güzelliği, acemi zanaatkarın ek yerlerini gizlemek için sürdüğü vernikten başka bir şey değildi. Oniton da tıpkı Margaret'ın kendisi gibi kusurluydu. Elma ağaçları bodur, şatosu yıkıktı. Burası Anglosaksonlarla Keltler arasındaki sınır savaşından, var olanla var olması gereken arasındaki savaştan mustaripti. Bir kez daha, batı geri çekiliyordu; bir kez daha, yıldız orduları düzen içinde doğu göğünü benek benek yapıyordu. Bu dünyada hiçbirimiz için huzur yoktu. Ama mutluluk vardı ve Margaret, tepeyi âşığının kolunda inerken, bu mutluluktan payına düşeni aldığını hissediyordu.

Büyük bir can sıkıntısıyla Mrs. Bast'ın hâlâ bahçede olduğunu gördü; kocasıyla Helen oda tutmaya giderken, yemeğini bitirsin diye onu orada bırakmışlardı. Margaret bu kadını itici buluyordu. Daha demin el sıkışırlarken, bastıramadığı bir utanç hissetmişti. Kadının Wickham Place'e geliş nedenini hatırladı ve burnuna yeniden uçurum kokuları (farkında olmadığı ölçüde rahatsız edici olan kokular) geldi. Çünkü Jacky'de kötülük eğilimi yoktu. Bir elinde bir parça kek, diğerinde boş bir şampanya bardağı, orada oturuyordu; kimseye zararı yoktu.

"Çok yorgun," diye fısıldadı Margaret.

"Başka bir şey var," dedi Henry. "Böyle olmaz. Bu durumda bahçemde kalamaz."

"Acaba..." Margaret, "sarhoş mu?" diye ilave etmekte tereddüt etti. Nişanlanmış olmaları Henry'yi daha titiz biri yapmıştı. Şimdi onaylamadığı bir durumda her türlü konuşma tehlikeliydi.

Henry kadının yanına gitti. Jacky alacakaranlıkta kurt mantarı gibi parlayan yüzünü yukarı kaldırdı.

Henry, "Madame, otelde çok daha rahat edersiniz," dedi sertçe.

Jacky, "Ama bu, Hen değil mi?" diye karşılık verdi.

"*Ne crois pas que le mari lui ressemble*," diye özür diledi Margaret, "*Il est tout à fait différent.*"*

Jacky gayet anlaşılır bir biçimde, "Henry," diye tekrarladı.

Mr. Wilcox çok rahatsız olmuştu, Margaret'a, "Korumana aldığın kişiler için seni gerçekten kutlarım," dedi.

"Hen, gitme. Beni seviyorsun, değil mi, tatlım?"

Margaret eteğini toplayarak, "Tanrım! Nasıl bir insan bu!" diye iç geçirdi.

Jacky elindeki keki salladı. "Çok sevimli bir adamsın." Uzun uzun esnedi. "Ben de seni seviyorum."

"Henry, binlerce defa özür dilerim."

"Niçin özür diliyorsun? Lütfen," dedi Henry ve o kadar sert baktı ki Margaret onun hasta olduğundan korktu. Henry, durumun gerektirdiğinden fazla utanmış görünüyordu.

"Bu kadının buraya gelmesine yol açtığım için."

"Lütfen, özür dileme."

Kadın hiç durmadan konuşuyordu.

"Neden sana 'Hen' diyor?" diye sordu Margaret bütün masumiyetiyle. "Seni tanıyor mu?"

"Evet, Hen'i tanıyorum," dedi Jacky. "Kim tanımaz ki Hen'i? Sana da tıpkı bana davrandığı gibi davranıyor. Ah, bu erkekler! Yine de onları seviyoruz."

"Şimdi memnun oldun mu?" diye sordu Henry.

Margaret korkmaya başladı. "Bütün bunların ne anlama geldiğini bilmiyorum," dedi. "Hadi, içeri girelim."

Ama Henry onun yapmacık davrandığını düşündü. Tuzağa düştüğünü düşündü. Bütün hayatının yıkıldığını gördü. "Gerçekten mi anlamıyorsun?" dedi iğneleyici bir ses tonuyla. "Ben anlıyorum. Planının başarısı için seni kutlamama izin ver."

"Bu, Helen'ın planı, benim değil."

(*) (Fr.) Sanma ki kocası da ona benziyor. O tamamen farklı biridir – ç.n.

"Bastlara gösterdiğin ilgiyi şimdi anlıyorum. Çok iyi tasarlanmış. İhtiyatlı davranman beni çok eğlendirdi, Margaret. Çok haklısın; bu gerekliydi. Ben bir erkeğim ve bir erkek gibi yaşadım. Nişanı bozmakta seni serbest bırakıyorum."

Margaret hâlâ bir şey anlamıyordu. Hayatın çirkin yüzünü teoride biliyordu, ama onu bir gerçeklik olarak kavrayamıyordu. Bunun için Jacky'nin ağzından daha çok söz işitmesi gerekiyordu; muğlâk, inkâr edilmeyen sözler.

"Öyleyse..." sözleri döküldü Margaret'ın dudaklarından ve içeri girdi. Daha fazla şey söylememek için kendini tutmuştu.

"Öyleyse?" diye sordu gitmek için holde hazırlık yapan Albay Fussell.

"Diyorduk ki... Henry'yle ben şiddetli bir tartışmaya tutuştuk; ben diyordum ki...." Albayın kürk paltosunu uşağın elinden alarak yardım etmek istedi. Albay buna karşı çıktı ve küçük bir çekişme yaşandı.

Arkalarından bir yerden, Henry, "Bırakın bunu ben yapayım," dedi.

"Çok teşekkürler. Görüyor musunuz? Beni bağışlamış."

Albay kibarca, "Bağışlayacak bir şey olduğunu sanmam," dedi.

Albay arabaya bindi. Hanımlar kısa bir süre sonra onu takip ettiler. Hizmetçiler, kurye ve bavullar, önden trenle gönderilmişti. Konuklar gevezeliklerine ara vermeden (ev sahibine tekrar tekrar teşekkürlerle, geleceğin ev sahibesine saygılarını sunma alçakgönüllülüğünü göstererek) uzaklaştılar.

Bundan sonra Margaret yeniden ağzını açtı: "Öyleyse, bu kadın bir zamanlar senin metresindi, öyle mi?"

"Senin şu nazik ifade şekline bayılıyorum," diye karşılık verdi Henry.

"Lütfen, ne zaman?"

"Neden?"

"Lütfen, ne zaman?"

"On yıl önce."

Margaret tek kelime söylemeden yürüyüp gitti. Çünkü bu trajedi onun değil, Mr. Wilcox'undu.

Yirmi Yedinci Bölüm

Helen, bazılarını hasta etmek, diğerlerini de kızdırmak için neden tam sekiz pound harcadığını merak etmeye başlamıştı. Kendisini, Mr. ve Mrs. Bast'ı, denizin karaya attığı eşya gibi geceyi geçirmek üzere Shropshire'da bir otele atan heyecan dalgalarının geri çekildiği şu anda, Helen, hangi güçlerin dalgaları harekete geçirdiğini kendi kendine soruyordu. Her halükârda, kimseye bir zarar gelmemişti. Margaret oyunu kurallarına göre oynayacaktı; Helen kız kardeşinin yöntemlerini onaylamasa da uzun vadede Bastların bundan kârlı çıkacağını biliyordu.

Helen, karısını yatağına yatırdıktan sonra oturmak için genç kızın yanına, boş salona inmiş olan Leonard'a, "Mr. Wilcox o kadar mantıksız ki," diye açıklama yaptı. "Sizi işe almanın görevi olduğunu kendisine söyleyecek olsaydık, bunu yapmayı reddederdi. İşin aslı şu ki yeterince eğitimli biri değil o. Sizi ona karşı kurmak istemiyorum, ama deneyecek olursanız, bunun böyle olduğunu görürsünüz."

"Ne yapsam size yeterince teşekkür edemem, Miss Sch-

legel." Bu şartlar altında, Leonard'ın bütün söyleyebileceği bundan ibaretti.

"Ben kişisel sorumluluğa inanırım. Siz inanmaz mısınız? Ve kişisel olan her şeye. Söylemekten nefret ediyorum –sanırım, bunu söylememeliyim– ama Wilcoxların yanlış yolda olduğu kesin. Belki de bu onların hatası değil. Belki de başlarının ortasında 'Ben' diyen o küçük şey yok; bu durumda onları suçlamak boşa zaman harcamak olur. Karabasanı andıran bir teori var, buna göre, sırf başlarının ortasında 'Ben' diyen o küçük şey eksik olduğu için gelecekte dünyanın geri kalanını idare edecek belli bir ırk oluşmaktaymış. Bunu işitmiş miydiniz?"

"Okuyacak zamanım olmadı."

"Peki, iki çeşit insan olduğunu düşündünüz mü? Doğrudan başlarının ortasıyla yaşayan bizim gibiler ve başlarının ortası olmadığı için bunu yapamayan diğerleri? Onlar, 'Ben' diyemezler. Gerçekten *değiller* ve bu yüzden de onlar üstinsan. Pierpont Morgan* ömrünce hiç 'Ben' dememiştir."

Leonard uyuşukluğunu üzerinden attı. Koruyucusu entelektüel konuşma istiyorsa, bu ona verilmeliydi. O, kendi mahvolmuş geçmişinden daha önemliydi. "Asla Nietzsche'ye kadar gitmedim," dedi. "Ama bu üstinsanların daha çok bencil diye nitelendirilebilecek insanlar olduğunu her zaman anladım."

"Hayır, yanlış," diye karşılık verdi Helen. "Hiçbir üstinsan asla 'Ben istiyorum' dememiştir, çünkü 'Ben istiyorum' ister istemez 'Ben kimim?' sorusuna ve sonuçta Merhamet ve Adalet'e götürür. Üstinsan sadece 'İstiyorum' der. Napoleon ise 'Avrupa'yı istiyorum' der; Mavi Sakal ise 'Kadın istiyorum'; Pierpont Morgan ise 'Botticelli istiyorum' der. Asla 'Ben' demez; eğer üstinsanın kafasının içine nüfuz edebilirseniz, ortasında panik ve boşluk bulursunuz."

(*) John Pierpont Morgan (1837-1913): Amerikalı ünlü banker – ç.n.

Leonard bir süre sessiz kaldı. Sonra, "Miss Schlegel, sizi ve beni, her ikimizi 'Ben' diyenlere dâhil edebilir miyiz?"

"Elbette."

"Ya kız kardeşinizi?"

"Elbette," diye tekrarladı Helen biraz sertçe. Margaret'a kızgındı, ama bunu tartışmak istemiyordu. "Bütün eli yüzü düzgün insanlar 'Ben' der."

"Ama Mr. Wilcox... belki o demez..."

"Mr. Wilcox'u da tartışmanın bir faydası olduğunu sanmıyorum."

"Şüphesiz, şüphesiz," diye onayladı Leonard. Helen ona neden sert davrandığını kendi kendine sordu. Gün içerisinde bir iki defa onu eleştiri yapmaya yüreklendirmiş, sonra birdenbire durdurmuştu. Onun küstahlaşmasından mı korkuyordu? Eğer öyleyse, yaptığı şey iğrençlikti.

Ama Leonard, onun kendisine sert davranmasının normal olduğunu düşünüyordu. Helen'ın yaptığı her şey normaldi; gücenme sebebi olamazdı. Miss Schlegeller bir aradayken, onların insan olduklarını pek hissetmemişti; fır fır dönen bir tür akıl hocasıydılar. Ama bir Miss Schlegel tek başına olduğunda farklıydı. Henüz evli olmayan Helen ile evlenmek üzere olan Margaret hiçbir durumda birbirinin yansısı değildi. Bu zengin üst dünyaya en sonunda bir ışık düşmüştü ve Leonard, buranın, kimisi kendine diğerlerinden daha dostça davranan erkek ve kadınlarla dolu olduğunu görüyordu. Onu azarlayan ve onunla mektuplaşan Helen, "onun" Miss Schlegel'i olmuş ve dün halden anlar bir coşkuyla onları buraya sürüklemişti. Margaret, kaba olmamakla birlikte, sert ve mesafeliydi. Onun, sözgelimi, yardım edeceğine ihtimal vermiyordu. Onu hiçbir zaman sevmemişti; ilk izleniminin doğru olduğunu ve onun da kendisini sevmediğini düşünmeye başlamıştı. Helen kesinlikle çok yalnızdı. Bu kadar çok veren biri olarak çok az alıyordu. Leonard, dilini tutarak ve

Mr. Wilcox hakkında bildiklerini gizleyerek onu öfkelenmekten koruduğunu keyifle düşünüyordu. Jacky'yi gidip bahçeden aldığında Jacky yaptığı keşiften ona söz etmişti. İlk şoku atlattıktan sonra bunu kendi açısından mesele yapmadı. Şimdiye kadar karısı hakkında hiç yanılsamaya kapılmamıştı; bu, hiçbir zaman saf olmamış bir aşkın yüzündeki yeni bir lekeydi, o kadar. Gelecek kendisine ideallere sahip olacak kadar zaman tanırsa, ideali, mükemmeliyeti mükemmel durumda tutmak olacaktı. Helen –ve Helen'ın hatırına Margaret– bilmemeliydi.

Helen sözü karısına getirerek keyfini kaçırdı. Yaramazca, "Mrs. Bast... o hiç 'Ben' der mi?" diye sordu, sonra da "Çok mu yorgun?" diye ekledi.

"Odasında kalması çok daha iyi," diye cevap verdi Leonard.

"Gidip ona arkadaşlık edeyim mi?"

"Hayır, teşekkürler. Şu an kimseye ihtiyacı yok onun."

"Mr. Bast, karınız, ne tür bir kadın?"

Leonard kulaklarına kadar kızardı.

"Benim tarzımı şimdiye kadar tanımış olmalısınız. Bu soru sizi gücendirdi mi?"

"Yo, hayır, Miss Schlegel, hayır."

"Çünkü dürüstlüğü severim. Evliliğiniz mutlu bir evlilikmiş gibi davranmayın. Aranızda ortak hiçbir şey olamaz."

Leonard bunu inkâr etmedi, ama utangaç bir tavırla, "Sanırım gün gibi ortada bu, ama Jacky asla kimseye zarar vermek istemez. İşler yanlış gittiğinde veya yanlış giden bir şeyleri öğrendiğimde hep onu suçlardım, ama bugün dönüp geriye baktığımda, hepsinin, daha çok benim suçum olduğunu görüyorum. Onunla evlenmem gerekmezdi, ama mademki evlendim, yanında durmalı ve onu korumalıyım," dedi.

"Evleneli ne kadar oldu?"

"Neredeyse üç yıl."

"Aileniz ne dedi bu işe?"

Onların bizimle bir işleri yok. Evlendiğimi duyduklarında bir tür aile meclisi topladılar ve bizimle selamı sabahı kestiler.

Helen, salonu arşınlamaya başladı. "Zavallı dostum, ne güç bir durum!" dedi yumuşak bir sesle. "Aile fertleriniz kimler?"

Leonard buna cevap verebilirdi. Ölmüş olan anne-babası ticaretle uğraşıyorlardı; kız kardeşleri gezgin satıcılarla evlenmişlerdi; erkek kardeşi papaz yardımcısıydı.

"Ya dedeniz-nineniz?"

Leonard, bugüne kadar kendisini hep utandırmış olan bir sırrı ona anlattı. "Hiçbir şey değillerdi," dedi, "tarım işçisi, çiftliklerde hizmetkâr falan gibi işte."

"Gerçekten mi? Peki, nerelilerdi?"

"Lincolnshire yöresinden, ama annemin babası –bu, epeyce tuhaf– buralardan bir yerdendi."

"Yani Shropshire'lıydı... Evet, bu tuhaf. Benim annemin ailesi Lancashire'lıydı. Ama erkek ve kız kardeşleriniz Mrs. Bast'a neden itiraz ediyorlar?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Bağışlayın. Bildiğiniz gibi, çocuk değilim ben. Bana her şeyi anlatabilirsiniz ve ne kadar çok anlatırsanız, size yardım etmem o kadar kolay olur. Hakkında bir şeyler mi duymuşlar?"

Leonard sustu.

"Sanırım, şimdi tahmin ettim," dedi Helen ciddi ciddi.

"Sanmıyorum, Miss Schlegel; umarım tahmin edememişsinizdir."

"Bu konularda bile dürüst olmalıyız. Tahmin ettim. Üzgünüm, çok, çok üzgünüm, ama benim için zerrece fark etmez. İkinize karşı da aynı duyguları beslemeye devam ediyorum. Bu tür şeyler için karınızı değil, erkekleri suçluyorum."

Leonard üstelemedi; değil mi ki Helen erkeğin kim olduğunu tahmin edememişti. Helen pencerenin önünde durup panjuru yukarı kaldırdı. Otel karanlık bir meydana bakıyordu. Sis çökmeye başlamıştı. Helen yeniden Leonard'a döndüğünde gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Leonard, "Üzülmeyin," dedi. "Buna katlanabilirim. Bir işim olursa –düzenli bir iş– her şey yoluna girer. Bir daha da bu kadar kötü olmaz. Kitapları eskisi gibi dert etmiyorum. Düzenli bir işle durulup oturacağımızı hayal ediyorum. İnsanın aklı duruyor."

"Nasıl, yani?"

"Öyle işte, huzura kavuşuruz."

"Hayat bu!" dedi Helen boğazında bir yumruyla. "Görülecek ve yapacak bunca güzel şey... müzik... gece yürüyüşleri varken, nasıl olur da..."

"İnsanın bir işi varken yürümek yeterince güzel," diye cevap verdi Leonard. "Bir zamanlar bir yığın çılgınlık yaptım, ama sizi uslandırmak için eve gelen icra memuru gibisi yok. İcra memuru Ruskinlerimi ve Stevensonlarımı karıştırırken, hayatın gerçeklerini sanki bütün çıplaklığıyla görür gibi oldum ve gördüğüm şey hiç de hoş değildi. Kitaplarımı sayenizde geri aldım, ama onlar benim için bir daha aynı anlamı ifade etmeyecek ve bir daha hiç, geceleri ormanda yürümenin harika bir şey olduğunu düşünmeyeceğim."

"Neden olmasın?" diye sordu Helen pencereyi ardına kadar açarak.

"Çünkü görüyorum ki insanın parası olmalı."

"Yanılıyorsunuz."

"Keşke yanılıyor olsam, ama papaz –onun kendi parası vardır ya da ona para verirler–, şair ya da müzisyen –yine aynı şey–, aylak işçi –onun da bir farkı yoktur–. Aylak işçi sonunda düşkünlerevine gider; ona başka insanların parasından ödeme yaparlar. Miss Schlegel, gerçek olan şey paradır; geriye kalan her şey bir rüyadır."

"Yine yanılıyorsunuz. Ölüm'ü unuttunuz."

Leonard anlayamadı.

"Sonsuza kadar yaşasaydık, söylediğiniz şey doğru olurdu. Ama ölmek zorundayız, çok geçmeden hayattan ayrılmak zorundayız. Eğer sonsuza kadar yaşasaydık, gerçek şey, Adaletsizlik ve açgözlülük olurdu. Hayat sonlu olduğundan, başka şeylere tutunmamız gerekiyor, çünkü ölüm yolumuzu bekliyor. Ölüm'ü seviyorum, ama hastalıklı bir şekilde değil, çünkü Ölüm açıklar. Bana Para'nın boşluğunu gösterir. Ölüm'le Para ebedî düşmandırlar; Ölüm'le Hayat değil. Ölüm'ün ötesinde ne bulunduğunu dert etmeyin, Mr. Bast, ama emin olun, orada şair, müzisyen ve aylak işçi, 'Ben, benim' demesini asla öğrenmemiş adamdan daha mutlu olacaktır."

"Acaba?"

"Hepimiz sisler içindeyiz, biliyorum, ama size ancak bu noktaya kadar yardım edebilirim. Wilcoxlar gibi insanlar sise herkesten fazla dalmıştır. Aklı başında, sağlıklı İngilizler! Bunlar imparatorluklar inşa ederler ve bütün dünyayı sağduyu dedikleri aynı seviyeye indirirler. Ama onlara Ölüm'den söz ederseniz gücenirler, çünkü Ölüm gerçek imparatordur ve onlara karşı ebediyen çığlıklar atar."

"Ben de Ölüm'den herkes kadar korkarım."

"Ama Ölüm fikrinden değil."

"Peki, ne farkı var?"

Helen öncekinden de ciddi bir tavırla, "Sonsuz farkı var," dedi.

Leonard, genç kıza anlamayan gözlerle baktı ve sisin bir kefen gibi sardığı gecede önemli şeylerin cereyan etmekte olduğu duygusuna kapıldı. Ama bunları algılayamayacak kadar küçük şeylerle doluydu yüreği. Kaybolan şemsiye nasıl Queen's Hall'deki konseri berbat etmişse, kaybettiği konumu da, bugün, daha ilahi şeyleri karanlığa gömüyordu.

Ölüm, Hayat ve Materyalizm güzel sözlerdi, ama Mr. Wilcox onu bir memur olarak işe alacak mıydı? Ne denirse densin, o kendi ahlak anlayışıyla, bu âlemin kralıydı ve başı bulutların üzerindeydi.

"Ben aptalın teki olmalıyım," dedi özür dilercesine.

Bu arada paradoks Helen'ın gözünde giderek açıklığa kavuşuyordu. "Ölüm insanı yok eder; Ölüm fikri onu kurtarır." Sıradan zihinleri durduran tabutların ve iskeletlerin gerisinde o kadar büyük bir şey yatmaktadır ki bizim büyük kabul ettiğimiz her şeye cevap verir. Görmüş geçirmiş insanlar bir gün girecekleri ölüler mahzeninden irkilirler, ama Aşk daha uzağı görür. Çünkü Ölüm düşmanıdır, ama ona denk bir düşman; asırlar süren mücadelelerinden Aşk güçlenerek çıkmış ve görüşü keskinleşmiştir; öyle ki artık ona karşı durabilecek kimse bulunmamaktadır.

"Bu yüzden asla pes etmeyin," diye devam etti genç kız ve Görünmez olanın Görünür olanı suçladığı yolundaki muğlâk ama ikna edici savını tekrar tekrar ifade etti. Leonard'ı bu dünyaya bağlayan halatı kesmeye çalışırken, genç kızın heyecanı artıyordu. Ama bu halat acı tecrübelerden örülmüş olduğundan, ona direniyordu. Tam o sırada, bir garson kız içeri girdi ve Margaret'ın mektubunu verdi Helen'a. Mektubun içinde Leonard'a hitaben yazılmış bir not vardı. Nehrin mırıltısını dinleyerek mektubu ve notu okudular.

Yirmi Sekizinci Bölüm

Margaret saatlerce hiçbir şey yapmadan oturdu, sonra kendini topladı ve birkaç mektup yazdı. Henry'yle konuşamayacak kadar kırılmıştı; ona acıyabilir, hatta onunla evlenmeye karar verebilirdi, ama duyguları henüz söze dökülemeyecek kadar derindeydi. Yüzeyde, Henry'nin alçalmış olduğu duygusu çok güçlüydü. Sesini veya bakışını kontrol edemeyebilirdi; kendini zorlayarak yazdığı nazik kelimeler sanki başka birinin kaleminden dökülüyor gibiydi.

"Azizim," diye başladı yazmaya, "Bu, bizi birbirimizden ayırmamalı. Bu konuda ya her şey yapılmalı ya da hiçbir şey. Benim tercihim hiçbir şey yapılmamasından yana. İlk karşılaşmamızdan bu yana hayli zaman geçti; bu olay o zaman olsaydı, yine aynı şeyleri yazardım, sanıyorum. Anlıyorum."

Ama "Anlıyorum"un üzerini çizdi; kulağa uygunsuz geliyordu. Henry anlaşılmaya katlanamazdı. Ayrıca, "Bu konuda ya her şey ya da hiçbir şey"i de çizdi. Henry durumun bu kadar net kavranmasına alınabilirdi. Yorum yapmamalıydı; yorum kadınsı değildir.

"Az çok yürüyeceğine inanıyorum," diye düşündü.

Sonra, Henry'nin alçalmış olduğu duygusu Margaret'ı boğar gibi oldu. Henry bunca sıkıntıya değer miydi? Kendini bu tür bir kadına kaptırmasının hiçbir önemi yok muydu? Yo, çok önemliydi, evet, çok önemliydi ve onun karısı olamazdı. Onun böyle ayartılmasını Margaret kendi diline çevirmeye çalıştı, allak bullak oldu. Erkekler ayartılma konusunda farklı olmalıydılar. Arkadaşlığa olan inancı kırıldı ve hayatı, Great Western vagonunun erkekleri ve kadınları dışarıdaki taze havayla temastan koruyan pencerelerinden görüldüğü gibi görmeye başladı. Cinsiyetler, her biri kendi ahlak kodlarına sahip ve aralarındaki aşk, Tabiatın dünya dönsün diye uydurduğu bir tertipten ibaret olan gerçek ırklar mıydı? İnsan ilişkileri, nezih görüntüsü kazınınca bu aldatmacaya mı indirgeniyordu? Onun kanaati, bunun böyle olmadığı yolundaydı. O biliyordu ki Tabiatın tertibinden bize ölümsüzlük kazandıran bir büyü inşa etmiştik. Cinsel cazibeden çok daha gizemlidir ona kattığımız sevgi; bizimle çiftlik avlusu arasındaki uçurum, çiftlik avlusuyla onu besleyen atıklar arasındaki uçurumdan çok daha geniştir. Teoloji'nin düşünmeye cesaret edemeyeceği bir sona doğru, Bilim'in ölçemediği bir şekilde evrimleşiyoruz. "İnsanlar bir mücevher üretti," diyecek tanrılar ve bunu söylemekle bize ölümsüzlük verecekler. Margaret bütün bunları biliyordu, ama şimdilik onu hissedemiyordu ve Evie'yle Mr. Cahill'in evliliğini bir alıklar karnavalına dönüştürmüştü. Kendi evliliğine gelince... Bunu düşününce çok mutsuz oldu; yazdığı mektubu yırttı ve yeni bir mektup yazdı:

SEVGİLİ MR. BAST,

"Söz verdiğim gibi Mr. Wilcox'a sizden bahsettim; sizin için boş bir yeri olmadığını söylemekten büyük üzüntü duyuyorum.

Saygılarımla,

M.J. SCHLEGEL

Bu notu Helen'a yazdığı bir mektubun içine koydu; pek tabii bu mektuba daha fazla özen gösterebilirdi, ama başı ağrıyordu, kelimeleri seçecek hali yoktu.

SEVGİLİ HELEN,
Bu notu ona ver. Bastlar iyi insanlar değil. Henry kadını bahçede sarhoş buldu. Sana burada bir oda hazırlatıyorum, bu mektubu alır almaz lütfen buraya gelir misin? Bastlar zahmete girmemizi gerektirecek tipte insanlar değiller. Sabahleyin ben otele gider, gerekeni yaparım.

M.

Bu cümleleri yazarken, Margaret, kendini çok iş bilir biri gibi hissetti. Bastlar için daha sonra bir şeyler ayarlanabilirdi, ama şu an için ses çıkarmamalıydılar. Helen'la kadın arasında geçmesi muhtemel bir konuşmanın savuşturulabileceğini umuyordu. Bir hizmetçinin gelmesi için zili çaldı, ama gelen giden olmadı; Mr. Wilcox ve Warringtonlar yatmış, mutfak ise cümbüşe dalmıştı. Bu yüzden, George Oteli'ne Margaret bizzat gitti. Otele girmedi; çünkü çıkacak bir tartışma tehlikeli sonuçlar doğurabilirdi. Mektubun çok önemli olduğunu söyleyerek, onu bir kat görevlisine verdi. Karanlık meydanı gerisingeri geçerken kahve salonunun penceresindeki Helen'la Mr. Bast'ı fark ettiğinde, geç kalmış olmaktan korktu. Görevi henüz sona ermemişti; daha, Henry'ye, ne yapmış olduğunu anlatacaktı.

Bu kolay oldu, çünkü Henry'yi holde gördü. Duvara asılı tabloların gece rüzgârı yüzünden çıkardığı gürültüden rahatsız olmuştu.

"Kim o?" diye seslendi Henry, ev sahibi sıfatıyla.

Margaret içeri girdi ve Henry'nin yanından geçti.

"Helen'dan, gelip burada uyumasını istedim," dedi, "Bu onun için daha iyi olur; bu yüzden ön kapıyı kilitleme."

"Birinin eve girdiğini sandım," dedi Henry.

"Bu arada, adama onun için bir şey yapamayacağımızı söyledim. Daha sonra ne olur, bilemem, ama şimdi Bastların gitmesi gerektiği açık."

"Kız kardeşinin en sonunda burada yatmaya karar verdiğini mi, söylüyorsun?"

"Muhtemelen."

"Senin odana mı çıkaracaklar onu?"

"Doğal olarak, ona söyleyecek bir şeyim yok; ben yatmaya gidiyorum. Hizmetçilere söyler misin? Birisi Helen'ın bavulunu almaya gidebilir mi?"

Henry, hizmetçileri çağırmak için küçük bir gongu hafifçe tıkırdattı.

"Onların işitmesini istiyorsan daha fazla gürültü yapmalısın."

Henry bir kapıyı açtı; koridor kahkaha sesleriyle çınlıyordu.

"Çok bağırıyorlar," dedi; büyük adımlarla o tarafa doğru yürüdü. Margaret yukarı çıktı; Henry'yle karşılaştıklarına memnun olması mı yoksa üzülmesi mi gerektiğini bilmiyordu. Hiçbir şey olmamış gibi davranmışlardı, ama genç kızın yüreğinin derinlerindeki bir içgüdü bunun yanlış olduğunu söylüyordu. Henry'nin kendi iyiliği için bir açıklama gerekiyordu.

Bununla birlikte, bir açıklama ona ne anlatacaktı ki? Bir tarih, bir yer, hayalde canlandırılması hiç de zor olmayan birkaç ayrıntı. İlk şoku atlattıktan sonra, genç kız, şimdi Henry'nin hayatında Mrs. Bast diye birinin varlığını tahmin için her türlü nedenin bulunduğunu görüyordu. Uzun zamandan beri Henry'nin ruhunu okuyordu; entelektüel kafa karışıklığını, kişisel etkilere karşı duyarsızlığını, güçlü ama gizli tutkularını. Görünür yaşamı ruhsal hayatına denk geliyor diye onu reddetmeli miydi? Belki. Bu aşağılama kendisine yapılmış olsaydı, belki. Ama bu, geçmişte kalmış bir

şeydi. Duygularına karşı mücadele ediyordu. Mrs. Wilcox'a karşı yapılan hatanın ancak onu ilgilendireceğini söylüyordu kendi kendine. Ama o, soğuk bir teorisyen değildi. Soyunurken, öfkesi, ölü kadına saygısı, rezalet çıkarma arzusu, hepsi zayıfladı. Henry nasıl istiyorsa öyle olsundu; çünkü onu sevmişti ve bir gün, onu daha iyi bir insan yapmak için aşkından yararlanabilirdi.

Bu badire boyunca, genç kızın bütün hareketlerinin temelinde yatan şey, merhamet olmuştu. Merhamet, genelleme yapmak caizse, kadının özünü oluşturur. Biz erkeklerse, en iyi niteliklerimizi dostluğa borçluyuzdur ve ne kadar sevgi dolu olsa da dostluğumuz, buna değmediğimizi göstermeyi göze alamayız, yoksa sessizce terk ediliriz. Ama değmeme hali kadını kamçılar. İyi olsun, kötü olsun benliğini gün ışığına çıkarır.

Sorunun özü buradaydı. Henry bağışlanmalıydı, aşk onu daha iyi bir insan yapacaktı; başkaca bir şeyin önemi yoktu. Mrs. Wilcox, bu huzursuz, ama iyiliksever hayalet kendine yapılan haksızlıkla baş başa bırakılmalıydı. Margaret için şimdi her şey yerli yerine oturmuştu; şimdi artık o da, hayatları boyunca tökezleyen erkeklere merhamet gösterebilirdi. Kocasının bu yanlış adımından Mrs. Wilcox'un haberi olmuş muydu? İlginç bir soru, ama aşkla Henry'ye bağlanan ve bütün gece Galler ülkesinden aşağı akan nehrin mırıltıları kulağına bir ninni gibi gelen Margaret uykuya daldı. Kendini gelecekteki eviyle uyum içinde hissetti, onu yansıtıyor ve onun tarafından yansıtılıyordu ve sabah sisine galip gelen Oniton Şatosu'nu görmek için ikinci defa uyandı.

Yirmi Dokuzuncu Bölüm

"Henry'm..." oldu ilk sözü Margaret'ın.

Henry kahvaltısını bitirmiş, *Times*'ı okumaya başlıyordu. Yengesi bavullarını hazırlamaya gitmişti. Margaret, Henry'nin yanına diz çöktü. Gazeteyi elinden çekip alırken, gazetenin her zamankinden daha ağır ve kalın olduğunu hissetti. Yüzünü gazetenin yerine koyup gözlerini yukarı kaldırdı.

"Henry'm, bana bak. Yo, gözlerini benden kaçırmana izin vermeyeceğim. Yüzüme bak. Tamam. İşte, bu kadar."

Henry, "Dün akşamdan mı konuşmak istiyorsun?" dedi boğuk bir sesle. "Nişanı atmakta serbest bıraktım seni. Mazeret uydurabilirdim, ama yapmayacağım. Binlerce defa hayır. Berbat bir adamım ben. Konuyu burada kapatalım."

Eski kalesinden kovulan Mr. Wilcox, yenisini inşa ediyordu. Genç kıza artık saygın görünme umudu kalmadığından, renkli bir geçmişe sığınıyordu. Gerçek bir pişmanlık değildi bu.

"Nasıl istiyorsan. Bu konu bizi rahatsız etmeyecek; ben ne dediğimi biliyorum; hiç fark etmez."

"Fark etmez mi?" diye sordu Henry. "Düşündüğün adam olmadığımı öğreniyorsun ve yine de fark etmiyor, öyle mi?" Miss Schlegel'in bu davranışı canını sıkmıştı. Onun darbenin etkisiyle perişan olmasını, hatta öfkelenmesini yeğlerdi. Yüreğindeki günah dalgası, bir ters akıntı gibi, Margaret'ın tepeden tırnağa bir kadın olmadığı duygusuyla çarpışıyordu. Genç kız, gözünü kırpmadan bakıyordu; bu gözler sadece erkeklere uygun kitaplar okumuştu. Henry'nin bir rezaletten korkmasına ve Margaret'ın bir rezalet çıkarmamaya kesin kararlı olmasına rağmen, yine de rezalet çıktı. Bu kaçınılmazdı.

Henry, "Ben sana layık değilim," diye başladı. "Layık olsaydım, seni nişanı atmakta serbest bırakmazdım. Ne dediğimi biliyorum. Böyle şeylerin konuşulmasına dayanamıyorum. Burada bıraksak iyi ederiz."

Margaret, Henry'nin elini öptü. Henry birden ondan uzaklaşıp ayağa fırlarken devam etti: "O korunaklı hayatın, incelikli arayışların, dostların ve kitaplarınla sen, sen ve kız kardeşin ve sizin gibi kadınlar; bir erkeğin üzerine çullanan günah eğilimini nasıl tahmin edebiliyorsunuz?"

"Bu bizim için zor," dedi Margaret, "ama evlenilmeye layıksak, tahmin ediyoruz."

"Nezih bir toplumla ve ailesiyle bütün bağları kopmuş vaziyette denizaşırı ülkelerde yaşayan binlerce gencin başına ne geldiğini sanıyorsun? Bir başına. Yakınında kimseler olmadan. Ben bunları acı tecrübelerle öğrendim ve sen kalkmış 'fark etmez' diyorsun."

"Benim için fark etmez."

Henry acı bir kahkaha attı. Margaret büfeye gidip kendine bir kahvaltı tabağı aldı. Sona kalmış olduğundan, odayı ısıtan ispirto ocağını söndürmek ona kalmıştı. Margaret sevecen, ama ciddiydi. Henry erkek ruhuyla kadın ruhu arasındaki uçuruma işaret ederken, onun, kendi ruhuna ilişkin iti-

raflarda bulunmadığını biliyor ve bu konuda söylediklerini dinlemek istemiyordu.

"Helen geldi mi?" diye sordu Margaret.

Henry, hayır anlamında başını salladı.

"Ama bu hiç iyi olmamış, hem de hiç! Onun Mrs. Bast ile dedikodu yapmasını istemeyiz."

Henry, içgüdüsel bir şekilde, "Aman Tanrım, istemeyiz elbette," diye bağırdı ansızın. Ama yeniden konuşmaya başlayıp "Bırak dedikodu yapsınlar," dedi, "benim için bu iş bitti. Bu arada, teşekkürümün pek değeri olmasa da, cömertliğin için teşekkür ederim."

"Bana bir mesaj falan göndermedi mi?"

"Benim haberim olmadı."

"Zili çalar mısın, lütfen?"

"Ne için?"

"Sormak için, tabii."

Henry teatral bir tavırla salınarak zile doğru yürüyüp zili çaldı. Margaret biraz kahve doldurdu kendine. Baş uşak gelip, işittiğine göre, Miss Schlegel'in geceyi George Oteli'nde geçirmiş olduğunu haber verdi. George Oteli'ne gitsin miydi?

Margaret, "Kendim giderim, teşekkürler," diyerek uşağı başından savdı.

"Bir işe yaramaz," dedi Henry. "Böyle şeyler sızar; bir söylenti, yayılmaya başlamasın, onu bir daha durduramazsın. Başka erkeklere ilişkin vakalar biliyorum –bir zamanlar onları küçümser ve farklı olduğumu düşünürdüm– asla baştan çıkmayacaktım. Ah, Margaret..." Gelip genç kızın yanına oturdu. Konuştukça heyecanı artıyordu ve Margaret onu dinlemeye dayanamıyordu. "Biz erkekler, hepimiz, ömrümüzde hiç değilse bir defa felakete uğrarız. İnanır mısın? Öyle anlar vardır ki en kuvvetli insan... 'Ayakta sağlam durduğunu sanan, dikkat etsin, düşmesin!'* Doğru bu, de-

(*) Yuhanna İncili. "Pavlus'tan Korintlilere Birinci Mektup", 10.12 – ç.n

ğil mi? Her şeyi bilseydin, beni affederdin. Olumlu etkilerden... hatta İngiltere'den uzaktaydım. Çok, çok yalnızdım ve bir kadın sesi arzuluyordum. Bu kadarı yeter. Beni affedebilmen için fazla bile anlattım."

"Evet, bu kadarı yeter, dostum."

"Ben orada –sesini alçalttı– ben orada cehennemi tanıdım."

Margaret bu iddiayı ciddiyetle tarttı. Cehennemi tanımış mıydı? Pişmanlıkla kıvranıyor muydu, yoksa sadece, "O iş geride kaldı. Yeniden saygın hayatıma döndüm" mü diyordu? Onu doğru okuduysa, bu ikincisi olmalıydı. Cehennemi tanıdığını söyleyen biri erkekliğiyle övünmez. Alçakgönüllülük gösterip onu gizler, tabii hâlâ bir şeyler kaldıysa. Sadece masallarda günahkâr tövbe eder, ama daha korkunç bir şey yapmak, saf kızı dayanılmaz gücüyle fethetmek için. Henry ancak rüyasında müthişti. Hata yapan ortalama bir İngiliz'di o. Bu işteki tek hatası (Mrs. Wilcox'a sadakatsizlik etmiş olması) hiç aklına gelmiyor gibiydi. Margaret, Mrs. Wilcox'un ismini anmak arzusuyla yanıp tutuşuyordu.

Margaret, böylece azar azar bütün hikâyeyi öğrendi. Basit bir hikâyeydi. Zaman on yıl öncesi, yer Kıbrıs'ta bir garnizondu. Henry arada bir Margaret'a kendisini affedip affedemeyeceğini soruyor, genç kız da "Seni zaten affettim, Henry" diye cevap veriyordu. Kelimeleri dikkatle seçerek Henry'nin paniğe kapılmasını engelliyordu. Henry, kalesini yeniden inşa edip ruhunu bütün dünyadan saklayıncaya kadar, rolünü maharetle oynamaya devam etti. Baş uşak masayı toplamaya geldiğinde, Henry bambaşka bir ruh hâlindeydi; adama ne acelesinin olduğunu sordu, o gece hizmetçi dairesinde hüküm süren gürültüden şikâyet etti. Margaret baş uşağı dikkatle süzdü. Yakışıklı bir genç adam olan uşak, Margaret'a bir kadın olarak biraz çekici geldi; bu çekicilik aslında o kadar belli belirsizdi ki genç kız güçbelâ fark

edebiliyordu, yine de bundan Henry'ye söz edecek olsa kıyametin kopacağı kesindi.

Margaret, George Oteli'nden döndüğünde kalenin inşası tamamlanmıştı; genç kızı ehil, kinik ve kibar eski Henry karşıladı. Henry içini dökmüş ve affedilmişti; şimdi önemli olan bu başarısızlığı unutmak ve onu diğer başarısız yatırımların gittiği yere göndermekti. Jacky böylece Howards End'in, Ducie Street'in, ateş kırmızısı otomobilin, Arjantin dolarlarının ve Henry'ye daha önce pek faydası dokunmamış, şimdi ise daha da az dokunan şeylerin ve insanların yanına yollandı. Onların anısı Henry'ye engel oluyordu. George Oteli'nden endişe verici haberlerle gelen Margaret'ın söylediklerine dikkatini veremiyordu. Helen ve himayesindekiler gitmişti.

"Bırak gitsinler; adamla karısı yani. Yoksa kız kardeşini ne kadar çok görürsek o kadar memnun oluruz."

"Ama ayrı ayrı gitmişler. Helen çok erkenden, Bastlar ise ben otele varmadan biraz önce. Hiçbir mesaj bırakmamışlar. İki notuma da cevap vermediler. Bütün bunların ne anlama geldiğini düşünmek istemiyorum."

"Notlarda ne yazmıştın?"

"Dün gece sana anlatmıştım."

"Tabii ya! Bahçede bir tur atmaya ne dersin, bir tanem?"

Margaret, Henry'nin koluna girdi. Güzel hava genç kızı yatıştırdı. Ama Evie'nin düğün çarkı hâlâ dönmeye devam ediyor, konukları toplayıp getirdiği gibi ustaca başından savıyordu; Margaret uzun süre Henry'yle birlikte olamayacaktı. Otomobille Shrewsbury'ye kadar gitmeleri, oradan Henry'nin kuzeye gitmesi, Margaret'ın da Warringtonlarla Londra'ya dönmesi kararlaştırılmıştı. Genç kız kısa bir an mutluluğu tatmış, sonra zihni harekete geçmişti.

"Korkarım, George Oteli'nde birtakım dedikodular yapılmış olmalı. Helen bir şeyler duymamış olsa çekip gitmezdi.

lyi yönetemedim. Berbat bir durum. Onu bu kadından hemen ayırmalıydım."

"Margaret!" diye haykırdı Henry teatral bir tavırla kolunu çekerek.

"Evet, Henry?"

"Ben bir aziz olmaktan çok uzağım –hatta tersi daha doğru– ama sen beni olduğumdan daha iyi ya da daha kötü sanıyorsun. Geçmiş geçmişte kalmalı. Beni affedeceğine söz verdin. Margaret, söz sözdür. Şu kadının adını asla ağzına alma."

"Pratik bir neden dışında, asla."

"Pratik. Sen misin pratik olan?"

Margaret çim biçme makinesinin üstüne eğilip parmaklarının arasından toz gibi akan otlarla oynarken, "Evet, ben pratik biriyim," diye mırıldandı.

Henry, Margaret'ı susturmuştu, ama genç kızın korkuları kendisini huzursuz ediyordu. İlk defa şantajla karşılaşıyor değildi. Zengindi ve ahlaklı olması bekleniyordu; Bastlar öyle olmadığını biliyorlardı ve bu bilgiyi paraya dönüştürmek isteyebilirlerdi.

"Hiçbir şekilde kendini üzmemelisin," dedi Margaret'a. "Bu erkek işi." Derin derin düşündükten sonra, "Hiçbir bahaneyle bundan kimseye söz etmemelisin," dedi.

Margaret, bu kadar basit bir tavsiye karşısında kıpkırmızı kesildi, ama aslında Henry bir yalana zemin hazırlıyordu. Gerektiğinde Mrs. Bast'ı tanımış olduğunu reddedecek ve onu iftira nedeniyle dava edecekti. Zaten onu tanımış mıydı ki? İşte, davranışı tersini kanıtlayan Margaret. İşte ev. Çevrelerinde yarım düzine bahçıvan, kızının düğününden sonra ortalığa çekidüzen veriyordu. Her şey o kadar kesintisiz ve derli topluydu ki geçmiş, yaylı bir stor gibi gözden kaybolmuş, geriye sadece göz önündeki son beş dakika kalmıştı.

Bu beş dakikaya bir bakış, arabanın beş dakika içinde ge-

leceği hususunda kendisini uyardığından, Henry hemen harekete geçti. Zil çalındı, emirler verildi, Margaret giyinmeye, oda hizmetçisi onun holde döke döke gittiği otları süpürmeye gönderildi. Erkek her yerde erkektir, bu yüzden Mr. Wilcox'un zihni bazı erkeklerinki gibiydi; küçük bir nokta üzerinde odaklanmış ışık, belirlenmiş yıllar boyunca bağımsızca hareket eden küçük bir On Dakika. Şimdiki an için yaşayan ve bütün filozoflardan daha bilge olabilen o, bir putperest değildi. Geçmişte kalan beş dakika ve gelecek olan beş dakika için yaşıyordu; o, bir iş adamı kafasına sahipti.

Otomobili Oniton'dan sessizce süzülüp yuvarlak, büyük dağlara doğru vurduğunda, Henry durumu nasıl karşılıyordu? Margaret bir dedikodu duymuştu, ama iyiydi. Kendini bağışlamıştı. Tanrı ondan razı olsun! Bu yüzden kendini daha erkek hissetti. Charles'la Evie bir şey bilmiyorlardı ve asla bilmemeliydiler. Tabii Paul de. Çocuklarını düşünmek, nedenini bilmeksizin, onu heyecanlandırıyordu; Mrs. Wilcox ise çok gerilerde kalmıştı. Onunla Evie'ye karşı ansızın hissettiği sancılı aşk arasında bir bağlantı kuramadı. Zavallı, küçük Evie! Mr. Cahill'in ona münasip bir eş olacağına inanıyordu.

Ya Margaret, o nasıl karşılıyordu?

Margaret'ın kafasını meşgul eden ufak tefek kaygıları vardı. Açıktı ki kız kardeşi bir şeyler duymuştu. Londra'da onunla karşılaşmaktan korkuyordu. Leonard için de endişe duyuyordu; ondan kesinlikle sorumluydular. Mrs. Bast da açlıktan ölmemeliydi. Ama durum esas olarak değişmemişti. Hâlâ Henry'yi seviyordu. Tavrından çok yaptıkları onu hayal kırıklığına uğratmıştı, ama buna dayanabilirdi. Öte yandan, gelecekteki evini de seviyordu. İki gün önce aşağı atladığı yerde arabanın içinde ayağa kalkarak büyük bir heyecanla geriye, Oniton'a baktı. Grange ve Şato burcundan başka şimdi kiliseyi ve George Oteli nin siyah ve beyaz renkli,

sivri üçgen çatılarını seçebiliyordu. İşte köprü ve işte nehrin ağır ağır yediği yeşil yarımada. Nehir kıyısındaki kabinleri bile görebiliyordu, ama Charles'ın yeni sıçrama tahtasını seçmeye çalışırken, bir tepe ansızın manzarayı örttü.

Onu bir daha görmedi. Gece, gündüz nehir İngiltere'ye doğru aktı, her Allahın günü güneş Galler ülkesinin dağlarının ardında battı ve kulenin çanı ahenkle çaldı: "Kazanan Kahramanı Görün". Ama Wilcoxlar ne buranın hayatına katıldılar ne de başka bir yerin. İsimleri kilise kayıt defterine yazılmadı. Akşamları hayaletleri kızılağaçlar arasında iç çekmedi. Bir yel gibi vadiye girdiler, artlarında biraz toz, biraz para bırakarak bir yel gibi vadiden çıktılar.

Otuzuncu Bölüm

Tibby, artık Oxford'daki son senesine yaklaşıyordu. Üniversiteden taşınmış, Long Wall'deki rahat konutundan Evren'e, daha doğrusu onun kendini ilgilendiren bölgelerine bakıyordu. İlgisini çeken çok şey yoktu. Gençken tutkulardan yana bir sıkıntısı olmamış ve kimin ne dediğini samimiyetle dert etmemişti; ufku ister istemez sınırlıydı. Tibby ne zenginlerin konumunu güçlendirmeyi diledi ne yoksulların durumunu iyileştirmeyi; Magdalen'in hafifçe diş diş olmuş korkuluk duvarlarının gerisinden başlarını eğen karaağaçları seyretmekle yetindi. Daha berbat hayatlar da vardı. Bencil olsa da, zalim değildi; hali tavrı biraz yapmacıktı, ama asla kasıntı değildi. Margaret gibi, o da kahramanlık taslamaktan hoşlanmazdı ve insanlar ancak birçok ziyaretten sonra Schlegellerin karakter ve beyin sahibi olduğunu keşfederlerdi. Derslere devam edip adamakıllı alıştırma yapanları büyük bir hayrete düşürerek Latince ve Yunanca'da başarılı olmuş, şimdi de küçümseyerek Çince'ye göz atıyordu; olur ya, günün birinde üniversite tercümanlık sınavına girmeye gönül indirebilirdi. Helen onu bu ruh halinde buldu. Ondan önce bir telgraf gelmişti.

Tibby, daha uzaktan, kız kardeşinin değişmiş olduğunu fark etti. Onu genel olarak çok havalı bulurdu; ilk defa bakışlarında vakur da olsa hazin bir yakarı okuyordu; her şeyini denizde yitirmiş bir denizcinin bakışıydı bu.

"Oniton'dan geliyorum," diye söze başladı Helen. "Orada bayağı olay oldu."

"Kim öğle yemeğinden yana?" dedi Tibby, şöminenin yanında ısınmakta olan bordo şarabına uzanırken. Helen kuzu kuzu masaya oturdu. "N'oldu da böyle sabahın erinde yola dizildin?" diye sordu Tibby.

"Güneşin doğması veya başka bir şey, henüz sıvışmaya vakit varken."

"Ben de bundan şüphelenmiştim. Peki, ne oldu?"

"Bilmiyorum, ne yapmalıyım, Tibby. Meg'i ilgilendiren bir haber yüzünden çok üzgünüm; onunla karşılaşmak istemiyorum, Wickham Place'e dönmeyeceğim. Bunu sana söylemek için uğradım buraya."

Ev sahibesi pirzolalarla içeri girdi. Tibby, Çince gramer kitabının arasına bir ayraç koyduktan sonra servis yaptı. Oxford –tatillerin Oxford'u– dışarıda düş görüyor ve hışırdıyordu; içeride, ateş, güneş ışığının değdiği yerde griye boyanıyordu. Helen tuhaf hikâyesini anlatmaya devam etti.

"Meg'i benim için öp ve yalnız kalmak istediğimi söyle. Niyetim Münih'e ya da daha iyisi, Bonn'a gitmek.

"Mesaj iletmekten kolay ne var?" dedi erkek kardeşi.

"Wickham Place'e ve benim mobilya payıma gelince, ikiniz, nasıl istiyorsanız öyle yapın. Benim içimden geçen, her şeyin pekâlâ satılabileceği. Dünyayı hiçbir zaman daha iyi bir yer yapmayan bu tozlu ekonomi kitapları, annelerimizin çirkin şifonyerleri ne işe yarar ki? Sana bir görev daha vereceğim. Bir mektup götüreceksin." Ayağa kalktı. "Mektubu henüz yazmadım. Onu ben kendim niye postaya vermiyo-

rum ki?" Yeniden oturdu. "Ne kadar sersemim. Umarım bir ziyaretçi beklemiyordun."

Tibby kapıyı kilitledi. Ziyaretçileri buna alışkındı. Sonra, Evie'nin düğününde bir olay olup olmadığını sordu.

"Düğünde değil," dedi Helen ve gözyaşlarına boğuldu.

Kız kardeşinin isterisini biliyordu (Tibby'nin hiç ilgi göstermediği yanlarından biriydi bu) yine de, bu gözyaşları, alışılmadık bir şeymişçesine yüreğine dokundu. Bunlar, onu ilgilendiren, müzik gibi şeylere daha yakındı. Tibby bıçağını masaya bırakıp merakla kız kardeşine baktı. Sonra kız kardeşinin hıçkırmaya devam etmesi yüzünden yemeğine döndü.

İkinci tabağın saati geldiğinde Helen hâlâ ağlıyordu. Bu, fırında kızartılmış ekmekle elma ezmesi olmalıydı ki beklerse bozulurdu. Tibby, "Mrs. Martlett'in içeri girmesinde sakınca var mı?" diye sordu, "yoksa ben gidip kapıdan mı alayım yemeği?"

"Gözlerimi yıkayabilir miyim, Tibby?"

Tibby, kız kardeşini kendi yatak odasına götürdü ve o yokken pudingi içeri getirtti. Kendi tabağına pudingden bir miktar koyduktan sonra, geri kalanını sıcak kalması için şömineye koydu. Elleri gramer kitabına uzandı; biraz sonra sayfaları çevirirken kaşları küçümseyici bir ifade ile yukarı kalkıyordu; belki insan tabiatı, belki de Çince'ydi küçümsediği. O, bu ruh halindeyken Helen geri döndü. Kendini toplamıştı, ama o ciddi ciddi yakaran ifade gözlerinden silinmemişti.

"Şimdi, sıra açıklamaya geldi," dedi. "Neden bununla başlamayayım? Mr. Wilcox hakkında bir şey öğrendim. Aslında çok yanlış hareket etti ve iki kişinin hayatını mahvetti. Her şeyi dün akşam birdenbire öğrendim; çok çok üzgünüm ve ne yapacağımı bilmiyorum. Bastlar..."

"Haa, şu insanlar!"

Helen sessizliğe gömülür gibi oldu.

"Kapıyı tekrar kilitleyeyim mi?"

"Hayır. Teşekkürler, Tibbycik. Bana karşı çok iyi davrandın. Yurtdışına gitmeden önce sana hikâyeyi anlatmalıyım; sen de nasıl istiyorsan öyle yap; mobilyanın bir parçası gibi kabul et. Meg, sanırım, henüz duymamıştır. Ama karşısına çıkıp evleneceği adamın yanlış davranmış olduğunu söyleyemem. Ayrıca bu ona söylenmeli midir, bunu da bilmiyorum. Mr. Wilcox'tan hoşlanmadığımı bildiğinden, sözlerimden kuşkulanacak ve evliliğini bozmak istediğimi düşünecektir. Sözün kısası, böyle bir durumda ne yapacağımı bilemiyorum. Senin muhakeme gücüne güveniyorum. Ne yapmalı?"

"Söylediklerinden, Mr. Wilcox'un bir zamanlar bir metresi olduğu sonucunu çıkarıyorum," dedi Tibby.

Helen öfke ve utançtan kıpkırmızı kesildi. "Ve iki insanın hayatını mahvetti. Ve kişisel eylemlerin bir işe yaramayacağını, her zaman zenginlerin ve yoksulların olacağını söyleyerek dolanıp duruyor. Kıbrıs'ta servet yapmaya çalışırken karşılaşmış kadınla. Onu olduğundan daha kötü göstermek istemiyorum, belli ki kadın da onunla karşılaşmaya yeterince hazırmış. Ama sonuç bu işte. Karşılaşmışlar. Sonra her biri kendi yoluna gitmiş. Sence, böyle kadınları nasıl bir son bekliyordur?"

Tibby, bunun berbat bir iş olduğunu kabul etti.

"Onları iki türlü son beklemektedir: Ya soluğu tımarhanede alıncaya kadar dibe batarlar; ıslahevleri onlarla doludur ve Mr. Wilcox gazetelere milletçe bozulmuş olduğumuzdan şikâyet eden yazılar yazar, ya da çok geç olmadan bir oğlanı kafesleyip evlenirler; onları suçlayamam."

Helen, ev sahibesinin onlara kahve sunduğu süre boyunca sustuktan sonra "Ama hepsi bu kadar değil," diye devam etti. "Şimdi, Oniton'a gitmemize sebep olan işe geliyorum.

Oraya üçümüz gittik. Mr. Wilcox'un tavsiyesi üzerine adam güvenli işinden çıkarak daha güvensiz bir işe girmişti, oradan da sepetlendi. Birtakım mazeretler ileri sürülebilirdi elbette, ama asıl suçlanacak kişi, Meg'in de kabul ettiği gibi, Mr. Wilcox'tu. En basit adalet duygusunun gereği, ona kendi bürosunda iş vermekti. Ama kadınla karşılaştı ve aşağılığın teki olduğundan, Mr. Bast'ı işe almayı reddetti ve onlardan kurtulmaya çalıştı. Meg'e mektup yazdırdı. Dün, Meg'in iki mektubu akşamın geç saatlerinde elimize ulaştı. Biri bana, diğeri Leonard'a yazılmıştı; geçerli bir neden olmaksızın ona yol veriyordu. Hiçbir anlam veremedim. Sonra ortaya çıktı ki oda bakmak için Leonard'la ben otele gittiğimizde Mrs. Bast bahçede Mr. Wilcox'la konuşmuş ve Leonard onu almak için geri döndüğünde hâlâ konuşuyormuş. Leonard bu hikâyeyi baştan beri biliyormuş. Hayatının iki defa mahvedilmesini çok doğal buluyordu. Doğal! Sen olsan, kendini tutabilir miydin?"

"Berbat bir iş olduğu kesin," dedi Tibby.

Tibby'nin cevabı kız kardeşini sakinleştirmiş gibiydi. "Korkarım, meseleyi fazla büyüttüm. Ama sen işin tamamen dışındasın, sen daha iyi değerlendirirsin. Bir iki gün –ya da bir iki hafta– içinde nasıl münasip görüyorsan öyle yap. Sana bırakıyorum."

Helen suçlamasının sonuna gelmişti.

"Meg'le ilgili gerçeklerin hepsi önünde," diye ekledi Helen. Tibby içini çekti, önyargılı biri olmadığından, jüri listesine adını yazdırmanın hayli zor bir şey olduğunu hissediyordu. İnsanlar onu hiçbir zaman ilgilendirmemişti. Bunun için suçlanabilirdi, ama Wickham Place'te fazlasıyla insan görmüştü. Tıpkı kitaplardan söz edilince bazı insanların dikkatini verememesi gibi, "kişisel ilişkiler" tartışılmaya başlandığında Tibby'nin dikkati dağılıyordu. Bastlar'ın bildiğini Helen'ın bildiği şeyi Margaret bilmeli miydi? Bu-

na benzer sorular çocukluğundan beri onun canını sıkardı; Oxford'da hiç değilse "insanın önemini uzmanlar fazlasıyla abarttı" demeyi öğrenmişti. Bin sekiz yüz seksenlerden hafif bir esinti taşıyan bu taşlama onun için bir anlam ifade etmiyordu. Helen bu kadar güzel olmasaydı, bugün yine bu sözden yararlanmayı düşünebilirdi.

"Görüyorsun ya, Helen –Sigara?– ne yapmam gerektiğini bilmiyorum."

"Öyleyse yapacak bir şey yok. Sanırım, haklısın. Evlensinler bakalım. Geriye tazminat meselesi kalıyor."

"Benim buna da hakemlik yapmamı istiyor musun? Bir uzmana danışsan daha iyi olmaz mı?"

"İşin bu kısmı gizliliğe giriyor," dedi Helen. "Bunun Meg'le hiçbir ilgisi yok, ona bundan bahsetme. Tazminatı ben ödemezsem kim öder, bilmiyorum; asgari tutara karar vermiş bulunuyorum. Mümkün olur olmaz, senin hesabına yatıracağım, ben Almanya'dayken benim için ödemeyi sen yaparsın. Bunu yaparsan, bu iyiliğini hiçbir zaman unutmam Tibbycik."

"Miktar ne kadar?"

"Beş bin."

"Aman Tanrım!" dedi yüzünü ansızın al basan Tibby.

"Şimdi, taksit taksit ödemenin ne faydası var? Bir şey yaparak –birini uçurumdan kurtararak– hayatı geçirelim. Griyi daha da grileştiren şu değersiz bağışlardan –birkaç kuruş, battaniye– gına geldi bana. İnsanların beni olağandışı bulacaklarından şüphem yok."

Heyecandan sesi alışılmadık kadar erkeksi çıkan Tibby, "İnsanların ne düşündüğü zerrece umurumda değil," diye haykırdı. "Ama bu varının yoğunun yarısı."

"Tam olarak yarısı değil." Kirli eteğinin üzerinde ellerini açtı. "Daha çok param var ve geçen baharda Chelsea'de bir insanın ayakları üzerinde durması için yılda üç yüz poun-

dun yeterli olduğuna karar vermiştik. Benim verdiğim, her ikisine yılda yüz ellişer pound getirecek. Bu yeterli değil." Tibby bir türlü kendini toplayamıyordu. Kızgın ya da sarsılmış değildi; Helen'ın elinde geçinmek için hâlâ fazlasıyla para kaldığını görüyordu. Ama insanların hayatlarını neye çevirdiğini düşünmek onu hayretler içinde bırakıyordu. Sesi çatallanıyor, beş bin poundun onu şahsen rahatsız edecek kadar büyük bir rakam olduğunu söylüyordu boyuna.

"Beni anlamanı beklemiyordum."

"Ben? Ben kimseyi anlamıyorum."

"Ama anlayacaksın."

"Besbelli."

"Sana iki görev bırakıyorum o zaman. İlki Mr. Wilcox'la ilgili ve bunu nasıl uygun görüyorsan öyle yap; ikincisi parayla ilgili; kimseye bundan söz etmemeli ve harfiyen yerine getirmelisin. Yarın borca mahsuben yüz pound göndereceksin."

Tibby, kız kardeşiyle birlikte istasyona kadar, sıra sıra dizili güzellikleri kendisini şaşırtmayan ve hiç yormayan sokaklardan geçerek yürüdü. Zarif Oxford'un kubbeleri ve kuleleri bulutsuz, masmavi göğe doğru yükseliyor, ancak Carfax civarındaki bir grup zevksiz yapı bu hayalin ne kadar geçici, İngiltere'yi temsil iddiasının ne kadar zayıf olduğunu gösteriyordu. Tibby'ye verdiği görevleri tekrar etmekle meşgul olan Helen'ın hiçbir şeyi fark ettiği yoktu; aklı fikri Bastlardaydı ve krizin hikâyesini, başka bir erkeği meraklandıracak şekilde, dalgın bir tavırla anlatıyordu. Sanki yaptığı şeyin kabul edilebilir olup olmadığını gözden geçiriyor gibiydi. Tibby, sadece bir defa, neden Bastları Evie'nin düğününe götürdüğünü sordu ona. Helen ürkmüş bir hayvan gibi durdu ve "Bu sana çok mu garip görünüyor?" diye sordu. Genç kızın gözleri, ağzına bastırdığı elleri Tibby'nin aklından kolay kolay çıkmayacak, bu görüntüyü, dönüş yolunda durup

bir an seyrettiği Bakire Meryem heykelininkiyle özdeşleştirecekti.

Şimdi kendisine verilen görevleri yerine getirmesi gerekiyordu. Ertesi gün Margaret onu çağırdı. Helen'ın kaçıp gitmesinden dehşete düşmüştü; Tibby, onun Oxford'a uğramış olduğunu söylemek zorunda kaldı. Margaret, "Helen, Henry hakkında duyduğu bir söylenti nedeniyle üzülmüş müydü?" diye sordu. Tibby, "Evet," dedi. Genç kız, "Biliyordum!" diye haykırdı. "Ona yazacağım." Tibby rahatlamıştı.

Tibby, bundan sonra Helen'ın verdiği adrese çeki gönderdi ve daha sonra beş bin pound gönderme talimatı aldığını bildirdi. Çok sakin bir dille yazılmış gayet nazik bir cevap geldi; Tibby'nin kendisinin vereceği cinsten bir cevap. Çek geri gönderiliyor, bağış reddediliyordu; imza sahibinin paraya ihtiyacı yoktu. Tibby, bu mektubu Helen'a yolladı ve Leonard'ın her ne olursa olsun muazzam bir adam olduğunu düşündüğünü ilave etti. Helen'ın cevabı öfke doluydu. Tibby, Leonard'ın cevabını dikkate almayacaktı. Derhal gidip, Helen'ın teklifinin kabul edilmesini emrettiğini söyleyecekti. Gitti. Onu küçük bir yırtık pırtık kitap ve kırık biblo yığını karşıladı. Bastlar kirayı ödememek için daireyi daha yeni boşaltmışlardı ve nereye gittiklerini kimse bilmiyordu. Helen, bu arada para işini eline yüzüne bulaştırmakla meşguldü; Nottingham and Derby Railway'deki hisselerini bile satmıştı. Haftalarca hiçbir şey yapmadı. Sonra yeniden yatırım yapmaya başladı ve borsacılarının yerinde tavsiyelerine uyarak eskisinden de zengin oldu.

Otuz Birinci Bölüm

Evlerin, tıpkı çeşitli insan kuşaklarınınki gibi, kendilerine has ölüm tarzları vardır; kimileri hayaletler kentinde dirilmek üzere hazin bir gümbürtüyle yıkılır, kimileri sessizce; kimilerinin de bedeni yerle bir olmadan önce ruhu kayıp gider; Wickham Place'in ölümü de böyleydi. Evin bahardan itibaren göze çarpmaya başlayan çürüyüşü, kızları hiç tahmin etmedikleri kadar derinden etkileyerek her birinin yabancı bölgelere yanaşmasına yol açtı. Eylül ayı geldiğinde, ev hissiz bir kadavradan başka bir şey değildi; otuz yıllık mutluluğun anılarının yerinde yeller esiyordu. Son oda boşaltılıncaya kadar, üstü yuvarlak kapılardan mobilyalar, tablolar, kitaplar taşındı ve son kamyon homurtularla yola koyuldu. Ev, kendi boşluğundan hayrete düşmüş gibi, bir iki hafta, belki biraz daha uzun bir süre gözlerini açık tuttu. Sonra yıkıldı. İnşaat işçileri, gelip evi yerle bir ettiler. Her zaman insan olmuş ve asla kültürle hedefi birbirine karıştırmamış bir ev için bu işçiler, kasları ve keyifli susuzluklarıyla, en berbat ölü kaldırıcılar değillerdi.

Mobilya, birkaç istisnayla, Hertfordshire'a gitti; Mr. Wil-

cox büyük bir nezaket göstererek Howards End'in ambar olarak kullanılmasını teklif etmişti. Mr. Bryce yurtdışında ölmüştü (berbat bir durum) ve kiranın düzenli ödenmesi ihtimali pek görülmediğinden, Henry de sözleşmeyi bozmuştu. Evi yeniden kiraya verinceye kadar, Schlegeller eşyalarını garaja ve alt kattaki odalara koyabilirlerdi. Margaret tereddüt ediyordu, ama Tibby teklifi memnuniyetle kabul etti; bu, onu geleceğe ilişkin bir karara varma zahmetinden kurtarıyordu. Gümüş sofra takımları ve değerli tablolar Londra'da kendilerine daha güvenli bir yuva buldu, eşyaların büyük bölümüyse taşranın yolunu tutup Miss Avery'nin korumasına emanet edildi.

Taşınmadan kısa bir süre önce, kahramanlarımız, yani Margaret'la Henry, evlendiler. Fırtınayı savuşturmuşlardı ve aşırılığa kaçmadan huzur umabilirlerdi. Hiçbir yanılsamaya kapılmamak yine de sevmek; bir kadına bundan daha büyük güvence sunulabilir miydi? Margaret, kocasının kalbini olduğu kadar geçmişini de biliyordu. Kendi kalbini ise sıradan insanın ihtimal veremeyeceği kadar iyi biliyordu. Yalnızca Mrs. Wilcox'un kalbi gizli kalmıştı; ölülerin duygularını tahmine çalışmak belki de batıl inanışa girerdi. Gürültüsüz patırtısız evlenmişlerdi; gerçekten gürültüsüz patırtısız; çünkü büyük günün yaklaştığını gören Margaret bir başka Oniton'a katlanmayı reddetmişti. Damadın yanına kadar, ona erkek kardeşi eşlik etti; sağlığı bozuk olan teyzesi, birkaç renksiz içeceğin dağıtımına göz kulak oldu. Wilcoxları, evlilik sözleşmesine tanıklık eden Charles'la Mr. Cahill temsil etti. Paul telgraf gönderdi. Birkaç dakika içinde, müziğin yardımına başvurmaksızın, papaz, onları karı koca ilan etti ve çok geçmeden, evli çifti dünyadan ayıran cam perde indi. Tekeşlilikten yana olan kadın, hayatın bazı masum kokularının duyulmayacak olmasından hüzne kapıldı; çokeşlilik güdülerine sahip olan erkek, eskiden üzerine çullanan baş-

tan çıkarılma eğilimlerine karşı kendini daha güvende ve ahlaken daha güçlü hissetti.

Balaylarını Innsbruck yakınlarında geçirdiler. Henry orada güvenilir bir otel biliyordu, Margaret'se kız kardeşine rastlamayı umuyordu. Bu hususta hayal kırıklığına uğradı. Onlar güneye inerken, Helen, Brenner'in ötesine çekildi ve Garda Gölü kıyılarından, hiç de tatmin edici olmayan bir kart attı; planlarının kesin olmadığını söylüyor ve dikkate alınmamasını diliyordu. Belli ki Henry'den kaçıyordu. İki ay, bir eşin iki günde kabul ettiği bir duruma alışmak için yeterince uzun olduğundan, Margaret, kız kardeşinin kendini böyle dağıtmış olmasından dolayı bir kez daha üzüntüye kapıldı. Uzun bir mektup yazarak, cinsiyet meselelerinde hoşgörünün gerekliliğine işaret etti; hakkında çok az şey bilindiğinden, söz konusu kişiler hakkında bir yargıya varmak zordu; böyle bir durumda Toplumun vereceği hüküm ne kadar boştu. "Bir standart olmadığını söylemiyorum, çünkü bunu inkâr etmek ahlakın altını oyar; ancak içgüdülerimizi sınıflandırıncaya ve daha iyi anlayıncaya kadar bir standart olamaz." Helen, nazik mektubu için ona teşekkür etti; oldukça garip bir cevap. Güneye doğru inmeye devam ediyor ve kışı Napoli'de geçirmekten söz ediyordu.

Mr. Wilcox, bu buluşmanın suya düşmüş olmasından üzüntü duymuyordu. Helen ona yarasının kabuk bağlaması için zaman tanımıştı. Yine de zaman zaman bundan acı duyuyordu. Margaret'ın (bu kadar hayat dolu, zeki, yine de bu kadar uysal Margaret'ın) onu beklediğini bilseydi, ona daha layık biri olmaya çalışırdı. Anılarını sıraya koyamadığından, Jacky'li dönemi, bekârlığının bir başka dönemiyle karıştırıyordu. Bu ikisi, içtenlikle pişmanlık duyduğu gençlik hatalarıydı; bu hataların ceremesini başkalarının çekmesiyse, hiç mi hiç anlamadığı bir şeydi. İffetsizlik ve sadakatsizliği, biricik ahlak öğretmeni olan Orta Çağlar gibi birbirine

karıştırıyordu. Ruth (emektar zavallı Ruth!) hesaplarına hiç girmemişti, çünkü emektar zavallı Ruth hiçbir şeyin farkına varmamıştı.

Henry'nin şimdiki karısına duyduğu sevgi sürekli artıyordu. Onun zekâsı kendisi için hiç sorun yaratmıyordu, aslında onun şiir veya toplumsal sorunlar üzerine bir şeyler okuduğunu görmekten hoşlanıyordu; bu, onu diğer erkeklerin karılarından farklı kılıyordu. Ona seslenir seslenmez, Margaret kitabı hemen kapatıp isteğini yerine getirmeye hazır oluyordu. Sonra çok eğlenceli bir şekilde tartışıyorlardı; bir iki defa Margaret onu epeyce köşeye sıkıştırdı, ama Henry ciddileşir ciddileşmez geri adım attı. Erkek savaş için yaratılmıştır, kadınsa savaşçının eğlenmesi için, ama kadın dövüş gösterisi yaparsa, erkek bundan hoşlanmaz. Kadın gerçek bir muharebeyi kazanamaz; çünkü salt sinirleri vardır, kasları yoktur. Sinirler onu hareket halindeki bir otomobilden aşağı atlatır veya ona şatafatlı bir evliliği reddettirebilir. Savaşçı, böyle durumlarda onun zafer kazanmasına izin verir; bunlar, onun ebedî huzurunun temellerine zarar vermez.

Margaret balayı sırasında çok fena bir sinir krizi geçirdi. Henry ona –âdeti olduğu üzere, laf arasında– Oniton'un kiraya verildiğini söyledi. Margaret canının sıkıldığını gizlemedi ve neden kendisine danışılmadığını sordu ters ters.

"Seni rahatsız etmek istemedim," diye cevap verdi Henry. "Ayrıca, bu hususta ancak bu sabah kesin bilgi sahibi oldum."

Margaret gülmeye çalışarak, "Nerede yaşayacağız?" diye sordu. "Ben orayı çok sevmiştim. Henry, insanın sürekli oturacağı bir evi olması gerektiğine inanmıyor musun?"

Henry, kendisini yanlış anladığı hususunda onu temin etti. Bizi bir yabancıdan ayırt eden ev hayatıydı. Ama rutubetli bir eve inanmıyordu.

"Bu büyük bir haber. Şu dakikaya kadar Oniton'un rutubetli olduğunu duymamıştım."

"Bebeğim, –ellerini havaya açtı– görecek gözün, hissedecek derin yok mu senin? Rutubetli olmayıp da başka nasıl olacaktı ki bu durumda? Her şeyden önce, Grange, balçık üzerine, şato hendeğinin bulunması gereken yere inşa edilmiş; sonra, bütün gece çaydanlık gibi fokurdayan o iğrenç küçük nehir var. Kiler duvarlarına elini sür bir, başını kaldırıp saçakların altına bak. Sir James'e ya da herhangi birine sor. Bu Shropshire vadilerinin adı çıkmıştır. Shropshire'de ev yapılabilecek tek yer bir tepenin üstüdür, ama bana sorarsan, orası Londra'dan çok uzak ve manzarası da pek öyle ahım şahım değil."

Margaret, "Peki öyleyse, neden oraya gittin?" diye sormaktan kendini alamadı.

"Ben... çünkü..." Başını geriye attı, çok öfkelenmişti. "İş buna kaldıysa, neden Tyrol'a geldik? Bu soruların sonu gelmez."

Sonu gelmezdi tabii. Ama Henry sadece makul bir cevap bulabilmek için vakit kazanmaya çalışıyordu. Aradığı cevabı buldu ve dudaklarından dökülür dökülmez de cevabının doğruluğuna inandı.

"Gerçek şu ki ben Oniton'u Evie yüzünden aldım. Neyse, daha fazla uzatma."

"Pek tabii."

"Onun hatırına çok kötü bir işe girişmiş olduğumu bilmesini istemem. Sözleşmeyi daha yeni imzalamıştım ki Evie nişanlandı. Zavallı kızcağız! Öyle hevesliydi ki mülkün avcılık değeri üzerine doğru dürüst bir soruşturma yapmamı bile beklemedi. Bütün kadınlar gibi, bir başkasının evi havada kapacağından korkuyordu. Neyse ki bir zarara uğramadık. O, istediği köy düğününü yaptı ben de bir hazırlık okulu açmak isteyen birilerine kiralayarak başımın belası evden kurtuldum."

"Öyleyse, nerede yaşayacağız, Henry? Bir yere yerleşmekten mutlu olurum."

"Henüz karar vermedim. Norfolk'a ne dersin?"

Margaret sustu. Evlilik, onu, her şeyin sürekli değiştiği duygusundan kurtaramamıştı. Londra, insan tabiatını böylesine kökten değiştiren ve kişisel ilişkileri hiç olmadığı kadar zora sokan bu göçebe uygarlığın bir önsezisinden başka neydi ki? Kozmopolitlik evresinde, tabii böyle bir evreye girersek, toprağın hiçbir yardımını görmeyecektik. Ağaçlar, çayırlar ve dağlar bir dekora indirgenecek ve insanları birbirine bağlayan tek güç olarak aşk kalacak. Dua edelim de aşk bu görevi yerine getirebilsin!

"Şimdi hangi aydayız?" diye devam etti Henry. "Nerdeyse Ekim. Bu kışı Ducie Street'te geçirelim ve bahar gelince uygun bir yer arayalım."

"Mümkünse, sürekli oturabileceğimiz bir yer. Yaşlanıyor olmalıyım ki bu yer değiştirmelerin bana göre olmadığını düşünüyorum."

"Ama bir tanem, hangisini tercih edersin; yer değiştirmeyi mi, romatizmayı mı?"

"Ne demek istediğini anlıyorum," dedi ayağa kalkan Margaret. "Oniton gerçekten rutubetliyse, ondan vazgeçmeli ve küçük çocuklara bırakmalıyız. Yalnız, ilkbaharda harekete geçmeden iyice ölçüp biçelim. Evie'nin serüveninden ders çıkaracak ve seni acele ettirmeyeceğim. Bu sefer elinin serbest olduğunu unutma. Bu sonu gelmez taşınmalar mobilya için de çok kötü olmalı, kesinlikle de çok pahalıya gelir."

"Ne pratik bir kadıncağız bu! Ne okunuyor, bakalım? Teo... teo... ne?"

"Teosofi."

Ducie Street böylece Margaret'ın ilk kaderi oldu; epeyce hoş bir kader. Wickham Place'ten azıcık geniş olan ev, bahar için kendisine söz verilen muazzam evi çekip çevirme hususunda onu eğitiyordu. Sık sık evden ayrılıyorlardı, ama evde hayat epey düzenli sürüyordu. Sabahleyin Henry işe gi-

diyordu ve sandviçini (tarihöncesi devirlerin doymak bilmez iştahından bir yadigâr) her zaman Margaret kendi elleriyle kesiyordu. Öğlen yemeği için sandviçe güvenmiyordu, ama on birde acıkması ihtimaline karşı yanında bulunmasından hoşlanıyordu. Henry gittiğinde çekip çevrilecek bir ev, adam edilecek uşaklar ve Helen'a ait, hazırlanması gereken çeşitli tencereler vardı. Bastlar hususunda vicdanı onu birazcık rahatsız ediyordu, ama onları gözden kaybettiği için üzülmüyordu. Leonard'ın yardımı hak ettiğine kuşku yoktu, ama Henry'nin karısı olarak başka birine yardım etmeyi yeğlerdi. Tiyatrolara ve tartışma gruplarına gelince, bunlar, Margaret'a giderek daha az çekici geliyordu. Yeni faaliyetlere "özlem duydu" ve boş zamanlarını, Chelsea'li arkadaşlarıyla ilgilenmekten çok, yeniden okumaya ve düşünmeye ayırdı. Bu değişikliği evliliğine verdiler ve belki de derin bir sezgi, mecbur kalmadıkça kocasından çok uzakta kalmaması konusunda onu uyardı. Yine de asıl neden daha derinlerde yatıyordu; Margaret, uyarıcı etkilere ihtiyaç duyacak yaşı aşmıştı ve kelimelerden somut şeylere geçiyordu. Wedekind* veya John** ile teması kaybetmesi şüphesiz çok kötü olmuştu, ama zihnin bizzat kendisinin yaratıcı bir güç olması isteniyorsa, otuzundan sonra bazı kapıların kapanması kaçınılmazdır.

(*) Frank Wedekind (1864-1918): Alman oyun yazarı – ç.n.

(**) Augustus John (1878-1961): Galli ressam – ç.n.

Otuz İkinci Bölüm

Margaret, bir sonraki baharda, bir gün mimari planları incelerken (sonunda Sussex'e bir ev yaptırıp oraya yerleşmeye karar vermişlerdi) Mrs. Charles Wilcox'un geldiği haber verildi.

Dolly odaya girer girmez, "Haberi duydunuz mu?" diye bağırdı. "Charles öyle öf... demek istediğim Charles sizin bildiğinizden emin, yoksa bilmiyor musunuz?"

Margaret sakince onu öperken, "Pekâlâ, Dolly!" dedi, "Bu ne güzel sürpriz! Oğlanlar nasıl? Bebek nasıl?"

Oğlanlar da bebek de iyiydiler; Dolly, Hilton Tenis Kulübü'nde çıkan ağız dalaşını anlatmaya çalışırken, vereceği haberi unuttu. Görüşüp konuşmaya değmez insanlar kulübe girmeye kalkışmışlardı. Eski sakinleri temsil eden bölge papazı ... demişti, Charles ... demişti, vergi tahsildarı ... demişti, Charles .... demediği için pişman olmuştu ve Dolly sözlerini "Ama ne şanslısınız ki sizin Midhurst'te kendinize ait dört tenis kortunuz var," diyerek tamamladı.

"Çok güzel olacak," diye karşılık verdi Margaret.

"Bunlar planlar mı? Bakmamda sakınca var mı?"

"Elbette yok."

"Charles planları hiç görmedi."

"Yeni geldi. Şurası zemin kat... yo, bu biraz kafa karıştırıcı. Dikey kesite bakalım. Birçok sivri üçgen çatımız ve resmedilmeye değer bir çatı siluetimiz olacak."

Dolly bir süre inceledikten sonra, "Bu tuhaf koku da nereden geliyor?" diye sordu. Plan ve haritadan oldum olası anlamazdı.

"Sanırım kâğıttan."

"*Hangi* taraf yukarı?"

"Her zamanki gibi, şu tarafı. Şurası çatı silueti ve kokunun en keskin olduğu şu kısım da gök."

"Bir başka şey daha soracaktım. Margaret... ah... ne diyecektim? Helen nasıl?"

"Gayet iyi."

"Artık dönmüyor mu İngiltere'ye? Herkes dönmemesini çok garip buluyor."

Margaret kızgınlığını gizlemeye çalışarak "Evet, öyle," dedi. Giderek hassaslaşıyordu bu konuda. "Helen çok garip, çok. Gideli tam sekiz ay oldu."

"Ama bir adresi yok mu?"

"Bavyera'da bir yerlerde postrestant bir adresi var. Siz bir şeyler yazın. Ben adresi sizin için arayayım."

"Yo, zahmet etmeyin. Gideli sekiz ay oldu ha?"

"Evet, öyle. Evie'nin düğününden hemen sonra gitti. Tam sekiz ay oluyor."

"Desenize, tam bebeğin doğduğu sırada."

"Öyle."

Dolly iç geçirdi ve kıskançlıkla salonda göz gezdirdi. Parlaklığını ve güzelliğini yitirmeye başlıyordu. Charlesların durumu pek iyi değildi; çünkü Mr. Wilcox çocuklarını pahalı zevklerle yetiştirdikten sonra, onların kendi başlarının çaresine bakmalarının daha iyi olacağına hükmetmişti. Ne-

ticede onlara karşı pek cömert davranmadı. Dolly, bir bebek daha beklediklerini söyledi, bu yüzden otomobilden vazgeçmeleri gerekiyordu. Margaret ona nazikçe sempati gösterdi; Dolly, üvey annesinin, Mr. Wilcox'u kendilerine karşı daha eli açık davranmaya zorladığını pek hayal edemiyordu. Dolly yeniden iç çekti ve sonunda bugünkü sıkıntı sebebini hatırladı. "Ah, evet," diye çığlık attı, "işte bu ya: Miss Avery sizin sandıklarınızı açmış."

"Neden yapmış bunu? Ne kadar lüzumsuz!"

"Hiçbir fikrim yok. Siz talimat vermiş olmalısınız."

"Ben böyle bir talimat vermedim. Belki eşyaları havalandırıyordu. Ara sıra ateş yakmayı kendine iş edindi."

Dolly, ağırbaşlı bir tavırla, "Bu, havalandırmadan daha fazla bir şeydi," dedi. "Neredeyse bütün zemin kitapla kaplıydı. Charles, ne yapılması gerektiğini sormam için beni gönderdi; çünkü sizin bunu bilmediğinizden emin."

Kutsal kelimeyi duyunca heyecanlanan Margaret, "Kitaplar!" diye haykırdı. "Dolly, ciddi misiniz? Miss Avery bizim kitaplarımıza mı dokundu?"

"Dokunup dokunmadığını bilmiyorum, ama bütün hol kitap doluydu. Charles sizin bundan haberdar edilmeniz gerektiğini düşündü."

"Size minnettarım, Dolly. Miss Avery'nin aklından ne geçiyor, acaba. Derhal oraya gitmeliyim. Kitapların bazıları erkek kardeşime ait ve bayağı değerliler. Miss Avery'nin sandıklarımızdan hiçbirini açmaya hakkı yok."

"Bence, o, kafadan çatlak. Asla evlenemeyenlerden o, biliyorsunuz. Belki de kitapların kendisine düğün hediyesi olduğunu düşünüyordur. Yaşlı kızlar bazen böyle şeyler yaparlar. Evie'yle kavga ettiğinden beri, Miss Avery bizi günahı kadar sevmiyor."

"Bunu duymamıştım," dedi Margaret. Dolly'nin ziyaretlerinin böyle karşılıkları vardı.

"Miss Avery'nin geçen Ağustosta Evie'ye bir hediye verdiğini, Evie'nin hediyeyi geri gönderdiğini, ondan sonra da... Tanrım! Miss Avery'nin yazdığı gibi bir mektubu hiç okumamışsınızdır."

"Ama Evie'nin hediyeyi geri çevirmesi yanlış olmuş. Ondan böyle bir kalpsizlik beklemezdim."

"Fakat hediye çok pahalıydı."

"Ne fark eder, Dolly?"

"Yine de, beş pounddan daha pahalı olduğunda... Ben görmedim, ama Bond Street'teki mağazalarda satılan türde çok güzel bir mineli pandantifmiş. Bir çiftlik kadınından böyle bir hediyeyi gönül rahatlığıyla kabul edemezsiniz, değil mi?"

"Evlendiğinizde, siz Miss Avery'den bir hediye almıştınız."

"Ah, benimki yarım peni bile etmeyecek bir seramik parçasıydı. Evie'ninki bayağı farklıydı. Biri size böyle bir hediye verdiğinde, onu düğüne çağırmak zorunda kalırsınız. Percy Amca, Albert, Charles ve babası, hepsi böyle bir şeyin olamayacağını söylediler; dört erkek de aynı fikirdeyse, bir kız başka ne yapabilir ki? Evie, yaşlı kadını üzmek istemedi ve şaka yollu bir mektup yazmanın en doğru şey olacağını düşünerek, Miss Avery'yi zahmetten kurtarmak için pandantifi doğrudan mağazaya gönderdi."

"Ama Miss Avery..."

Dolly'nin gözleri yusyuvarlak oldu. "Çok fena bir mektuptu. Charles, onu bir delinin yazdığını söyledi. Neticede Miss Avery pandantifleri mağazadan getirtti ve onları ördeklerin yüzdüğü havuza attı."

"Bunun için bir neden gösterdi mi?"

"Oniton'a davet edilmek ve sosyeteye girmek istediğini sanıyoruz."

Margaret düşünceli düşünceli, "Bunun için epeyce yaşlı," dedi. "Evie'ye hediyeyi, annesinin hatırasına hürmeten vermek istemiş olamaz mı?"

"Bu da bir bakış açısı. Her şeyi hesaba katmak gerekir, değil mi? Neyse, sanırım ben tıpış tıpış yola koyulsam iyi olacak. Hadi bakalım, Mr. Manşon, yeni bir kürk istiyordun, ama onu sana kim verecek, bilmiyorum." Dolly, kılık kıyafetinden böyle dokunaklı bir mizahla söz ederek odadan çıktı.

Margaret arkasından koşup, Miss Avery'nin bu kabalığından Henry'nin haberinin olup olmadığını sordu.

"Var, tabii."

"O zaman, Henry acaba neden evi ona emanet etmeme ses çıkarmadı?"

"Ama o bir köylü kadın sadece," dedi Dolly. Bu açıklama yerindeydi. Henry aşağı sınıfları ancak onlardan bir yarar sağladığında hesaba katardı. Miss Avery'ye de, Crane'e katlandığı gibi katlanıyordu; çünkü onların hizmetlerinden yararlanıyordu. "İşini iyi yapan birine tahammül ederim," derdi Henry gerçekten de, insana değil, yapılan işeydi gösterdiği sabır. Gerçeğe aykırı görünse de, onun içinde bir sanatçı vardı; karısının iyi bir hizmetçisini kaybetmektense, kızına yapılan hakareti sineye çekebilirdi.

Margaret, bu küçük meseleyi kendisinin halletmesinin daha iyi olacağına hükmetti. İki taraf da belli ki birbirlerine karşı fazla doluydular. Henry'nin izniyle Miss Avery'ye sevimli bir not göndererek, ondan, sandıklara dokunmamasını istedi. Sonra, eşyalarını yeniden paketlemek ve münasip bir şekilde yerel bir ambarda depolamak maksadıyla ilk fırsatta Howards End'e gitti; plan amatörceydi ve başarısızlığa uğradı. Tibby ona eşlik etmeye söz vermişti, ama son anda kendisini mazur görmesini istedi. Bu yüzden, hayatında ikinci defa, Margaret eve yalnız girdi.

Otuz Üçüncü Bölüm

Margaret'ın Howards End'i ziyaret ettiği gün hava nefisti ve aylardır devam eden bulutsuz mutluluğunun sonuncu günüydü. Helen'ın sıra dışı yokluğundan duyduğu endişe henüz uykudaydı ve Miss Avery ile olası küçük bir tartışma yaşanması ihtimali, gezintiye tat veren tek şeydi. Ayrıca Dolly'nin öğle yemeği davetini savuşturmuştu. Hemen gardan çıkıp yürümeye başladı, köyün çayırlarını geçtikten sonra, köyle kiliseyi birbirine bağlayan, iki yanı kestane ağaçlı uzun yola girdi. Kilise eskiden köyün içindeydi. Fakat o kadar çok sayıda ibadetçi çekiyordu ki şeytan, bir öfke anında, onu temellerinden kaptığı gibi üççeyrek mil ötedeki uygunsuz bir tepenin üzerine kondurmuştu. Şayet bu hikâye doğruysa, kestane caddesi de melekler tarafından ağaçlandırılmış olmalıydı. İlgisiz bir Hıristiyanı ayartmak için daha gönül çelici bir yaklaşım düşünülemezdi, ama Hıristiyan yolu hâlâ çok uzun bulursa, şeytan da yenilmiş olacaktır; çünkü Bilim Kilisesi, Charleslara yakın bir yerde, Baba-Oğul ve Kutsal Ruh'a adanmış yardımcı bir şapel inşa ettirmişti ve çatısını sacla kaplatmıştı.

Margaret, kestane ağaçlarının üst dalları arasından parıldayan gökyüzüne bakmak ya da alt dallarda asılı at nallarına dokunmak için zaman zaman durarak, yol boyunca yavaş yavaş yürüdü. Neden İngiltere'nin büyük bir mitolojisi yoktu? Bizim folklorumuz belli inceliklerin ötesine asla gitmemiş ve en büyük pastoral melodilerimiz Yunan flütüne emanet edilmişti. Bizim kendi hayal gücümüz ne kadar derin, ne kadar hakiki olsa da, bu noktada başarısızlığa uğramış gibi görünmektedir. Cadılar ve perilerden bir adım öteye geçmemiştir. Bir çayırın küçük bir köşesine can veremez, yarım düzine yıldızı isimlendiremez. İngiltere, yine de, edebiyatının yüce anının –onu dillendirecek büyük şairlerinin ya da sesleri halkın diline geçecek olan binlerce küçük şairinin– gelmesini beklemektedir

Kiliseye ulaştığında manzara değişti. İki yanı kestane ağaçlı yol, yerini, el değmemiş kırlara uzanan daha düz, ama daha dar bir yola bıraktı. Margaret, bir mil kadar bu yolu takip etti. Yolun ufak tefek kararsızlıkları genç kadına keyif veriyordu. Önemli bir hedefi olmayan yol, eğimi ya da genişleyen manzarayı şuncacık dikkate almadan, keyfince tepeleri aşıyordu. Güney Hertfordshire'ın boğazını sıkan mülkler burada kendini daha az belli ediyordu, toprağın görüntüsüyse ne aristokratikti ne de varoşlara hastı. Tanımlamak zordu, ama Margaret ne olmadığını biliyordu: Kendini beğenmiş değildi. Dış hatları belli belirsiz olmakla birlikte, bütününde Surrey'in asla ulaşmayacağı bir tür özgürlük vardı ve uzaklardaki Chilterns yamaçları bir dağ gibi yükseliyordu. "Kendi haline bırakıldığında," diye düşündü Margaret, "bu yöre, oyunu hoşgörüye kullanır". Millet olarak Tanrı vergisi özelliğimiz, Margaret'ın anahtar almak için uğradığı alçak, tuğla duvarlı çiftlik evinin vaat ettiği gibi, aşırı tutkulu olmayan arkadaşlıktı.

Ama çiftliğin içi Margaret'ı hayal kırıklığına uğrattı. Onu çok genç bir kadın karşıladı. "Evet, Mrs. Wilcox; hayır, Mrs.

Wilcox; ah, evet, Mrs. Wilcox, teyzem mektubunuzu tam zamanında aldı. Teyzem şimdi sizin küçük villanızda. Bir hizmetçi size yolu göstersin ister misiniz?" Ardından, "Bu demek değil ki teyzem genellikle sizin villanızla ilgileniyor; o sadece bir komşusuna iyilik yapmak için, durum gerektirdiğinde, bunu yapıyor. Orada yapacak bir şeyler buluyor. Vaktinin çoğunu orada geçiriyor. Kocam bazen bana 'Teyze nerde?' diye sorar. Ben de 'Sormaya gerek var mı? Howards End'de,' derim. Evet, Mrs. Wilcox. Mrs. Wilcox, sizi bir parça kek almaya ikna edebilir miyim? Sizin için kessem de kabul etmez misiniz?"

Margaret keki reddetti, ama bu ne yazık ki Miss Avery'nin yeğeninin gözünde ona soyluluk kazandırdı.

"Sizin yalnız gitmenize izin veremem. Hayır, hayır. Yalnız gitmemelisiniz. Bu durumda sizi ben götüreceğim. Şapkamı alayım. Bu arada –yaramaz bir çocuk edasıyla devam etti– sakın kaçayım demeyin, Mrs. Wilcox."

Afallayan Margaret, *art nouveau* esintili salondan bir yere kıpırdayamadı. Diğer odalar kırsal iç mekânların kendine has hüznünü koruyordu. Burada, dönüp huzursuzlukla baktığımız eski bir ırk yaşıyordu. Bizim hafta sonlarında ziyaret ettiğimiz kırlar, gerçekte onun eviydi ve hayatın daha ciddi yanları (ölümler, ayrılıklar, aşk özlemleri) en derin ifadesini tarlaların yüreğinde buluyordu. Her şey hüzünlü değildi. Güneş dışarıda parlıyor, ardıçkuşu kartopu çiçeği goncaları üzerinde şakıyor, çocuklar sapsarı saman yığınları üzerinde gürültüyle oynuyordu. Başlangıçta Margaret'ı şaşırtan, her yere sinmiş hüzün oldu, ama sonunda bu duygu, yerini, bir bütünlük duygusuna bıraktı. İnsan, her yerden çok, bu İngiliz çiftliklerinde, hayatı değişmez bir şekilde ve bir bütün olarak görebilir; beyhudeliğini ve ebedî gençliğini aynı görüntüde bir araya getirebilir ve hoşnutsuzluk duymaksızın, insanların hepsinin kardeş olduğu düşüncesine

ulaşabilir. Margaret'ın bu düşünceleri, Miss Avery'nin yeğeninin dönüşüyle kesintiye uğradı, ama genç kadın öyle huzur doluydu ki Margaret, düşüncelerinin böyle kesintiye uğramasını sevinçle karşıladı.

Arka kapıdan geçilerek Howards End'e daha çabuk ulaşılabilirdi; bu açıklamadan sonra, arka kapıdan çıktılar. Yeğen, sayısız tavuğun yem için ayağına üşüşmesi ve anaç bir domuzun utanmazlığı yüzünden yerin dibine geçtiğini hissetti. Bu hayvanların kendisinden ne istediğini bilmiyordu. Ama mis gibi havaya çıkınca, yüksek tabakadan biriymiş gibi tavırlar takınmayı bıraktı. Yavaştan esmeye başlayan rüzgâr samanları uçuşturuyor, Evie'nin pandantifi üzerinde toplu halde yüzen ördeklerin kuyruklarını dağıtıyordu. Henüz tomurcuk halindeki yapraklar arasında mırıltılarla esen o nefis bahar rüzgârlarından biri, toprağı süpürüp geçtikten sonra sustu. Ardıçkuşu şakıyor, çam ağaçlarının gerisinden görünmeyen kuşlar ona cevap yetiştiriyordu. Çitin üzerinde birkaç güne kadar bitirilecek taslak halinde bir resim vardı. Kınaçiçekleri kendi evleklerinde, yılanyastıklarıyla çuhaçiçekleri korunaklı kovuklarda boy atıyordu; üzerinde hâlâ kurumuş kuşburnular duran yabani kuşburnu ağaçları çiçek açtı açacaktı. Klasik kıyafetine bürünmemiş olsa da, bahar gelmişti ve bütün baharlardan daha güzeldi; hatta önünde güzellikler, ardında meltem, Tuscany'nin mersin ağaçları arasında yürüdüğü bahardan bile güzeldi.

İki kadın nazikçe birbirlerine gülümseyerek patikayı tırmanıyorlardı. Ama Margaret böyle bir günde mobilyaları ciddiye almanın ne kadar güç olacağını düşünüyordu; yeğense şapkaları. Kafalarında bu düşüncelerle Howards End'e vardılar. Asabi "Teyze! Teyze!" çığlıkları havayı yırttı. Cevap veren olmadı; ön kapı kilitliydi.

"Miss Avery'nin yukarıda olduğundan emin misiniz?" diye sordu Margaret.

"Evet, Mrs. Wilcox, eminim. Buraya her gün geliyor."

Margaret, yemek odasının penceresinden içeri bakmaya çalıştı, ama perdeler içeriden sıkı sıkıya çekilmişti. Salon ve holde de durum aynıydı. Perdelerin görünüşü tanıdık gelse de, Margaret daha önceki ziyaretlerinde orada olduklarını hatırlamıyordu; aklında kaldığı kadarıyla, Mr. Bryce her şeyi alıp gitmişti. Evin arka tarafını denediler. Yine cevap alamadılar ve bir şey göremediler; mutfak penceresi bir panjurla kapatılmış, kilerin ve bulaşıkhanenin pencerelerinin arkasınaysa, kaygı verici bir tarzda, sandıkların kapaklarına benzeyen tahta parçalarıyla payanda vurulmuştu. Margaret, kitaplarını düşünerek sesini yükseltti ve ilk çığlıkta başarıya ulaştı.

"Tamam, tamam," dedi içeriden bir ses. "Sanırım, nihayet Mrs. Wilcox gelmiş olmalı."

"Anahtarın var mı, Teyze?"

"Madge, git buradan," dedi henüz burnunu göstermeyen Miss Avery.

"Teyze, bu Mrs. Wilcox..."

Margaret onu destekledi. "Yeğeninizle ben birlikte geldik."

"Madge, git buradan. Şimdi şapkalarının sırası değil."

Zavallı kadın kıpkırmızı kesildi. "Teyzem şu son zamanlarda çok garipleşti," dedi sinirli bir ses tonuyla.

"Miss Avery," diye seslendi Margaret, "eşyalarım için geldim. Lütfen kapıyı açar mısınız?"

"Evet, Mrs. Wilcox," dedi ses, "elbette." Ama bunu bir sessizlik izledi. Yeniden seslendilerse de cevap alamadılar. Teselli bulmaz bir üzüntüyle evin etrafında dolandılar.

Margaret cesaretini toplayıp, "İnşallah, Miss Avery hasta değildir," dedi.

"Şey, beni mazur görün, lütfen," dedi Madge, "sizi yalnız bırakmak zorundayım. Çiftlikte hizmetçilere göz kulak ol-

mam gerekiyor. Teyzem bazen böyle acayipleşiyor." Bütün nezaketini toplayıp, bozguna uğramış vaziyette uzaklaştı ve sanki onun gidişi bir yayı boşaltmış gibi ön kapı anında açıldı.

Miss Avery, sevecen ve sakin bir tavırla, "Girsenize, Mrs. Wilcox!" dedi.

Margaret söze, "Çok teşekkür ederim," diye başladı, ama şemsiyeliği görünce ansızın sustu. Bu, kendi şemsiyeliğiydi.

"Önce, hole girin," dedi Miss Avery. Penceredeki perdeyi çekti, Margaret umutsuzluk dolu bir çığlık attı. Çünkü korkunç bir şey olmuştu. Wickham Place'teki kütüphanede bulunan her şey şimdi bu holü süslüyordu. Halı yere serilmiş, büyük çalışma masası bir pencerenin yakınına çekilmiş, kitap sandıkları şöminenin karşısındaki duvarın dibine dizilmiş ve babasının kılıcı (onu en çok şaşırtan da bu oldu) kınından sıyrılıp, ağırbaşlı ciltlerin arasına çıplak olarak asılmıştı. Miss Avery günlerce çalışmış olmalıydı.

"Korkarım ki bir yanlış anlaşılma söz konusu," diye lafa başladı Margaret. "Mr. Wilcox da ben de sandıklara dokunulmasını hiç istemedik. Mesela, bu kitaplar erkek kardeşimin. Onları erkek kardeşim ve yurtdışında bulunan kız kardeşim için muhafaza ediyoruz. Eşyalarımızı gözetmeyi büyük bir nezaketle kabul ettiğinizde, böyle bir şey yapacağınızı bir an olsun düşünmemiştik."

"Ev çok uzun zamandan beri boştu," dedi yaşlı kadın.

Margaret tartışmaya yanaşmadı. "Keşke size açıklamış olsaydık," dedi kibarca. "Bu bir hata oldu, tabii ki bizim hatamız."

"Mrs. Wilcox, elli yıldan beri hata üstüne hata yapılıyor. Bu ev Mrs. Wilcox'un; bu kadar uzun süre boş kalmasını istemezdi o."

Akıl sağlığı hızla bozulmakta olan zavallı kadına yardım etmek için Margaret, "Evet, Mrs. Wilcox'un, Mr. Charles'ın annesinin evi," dedi.

"Hata üstüne hata," dedi Miss Avery. "Hata üstüne hata."

Margaret kendi sandalyelerinden birine otururken, "Bilmem ki," dedi. "Bilmem ki ne yapmalı?" Gülmekten alamadı kendini.

"Evet," dedi diğeri, "ev yeterince şenlenmiş olmalı."

"Ne diyeceğimi bilmiyorum. Şey, çok teşekkürler, Miss Avery. Evet, mesele yok. Çok güzel olmuş."

"Daha oturma odası var." Miss Avery karşı duvardaki kapıdan geçti ve bir perdeyi çekti. Işık, Wickham Place'teki salondan gelen mobilyaları aydınlığa boğdu. "Ve yemek odası." Daha fazla sayıda perde çekildi; daha fazla sayıda pencere, ardına kadar bahara açıldı. Yeniden hole geçen Miss Avery, "Buradan..." diye devam etti. Miss Avery'nin sesi işitilmiyordu, ama Margaret mutfak panjurunun kaldırıldığını işitti. Geri dönen yaşlı kadın, "Buradaki işimi henüz bitiremedim," dedi. "Daha yapacak çok iş var. Çiftlikteki gençler sizin büyük elbise dolaplarınızı üst kata çıkarırlar. Hilton'a para harcamanın gereği yok."

Ayağını yere basması gerektiğini hisseden Margaret, "Bütün bunlar bir hata," diye mırıldandı. "Bir yanlış anlaşılma. Mr. Wilcox'la ben Howards End'de oturmayacağız."

"Tabii ya! Onun saman nezlesi yüzünden mi?"

"Kendimize Sussex'te yeni bir ev inşa ettirmeye karar verdik; bu eşyanın bir kısmı –benim payım– kısa bir süre sonra oraya gidecek." Miss Avery'ye, kafasındaki garip düşünceleri anlamaya çalışarak dikkatle baktı. Karşısında saçma sapan konuşan yaşlı bir kadın yoktu. Alın kırışıklıkları kurnazlık ve muziplik doluydu. İğneleyici şakalar yapabilen bir zekâya ve gösterişsiz bir soyluluğa sahip olduğu fark ediliyordu.

"Dönüp burada yaşamayacağınızı düşünüyorsunuz, Mrs. Wilcox, ama döneceksiniz."

"Bunu zaman gösterecek," dedi Margaret gülümseyerek. "Şimdilik böyle bir niyetimiz yok. Bize daha geniş bir ev ge-

rekti. Şartlar bizi büyük partiler vermeye zorluyor. Elbette günün birinde; kim bilebilir ki, değil mi?"

Miss Avery, "Günün birindeymiş, hah! Güleyim bari," diye karşılık verdi. Günün birinde de nereden çıktı? Siz şimdi burada yaşıyorsunuz."

"Gerçekten mi?"

"Burada yaşıyorsunuz ve bana sorarsanız, son on dakikadan beri buradasınız."

Anlamsız bir laftı bu, ama Margaret, oturduğu sandalyeden garip bir vefasızlık duygusuyla kalktı. Henry'nin belli belirsiz kınandığını hissetmişti. Bir ışık selinin, annesinin şifonyerini aydınlığa boğduğu yemek odasına geçtiler; sonra da, birçok yeni tanrının yeni nişlerinden etrafı süzdüğü üst kat odalarına. Mobilya âdeta bu odalara göre yapılmış gibiydi. Miss Avery, holün üzerindeki –Helen'ın dört yıl önce yattığı– merkezî odaya Tibby'nin eski beşiğini yerleştirmişti.

"Çocuk odası," dedi.

Margaret tek kelime söylemeden geri döndü.

Sonunda her şey görülmüştü. Mutfakla koridor hâlâ eşya ve saman doluydu, ama Margaret'ın fark edebildiği kadarıyla, hiçbir şey kırılmış veya çizilmiş değildi. Dokunaklı bir maharet gösterisi! Sonra iki kadın bahçede dostça gezintiye çıktılar. Margaret'ın son ziyaretinden beri bahçe yabani bir hal almıştı. Çakıl taşı kaplı patikayı yaban otları bürümüştü; otlar gelip garajın ağzına dayanmıştı. Evie'nin taş döşeli küçük avlusu tümsek tümsek olmuştu. Miss Avery'nin tuhaflığının sorumlusu, belki de Evie'ydi. Ama Margaret, asıl nedenin daha derinlerde yattığına ve genç kızın aptalca mektubunun yılların öfkesini taşırdığına inanıyordu.

"Göz alıcı bir çayır," dedi Margaret. Yüzlerce yıl önce daha küçük tarlalardan oluşmuş, açık hava salonu tarzı çayırlardan biriydi burası. Sınır çit, bayır aşağı dik açılarla zikzak-

lar çiziyordu ve en aşağıda küçük yeşil bir eklenti –inekler için bir tür süslenme odası– vardı.

"Evet," dedi Miss Avery, "çayır aksırıp tıksırmayanlar için yeterince güzel". Ve muzipçe kıkırdadı. "Burada, hasat zamanı bizim delikanlılara caka satmaya gelen Charlie Wilcox'u gördüm ('Şunu yapmalıydılar, bunu yapmamalıydılar') onlara çiftçiliği öğretiyordu. Tam o sırada bir kaşınma tutmasın mı? Daha başka şeylerin yanında, bunu da babasından almış olmalı. Haziranda bir çayıra dayanabilen bir tek Wilcox yoktur; Ruth'a kur yaparken ona gülmekten katılırdım."

"Benim erkek kardeşimin de saman nezlesi var," dedi Margaret.

"Bu ev onlar için fazla köylüydü. İlk fırsatta çekip gittiklerine memnun olmuşlardır. Ama Wilcoxlar, gördüğüm kadarıyla sizin de keşfettiğiniz gibi, daha iyisine layıktırlar."

Margaret güldü.

"Bir firma yönetiyorlarmış, değil mi? Evet, öyle olmalı."

"Benim fikrime göre, onlar İngiltere'yi yönetiyorlar."

Ama Miss Avery'nin cevabı onu üzdü: "Tavşanlar gibi çoğalıyorlar. Çok tuhaf bir dünyada yaşıyoruz. Ama onu yaratan, sanırım, içine ne koyacağını biliyordur. Şayet Mr. Charlie dördüncüyü bekliyorsa, bundan yakınmak bize düşmez."

"Çoğalıyorlar, ama aynı zamanda da çalışıyorlar," dedi Margaret; yankısını esen yelde ve kuşların cıvıltılarında bulan bir vefasızlığa yapılan kışkırtmanın bilincindeydi. "Gerçekten tuhaf bir dünyada yaşıyoruz, ama kocam ve onun oğulları gibi insanlar yönettiği sürece, sanırım, fena bir yer –gerçekten fena bir yer– olmayacak."

"Hayır, olmaz," dedi Miss Avery ve dağ karaağacına doğru döndü.

Çiftliğe geri dönerlerken, Miss Avery, eski dostu hakkında, o güne kadar hiç konuşmadığı kadar açık yüreklilik-

le konuştu. Evde, Margaret kendi kendine, onun, Mr. Wilcox'un ilk eşini ikincisinden açıkça ayırt edip edemediğini sordu. Miss Avery şimdi şöyle diyordu: "Ninesinin ölümünden sonra Ruth'u pek sık görmedim, ama birbirimize karşı nezaketimizi hep koruduk. Çok kibar bir aileydi. Yaşlı Mrs. Howard asla kimsenin arkasından konuşmaz, yedirip içirmeden kimseyi kapısından çevirmezdi. Topraklarında asla 'İzinsiz girilmez' tabelası olmazdı, bunun yerine 'Lütfen girmeyin' diye bir uyarı bulunurdu. Mrs. Howard bir çiftliği yönetmek için yaratılmamıştı."

"Onlara yardım edecek erkek yok muydu?" diye sordu Margaret.

Miss Avery, "Sonunda, hiç kalmadı," diye karşılık verdi.

Kocasının hakkının teslim edilmesini isteyen Margaret, "Ta ki Mr. Wilcox çıkagelinceye kadar," diye düzeltti.

"Sanırım öyle, ama Ruth'un evlenmesi gereken... bunu söylemenin size karşı bir saygısızlık olduğunu düşünmüyorum, çünkü onunla önce Ruth evlenmiş olsun ya da olmasın, siz her halükarda Wilcox olmayı aklınıza koymuştunuz."

"Ruth'un kimle evlenmesi gerekiyordu?"

"Bir askerle!" diye haykırdı yaşlı kadın. "Gerçek bir askerle."

Margaret sesini çıkarmadı. Henry'nin karakterine ilişkin kendi yaptığı eleştirilerden çok daha sert bir eleştiriydi bu. Rahatsızlık duydu.

"Ama bu geçmişte kaldı," diye devam etti diğeri. "Şimdi daha iyi bir zaman geliyor, her ne kadar beni çok bekletmiş olsanız da. Birkaç hafta içinde, bir akşam ışıklarınızın yandığını çitin arasından göreceğim. Kömür siparişi verdiniz mi?"

"Biz gelmiyoruz," dedi Margaret kararlı bir ses tonuyla. Miss Avery'ye, huyuna gitmeyecek kadar saygı duyuyordu. "Hayır, gelmiyoruz. Asla gelmeyeceğiz. Bir yanlış anlaşılma

söz konusu. Eşyaların hemen yeniden paketlenmesi gerekiyor; çok üzgünüm, ama başka hazırlıklarım var; anahtarları sizden almam gerekiyor."

"Pek tabii, Mrs. Wilcox," dedi Miss Avery ve gülümseyerek görevinden ayrıldı.

Rahatlayan Margaret, Madge'e selamlarını gönderdikten sonra, yürüyerek gara döndü. Niyeti bir eşya deposuna gitmek ve eşyalarının taşınması için talimat vermekti, ama iş öyle boyutlara varmıştı ki Henry'ye danışmaya karar verdi. Bu kararı vermekle de çok iyi yaptı. Henry, daha önce önermiş olduğu depoya şiddetle karşıydı ve neticede eşyalarını Londra'da bir depoya koymasını salık verdi.

Ama Margaret'ın bunu yapmasına kalmadan, başına beklenmedik bir iş geldi.

Otuz Dördüncü Bölüm

Büsbütün beklenmedik bir şey değildi bu. Juley Teyze'nin sağlığı bu kış pek iyi gitmemişti. Bütün zamanını, birbiri ardı sıra yakalandığı nezle ve öksürüklerden kurtulmak için uğraşarak geçirmişti. Ancak soğuk algınlığı zatürreeye çevirdiğinde, yeğeninden "Şu yorgun göğsümle ilgilensene" ricasında bulunmuştu. Margaret'la Tibby, Swanage'e gittiler. Helen'a telgraf çekildi ve o yıl bu konuksever evde her şeye rağmen yapılan bahar toplantısı, güzel anıların acı acı hatırlandığı bir buluşma oldu. Gökyüzünün bir çini kadar mavi olduğu ve mütevazı, küçük körfezdeki dalgaların kumsalı tatlı tatlı okşadığı nefis bir günde, Margaret, ormangülleri arasından aceleyle geçerken, kendini bir defa daha ölümün anlamsızlığıyla karşı karşıya buldu. Bir ölümün açıklaması yapılabilir, ama bir başka ölümü aydınlatmaz; el yordamıyla yapılan soruşturmaya her seferinde yeniden başlanmalıdır. Vaizler veya bilim adamları genellemeler yapabilir, ama sevdiklerimizle ilgili hiçbir genellemenin mümkün olmadığını biliriz; ne bir tek cennet beklemektedir onları ne de bir tek unutuş. Ölümünü bir faciaya dönüştürmeyen Ju-

ley Teyze, tuhaf küçük kahkahalar atarak ve bu kadar uzun yaşadığı için özürler dileyerek bu hayattan kayıp gidiyordu. Çok zayıftı; kendisini beklediği hususunda herkesin hemfikir olduğu büyük gizemi kavrayacak noktayı aşmıştı; bütün fark edebildiği kuvvetten düşmüş olduğuydu. Daha önce hiç olmadığı kadar kuvvetten düşmüştü; her geçen an daha az görüyor, daha az işitiyor ve daha az hissediyordu; bir değişiklik olmazsa, çok geçmeden hiçbir şey hissetmez hale gelecekti. Kalan gücünü planlar yapmaya harcadı: Margaret neden bir vapur gezisi yapmıyordu? Uskumruyu neden Tibby'nin sevdiği gibi pişirmiyorlardı? Helen'ın yokluğuna hayıflanıyordu, ama acaba Helen'ın dönüşü için bir vesile olabilir miydi? Hastabakıcılar bu tür kaygıları gayet normal buluyor gibiydiler ve belki de, insanların çoğu, meşum kapıya tıpkı Juley Teyze gibi yaklaşıyordu. Ama Margaret, ölümü her türlü romantizminden sıyrılmış olarak görüyordu; "Ölüm" kelimesi ne anlama gelirse gelsin, süreç bayağı ve iğrenç olabilirdi.

"Margaret, canım, önemli bir şey diyeceğim... Helen geldiğinde, onu, gezmeye Lulworth'a götür."

"Helen duramaz gelir, Juley Teyze. Seni görmek için yola çıktığını telgrafla bildirdi. Sen iyi olur olmaz Almanya'ya geri dönmek zorunda."

"Bu Helen gerçekten anlaşılmaz biri! Mrs. Wilcox..."

"Evet, Teyze?"

"Kocan bir şey demez mi?"

Gelmesini Henry istemiş ve çok kibar davranmıştı. Margaret bunu bir defa daha söyledi.

Mrs. Munt ölmedi. Arzusunun aksine, daha yüce bir güç onu kolundan tutmuş ve uçurumdan aşağı kaymasını engellemişti. Hiçbir heyecan belirtisi göstermeden ve her zamanki kadar kıpır kıpır geri döndü. Dördüncü günde tehlikeyi bütünüyle atlatmıştı.

"Margaret... bu çok önemli," diye devam etti: "Birisi sana eşlik etse, yürüyüşe çıkabilirdin. Miss Conder'a ne dersin?"

"Miss Conder'la küçük bir gezinti yaptım."

"Ama o pek ilginç biri değildir. Keşke Helen yanında olsaydı."

"Tibby var ya, Juley Teyze."

"Evet, ama onun Çince çalışması gerekiyor. Senin gerçek bir arkadaşa ihtiyacın var. Sahi bu Helen ne tuhaf bir kız!"

"Helen tuhaf, hem de çok tuhaf," diye onayladı Margaret.

"Yurtdışında bu kadar kaldığı yetmiyormuş gibi, neden hemen geri dönmesi gerekiyor?"

"Bizi gördüğünde, şüphesiz fikir değiştirecektir. Zerrece dengesi yok."

Bu, Helen hakkında her zaman yaptığı eleştiriydi, ama dile getirirken Margaret'ın sesi titredi. Kız kardeşinin davranışı şimdi ona çok acı veriyordu. İngiltere'den kaçmak için bir parça dengesiz olmak gerekiyordu, ama sekiz ay uzakta kalması, sadece kafasının bozuk değil, gönlünün de kırık olduğunu kanıtlıyordu. Hasta yatağı Helen'ı çağırabilirdi, ama çoğu insani çağrıya sağırlaşmıştı; teyzesini kısaca gördükten sonra postrestant bir adresin gerisindeki kuşkulu hayatına geri dönecekti. Doğruyu söylemek gerekirse, pek yaşadığı söylenemezdi; mektupları duygusuzlaşmış ve giderek seyrekleşmişti; ne bir isteği vardı ne de bir şeye merakı. Bütün bunlar, sözde, zavallı Henry yüzündendi. Henry karısı tarafından affedileli hayli zaman oluyordu, ama baldızı belli ki onu, selam gönderilmeyecek kadar aşağılık bulmaya devam ediyordu. Bu, hastalıklı bir duyguydu ve Margaret, endişeyle, Helen'ın hayatında bu hastalıklı duygunun izlerini dört yıl öncesine kadar izleyebiliyordu. Oniton'dan kaçış, Bastlara dengesiz hamilik; Downs'da dökülen gözyaşları, bütün bunlar Paul'le (dudaklarını birkaç saniyeliğine onunkine bastırmış olan önemsiz bir delikanlıyla) ilgiliydi.

Margaret'la Mrs. Wilcox onların yeniden öpüşebileceklerinden korkmuşlardı. Ne saflık; asıl tehlike, gösterilen tepkiydi. Wilcoxlara gösterdiği tepki, neredeyse akıl sağlığını yitirinceye kadar, Helen'ın hayatını bir ülser gibi kemirmişti. Daha yirmi beşinde saplantı sahibi olmuştu. Yaşlılığı için nasıl bir umut beslenebilirdi?

Margaret ne kadar düşünürse, endişesi o kadar artıyordu. Aylarca kaçınmaya çalışmıştı, ama sorun artık hafife alınmayacak denli büyüktü. Delilik neredeyse fark edilir bir hal almıştı. Helen'ın attığı bütün adımlara yön veren, her genç erkeğin ya da kadının başına gelebilecek küçük bir kaza mıydı? İnsan tabiatı bu kadar anlamsız hatlarla inşa edilebilir miydi? Howards End'deki beceriksiz bir tanışma, hayati öneme sahipti. Bu olay kendi kendine büyüyüp gelişti, daha ciddi ilişkileri sonuçsuz bıraktı; kız kardeşlerin arasındaki yakınlıktan daha güçlüydü; mantıktan ve kitaplardan daha güçlüydü. Keyfinin yerinde olduğu bir anında, Helen, bir anlamda onu hâlâ "hazla" hatırladığını itiraf etmişti. Paul'ün anısı solup gitmişti; öpücüğünün büyüsüyse devam ediyordu. Geçmişten zevk alınabiliyorsa, tepki de gösterilebilirdi; etki her iki yönde de yayılıyordu.

Elden ne gelir? Zihnimizin, seçimi elimizde olmayan tohumlar için bir tohum yatağı olması tuhaf ve üzücü görünüyor. Ama insanoğlu tuhaf, hüzünlü bir yaratıktır; kendisine neye mal olacağına aldırmadan dünyayı yağmalamaya vermiştir kendini. Psikolojiyi kafaya takmaz. Akşam yemeğini bir lokomotife bırakıyormuşçasına, bunu uzmanlara bırakır. Kendi ruhunu özümsemeyi bile umursamaz. Margaret'la Helen daha fazla sabır gösterdiler. İçinde bulundukları şartlarda başarıdan söz edilebilirse, Margaret'ın başarılı olduğu da söylenebilir. O, kendini tanımaktadır, gelişimi üzerinde ilkel de olsa bir denetim uygulayabilmektedir. Helen'a gelince, başarıp başaramadığını kimse söyleyemez.

Mrs. Munt'ın canlandığı gün, Helen'ın mektubu geldi. Münih'ten postalamıştı ve ertesi gün Londra'da olacağını haber veriyordu. İlk cümleleri sevgi dolu ve makul olsa da, rahatsız edici bir mektuptu.

"Sevgili Meg,

"Juley Teyze'ye sevgilerimi ilet. Onu sevdiğimi ve kendimi bildim bileli de sevmiş olduğumu söyle ona. Perşembe günü Londra'da olacağım.

"Adresim banka olacak. Henüz bir otel seçmedim; bu yüzden ayrıntılı haber vermek için oraya mektup yaz veya tel çek. Juley Teyze daha iyiyse ya da berbat bir nedenle Swanage'a gelmem bir işe yaramayacaksa, orada bulunmayışımı tuhaf karşılama. Kafamda türlü çeşitli tasarılar var. Şu anda yurtdışında yaşıyorum ve mümkün olan en kısa sürede geri dönmek istiyorum. Eşyalarımızın nerede olduğunu lütfen söyler misin? İçinden birkaç kitap almak isterim; gerisi sizindir.

"Bağışla beni, sevgili Meg. Bu, oldukça can sıkıcı bir mektup, ama ben bütün mektuplarımı sana duyduğum sevgiyle yazıyorum.

Helen"

Gerçekten de can sıkıcı bir mektuptu; çünkü Margaret'ta yalan söyleme arzuları uyandırıyordu. Juley Teyze'nin hayatının hâlâ tehlikede olduğunu yazarsa kız kardeşi gelecekti. Sağlıksızlık bulaşıcıdır. Kendimiz de alçalmaksızın, sağlıksız kişilerle ilişkiyi sürdüremeyiz. "En iyisini yapmaya çalışmak" Helen'a yarar sağlayabilirdi, ama kendisine zarar verirdi; riski göze alıp oyuna bir süre daha devam etmeyi tercih etti. Teyzesinin çok daha iyi olduğunu ve gelişmeleri beklediğini yazdı.

Tibby onun bu cevabını onayladı. Kısa zamanda halim se-

lim biri olup çıkmış ve arkadaşlığı eskisinden daha cana yakın bir hal almıştı. Oxford ona çok şey vermişti. Hırçınlığından eser kalmamıştı; insanlara karşı ilgisizliğini ve yemeğe olan düşkünlüğünü gizlemeyi öğrenmişti. Ama daha insanileşmemişti. Çoğu insan için büyülü olan on sekiz yaşla yirmi iki arası, onu usul usul çocukluktan orta yaşa geçirmişti. Genç erkekliği, kalbi ölüme kadar ısıtan ve Mr. Wilcox'a daimi bir çekicilik kazandıran bu niteliği hiç tanımamıştı. Kendi hatası olmasa da, soğuk biriydi, lakin hiç de zalim değildi. Helen'ın hatalı olduğunu düşünüyor, Margaret'a hak veriyordu, ama aile sorunları, herkes gibi onun için de bir tiyatro sahnesiydi. Yapacak bir tek önerisi vardı ve bu, çok tipik bir öneriydi.

"Neden Mr. Wilcox'a anlatmıyorsun?"

"Helen'ın durumunu mu?"

"Benzeri durumlarla karşılaşmış olabilir."

"Elinden geleni yapardı, ama..."

"En iyi sen bilirsin. Ama o pratik biri."

Çünkü öğrenciler uzmanlara güvenir. Margaret, bir iki sebeple kararsızdı. Çok geçmeden Helen'ın cevabı geldi. Eşyaların bulunduğu adresi rica eden bir telgraf göndermişti; çünkü derhal geri dönmesi gerekiyordu. Margaret, "Elbette hemen dönmen gerekmiyor; saat dörtte bankada buluşalım," diye cevap verdi. Margaret'la Tibby Londra'ya gittiler. Helen bankada değildi ve banka, adresini vermeyi reddetti. Helen bir keşmekeşin içine düşmüştü.

Margaret kolunu erkek kardeşinin omzuna doladı. Elinde bir o kalmıştı, ama gözüne hiç bu kadar önemsiz gözükmemişti.

"Tibby, tatlım, şimdi ne olacak?"

Tibby, "Bu çok acayip," diye karşılık verdi.

"Sevgili Tibby, senin muhakemen çoğu kez benimkinden daha iyidir. Bundan sonra ne olacağı hususunda bir fikrin var mı?"

"Hiçbir fikrim yok; akıl sağlığını yitirmiş olması dışında bir şey gelmiyor aklıma."

"Öyle mi dersin?" dedi Margaret. "Bu imkânsız." Ama iddia ortaya atılmıştı bir kere. Birkaç dakika sonra kendisi savundu bu iddiayı. Başka bir açıklaması yoktu. Ve Londra, Tibby'yle hemfikirdi. Şehrin maskesi düşmüştü; Margaret onu gerçekten olduğu gibi görüyordu: bir sonsuzluk karikatürü. Bildik çitler, duvarlar, yürüdüğü caddeler, yıllarca aralarında dolaştığı evler ansızın önemini yitirmişti. Helen kir pas içindeki ağaçlarla, araba seliyle, yavaş yavaş akmakta olan vıcık vıcık çamurla aynı görünüyordu. Korkunç bir feragatte bulunmuş ve her şeyle bir olmuştu. Ama Margaret'ın inancı, dayanmasını sağlamıştı. İnsan ruhunun, eğer birleşecekse, yıldızlarla ve denizle birleşeceğini biliyordu. Yine de kız kardeşinin yıllardır yanlış yolda yürüdüğünü hissediyordu. Londra'da bir öğleden sonra hafif hafif yağmur yağarken, bu olanlar sembolik bir felaketti.

Henry tek umuttu. Henry ayaklarını yere sağlam basardı. Kaos içinde onların bilmediği bazı yollar biliyor olabilirdi; Margaret, Tibby'nin tavsiyesine uyarak meseleyi Henry'nin ellerine teslim etmeye karar verdi. Derhal bürosuna uğramalıydılar. O, işlerin daha kötüye gitmesine izin vermezdi. Genç kadın, İncil'den vaaz verecekmiş gibi kubbesi karmaşanın ortasında yiğitçe yükselen Saint Paul'de bir an durmak istedi. Ama Saint Paul'ün içi de dışarıya benziyordu: yankılar, fısıltılar, işitilemez şarkılar, görülmez mozaikler, zemini defalarca bir taraftan diğer tarafa kesen ıslak ayak izleri. *Si monumentum requiris, circumspice*:* Saint Paul, bizi Londra'ya götürüyor. Helen için burada hiç umut yoktu.

Henry, başlangıçta onu biraz hayal kırıklığına uğrattı.

(*) Saint Paul'ün mimarı Christopher Wren (1632-1723) mezar taşına Latince *Lector, si monumentum requiris, circumspice* yazdırmıştır: [Ey okuyan] Anıt arıyorsan, etrafına bak! – ç.n.

Margaret bunu bekliyordu. Henry, Swanage'den döndüğünü gördüğüne çok mutlu olmuştu; yeni bir can sıkıntısının otaya çıkışını kabullenmekte zorlanıyordu. Araştırmalarının sonucunu anlattıklarında, Tibby'ye takılmakla yetindi ve Schlegellerin, "tıpkı Helen gibi", genellikle eş ve dostlarına eziyet etmekten hoşlandıklarını söyledi.

"Bütün söyleyeceğimiz bu kadar," diye karşılık verdi Margaret. "Ama neden tıpkı Helen gibi olsun? Neden onun bu kadar garip olmasına ve giderek daha da garipleşmesine izin verilmeli?"

"Bana sorma. Ben basit bir iş adamıyım. Ben yaşarım ve yaşatırım. İkinize de tavsiyem: Üzülmeyin. Margaret, yine gözlerinin etrafında mor halkalar oluştu. Bunun sana kesinlikle yasaklandığını biliyorsun. Önce teyzen, sonra kız kardeşin. Yo, bütün bunları bırakalım. Değil mi Theobald?" Zili çaldı. "Size çay söylüyorum, sonra doğru Ducie Street'e gidiyorsun. Genç karımın, kocası kadar yaşlı görünmesini istemiyorum."

"Yine de bizim düşüncemizi tam olarak anlamadınız," dedi Tibby.

Keyfi yerinde olan Mr. Wilcox, "Hiçbir zaman da anlayacağımı sanmıyorum," diye karşılık verdi. Henry, bu yetenekli ama gülünç aileye gülerek arkasına yaslanırken, ateş, Afrika haritası üzerinde titreşiyordu. Margaret, erkek kardeşine devam etmesini işaret etti. Epeyce çekingence olsa da, Tibby ablasının sözünü dinledi.

"Margaret, kız kardeşimizin deli olabileceğini düşünüyor."

İçerideki odada çalışmakta olan Charles etrafına bir göz attı.

"Gelsene, Charles," dedi Margaret kibarca. "Bir konuda bize yardım edebilir misin? Başımız yine dertte."

"Korkarım ki edemem. Olgular nedir? Biliyorsunuz, bugünlerde hepimiz az çok deliyiz."

Zaman zaman üzerine ukalaca bir zihin açıklığı gelen Tibby, "Olgular şöyle," dedi. "Helen üç gündür İngiltere'de olmasına rağmen bizi görmeyi kabul etmiyor. Bankayı, adresini bize vermekten men etmiş. Sorulara cevap vermeyi reddediyor. Margaret mektuplarını renksiz buluyor. Daha başka olgular da var, ama bunlar en çarpıcı olanlar."

"Yani ilk defa mı böyle davranıyor?" diye sordu Henry.

Karısı kaşlarını çatarak, "Elbette," dedi.

"Peki, ama bunu nasıl bilebilirim ki?"

Sinirden midesinin kasıldığını hissetti Margaret. "Çok iyi biliyorsun ki Helen asla sevgiye karşı günah işlemez," dedi. "Onunla ilgili, hiç değilse bu kadarını fark etmiş olduğundan eminim."

"Evet, onunla ben her zaman gayet iyi geçindik."

"Hayır, Henry, anlamıyor musun? Demek istediğim bu değil."

Margaret kendini topladı, ama Charles'ın dikkatinden kaçacak kadar erken davranamamıştı. Charles aptallaşmış vaziyette, dikkatle sahneyi seyrediyordu.

"Demek istediğim, geçmişte garip davranışlarda bulunduğunda, bunun izi eninde sonunda bir gönül bağına kadar izlenebilirdi. Tuhaf davranıyordu, çünkü ya birinden hoşlanıyordu ya da onlara yardım etmek istiyordu. Şimdiyse hiçbir geçerli mazereti yok. Bizi son derece üzüyor; bu yüzden onun iyi olmadığından eminim. 'Deli' çok korkunç bir kelime, ama o iyi değil. Aksi düşünülemez. Kız kardeşim hasta olmasaydı, bunu sizinle asla tartışmazdım; yani sizi rahatsız etmezdim, demek istiyorum."

Henry ciddileşti. Hastalık onun için fevkalade belirgin bir şeydi. Kendi sağlığı genellikle iyi olduğundan, sağlığımızın yavaş yavaş bozulduğunu kavrayamıyordu. Hastaların hiçbir hakkı yoktu; onlar oyunun dışındaydılar; insan onlara acımasızca yalan söyleyebilirdi. İlk karısı yata-

ğa düştüğünde, onu Hertfordshire'a götüreceğine söz verdi, ama bunun yerine, ona bir klinik ayarladı. Helen da hastaydı. Onu tuzağa düşürmek için tasarladığı plan zekice ve iyi niyeti olsa da, ahlak anlayışını kurt sürüsünden alıyordu.

"Onu ele geçirmek mi istiyorsun?" diye sordu. "Sorun bu, değil mi? Onun doktora görünmesi gerekiyor."

"Bildiğim kadarıyla bir doktora göründü bile."

"Evet, evet; sözümü kesme." Henry ayağa kalktı ve derin düşüncelere daldı. Cana yakın, çekimser ev sahibi gitmiş, onun yerine Yunanistan ve Afrika'dan servet yapan ve birkaç şişe cin karşılığında yerlilerden orman satın alan bir adam gelmişti. "Buldum," dedi sonunda. "Son derece kolay. Bu işi bana bırakın. Onu Howards End'e göndereceğiz."

"Bunu nasıl yapacaksın?"

"Kitaplarının peşinden göndereceğiz. Onları paketlerinden kendisinin çıkarması gerektiğini söylersin ona. Sonra da onunla orada karşılaşırsın."

"Ama Henry, bu onun tam da yapmama izin vermediği şey. Beni asla görmemek onun –nesi derseniz işte– bir parçası."

"Elbette ona, oraya gideceğini söylemeyeceksin. Kitaplara bakmak için eve gittiğinde, sen tesadüfmüş gibi içeri girersin. Sorun çıkmazsa, ne âlâ. Ama köşede bir otomobil bekleyecek ve göz açıp kapayıncaya kadar onu bir uzmana götüreceğiz."

Margaret başını salladı. "Bu mümkün değil."

"Neden?"

"Ben de mümkün görmüyorum," dedi Tibby, "fazla hile hurda içeriyor."

"İmkânsız, çünkü..." Margaret hüzünle kocasına baktı. "Helen'la ben bu dili kullanmıyoruz, anlıyor musun? Başka insanlar için bu plan işe yarayabilir; onları suçladığım yok."

"Ama Helen konuşmaz," dedi Tibby. "Bütün zorluk bundan kaynaklanıyor. Helen sizin dilinizi konuşmayı reddeder, siz de bu yüzden onu hasta kabul edersiniz."

"Hayır, Henry; bunu düşünmen büyük bir incelik, ama yapamam."

"Anlıyorum," dedi Henry, "vicdanın elvermez."

"Sanırım, öyle."

"Ve vicdanınla hesaplaşmaktansa kız kardeşinin acı çekmesini yeğliyorsun. Bir tek sözün onu Swanage'a getirmeye yeterdi, ama sen bunu vicdan meselesi yapıyorsun. Vicdanlı olmak iyi bir şey. Ben de, umuyorum ki dünyadaki herkes kadar vicdanlıyım, ama böyle bir meselede, delilik söz konusu olduğunda..."

"Deliliği kabul etmiyorum."

"Ama daha şimdi söyledin..."

"Bunu ben söylediğimde, delilik, ama sen söylediğinde değil."

Henry omuzlarını silkti. "Margaret! Margaret!" diye inledi. "Hiçbir eğitim, kadınlara mantığı öğretemeyecek. Bak şimdi, canım, benim zamanım kıymetli. Sana yardım etmemi istiyor musun, istemiyor musun?"

"Bu şekilde değil."

"Sorularıma cevap ver. Basit sorulara, basit cevaplar. Şimdi sen..."

Charles araya girerek onları şaşırttı. "Baba, lütfen, Howards End'i bu işin dışında tutalım."

"Neden Charles?"

Charles bir neden gösteremedi, ama Margaret, baba oğlun sessizce selamlaştıklarını uzaktan hissetti.

"Bütün ev karman çorman," dedi Charles asık bir suratla. "Daha fazla karışıklık istemeyiz."

"'Biz' kim?" diye sordu babası. "Lütfen söyler misin, evladım, 'biz' kim?"

"Özür dilerim," dedi Charles. "Belli ki üstüme vazife olmayan bir işe burnumu sokuyorum."

Margaret, derdini kocasına açtığına çoktan pişman olmuştu. Ama ok yaydan çıkmıştı bir kere. Henry meseleyi tatminkâr bir sonuca ulaştırmakta kararlıydı ve o konuştukça Helen var olmaktan çıkıyordu. Uçuşan saçlarının sarısı ve bakışlarının ateşi hiçbir şeye sayılmıyordu; çünkü o hastaydı, hakları yoktu ve dostlarından herhangi biri onu avlayabilirdi. Margaret, kalbi kırık, ava katıldı. Kız kardeşine, kocasının dikte ettirdiği, yalan dolu bir mektup yazdı; eşyalarının hepsi Howards End'deydi; Pazartesi günü öğleden sonra saat üçte, temizlikçi kadının evde olduğu saatte onlara bakabilirdi. Soğuk bir mektuptu ve bu yüzden de daha inandırıcıydı. Helen onun darılmış olduğunu düşünecekti. Pazartesi günü Margaret'la Henry öğle yemeğini Dolly'de yediler, sonra da bahçede pusuya yattılar.

Ziyaretçiler gittikten sonra, Mr. Wilcox, oğluna, "Ben bu tür davranışlara hoşgörü gösteremem, oğlum," dedi. "Margaret aldırış etmeyecek kadar naziktir, ama ben onun adına aldırış ederim."

Charles cevap vermedi.

"Bugün neyin var senin, Charles?"

"Bir şeyim yok, baba. Ama sen, düşündüğünden daha büyük bir iş alıyorsun üstüne."

"Nasıl?"

"Bana sorma."

Otuz Beşinci Bölüm

İlkbahar ruh hallerinden söz edilir, ama onun gerçek çocuklarının bir tek ruh hali vardır; onlar soluk alıp veren rüzgârlarla ve kuş fısıltılarıyla doludur. Yeni çiçekler açabilir, çitlerin yeşil süsleri çoğalır, ama aynı asude, yoğun ve mavi gökyüzü başımızın üzerinde düş görür; görünür veya görünmez aynı suretler çalılıklarda ve çayırlarda dolaşır. Margaret'ın Miss Avery'yle geçirdiği sabah ve Helen'ı tuzağa düşürmeye çalıştığı ikindi, aynı terazinin iki kefesiydi. Zaman hiç geçmemiş, yağmur hiç yağmamış olabilirdi; insanoğluysa dalavereleri ve rahatsızlıklarıyla Tabiata, ta ki onu bir gözyaşı perdesinin arasından görünceye kadar, eziyet ediyordu.

Margaret daha fazla itiraz etmedi. Henry, haklı da olsa haksız da, çok kibar davranıyordu ve Margaret onu değerlendirmek için başka bir ölçü bilmiyordu. Ona kesinlikle güvenmeliydi. Henry bir işe girişir girişmez, kalın kafalılığından eser kalmıyordu. En ufacık belirtiden yararlanıyordu; Helen'ın yakalanması, Evie'nin evliliği kadar ustaca sahneleneceğe benziyordu.

Planladıkları gibi, sabah Hilton'a gittiler ve Henry, kur-

banlarının gerçekten Hilton'da olduğunu öğrendi. Köye vardıklarında, Henry köydeki araba kiralayan bütün ahırlara uğramış ve sahipleriyle birkaç dakikalık ciddi konuşmalar yapmıştı. Henry'nin onlara ne dediğini Margaret bilmiyordu; muhtemelen hakikati söylemiyordu, ama yemekten sonra, bir hanımefendinin Londra'dan trenle geldiği ve hemen Howards End'e hareket ettiği haberi ulaştı.

"Mecburen gidecekti," dedi Henry. "Alması gereken kitaplar yüzünden."

Margaret yüzüncü defa, "Anlamıyorum," dedi.

"Kahveni bitir, canım. Gitmemiz gerekiyor."

"Evet, Margaret, biliyorsun bolca kahve içmelisin," dedi Dolly.

Margaret gayret gösterdi, ama ansızın ellerini gözlerine götürdü. Dolly, cevap vermeyen kayınpederine kaçamak bir göz attı. Sessizlik sürerken, otomobil gelip kapıda durdu.

Henry, endişeyle, "Buna hazır değilsin," dedi. "Bırak ben yalnız gideyim. Ne yapacağımı iyi biliyorum."

Margaret elini yüzünden çekerken, "Hayır, hazırım," dedi. "Kendi kendimi yiyip bitiriyorum, hepsi bu. Helen'ın yaşadığını bir türlü hissedemiyorum. Mektupları ve telgrafları sanki bir başkasından geliyormuş gibi. Bunlarda onun sesi yok. Şoförünün onu gerçekten garda görmüş olduğuna inanmıyorum. Keşke hiç bundan bahsetmeseydim. Charles'ın sinirlendiğini biliyorum. Evet, sinirlendi." Dolly'nin elini yakalayıp öptü, "Dolly beni affedecektir. Haydi. Gidelim."

Henry, gözlerini Margaret'tan ayırmamıştı. Bu ruhsal çöküntü hiç de iyiye alamet değildi.

"Üstüne başına çeki düzen vermek istemiyor musun?" diye sordu.

"Zamanım var mı?"

"Hem de fazlasıyla."

Margaret, ön kapının yanındaki lavaboya gitti ve kapının sürgüsünün yerine itildiğini işitir işitmez, Mr. Wilcox, alçak sesle, "Dolly, ben yalnız gidiyorum," dedi.

Dolly'nin gözleri bayağı bir heyecanla parladı. Mr. Wilcox'u parmak uçlarında arabaya kadar takip etti.

"Bunun daha iyi olacağını düşündüğümü söyle ona."

"Peki, Mr. Wilcox, anladım."

"Ne istiyorsan söyle. Tamam mı?"

Araba çalıştı; her zamanki şansı olsaydı uzaklaşıp giderdi de. Ama bahçede oynamakta olan Agucuk-gugucuk yolun ortasına oturmak için tam da bu zamanı bulmuştu. Crane, yanından geçmeye çalışırken arabanın bir tekerleğini şebboy tarhından geçirdi. Dolly çığlığı bastı. Gürültüyü işiten Margaret şapkasız olarak dışarı fırladı ve tam zamanında arabanın basamağına adım attı. Ağzını açıp tek kelime söylemedi; Henry, ona karşı da, tıpkı Helen'a davrandığı gibi davranıyordu; pek dürüst sayılmayacak bu harekete duyduğu öfke, sadece Helen'ın onlara karşı ne hissedeceğini anlamasına yardımcı oldu. "Bunu hak ediyorum," diye düşündü. "Yelkenleri fazla suya indirdim." Ve Henry'nin özürlerini, onu da şaşırtan bir sükûnetle kabul etti.

Henry, "Hâlâ hazır olmadığını düşünüyorum," demekten geri kalmadı.

"Belki kahvaltıda hazır değildim, ama şimdi her şeyi olanca açıklığıyla görüyorum."

"Niyetim, en iyisini yapmaktı."

"Fularını bana uzatır mısın, lütfen? Bu rüzgâr insanın saçını başını dağıtıyor."

"Memnuniyetle, tatlım. İyi misin, şimdi?"

"Bak! Ellerim artık titremiyor."

"Tamamen bağışlandım mı? Öyleyse, dinle. Helen'ın arabası şimdiye kadar Howards End'e varmıştır. –Biraz geç kaldık, ama önemi yok.– İlk yapacağımız şey, mümkünse, ara-

bayı, beklemesi için çiftliğe göndermek olacak; insan, hizmetçilerin önünde bir rezalet çıkmasını istemez. Bir beyefendi –parmağıyla Crane'in sırtını işaret etti– içeri girmeyip ön kapının biraz uzağında, defne ağaçlarının gerisinde bekleyecek. Evin anahtarları hâlâ sende mi?"

"Evet."

"Neyse, onlara ihtiyacımız yok. Evin ne durumda olduğunu hatırlıyor musun?"

"Evet."

"Onu verandada bulamazsak, dolanıp bahçeye bakarız. Amacımız..."

Burada, doktorun binmesi için durdular.

"Karıma diyordum ki, Mansbridge, asıl amacımız Miss Schlegel'i korkutmamaktır. Ev, bildiğiniz gibi, bana ait, bu yüzden orada bulunmamız gayet doğaldır. Bir nevroz sorunuyla karşı karşıyayız; sen de bu fikirde değil misin, Margaret?"

Çok genç biri olan doktor, Helen'la ilgili sorular sormaya başladı. Normal miydi? Doğuştan ya da kalıtsal bir şey var mıydı? Onu aileye yabancılaştıracak bir şey olmuş muydu?

"Hiçbir şey, "dedi Margaret. Bu arada, "Gerçi kocamın ahlaksızlığına gücendiyse de," diye ilave etse ne olacağını merak etmekten kendini alamadı.

Henry, o sırada kilisenin yanından ok gibi geçen arabada arkasına yaslanarak, "O her zaman gergindi," diye yorum yaptı. "Çok ciddi olmasa da, spiritüalizme ve benzeri şeylere eğilimi var. Müzikle, edebiyatla, sanatla ilgileniyor, ama bence normal; çok çekici bir kız."

Margaret'ın öfkesi ve korkusu her geçen saniye artıyordu. Bu adamlar, kız kardeşini böyle nitelemeye nasıl cüret edebiliyorlardı! Ne korkunç şeyler bekliyordu onları! Bilim adı altında ne münasebetsizlikler barınıyordu! Köpek sürüsü ona saldırıyor, onun insan haklarını reddediyordu ve Mar-

garet'a öyle geliyordu ki bütün Schlegeller Helen'la tehdit ediliyordu. "Normaller miydi?" Sorulacak soru muydu bu? Bu soruyu soranlar, insan tabiatı hakkında bir şey bilmeyen, psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıkları olan kişiler oluyordu her zaman. Kız kardeşi ne kadar acınacak bir durumda olsa da, Margaret biliyordu ki onun yanında yer alacaktı. Dünya onları öyle değerlendiriyorsa, birlikte deli olacaklardı.

Şimdi saat üçü beş geçiyordu. Araba, çiftliğin yakınına gelince yavaşladı. Miss Avery avluda ayakta dikiliyordu; Henry, ona, oradan bir arabanın geçip geçmediğini sordu. Miss Avery, "evet" işareti yaptı ve hemen ardından, yolun sonundaki arabayı gördüler. Araba bir av hayvanı gibi sessizce bekliyordu. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen Helen, sırtı yola dönük olarak verandada oturuyordu. Gelmişti. Sadece başıyla omuzları görülüyordu. Asma, etrafında bir çerçeve oluşturmuştu; oturduğu yerde filizlerle oynuyordu. Rüzgâr saçını dağıttı, güneş daha bir güzellik kattı bu saçlara; her zamanki gibiydi.

Margaret, kapının yanında oturuyordu. Kocasının engellemesine kalmadan arabadan atladı. Kapalı olan bahçe kapısına doğru koştu ve kendisi geçtikten sonra kapıyı kasten kocasının yüzüne doğru itti. Gürültü, Helen'ın yerinden sıçramasına neden oldu. Margaret, onun garip bir hareketle yerinden kalktığını gördü; verandaya doğru koşması, Helen'ın korkularının nedeni olan basit gerçeği öğrenmesine yetti: Kız kardeşi hamileydi.

Henry, "O serseri, değil mi?" diye seslendi.

Margaret, "Ah, benim küçüğüm..." diye mırıldanacak zamanı ancak buldu. Evin anahtarları elindeydi. Howards End'i açıp Helen'ı içeri itti. Sırtını kapıya vererek kapının önünde dikilirken, "Tamam, yok bir şey," dedi.

Otuz Altıncı Bölüm

"Margaret, üzgün görünüyorsun," dedi Henry. Mansbridge peşleri sıra gelmişti; Crane bahçe kapısında, araba sürücüsü yerinde kalmıştı. Margaret başını salladı; konuşamıyordu artık. Bütün gelecek onlara bağlıymışçasına, anahtarları sıkı sıkıya elinde tutuyordu. Henry sorular sorup duruyordu. Margaret yeniden başını salladı. Henry'nin sözleri bir anlam taşımıyordu. Neden Helen'ı içeri soktuğunu merak ettiğini işitti. "Kapıyı iterek beni yaralayabilirdin," seçebildiği bir başka sözdü. Hemen sonra kendi sesi kulağına çalındı. Kendi veya kendi yerine bir başkası, "Git, buradan," dedi. Henry daha yaklaştı. "Margaret, yine üzgün görünüyorsun," diye tekrarladı. "Anahtarları bana ver, canım. Helen'la orada ne yapıyorsun?"

"Git buradan, lütfen. Ben kendim hallederim."

"Neyi halledersin?"

Henry, anahtarları almak için elini uzattı. Doktor orada olmasaydı, Margaret boyun eğebilirdi.

Margaret, yürek paralayıcı bir sesle, "Hiç değilse, buna bir son ver," dedi; doktor geri dönmüş, Helen'ı getiren araba-

nın sürücüsünü sorguluyordu. Yeni bir duyguya kapılmıştı Margaret; kadınlar adına erkeklerle savaşıyordu. Hakları umursadığı yoktu, ama erkekler Howards End'e gireceklerse, onun cesedini çiğnemeliydiler.

"Hadi, ama. Bu çok tuhaf bir başlangıç," dedi kocası.

Doktor, şimdi Mr. Wilcox'un yanına gelmiş, kulağına fısıldıyordu; skandal ortaya çıkmıştı. Gerçekten dehşete kapılan Henry, bakışları yerde, donup kaldı.

"Elimde değil," dedi Margaret. "Durun. Bu benim hatam değil. Lütfen dördünüz de buradan uzaklaşın."

Şimdi de, arabanın sürücüsü, Crane'in kulağına bir şeyler fısıldıyordu.

"Sizin yardımınıza güveniyoruz, Mrs. Wilcox," dedi genç doktor. "İçeri girip kız kardeşinizi dışarı çıkması için ikna eder misiniz?"

Ansızın başını kaldırıp dik dik doktorun gözlerine bakan Margaret, "Hangi gerekçeyle?" diye sordu.

Lafı dolandırmanın profesyonelce olacağını düşünen doktor, sinir bozukluğu hakkında bir iki şey geveledi.

"Özür dilerim, ama böyle bir şey değil. Kız kardeşime bakmaya uygun nitelikte değilsiniz, Mr. Mansbridge. Hizmetinize ihtiyacımız olursa size haber veririz."

Mr. Mansbridge, "Arzu ederseniz vakayı daha açık bir şekilde teşhis edebilirim," diye karşılık verdi.

"Edebilirdiniz, ama etmediniz. Dolayısıyla kız kardeşimi tedavi etmeye uygun nitelikte değilsiniz."

Henry gözlerini yerden kaldırmaksızın, "Hadi, Margaret," dedi. "Bu çok ciddi bir mesele, korkunç bir mesele. Doktor bir emir verdi. Kapıyı aç."

"Beni bağışla, ama açmayacağım."

"Seninle aynı fikirde değilim."

Margaret sesini çıkarmadı.

Doktor, "Bu, çok ciddi sonuçlar doğuracak bir mesele,"

diyerek Mr. Wilcox'a destek çıktı. "Hep birlikte çalışsak iyi olur. Sizin bize ihtiyacınız var, Mrs. Wilcox; bizim de size."

"Tastamam öyle," dedi Henry.

"Size zerrece ihtiyacım yok," dedi Margaret.

İki erkek endişeyle bakıştı.

"Ne de doğum yapmasına daha haftalar olan kız kardeşimin ihtiyacı var."

"Margaret, Margaret!"

"Pekâlâ, Henry, senin şu doktorunu yolla gitsin. Ona artık ne ihtiyacımız var ki?"

Mr. Wilcox, bakışlarını evi üzerinde gezdirdi. Sağlam durması ve doktoru desteklemesi gerektiğini belli belirsiz hissediyordu. Kendisinin de desteğe ihtiyacı olabilirdi; zira önünde onu bekleyen dertler vardı.

"İş, bir sevgi meselesine dönüşmüş bulunuyor şimdi," dedi Margaret. "Sevgi. Anlamıyor musunuz?" Her zamanki metoduna başvurarak kelimeyi parmağının ucuyla duvara yazdı. "Eminim, anlıyorsundur. Ben Helen'ı çok seviyorum, sen daha az. Mr. Mansbridge ise onu tanımıyor. Hepsi bu. Ve sevgi, karşılıklı olduğunda, hak doğurur. Bunu defterinize kaydedin, Mr. Mansbridge. İşe yarar bir formüldür."

Henry, ona sakin olmasını söyledi.

"Siz ne istediğinizi bilmiyorsunuz," dedi Margaret, kollarını kavuşturarak. "Bir tek makul gerekçe söyleyin, sizi içeri bırakayım. Ama söyleyemezsiniz. Durduk yere kız kardeşimi rahatsız edeceksiniz. Buna izin veremem. Bütün gün burada bekleyeceğim."

"Mansbridge," dedi Henry sesini alçaltarak, "belki daha sonra, ama şimdi olmayacak."

Köpek sürüsü dağılıyordu. Efendisinin işareti üzerine, Crane de arabaya geri döndü.

"Şimdi sen de Henry," dedi Margaret nazikçe. Acı sözlerinin hiçbiri ona yöneltilmiş değildi. "Şimdi git, canım. Daha

sonra, şüphesiz, tavsiyene ihtiyacım olacak. Seni kırdımsa, bağışla. Ama cidden gitmen gerekiyor."

Henry öyle sersemlemişti ki kıpırdayamıyordu. Bu sefer alçak sesle ona seslenen Mr. Mansbridge oldu.

En sonunda bahçe kapısı metalik bir sesle kapandığında, "Birazdan Dollylerde buluşuruz," diye seslendi Margaret. Kiralık araba yoldan çekildi, otomobil geri geri gitti, biraz döndü, yeniden geri geri gitti ve dar yolda döndü. Bir dizi çiftlik arabası yokuş yukarı geliyordu; Margaret bekledi, acelesi yoktu. Bütün arabalar geçtikten ve otomobil hareket ettikten sonra kapıyı açtı. "Ah, küçüğüm!" dedi. "Küçüğüm, bağışla beni." Helen holde dikiliyordu.

Otuz Yedinci Bölüm

Margaret kapıyı içeriden sürgüledi. Sonra kız kardeşini öpecekti ki Helen kulağa tuhaf gelen vakur bir sesle, "Çok iyi olmuş!" dedi. "Kitapların kutulardan çıkarıldığını söylememiştin. Neredeyse istediğim her şeyi buldum."

"Doğru, hiçbir şey söylemedim sana."

"Gerçekten büyük sürpriz oldu. Juley Teyze hastalandı mı?"

"Helen, bunu benim uydurduğumu düşünmüyorsun ya?"

"Herhalde uydurmuyorsundur," dedi Helen ve arkasını dönerek birkaç damla gözyaşı döktü. "Ama bundan sonra insan her şeye inancını yitiriyor."

"Senin hasta olduğunu sanıyorduk, ama bu durumda bile... doğru davranmadım."

Helen bir başka kitap seçti.

"Kimseye danışmamalıydım. Babam, hakkımda ne düşünürdü?"

Margaret, kız kardeşini sorgulamayı ya da azarlamayı düşünmedi. Her ikisi de ileride gerekebilirdi, ama ilkin, Helen'ın, işlemiş olabileceği her suçtan daha ciddi bir suçtan arınması gerekiyordu: şeytan işi olan güven eksikliğinden.

"Evet, canım sıkıldı," dedi Helen. "İsteklerime saygı gösterilmeliydi. Gerekseydi o buluşmaya gelirdim, ama Juley Teyze iyileşince buna gerek kalmadı. Tıpkı şimdi yaptığım gibi, hayatımı planlamam gerekiyordu."

"Şu kitapları bırak da biraz konuşalım, Helen," diye seslendi Margaret.

"Diyordum ki rastgele yaşamayı bıraktım. İnsan, hareketlerini önceden planlamadan bir sürü şeyin üstesinden gelemez. Haziranda bir çocuğum olacak; her şeyden önce konuşmalar, tartışmalar, heyecan bana iyi gelmez. Bunları yapmaz değilim, ama ancak gerektiğinde. İkinci olarak, insanları rahatsız etmeye hakkım yok. Bildiğim kadarıyla, İngiltere'ye uyum sağlayamam. İngilizlerin asla affetmeyeceği bir şey yaptım. Onların bunu affetmeleri doğru olmaz. Bu yüzden tanınmadığım bir yerde yaşamalıyım."

"Ama bana neden anlatmadın, bir tanem?"

Helen hak bilir bir tavırla, "Evet," diye cevap verdi, "anlatabilirdim, ama beklemeye karar verdim."

"İnanıyorum ki bana hiçbir zaman söylemezdin."

"Hayır, söylerdim. Münih'te bir daire tuttuk."

Margaret pencereden dışarıya bir göz attı.

"'Biz' derken, benimle Monica demek istiyorum. Ama ona kalırsa ben eskiden de, şimdi de, her zaman yalnız kalmak istiyormuşum."

"Monica'yı tanımıyorum."

"Çok normal. O bir İtalyan, en azından doğum itibarıyla. Hayatını gazetecilikle kazanıyor. Onunla ilk defa Garda Gölü nde karşılaştım. Kimse bana Monica kadar yardım edemez."

"Desene, ona çok düşkünsün."

"Bana fevkalade anlayışlı davranıyor."

Margaret, Monica'nın tipini tahmine çalıştı: *Italiano Inglesiato* dedikleri, muhtemelen insanların saygı duymakla bir-

likte uzak durdukları Güneyli feministlerden biri. Ve Helen da, denize düşenin yılana sarılması gibi, ona meyletmişti.

Helen ölçülü bir kibarlıkla, "Asla görüşemeyeceğimizi düşünme," dedi. "Gelmek için izin koparabildiğinde, senin için her zaman bir odam olacak, benimle ne kadar uzun kalabilirsen o kadar iyi. Ama hâlâ anlamış değilsin, Meg. Bu, senin için şüphesiz çok zor olmalı. Bugün olanlar seni şoke etti. Bana gelince, aylardır geleceğimizi düşünüyorum; böyle küçük bir aksilik onu değiştirmez. Ben İngiltere'de yaşayamam."

"Helen, ihanetimi bağışlamış değilsin. Bağışlamış olsaydın benimle böyle *konuşamazdın*."

"Ah, Meg, konuşmak ne işe yarar ki?" Kitabı elinden bırakıp bezginlikle içini çekti. Sonra kendini toplayıp, "Söylesene, bütün bu kitaplar neden böyle yerde geziyor?" dedi.

"Bir dizi hata sonucunda."

"Ve birçok eşya ambalajından çıkarılmış."

"Hepsi."

"Kim yaşıyor burada, öyleyse?"

"Kimse."

"Sanırım, kiraya vereceksin."

"Bu ev ölü," dedi Margaret kaşlarını çatarak. "Neden dert ediyorsun bunu?"

"Ama bu beni ilgilendiriyor. Sanki hayatla bütün bağımı koparmışım gibi konuşuyorsun. Ben hâlâ Helen'ın, umarım. Şimdi, bu evin hiç de ölü gibi bir havası yok. Hol, Wilcoxların eşyalarının bulunduğu günlerdekinden daha canlı görünüyor."

"Seni ilgilendiriyor mu? Çok güzel, o zaman, sanırım, sana söylemeliyim. Kocam evi şartlı olarak bize ödünç verdi, ama bir yanlışlık sonucunda eşyalarımız ambalajından çıkarıldı. Miss Avery, tutmuş..." Durdu. "Buraya bak, böyle devam edemem. Haberin olsun, devam edemem. Helen, neden

bana karşı böyle düşmanca davranıyorsun, sırf Henry'den nefret ettiğin için mi?"

"Şimdi ondan nefret etmiyorum," dedi Helen. "Küçük bir kız öğrenci gibi davranmaktan vazgeçtim ve Meg, bir kez daha, düşmanca davranmıyorum. Ama kendimi sizin İngiliz hayatınıza uydurmaya gelince... hayır, bunu aklından çıkart. Ducie Street'i ziyaret ettiğimi bir düşün. Olacak şey değil!"

Margaret, aksini söyleyecek gücü kendinde bulamadı. Helen'ın, kafasında planlarla, hüzün ya da heyecan okunmayan bir yüzle, masum olduğunu iddia etmeksizin ya da kendini suçlamaksızın, sadece onu kınamayanlarla birlikte özgürce yaşamayı arzu ederek sakin sakin ortalıkta dolaştığını düşünmek dehşet vericiydi. Başından neler geçmişti? Margaret bilmiyordu. Ama yaşananlar, her halükârda onu eski alışkanlıklarından ve eski dostlarından ayırmaya yeterliydi.

Kitaplarını seçmiş olan ve mobilyalar arasında dolaşan Helen, "Bana kendinden bahset," dedi.

"Anlatacak bir şey yok."

"Ama evliliğin mutlu, değil mi, Meg?"

"Evet, ama bundan söz etmek içimden gelmiyor."

"Sen de benim gibi hissediyorsun."

"Hayır, ama yapamam."

"Ben de yapamam. Karın ağrısı; denemek faydasız."

Aralarına bir şey girmişti. Belki bundan böyle Helen'ı dışlayacak olan toplum. Belki bir ruh olarak çoktan güç kazanmış olan üçüncü bir hayat. Ortak bir yerde buluşamayacaklardı. Her ikisi de büyük acılar içindeydi ve aralarındaki sevginin devam ettiğini bilmek ikisine de teselli vermiyordu.

"Baksana, Meg, ortalık süt liman mı?"

"Beni bırakıp gideceğini mi söylemek istiyorsun?"

"Sanırım, iyi kalpli hatuncuk, bu işe yaramayacak. Söyleyecek bir şeyimiz olmadığını biliyordum. Juley Teyze'ye ve Tibby'ye sevgilerimi ilet; sana gelince, seni ne kadar sevdi-

ğimi anlatamam. Daha sonra Münih'te gelip beni göreceğine söz ver."

"Elbette, canımın içi."

"Bütün yapabileceğimiz bu."

Öyle görünüyordu. En fecisi de, Helen'ın sağduyusuydu; Monica, doğrusu ona olağanüstü iyi gelmişti.

"Seni ve eşyalarımızı gördüğüme sevindim." Kitap dolabına, geçmişine veda ediyormuş gibi sevgiyle baktı.

Margaret kapının sürgüsünü çekti. "Otomobil gitmiş, senin araban da şurada," dedi.

Margaret, yapraklara ve gökyüzüne bakarak önden yürüdü. Bahar hiç bu kadar güzel olmamıştı. Bahçe kapısına yaslanmış olan araba sürücüsü, "Hanımefendi, bir mesajınız var," diye seslendi ve parmaklıkların arasından Henry'nin kartvizitini uzattı.

"Bu nasıl geldi?" diye sordu Margaret.

Göz açıp kapayıncaya kadar geri dönen Crane getirmişti kartviziti.

Margaret can sıkıntısıyla kartı okudu. Kırık dökük bir Fransızca'yla yazılmış talimatlarla doluydu. Kız kardeşiyle konuştuktan sonra geceyi geçirmek için Dollylere dönmeliydi. "*Il faut dormir sur ce sujet.*"* Helen'a ise "*une comfortable chambre à l'hôtel*"** bulunacaktı. Charles'ın fazladan sadece bir odası olduğunu, dolayısıyla üçüncü bir kişiyi misafir edemeyeceğini hatırlayıncaya kadar, bu sonuncu cümle Margaret'ın sinirine dokundu.

"Elinden gelse, Henry bir şeyler yapardı," sonucuna vardı.

Helen, bahçede Margaret'ın ardı sıra gelmemişti. Kapı bir defa açılınca kaçıp gitme arzusunu kaybetti. Holde, masayla kitap dolabı arasında gidip geliyordu. Eski Helen olmuştu; sorumsuz ve çekici.

(*) (Fr.): Bu konuyu kapatalım – ç.n.

(**) (Fr.): Otelde rahat bir oda – ç.n

"Burası Mr. Wilcox'un evi mi?" diye sordu.

"Hadi canım, Howards End'i hatırlıyorsundur."

"Hatırlıyor muyum? Hiçbir şeyi unutmayan ben! Ama şimdi bizim gibi görünüyor."

Sıkıntısı biraz hafifleyen Margaret, "Miss Avery çok sıra dışı biri," dedi. Vefasızlık ediyormuş gibi belli belirsiz bir duygu sardı yeniden benliğini. Ama bir ferahlama duygusu bu izlenime eşlik ediyordu; kendini bu duyguya bıraktı. "Mrs. Wilcox'u seviyordu; evi boş bırakmaktansa bizim eşyalarımızla döşemeyi yeğledi. Sonucu görüyorsun işte: Kütüphanenin bütün kitapları burada."

"Hepsi değil. Sağduyusunu ortaya koyacak olan sanat kitaplarını açmamış. Ve biz kılıcı asla buraya koymazdık."

"Ama kılıç da burada iyi duruyor."

"Muhteşem."

"Değil mi, ama?"

"Piyano nerede, Meg?"

"Londra'da bir depoya koydum. Neden sordun?"

"Hiç işte, öyle sordum."

"Halının da uymuş olması ilginç."

"Halı, hata olmuş," dedi Helen. "Londra'da halı serdiğimizi biliyorum, ama bu parke çıplak kalmalıydı. O kadar güzel ki."

"Hâlâ çıplak oda takıntın var. Gitmeden önce yemek odasını görmek ister miydin? Orada halı yok."

Yemek odasına girdiler; konuşmaları giderek doğallaşıyordu.

Helen, "Ah, annemin şifonyeri için *ne güzel* bir yer!" diye haykırdı.

"Koltuklar dikkatinden kaçmasın."

"Ah, şunlara baksana! Wickham Place kuzeye bakıyordu, değil mi?"

"Kuzeydoğuya."

"Her neyse, bu koltuklardan herhangi biri güneşi hissetmeyeli otuz yıl oluyor. Dokunsana. Arkaları bayağı ısınmış."

"Ama neden Miss Avery onları eşleştirmiş? Ben de tam..."

"Buraya gelsene, Meg. Onları öyle yerleştir ki oturanlar çayırı görsün."

Margaret bir koltuk çekti. Helen koltuğa kuruldu.

"Evet, pencere çok yüksek."

"Salondaki koltuklardan birini dene."

"Hayır, salonu pek sevmiyorum. Mertek tahta kaplanmış. Kaplanmamış olsa, çok daha güzel görünürdü."

"Helen, bazı konularda ne müthiş belleğin var! Tamamen haklısın. Orası, erkeklerin, kadınlar için güzelleştirmek isterken berbat ettikleri bir salon. Erkekler bizim ne istediğimizi bilmiyor..."

"Ve hiçbir zaman da bilmeyecekler."

"Aynı fikirde değilim. İki bin yılda öğrenirler."

"Ama koltuklar harika görünüyor. Tibby'nin çorba döktüğü yere bak."

"Kahve. Evet, kahve olduğundan eminim."

Helen başını salladı. "İmkânsız. Tibby o sıralarda kahve verilmeyecek kadar küçüktü."

"Babam sağ mıydı?"

"Evet."

"Öyleyse, sen haklısın. Çorba olmalı. Ben çok daha sonra olan bir olayı hatırlıyor olmalıyım. Juley Teyze'nin şu başarısız ziyaretini, hatırlıyor musun? Tibby'nin büyümüş olduğunu anlayamamıştı. Bu durumda, kahve olmalı, çünkü Tibby kasten dökmüştü. Juley Teyze'nin her sabah kahvaltıda ona söylediği uyaklı bir şey vardı: 'Çay, kahve – kahve, çay.' Gerisi nasıldı?"

"Biliyorum; yo, bilmiyorum. Ne sinir bir çocuktu Tibby!"

"Ama uyak, tek kelimeyle berbattı. Hiçbir aklı başında insanın katlanabileceği türden değildi."

"Ah, bardakeriği ağaçları," diye haykırdı Helen, sanki bahçe çocukluğunun bir parçasıymış gibi. "Neden aklıma halterleri getiriyor ki acaba? İşte tavuklar da geliyor. Çimin biçilmeye ihtiyacı var. Sarıasma kuşlarını severim."

Margaret kız kardeşinin sözünü kesti. "Buldum," diye bağırdı.

Çay, çay, kahve, çay

Ya da çokolaçay.

"Üç hafta boyunca her sabah bu. Tibby çıldırmasın da ne yapsın!"

"Tibby şimdi bayağı tatlı bir çocuk oldu," dedi Helen.

"İşte! Sonunda söyleyeceğini biliyordum. Tibby elbette tatlı bir çocuk."

Bir zil çaldı.

"Dinle! Bu da neydi?"

Helen, "Belki de Wilcoxlar kuşatmaya başladılar," dedi.

"Ne saçmalık. Dinle!"

Yüzlerindeki saçmalık ifadesi kayboldu, ama geride bir şeyler kaldı: sevgilerinin ortak kökleri olması nedeniyle, asla birbirlerinden kopamayacakları bilgisi. Açıklamalar ve ricalar başarısız olmuştu; bir anlaşma zemini aramışlar, ancak birbirlerini mutsuz etmekten başka bir sonuç elde edememişlerdi. Bununla birlikte, kurtuluş hep etraflarındaydı: şimdiyi kutsayan geçmiş; çocuk sesleri ve kahkahalarla dolu bir geleceğin her şeye rağmen olabileceğini fırtınalı kalp çarpıntılarıyla haber veren bir şimdi. Hâlâ gülümsemekte olan Helen, ablasının yanına yaklaştı ve "Her zamanki Meg, işte," dedi. Birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. İç yaşam karşılığını bulmuştu.

Bir kapı tokmağı ağırbaşlılıkla çalındı. Ön kapıda kimse yoktu. Margaret mutfağa gitti ve ambalaj sandıkları arasından güçbelâ geçerek pencereye ulaştı. Ziyaretçi, elinde teneke bir kutu bulunan dokuz yaşında bir çocuktan başkası değildi. Saçmalık geri dönmüştü.

"Ne istiyorsun, küçük çocuk?"

"Lütfen, ben sütüm."

Margaret biraz sertçe, "Seni Miss Avery mi gönderdi?" diye sordu.

"Evet, lütfen."

"O zaman onu geri götür ve süte ihtiyacımız olmadığını söyle." Bu arada Helen'a, "Bir kuşatma değilmiş, muhtemelen her ihtimale karşı bize azık sağlama girişimiymiş," diye bağırdı.

"Ama ben sütü severim," diye haykırdı Helen. "Neden geri gönderiyorsun?"

"Öyle mi? Pekâlâ. Ama sütü koyacağımız bir şeyimiz yok, çocuk kutuyu geri ister."

"Lütfen, kutu için sabah uğrayacağım," dedi çocuk.

"O zamana kadar ev kapanmış olur."

"Sabahleyin yumurta da getireyim mi?"

"Sen, geçen hafta ekin yığını üzerinde oynarken gördüğüm çocuk musun?"

Çocuk başını eğdi.

"Hadi koş oyununa."

"Sevimli çocuk," diye fısıldadı Helen, "adın ne senin? Benim ki Helen."

"Tom."

Bu, baştan aşağı Helen'dı işte. Wilcoxlar da bir çocuğa adını sorarlardı, ama asla kendi adlarını söylemezlerdi.

"Tom, bu Margaret. Ve evde, adı Tibby olan biri daha var."

Tibby'nin bir tavşan olduğunu varsayan çocuk, "Benimki sarkık kulaklı," diye karşılık verdi.

"Sen çok iyi ve bayağı akıllı bir çocuksun. Unutma, yine gel, e mi? Çok sevimli, değil mi?"

"Kesinlikle," dedi Margaret. "Herhalde Madge'in oğlu olmalı; Madge ise korkunç biridir. Ama buranın olağanüstü güçleri var."

"Ne demek istiyorsun?"

"Bilmiyorum."

"Çünkü muhtemelen seninle aynı fikirdeyim."

"Kötü olanı öldürüyor, güzel olanı yaşatıyor."

Helen sütünü yudumlarken, "Seninle hemfikirim," dedi. "Ama daha yarım saat önce evin ölü olduğunu söylüyordun."

"Demek istiyordum ki ben kendim ölüydüm. Böyle hissediyordum."

"Evet, ev boşken bile, bizden daha canlı; bu durumda, otuz yıl boyunca mobilyalarımızın güneş yüzü görmemiş olmasını hazmedemiyorum. Sonuç olarak Wickham Place bir mezardı. Meg, çok sarsıcı bir fikrim var."

"Neymiş bu?"

"Sakinleşmek için biraz süt iç."

Margaret söz dinledi.

"Hayır, henüz anlatmayacağım," dedi Helen, "çünkü gülebilirsin ya da kızarsın. Üst kata çıkıp odaları havalandıralım biraz."

İçerisi baharın hışırtılarıyla doluncaya kadar, birbiri ardı sıra pencereleri açtılar. Perdeler uçuştu, tabloların çerçeveleri neşeyle tıkırdadı. Helen, odalarda şu yatağın yerinde olduğunu, bu yatağın olmadığını gördükçe, heyecana kapılarak çığlıklar attı. Elbise dolabını yukarı çıkarmadığı için Miss Avery'ye öfkelendi. "O zaman ev kendini gösterirdi." Manzarayı beğendi. Dört yıl önceki unutulmaz mektupları yazan Helen'dı. Pencereden sarkarak batıya doğru bakarlarken, "Fikrime gelince, seninle ben geceyi bu evde geçiremez miyiz?" dedi.

"Bunu yapabileceğimizi pek sanmıyorum," dedi Margaret.

"Yataklar var, tablolar, havlular..."

"Biliyorum, fakat evde uyumamıza izin verilmiş değil. Henry'nin önerisi..."

"Benim öneriye ihtiyacım yok. Planlarımı değiştirecek değilim. Ama seninle birlikte burada bir gece geçirmek bana

büyük bir zevk verirdi. Geriye bakmak gibi bir şey olurdu. Ah, Meg, canım; yapalım bunu."

"Ama Helen, tatlım," dedi Margaret, "Henry'nin izni olmadan bunu yapamayız. Elbette izin verir, ama biraz önce sen kendin söyledin Ducie Street'i ziyaret edemeyeceğini; burada kalmak da, onun kadar senli benli olmak demek."

"Ducie Street onun evi. Burası bizim. Bizim eşyalarımız; kapıya bizim gibi insanlar geliyor. Bir tek gece burada kalalım; Tom bizi süt ve yumurtayla besler. Neden olmasın? Mehtap da var."

Margaret tereddüt etti. "Charles'ın bundan hoşlanmayacağını tahmin ediyorum," dedi sonunda. "Eşyamızın burada olması bile onun canını sıkıyor; evi tam boşaltacaktım ki Juley Teyze'nin hastalığı buna engel oldu. Charles'ın duygularını anlıyorum. Burası onun annesinin evi. Onu çıkar gözetmeden seviyor. Henry'ye bunun cevabını verebilirim, ama Charles'a veremem."

"Onun hoşlanmayacağını biliyorum," dedi Helen. "Ama onların hayatından çıkacağım. İleride, 'Hatta, Helen, Howards End'de bir gece bile geçirdi,' derlerse ne çıkar bundan?"

"Onların hayatından çıkacağını nereden biliyorsun? Bunu daha önce iki defa düşünmüştük."

"Çünkü benim planlarım..."

"... her dakika değişir."

"Öyleyse, benim hayatım büyük, onlarınki küçük," dedi sinirlenen Helen. "Onların bilmediği şeyler biliyorum ben, sen de biliyorsun. Biz şiirin var olduğunu biliyoruz. Biz ölümün var olduğunu biliyoruz. Onlar bunları salt söylenti sanıyorlar. Biz bu evin bizim olduğunu biliyoruz, çünkü bu hissediliyor. Tamam, tapusu da anahtarları da onların olsun, ama bu gece evimizdeyiz."

"Seninle bir kez daha yalnız kalmak çok güzel olacak," dedi Margaret. "Binde bir ele geçecek bir fırsat."

"Evet, sohbet ederdik." Helen sesini alçalttı. "Göreceksin ki hikâyem hiç de öyle ahım şahım değil. Ama bu dağ karaağacı altında, dürüstçe söylemek gerekirse, çok daha az mutluluk görüyorum. Bu bir tek geceyi seninle geçiremez miyim?"

"Bunu ne kadar arzu ettiğimi söylememe gerek var mı?"

"Öyleyse burada kalalım."

"Tereddüt etmenin manası yok. Şimdi Hilton'a gidip izin istiyorum."

"İzne ihtiyacımız yok."

Ama Margaret sadık bir eşti. Hayal gücüne ve şiire rağmen –belki de bunlar sayesinde– Henry'nin pratikte benimseyeceği tavrı anlayabiliyordu. Mümkünse, o da pratik olacaktı. Bir gecelik konaklama (daha fazlasını istemiyorlardı) genel ilkelerin tartışılmasını gerektirmezdi.

"Charles kabul etmeyebilir," diye homurdandı Helen.

"Ona soracak olan kim?"

"Git istiyorsan; ben izin almadan kalırdım."

Bu davranışta, Helen'ın karakterine zarar vermeyen, hatta çekiciliğini artıran bir miktar bencillik vardı. İzinsiz olarak kalır ve ertesi gün de Almanya'ya kaçardı. Margaret onu öptü.

"Akşama kalmadan dönerim. O kadar sabırsızlık duyuyorum ki. Böyle güzel bir şeyi akıl etmiş olman ne güzel!"

"Bir şey değil, sadece bir sonuç," dedi Helen hüzünle. Ve evden ayrılır ayrılmaz, trajedi duygusu yeniden Margaret'ın yüreğini doldurdu.

Miss Avery'den korkuyordu. Yüzeysel de olsa, bir kehaneti yerine getirmek rahatsızlık vericiydi. Arabasıyla çiftliğin yanından geçerken, samanların üzerinde perende atan Tom'dan başka gözetleyen kimse olmadığını görmekten memnun oldu.

Otuz Sekizinci Bölüm

Trajedi yeterince sakin –ve birçok diğer konuşma gibi– erkeğin kendi üstünlüğüne ilişkin ustalıklı savıyla başladı. Margaret'ın araba sürücüsüyle tartıştığını işiten Henry dışarı çıktı, kabalaşma eğilimi gösteren adamı yatıştırdıktan sonra, çimenlerin üzerine birkaç koltuk çekti. Hiçbir şeyden "haberdar edilmeyen" Dolly çay servisi yapmaya koştu. Henry çay almayı reddetti ve bebek arabasının öteye götürülmesini istedi; çünkü yalnız kalmak istiyorlardı.

Dolly, "Ama bebecik anlayamaz ki, sadece dokuz aylık," diye sızlandı.

"Benim dediğim şey bu değil," dedi kayınpederi.

Bebek, işitme menzilinin dışına çıkarıldı ve senelerce sonrasına kadar, bu kriz hakkında bir şey işitmedi.

"Korktuğumuz şey mi?" diye sordu Henry.

"Evet."

"Sevgili dostum," diye başladı Henry, "bizi ciddi sıkıntılar bekliyor; bundan ancak dürüst ve açık konuşmak suretiyle sıyrılabiliriz." Margaret boynunu büktü. "Sana her ikimizin de değinmek istemeyeceğimiz konularda sorular sor-

mak zorundayım. Ben, bildiğin gibi, hiçbir şeyi kutsal kabul etmeyen Bernard Shaw'larınızdan biri değilim. Yapmak istediğim konuşma bana acı veriyor, ama öyle durumlar vardır ki... Biz karı kocayız, çocuk değiliz. Ben görmüş geçirmiş bir adamım, sense çok sıra dışı bir kadınsın."

Margaret bütün duyularının kendisini terk ettiğini hissetti. Yüzü kıpkırmızı oldu ve Henry'nin omzu üzerinden, baharın yemyeşil bir örtüyle kapladığı Six Hills'i seyretti. Yüzünün kızardığını fark eden Henry daha da kibarlaştı.

"Görüyorum ki benimle aynı şeyleri hissediyorsun... Benim zavallı karıcığım! Metin ol! Sadece bir iki soru soracağım, seninle işim bitmiş olacak. Kız kardeşinin parmağında bir evlilik yüzüğü var mıydı?"

"Margaret, "Hayır," diye kekeledi.

Korkutucu bir sessizlik oldu.

"Henry, ben buraya aslında Howards End'le ilgili bir ricada bulunmaya geldim."

"Teker teker. Şimdi onu baştan çıkaran adamın adını sormak zorundayım."

Margaret ayağa kalktı ve boş koltuğun arkasına geçti. Kanı çekilmiş, yüzü kül rengine dönmüştü. Sorusunu böyle karşılaması Henry'nin hiç hoşuna gitmedi.

"Acele etme," diye öğüt verdi ona. "Unutma ki bu, benim için, senin için olduğundan çok daha kötü."

Margaret olduğu yerde sallandı; bayılacağından korktu. Sonra dilini buldu ve yavaşça, "Onu baştan çıkaran mı? Hayır, kim olduğunu bilmiyorum," dedi.

"Sana söylemeyi ret mi etti?"

Margaret iğrenç kelime üzerinde düşünceli bir şekilde durarak, "Onu kimin baştan çıkardığını hiç sormadım," dedi.

"Bu tuhaf." Henry sonra fikir değiştirdi. "Belki de sormamış olman çok doğal, canım. Ancak adamın adını bilmediğimiz sürece bir şey yapamayız. Otur. Seni böyle üzgün gör-

mek ne korkunç! Senin buna hazır olmadığını biliyordum. Keşke seni hiç getirmeseydim."

Margaret, "Sence sakıncası yoksa, ayakta durmak istiyorum, çünkü Six Hills'in manzarasını seyretmekten hoşlanıyorum," diye cevap verdi.

"Nasıl istersen."

"Bana soracağın başka bir şey var mı, Henry?"

"Söylesene, kuşkulandığın biri var mı? Sendeki sezgi gücünü birçok kez gözlemledim. Keşke benimki de bu kadar iyi olsaydı. Kız kardeşin bir şey söylememiş olsa bile, sen bir şeyler tahmin etmişsindir. En ufak bir ipucunun bize faydası dokunur."

"'Biz' kim?"

"Charles'a telefon etmenin iyi olacağını düşündüm."

Canlanan Margaret, "Hiç gereği yoktu," dedi. "Bu haber Charles'a fazlasıyla acı verecektir."

"Charles da hemen gidip senin erkek kardeşine telefon etmiş."

"Bunun da gereği yoktu."

"İzin verirsen, açıklayayım, canım sana. Oğlumun ve benim centilmen olmadığımızı düşünmüyorsun, değil mi? Helen'ın çıkarını düşünerek hareket ediyoruz. Adını kurtarmak için hâlâ çok geç değil."

Sonra, Margaret ilk defa hamle etti. "Onu ayartan adamla mı evlendireceğiz?"

"Mümkünse, evet."

"Ama Henry, ya adamın zaten evli olduğu ortaya çıkarsa? Böyle şeyler oluyor."

"O zaman, yanlışını pahalıya öder ve gebertilinceye kadar dövülmeyi hak eder."

Böylece, Margaret'ın ilk hamlesi boşa gitti. Bunun böyle olmasına çok sevindi. Kalkıştığı şey, her ikisinin hayatını da tehlikeye atıyordu. Henry'nin kalın kafalılığı, onun

hayatını olduğu kadar, bizzat Henry'nin kendisininkini de kurtarmıştı. Öfkeden tükenmiş vaziyette yeniden koltuğa oturdu, sanki söylenenler tam da düşündüğü şeylermiş gibi Henry'ye göz kırptı. Sonunda, "Şimdi kendi sorumu sorabilir miyim?" dedi.

"Elbette, canım."

"Helen yarın Münih'e gidiyor..."

"Muhtemelen, haklı."

"Henry, bırak da bitireyim. Helen yarın gidiyor; iznin olursa, bu gece Howards End'de uyumak istiyor."

Bu, Henry'nin hayatının kriziydi. Bu sözler dudaklarından dökülür dökülmez, Margaret bir kez daha onları geri alabilmeyi arzuladı. Bu sözleri söylerken yeterince özen göstermemişti. Bu sözlerin, Henry'nin varsayacağından daha önemli olduğu hususunda onu uyarmış olmayı diledi. Sanki bir iş teklifi almışçasına, Henry'nin bu sözleri tarttığını gördü.

"Neden Howards End?" diye sordu en sonunda. "Tavsiye ettiğim gibi, otelde daha rahat etmez miydi?"

Margaret aceleyle sayıp dökmeye başladı. "Tuhaf bir istek, ama Helen'ı ve onun durumundaki kadınları bilirsin." Henry kaşlarını çattı ve öfkelendiğini belli eden bir hareket yaptı. "Senin evinde bir gece geçirmekten hoşlanacağı ve bunun ona iyi geleceği gibi bir fikre kapılmış. Sanırım, haklı. Hayal gücü kuvvetli biri olduğundan, kitaplarımızın ve eşyalarımızın varlığı onu yatıştırıyor. Bu bir gerçek. Bu, onun genç kızlığının sonu. Bana söylediği son sözler, 'İyi bir son' oldu."

"Eski eşyalara, aslında duygusal nedenlerle değer veriyor."

"Tastamam öyle. Gayet güzel anlamışsın. Eşyalarla beraber olmak için, bu, onun son şansı."

"Ben aynı görüşte değilim, tatlım. Helen nereye giderse gitsin, eşyalardan payına düşeni alabilir, hatta daha fazlasını bile; çünkü sen ona o kadar düşkünsün ki beğendiği her şe-

yi seve seve ona bırakırsın, değil mi? Ve benim buna hiçbir itirazım olmaz. Ev onun olsaydı, anlardım, çünkü aile ocağı ya da bir ev," kelimeyi, fikrini daha iyi ifade edeceğini düşündüğünden bilerek değiştirdi, "insanın bir zamanlar içinde yaşadığı bir ev, bilmiyorum neden, bir tür kutsal yer haline gelir. Bağlantılar vesaire. Şimdi, Helen'ın Howards End ile hiçbir bağlantısı yok, oysa benim, Charles'ın ve Evie'nin var. Neden geceyi orada geçirmek istediğini bilmiyorum. Orada sadece üşütür."

"Tut ki anlamıyorsun," diye haykırdı Margaret. "De ki bu bir kapris. Ama şunu anlamalısın ki kapris bilimsel bir gerçektir. Helen kaprislidir ve bunu istiyor."

Bunun üzerine, Henry onu şaşırttı; nadiren olan bir şey. Beklenmedik bir hamle yaptı. "Bir gece kalmak istiyorsa, iki gece kalmak da isteyebilir. Belki onu evden hiçbir zaman çıkaramayız."

"Pekâlâ," dedi uçurumun kıyısına yaklaştığını hisseden Margaret. "Kabul edelim ki evden bir daha çıkmak istemiyor; mesele mi? Kimseye bir zararı yok ki."

Henry yine sinirlendiğini belli eden bir hareket yaptı.

Margaret geri adım atarak, "Hayır, Henry," dedi soluk soluğa, "benim demek istediğim bu değil. Howards End'i sadece bir tek gece rahatsız edeceğiz. Yarın onu Londra'ya götüreceğim..."

"Sen de mi o rutubetli evde yatmak niyetindesin?"

"Helen'ı yalnız bırakamam."

"Bu imkânsız! Delilik bu! Charles'ı karşılamak için burada olmalısın."

"Charles'a haber göndermenin lüzumsuz olduğunu zaten söyledim; ayrıca onunla karşılaşmayı arzu etmiyorum."

"Margaret, Margaret'ım..."

"Bu meselenin Charles'la ne ilgisi var? Bu beni biraz ilgilendiriyor, seni daha az ilgilendiriyor, Charles'ı ise hiç."

Henry parmak uçlarını birleştirerek, "Howards End'in gelecekteki sahibi olması nedeniyle," dedi, "bunun Charles'ı ilgilendirdiğini söylemeliyim."

"Ne bakımdan? Helen'ın durumu mülkün değerini mi düşürür?"

"Sevgili dostum, sen kendini unutuyorsun."

"Sanırım, sen kendin açık konuşmamı tavsiye etmiştin."

Şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Uçurum şimdi ayaklarının dibindeydi.

"Helen'a sempati duyuyorum," dedi Henry. "Senin kocan olarak onun için elimden geleni yapmalıyım ve onun bu işte günahının karşı taraftakinden daha az olduğundan adım kadar eminim. Yine de hiçbir şey olmamış gibi yapamam. Öyle yaparsam, bu, benim toplum içimdeki konumumu inkâr anlamına gelir."

Margaret son defa kendini kontrol etti. "Yo, Helen'ın ricasına dönelim," dedi. "Mantıklı değil, ama mutsuz bir kızın ricası. O, yarın Almanya'ya dönecek ve artık kimsenin huzurunu kaçırmayacak. Bu gece senin boş evinde –çok umursamadığın ve bir yıldan beri içine adımını atmadığın evde– kalmak istiyor. Kalabilir mi? Kız kardeşime izin verecek misin? Bağışlanmayı umduğun ve gerçekten de bağışlandığın gibi, sen de onu bağışlayacak mısın? Onu sadece bir gece bağışla. Bu yeterli olacak."

"Gerçekten bağışlandığım gibi mi?"

"Ne demek istediğimi şimdilik bir kenara bırakalım," dedi Margaret. "Soruma cevap ver."

Margaret'ın sözlerindeki imayı, Henry belki belli belirsiz kavradı. Ama öyleyse bile, hiç oralı olmadı. Kalesinin yüksek duvarları üzerinden cevap verdi: "Pek geçimli görünmüyor olabilirim, ama yeterince hayat tecrübem var ve bir şeyin nasıl başka bir şeye yol açtığını bilirim. Korkarım ki kız kardeşinin bir otelde daha rahat edeceğini söylemeliyim. Göz

önünde tutmam gerek çocuklarım ve sevgili karımın hatırası var. Üzgünüm, ama Helen'ın derhal evimden çıkmasını sağla."

"Mrs. Wilcox'un adını andınız."

"Özür dilerim."

"Ender görülen bir durum. Buna karşılık, ben de Mrs. Bast'ın adını anabilir miyim?"

Henry, "Sabahtan beri kendinde değilsin," dedi ve oturduğu koltuktan duygusuz bir yüz ifadesiyle ayağa kalktı. Margaret, ona doğru koşup, iki elini birden yakaladı. Bambaşka biri olmuştu.

"Başka bir şey duymak istemiyorsun, öyle mi!" diye haykırdı. Hayatına da mal olsa, bağlantıyı görmelisin, Henry! Bir metresin vardı; seni bağışladım. Kız kardeşimin bir aşığı var; sen onu evden kovuyorsun. Bağlantıyı görüyor musun? Aptal, ikiyüzlü ve zalim –ah, ne alçakça– bir erkek, karısı hayattayken ona hakaret ediyor, öldüğündeyse hatırasıyla övünüyor. Bir erkek kendi keyfi için bir kadının hayatını mahvediyor ve başka erkeklerin hayatını mahvetsin diye başından savıyor. Ve berbat mali tavsiyelerde bulunuyor, sonra da sorumlu olmadığını söylüyor. Bu erkekler sensin; onları tanıyamıyorsun, çünkü bağlantı kuramıyorsun. Gereksiz nezaketinden bıktım. Seni çok uzun zaman şımarttım. Hayatın boyunca şımartıldın. Mrs. Wilcox seni şımarttı. Hiç kimse, sana gerçekte ne olduğunu söylemedi; kafası karışık, müthiş karışık bir adam. Senin gibi adamlar pişmanlığın gerisine saklanırlar, bu yüzden sakın pişmanlık gösterme. Sadece, 'Helen'ın yaptığı şeyi ben de yaptım," de kendi kendine."

Henry kekeleyerek, "Bu iki durum birbirinden çok farklı," dedi. Gerçek cevabı henüz hazır değildi. Henüz başı dönüyordu, biraz daha zamana ihtiyacı vardı.

"Ne bakımdan farklı? Sen, Mrs. Wilcox'a ihanet ettin,

Helen sadece kendine. Sen toplum içinde kalıyorsun, Helen kalamıyor. Sen sadece zevk aldın, onun hayatı tehlikede. Ve sen bana farklardan söz etmeye cüret ediyorsun, öyle mi, Henry?"

Ah, kelimeler ne kadar da faydasız! Henry aradığı cevabı bulmuştu.

"Görüyorum ki bana şantaj yapmaya kalkışıyorsun. Bir kadının kocasına karşı kullanacağı güzel bir silah değil bu. Ben, ömrümce tehditlere aldırış etmemeyi kural kabul etmişimdir ve sadece önceki sözlerimi tekrar edebilirim: Sana ve kız kardeşine Howards End'de yatmanız için izin vermiyorum."

Margaret, Henry'nin ellerini bıraktı. Henry, bir mendille önce bir elini, sonra diğerini silerek eve girdi. Margaret, Six Hills'e, savaşçı mezarlarına, baharın dik göğüslerine bakarak bir süre ayakta dikildi. Sonra da artık inmiş olan gecenin karanlığına karıştı.

Otuz Dokuzuncu Bölüm

Charles'la Tibby, bu ikincisinin kaldığı Ducie Street'te buluştular. Görüşmeleri kısa olduğu kadar gülünç ve manasızdı da. İngiliz dilinden başka ortak hiçbir yanları yoktu ve bunun yardımıyla anlamadıkları bir şeyi ifade etmeye çalıştılar. Helen, Charles'ın gözünde bir aile düşmanıydı. Onu Schlegellerin en tehlikelisi olarak kabul ediyor ve kızgın da olduğundan, ne kadar haklı olduğunu karısına anlatmaya can atıyordu. Kararını çabucak vermişti; daha fazla utanca boğulmadan kızdan kurtulmalıydılar. Fırsat çıkarsa, bir çapkınla ya da bir aptalla evlendirilmeliydi kız. Ama ahlaka verilen bu küçük taviz, Charles'ın asıl planının bir parçası değildi. Charles'ın nefreti hakiki ve cüretkârdı ve geçmiş, olanca netliğiyle gözlerinin önünde duruyordu; nefret, becerikli bir bestecidir. Charles, bir not defterinin sayfalarını çevirir gibi, Schlegel saldırılarını bir bir gözden geçirdi: erkek kardeşini kafesleme girişimi, annesinin vasiyeti, babasının evliliği, eşyaların eve sokulması ve nihayet ambalajlarından çıkarılması. Henüz Howards End'de yatma ricasını duymuş değildi; bu, onların altın vuruşu olacak ve kendisine de dar-

besini indirmek için fırsat sağlayacaktı. Ama şimdiden, hedefin Howards End olduğunu hissediyordu ve evden hoşlanmamasına rağmen, onu savunmaya karar verdi.

Diğer taraftan, Tibby'nin hiçbir fikri yoktu. O, toplum sözleşmesinin üstündeydi: Kız kardeşinin, doğru olduğunu düşündüğü şeyi yapmaya hakkı vardı. İnsanlar arasında bir rehineniz bulunmadığında toplum sözleşmesinin dışında durmak kolaydır; erkekler bu sözleşmenin dışına her zaman kadınlardan daha kolay çıkarlar; bağımsız geçim kaynaklarına sahip bekâr bir erkekse hiçbir güçlükle karşılaşmaz. Charles'ın aksine, Tibby'nin yeterince parası vardı; ataları onun için kazanmışlardı bunu; bir semtte insanları şoke ederse, bir başkasına taşınırdı. Sevgisiz bir aylaklıktı onunkisi, çetin olduğu kadar da öldürücü bir tavırdı; bu tavrın üzerine sanat değil, soğuk bir kültür bina edilebilirdi. Kız kardeşleri, aile ruhunun tehlikesini görmüş ve denizden yükselen altın adacıklara asla itibar etmemişlerdi. Tibby, övgülerini sadece kendine yöneltmiş ve mücadeleyi de, dalgaların yuttuğu insanları da hor görmüştü.

Bu yüzden, görüşmenin gülünç ve manasız olması kaçınılmazdı; aralarındaki uçurum ekonomik olduğu kadar ruhsaldı da. Birtakım olaylar cereyan etmişti; Charles, öğrencinin dayanamayacağı bir küstahlıkla bu konularda onu sıkıştırdı. Helen hangi tarihte yurt dışına gitmişti? Kime gitmişti? (Charles skandalı Almanya'nın üzerine yıkmaya can atıyordu.) Sonra taktik değiştirerek kaba bir tavırla sordu: "Sanırım, kız kardeşinizin koruyucusu olduğunuzun farkındasınızdır?"

"Ne anlamda?"

"Adamın biri benim kız kardeşime karşı sorumsuzca davranırsa, onu kurşunlarım, ama belki siz umursamıyorsunuzdur."

"Çok fazla umursuyorum," diye itiraz etti Tibby.

"Kimden şüpheleniyorsunuz, o halde? Açıkça konuşun, dostum. Her zaman bir şüpheli vardır."

"Kimseden. Aklıma kimse gelmiyor." İstemeden yüzü kızardı. Oxford'daki odasında cereyan eden bir sahneyi hatırlamıştı.

"Bir şey gizliyorsunuz," dedi Charles. Ne olursa olsun, bu görüşmeden bir şeyler elde etmek istiyordu. "Onu son defa gördüğünüzde, kız kardeşiniz bir isimden bahsetti mi? Evet veya hayır!" diye öyle bir gürledi ki Tibby irkildi.

"Odamda bazı arkadaşlarından söz etmişti, Bastlardan."

"Kim bu Bastlar?"

"Evie'nin düğünündeki insanlar... arkadaşları."

"Hatırlamıyorum. Yo, aman Tanrım! Hatırlıyorum! Halam ayaktakımından birilerinden söz etmişti. Kız kardeşinizi gördüğünüzde aklı fikri onlarda mıydı? Bir erkek de var mıydı? Ondan söz etti mi? Ya da, baksana... onunla bir alışverişiniz oldu mu?"

Tibby susuyordu. İstemeden kız kardeşinin güvenine ihanet etmişti; olayların nereye varacağını kestirebilecek kadar insan hayatıyla ilgilenmemişti. Dürüstlüğe büyük bir saygı duyuyordu ve bir kez söz vermişse, bugüne kadar hep tutmuştu. Sadece Helen'a verdiği zarar yüzünden değil, kendi donanımında keşfettiği kusur yüzünden de çok sinirlenmişti.

"Anlıyorum; işin iç yüzünden haberdarsınız. Sizin odanızda buluşuyorlardı. Ne aile, ne aile! Zavallı babamın Tanrı yardımcısı olsun..."

Ve Tibby kendini yalnız buldu.

Kırkıncı Bölüm

Leonard... Gazeteler daha sonra ondan bol bol söz edecekti, ama o akşam henüz bir şeye sayılmıyordu. Ağacın eteği gölgedeydi, çünkü ay, henüz evin gerisinden yükselmemişti. Ama yukarısı, sağa ve sola doğru uzun çayır ay ışığına boğulmuştu. Leonard, bir insandan çok, bir sebep olarak görünüyordu.

Belki, Helen'ın âşık olma tarzıydı bu; ıstırabı ve Henry'ye karşı duyduğu küçümseme, hâlâ sevdiği adamın izini taşıyan Margaret için tuhaf bir tarz. Helen insanları unutuyordu. Onlar heyecanını kuşatan kabuktan başka bir şey değillerdi. Merhamet duyabilir veya fedakârlıkta bulunabilirdi; sezgileri de vardı, ama erkeğin ve kadının kendilerini sekse kaptırdıkları yerde çok soylu bir aşka düşebilir, yine arkadaşlık uğruna bu zevkten kendini mahrum bırakabilir miydi?

Margaret merak içindeydi, ama kınayan tek söz etmedi. Bu, Helen'ın gecesiydi. Önünde onu bekleyen yığınla güçlük vardı: dostların ve toplum içindeki yerin yitirilmesi; acı, anneliğin getirdiği bugün bile hakkında henüz pek fazla bir şey

bilinmeyen muazzam acı. Şimdilik bırak ay parlasın, günlük fırtınadan geriye kalan bahar yeli tatlı tatlı essin, nüfusu günden güne artan dünyaya barış ve huzur getirsin. Margaret, içinden bile Helen'ı kınamadı.

Helen'ın sınırları aşmış olmasını, Margaret hiçbir ahlak kuralıyla değerlendiremezdi; bu, ya her şeydi ya da hiçbir şey. Ahlak bize cinayetin hırsızlıktan daha kötü olduğunu söyler ve günahların çoğunu, herkesin onaylaması gerektiği tarzda gruplara ayırır, ama Helen'ı bir gruba sokamaz. Böyle bir durumda, insan, kendisi hakkında verdiği yargıdan ne kadar eminse, ahlakın kendi ağzından konuşamayacağından da o kadar emindir. İnsan İsa'yı sorguladığında, cevapları kaçamaklı olur. "Bağlantı kurma" yeteneğine sahip olmayanlar ilk taşı atmakta acele ederler.

Bu, Helen'ın gecesiydi; ne büyük bedeller ödenmişti, başkalarının üzüntüleriyle berbat edilmesine izin verilemezdi. Margaret, kendi trajedisinden tek kelimeyle dahi söz etmedi.

"İnsan her zaman soyutluyor," dedi Helen yavaşça. "Ben de Leonard'ı dibe doğru çeken diğer güçlerden Mr. Wilcox'u soyutladım. Sonuç olarak, yüreğim merhamet ve intikam duygularıyla doldu. Haftalarca sadece Mr. Wilcox'u suçladım, senin mektubun geldiğinde..."

"O mektubu hiç yazmamalıydım," diye iç geçirdi Margaret. "Yazdıklarım Henry'yi hiçbir şekilde korumadı. Geçmişi düzenlemeye çalışmak, başkaları için bile boş bir çaba."

"Bastları başımdan savma düşüncesinin sana ait olduğunu bilmiyordum."

"Şimdi görüyorum ki haksızmışım."

"Bense, sevgili kardeşim, şimdi anlıyorum ki haklıymışsın. İnsanın, sevdiğini kurtarmaya çalışması doğru bir hareket. Adalet beni bugün eskisi kadar heyecanlandırmıyor. Ama o zaman, her ikimiz de, bu mektubu sana onun yazdırdığını düşündük. Onun duygusuzluğunun son nişanesi gi-

bi göründü bize. O sırada çok heyecanlıydım –ve Mrs. Bast üst katta uyuyordu, onu görmemiştim ve uzun zamandır Leonard'la konuşuyorduk– birkaç defa hiç nedensiz onu paylamıştım; bu, beni tehlikede olduğum hususunda uyarmalıydı. Mektuplar geldiğinde, senden bir açıklama istememizi önerdim. Leonard tahmin ettiğini söyledi; o bunu biliyordu, seninse bilmemen gerekiyordu. Anlatması için sıkıştırdım. Reddetti; kimsenin bilmemesi gerektiğini söyledi; karısını ilgilendiren bir şeymiş. Sonuna kadar Mr. Bast ve Miss Schlegel olarak kaldık. Bana karşı biraz daha samimi olmasını söyleyecektim ki gözlerini gördüm ve Mr. Wilcox'un, onun hayatını bir değil, iki defa mahvetmiş olduğunu tahmin ettim. Onu kendime çektim ve her şeyi anlattırdım. Ben de kendimi çok yalnız hissediyordum. O, suçlu değil. Bana tapınmaya devam ederdi. Kulağa çok kötü gelse de, onu bir daha asla görmek istemiyorum. Ona para vermek istedim ve aramızdaki her şeyin bitmesini. Ah, Meg, bütün bu şeyler hakkında ne kadar az şey biliyoruz!"

Helen, yüzünü ağacın gövdesine dayadı.

"Olaylar nasıl gelişiyor? Bu konuda ne kadar az şey biliyoruz! İki seferinde de yalnızlık, gece ve ardından gelen panik duygusu. Leonard, acaba Paul'den mi doğdu?"

Margaret bir süre konuşmadı. O kadar bitkindi ki. Dikkati dişlere –iyileştirici özellikler kazandırmak için ağacın kabuğuna saplanmış olan domuz dişlerine– kaydı. Oturduğu yerden dişlerin parıldadığını görebiliyordu. Onları saymaya bile çalışmıştı. "Leonard, delilikten daha iyi bir sonuç," dedi, "Paul'e gösterdiğin tepkinin, sana dengeni kaybettireceğinden korkmuştum."

"Zavallı Leonard'la karşılaşıncaya kadar sürdü tepkim. Şimdi dengemi bulmuş durumdayım. Senin Henry'ni asla sevmeyeceğim, sevgili Meg, ya da hakkında iyi konuşmayacağım, ama gözümü kör eden nefretten eser kalmadı. Wil-

coxlara karşı bir daha atıp tutmayacağım. Onunla nasıl evlendiğini ve çok mutlu olacağını şimdi anlıyorum."

Margaret cevap vermedi.

Helen, her zamankinden daha sevecen bir sesle "Evet," diye tekrarladı, "sonunda anladım."

"Mrs. Wilcox dışında hiç kimse, canım, bizim küçük hareketlerimizi anlamaz."

"Çünkü o öldü. Bence de öyle."

"Tam öyle değil. Senin, benim ve Henry'nin, bu kadının bilincinin parçalarından başka bir şey olmadığımızı hissediyorum. Bu kadın her şeyi biliyor. O, her şey. O, ev ve evin üzerine eğilen ağaç. İnsanların kendilerine has hayatları olduğu gibi, kendilerine has ölümleri de var; ölümün ötesinde bir şey yoksa bile, yine de hiçliğimiz birbirinden farklıdır. Onunki gibi bir bilincin, benim bilincim gibi yok olacağına inanamam. Odada olmadığı zaman bile insanların âşık olduğunu biliyordu. Henry'nin onu aldattığını bildiğinden de kuşkum yok."

"İyi geceler, Mrs. Wilcox," diye seslendi biri.

"Ah, iyi geceler, Miss Avery."

Helen, "Neden Miss Avery bizim için çalışıyor?" diye mırıldandı.

"Sahi, neden?"

Miss Avery çayırı geçti ve Howards End'i çiftlikten ayıran çitlerin arasında gözden yitti. Mr. Wilcox'un onardığı eski bir gedik yeniden ortaya çıkmıştı; yaşlı kadının çiy düşmüş otlar üzerinde beliren ayak izleri, Henry'nin çayırlığı oyunlar için hazırlarken bulduğu eski patikayı takip ediyordu.

"Burası henüz tam olarak bizim evimiz değil," dedi Helen. "Miss Avery seslendiğinde, bizim sadece bir çift turist olduğumuzu hissettim."

"Her zaman ve her yerde olup olacağımız bu."

"Ama sevgi dolu iki turist."

"Her oteli kendi evleriymiş gibi gören iki turist."

"Ben uzun zaman 'mış gibi' yapamam," dedi Helen. "Bu ağacın altında insan kendini unutuyor, ama ben biliyorum ki yarın, ay benim için Almanya'da doğacaktır. Senin şefkatin bile gerçekleri değiştiremez. Sen de benimle birlikte gelmedikçe tabii."

Margaret bir süre düşündü. Geçen bir yılda içinde İngiltere'ye karşı öyle büyük bir aşk doğmuştu ki ülkeden ayrılmak onun için gerçek bir ıstırap olacaktı. Yine de bunu yapmaktan onu ne alıkoyuyordu ki? Hiç şüphesiz, Henry onun parlayışını bağışlayacak ve kabadayılık yaparak her şeyi yüzüne gözüne bulaştırarak yaşlanmaya devam edecekti. Ama neye yarardı bu? Margaret çok geçmeden aklından silinirdi.

"Bunu benden isterken ciddi misin, Helen? Senin şu Monica'nla geçinebilir miyim?"

"Geçinemezsin, ama gelmeni isterken ciddiyim."

"Plan yapmayı bir kenara bırakalım. Hatıraları da."

Kısa bir süre sessiz kaldılar. Helen'ın gecesiydi bu.

Şimdiki zaman bir akarsu gibi geçti. Ağaç hışırdadı. Ağaç, onlar doğmadan önce müzik yapıyordu, onların ölümünden sonra da yapmaya devam edecekti, ama onun şarkısı, o anın şarkısıydı. O an geçmişti. Ağaç yeniden hışırdadı. İki kız kardeşin tüm duyuları ayaklandı ve hayatı anlar gibi oldular. Hayat geçti. Ağaç yeniden hışırdadı.

"Artık uyuyalım," dedi Margaret.

Kırların huzuru içine doluyordu. Anılarla hiç işi yoktu, umutla çok az. En az ilgilendiğiyse, önündeki beş dakikaya ilişkin umutlardı. Anlama yetisini aşan şimdinin huzuruydu bu. "Şimdi," diye mırıldanıyordu bu huzur; çakıl taşları üzerinde yürürlerken "şimdi" diye mırıldanıyordu, ay ışığı babalarının kılıcı üzerine düşerken "şimdi" diye mırıldanıyordu yine. Merdiveni çıktılar, birbirlerini öptüler ve bitip tükenmez yinelemeler arasında uykuya daldılar. Evin gölge-

si, başlangıçta ağacı sarıp sarmalıyordu, ama ay yükseldikçe, bu ikisi birbirinden yavaş yavaş ayrılmaya başladı ve gece yarısı, kısa bir süreliğine tamamen ayrıldı. Margaret uyanıp bahçeye baktı. Leonard Bast'ın ona bu huzurlu geceyi bahşetmesi ne anlaşılmaz bir gizemdi! O da mı Mrs. Wilcox'un zihninin bir parçasıydı?

Kırk Birinci Bölüm

Leonard'ın gelişimi epeyce farklı oldu. Oniton'dan sonraki aylar, getirdiği ufak tefek sıkıntılar bir yana, tamamen pişmanlığın gölgesinde kaldı. Helen geçmişe baktığında felsefi düşünebiliyor veya geleceğe gözünü çevirebiliyor ve çocuğu için planlar yapabiliyordu. Ama baba, kendi günahının ötesinde bir şey görmüyordu. Haftalar sonra, diğer uğraşıların arasında, Leonard ansızın "Hayvan! Sen bir hayvansın, nasıl yaptım?..." diye bağıracak ve birbiriyle tartışmaya girişen iki ayrı kişiliğe bölünecekti. Ya da kapkara bir yağmur, suratları ve gökyüzünü silecekti. Jacky bile ondaki değişikliği fark etti. En korkunç acıları, uykudan uyandığı zamanlarda çekiyordu. Bazen mutlu uyanıyordu, ama giderek omuzlarındaki yükün bilincine varıyor ve düşünceleri, bu yükün altında âdeta felç oluyordu. Ya da küçük kızgın demirler dağlıyordu bedenini. Ya da hançer saplanıyordu sırtına. Eli kalbinin üzerinde, inleyerek yatağın kıyısında oturuyordu. "Ah, ne *yapmalıyım*, ne *yapmalıyım*?" Hiçbir şey onu rahatlatmıyordu. İşlediği günahla arasına boşuna mesafe koymaya çalıştı; ruhundaki ağırlığı giderek artıyordu.

Pişmanlık, ebedî gerçekler arasında yer almaz. Eski Yunanlılar haklı olarak onu tahtından indirdiler. Onun hareket tarzı, tıpkı cezalandırmak için bazı insanları ve bazı günahları seçen *Erinyeler* inki* gibi, fazlasıyla keyfîdir. Ve iyileşme araçlarının içinde en ziyankârı olduğu kesindir. Hastalıklı dokuların yanında sağlıklı olanları da kesip atar. Kötülüğün kendisinden daha derinlere işleyen bir bıçaktır. Leonard bu işkencelerden pirüpak, ama mecalsiz biri olarak çıktı; bir daha kontrolünü kaybetmeyecek daha iyi bir insan, ama aynı zamanda kontrol edecek daha az şeye sahip, daha küçük bir insan olarak. Paklık hiçbir şekilde huzur bulmak anlamına gelmiyordu. Bıçak kullanmak, ihtirasın kendisinden kurtulmak kadar zor bir alışkanlık haline gelebilir; dolayısıyla Leonard rüyalarından çığlık çığlığa uyanmaya devam etti.

Aslına epeyce uzak bir gerçeklik inşa etti kendine. Helen'ın sorumlu olduğu fikri hiç aklına gelmedi. Sohbetlerindeki heyecanın yoğunluğunu, içtenliğinin ona kattığı çekiciliği, karanlıklar içindeki Oniton'un ve fısıltılarla akan nehrin büyüsünü unutmuştu. Helen mutlağı seviyordu. Leonard mutlak surette mahvolmuştu; Helen, onda, dünyadan kopmuş, tek başına bir erkek görüyordu. Serüvene ve güzelliğe düşkün, adam gibi yaşamayı arzulayan ve tuttuğu yolun ceremesini ödeyen, kendisini ezip geçen güçten çok daha azametle bu hayatın yollarında yürüyebilen gerçek bir erkek. Evie'nin düğününe ait anılar da Helen'ın duygularını çarpıtıyordu: Yakası kolalı uşaklar, yenmemiş yiyeceklerle dolu bahçe, aşırı şık giyinmiş kadınların giysilerinin hışırtıları, çakılların üzerine yağ sızdıran otomobiller, kendini beğenmiş bir bando. Helen, düğünün yapıldığı bahçeye ilk vardığında bu müziğin tortusunu tattı, başarısızlığa uğradıktan

(*) Yunanca öfke anlamına gelen *Erinys*'ten. Grek ve Roma mitolojilerinde doğa yasalarının bekçileri olan intikam tanrıçaları: *Alekto, Teisiphone* ve *Megaira*. Her iki dünyada da suçluları kovalayıp cezalandırırlar, bu yüzden onlara "Hayırlılar" anlamında *Eumenid*'ler de denir – ç.n.

sonra da onunla sarhoş oldu. O ve kurban, gerçek dışı bir dünyada yapayalnızdılar ve Helen, onu, belki bir yarım saat süreyle, mutlak surette sevdi.

Sabahleyin Helen gitmişti. Leonard'a bıraktığı, çok kibar olmayı amaçlayan mektubun müşfik ve isterik edası, genç adamı müthiş yaraladı. Sanki bir sanat eseri Leonard tarafından kırılmış, National Gallery'deki bir tablo çerçevesinden sökülüp çıkarılmıştı. Genç kızın yeteneklerini ve toplumsal konumunu hatırlayınca, Leonard yoldan geçen ilk kişinin kendisini vurmaya hakkı olduğu hissine kapıldı. Kadın garsonlardan ve gardaki hamallardan korktu. Başlangıçta karısından korkuyordu; daha sonraları ona yeni ve tuhaf bir sevecenlikle bakacak ve "Neticede birbirimizden farkımız yok," diye düşünecekti.

Shropshire'a yapılan gezinti, Bastları temelli elden ayaktan düşürdü. Helen apar topar kaçarken otel faturasını halletmeyi unuttu ve dönüş biletlerini de yanında götürdü; Bastlar eve dönebilmek için Jacky'nin bileziklerini rehine koymak zorunda kaldılar ve asıl darbe birkaç gün sonra geldi. Helen'ın ona beş bin pound önermiş olduğu doğruydu, ama bu tutar onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Genç kızın umutsuzca konumunu düzeltmeye ve bu felaketten, sadece beş bin poundluk da olsa, bir şeyler kurtarmaya çalıştığını anlayamıyordu. Ama Leonard bir şekilde yaşamalıydı. Yüzünü ailesine döndü ve kendini profesyonel bir dilenci durumuna düşürdü. Bundan başka yapabileceği bir şey yoktu.

"Leonard'dan bir mektup," diye düşündü kız kardeşi Blanche, "bunca zamandan sonra." Kocası görmesin diye mektubu sakladı; o işe gittiğinde mektubu çıkarıp heyecanla okudu ve müsrif çocuğa elbise için ayırdığı cüzi bir parayı gönderdi.

"Leonard'dan bir mektup," diye düşündü diğer kız kardeşi Laura, birkaç gün sonra. Mektubu kocasına gösterdi. Ko-

cası, Leonard'a acımasız ve saygısız bir mektup yazdı, ama Blanche'ın gönderdiğinden daha fazla para gönderdi; bu yüzden Leonard eniştesine tekrar yazdı.

Ve kış boyunca sistem gelişti. Leonard, asla açlıktan ölmeyeceklerini kavradı; çünkü bu, akrabalarına çok acı verirdi. Toplum, aile üzerine kuruluydu ve becerikli bir hayta, bunu sonsuza kadar istismar edebilirdi. Her iki taraf da konu hakkında enine boyuna düşünmeden para akıtılıp durdu. Hayır sahipleri Leonard'dan nefret ediyordu; Leonard'ın onlara duyduğu hınç giderek büyüyordu. Laura, ahlak dışı evliliğini şiddetle eleştirdiğinde, "Bunu kafasına takmış," diye düşündü acı acı, "gerçeği bilse ne diyecek?" Blanche'ın kocası iş teklif ettiğinde, kaytarmak için bir bahane uydurdu. Oniton'da çalışma arzusunu şiddetle duymuştu, ama aşırı heyecan onu harap etmişti; çalışmak için gerekli niteliklere sahip olmayanların saflarına katılıyordu. Papaz yardımcısı kardeşi bir mektubuna cevap vermediğinde, Jacky'yle birlikte yaya olarak köye geleceklerini bildirmek üzere ona tekrar yazdı. Şantaj yapmak niyetinde değildi. Yine de, kardeşi bir posta havalesi gönderdi ve bu da sistemin bir parçası oldu. Kışı ve baharı işte böyle geçirdi Leonard.

Bu karanlık işte iki aydınlık nokta vardı. Leonard asla geçmişi kurcalamadı. Hayatta kaldı; yaşayanlar, günahkâr oldukları duygusuna kapılsalar bile, kutsanmış olanlardı. Çoğu erkeğin hatalarını kamufle etmek ve hafifletmek için başvurduğu o rahatlatıcı kafa karışıklığı asla Leonard'ın dudaklarından dökülmedi:

Ve içersem bir günün unutuşunu,
*O kadar kısaltırım ruhumun boyunu.**

(*) İngiliz romancı George Meredith'in (1828-1909) "Modern Love" adlı sonesinden. Gelecekle başlayıp, sonra geriye, şimdiki zamana dönen ve geçmişle sonlanan bir şiir – ç.n.

Zorlu bir adam tarafından yazılmış zorlu bir laf; ama karakterin temelinde de bu yatar.

Diğer aydınlık noktaysa, Jacky'ye duyduğu şefkatti. Soylu bir duyguyla acıyordu ona, bir kadına iyi günde ve kötü günde bağlanan bir erkeğin hor gören acımasıyla değil. Daha az asabi olmaya çalıştı. Onun aç gözlerinin –kendisinin ifade edemediği, Leonard'ın veya bir başkasının veremeyeceği– neyi arzuladığını merak etti. Hiç adaletle davranılacak mıydı ona? İnsaftan başka bir şey olmayan ve dünyanın yan ürünlere bahşedemeyecek kadar meşgul olduğu adaletle? Jacky çiçeklere çok düşkündü, eli açıktı ve kin gütmezdi. Bir çocukları olsaydı, Leonard onu sevebilirdi. Ama nikâhsız olduklarından, Leonard bunu asla istememişti; sevgisiyse, biraz titreştikten sonra ölmüştü. Ama hayat, bir bütün olarak çok karışıktır. Jacky'nin geçimini sağlamak zorundaydı; ona yakışan birkaç tüy ve hoşlandığı birkaç kap yemek temin etmek için Leonard yanlış yollara girdi.

Leonard bir gün Margaret'la erkek kardeşi Tibby'yi gördü. Saint Paul Katedrali'ndeydi. Kısmen yağmurdan korunmak, kısmen de geçmişte beğenisinin oluşmasında katkısı olan tabloyu yeniden görmek için girmişti oraya. Ama ışık kötüydü, tablo kötü yerleştirilmişti; "Zaman ve kıyamet" şimdi kendi içindeydi. Onu sadece ölüm ve üzerinde bütün insanların uyuması gereken kucak dolusu haşhaş çekiyordu hâlâ. Tabloya bir göz attı ve amaçsızca dönüp, oturacağı bir koltuk bakındı. O zaman nefin altında Miss Schlegel'le kardeşini gördü. İnsanların gelip geçtiği bir yerde duruyor ve çok ciddi görünüyorlardı. Leonard, onların kız kardeşleri için endişe duyduklarından emindi.

Kendini dışarı attıktan sonra (derhal tüymüştü) onlarla konuşmadığına pişman oldu. Nasıl bir hayat sürüyordu? Birkaç öfkeli sözün, hatta hapishanenin ne önemi vardı ki? Yanlış yapmıştı; bu gerçekten korkunç bir şeydi. Ne biliyor

olurlarsa olsunlar, kendi bildiklerini onlara anlatabilirdi. Yeniden St. Paul'e döndü. Ama bu arada, iki kardeş, sıkıntılarını Mr. Wilcox'a ve Charles'a açma kararıyla gitmişlerdi.

Margaret'ın görünüşü, Leonard'ın pişmanlığını yeni kanallara yöneltti. Hatasını itiraf etmeyi arzuladı. Böyle bir arzu, insan ilişkilerinin özünü kaybetmek üzere olan zayıf bir ruha işaret ediyor olsa da, aşağılık bir biçime bürünmedi. Leonard, itirafın kendisine mutluluk getireceğini hiç düşünmedi. O, daha çok, bu karmaşadan sıyrılmaya can atıyordu. Aynı şekilde, intiharı da arzuluyordu. Bu iki dürtü birbirine yakındır ve intihar eden kişi, daha ziyade, geride kalanların duygularını dikkate almadığı için suçludur. İtiraf, tabiatı gereği, zararsızdır (tecrübe bunu gösteriyor) her ne kadar İngiliz ruhuna aykırı olsa ve Anglikan Katedrali tanımasa da, Leonard bu kararı vermekte haklıydı.

Dahası, Margaret'a güveniyordu ve onun sertliğine ihtiyacı vardı. Onun o soğuk, entelektüel tabiatı, kırıcı olmakla birlikte, adildi. Onun yapmasını emredeceği şeyi, her ne olursa olsun yapmaya kararlıydı; Helen'ı görmek dâhil. Bu, Margaret'ın ona dayatacağı en büyük cezaydı. Ve belki de, ona Helen'ın nasıl olduğunu söylerdi. Bu da en büyük ödül olurdu.

Leonard, Margaret hakkında hiçbir şey, hatta Mr. Wilcox'la evlenip evlenmediğini bile bilmiyordu; bu yüzden izini bulması birkaç gününü aldı. Aynı akşam, yağmur altında yeni apartmanların yükseldiği Wickham Place'e gitti. Oradan taşınmış olmaları acaba kendi yüzünden olabilir miydi? Kendi hatası yüzünden toplum dışına itilmiş olabilirler miydi? Sonra bir halk kütüphanesine gitti, ama adres defterinde herhangi bir Schlegel'e rastlamadı. Ertesi gün araştırmalarına yeniden başladı. Öğlen vakti, Mr. Wilcox'un yazıhanesi civarında dolaştı; büro çalışanları dışarı çıktığında yanlarına yanaşıp, "Affedersiniz, patronunuz evli miydi?" diye

sordu. Memurların çoğu bir şey söylemeden ters ters baktı; kimileri, "Bundan sana ne?" diye onu tersledi, ama çenesini tutmayı öğrenememiş biri, istediği bilgiyi verdi. Fakat adresi öğrenmesi mümkün olmadı. Telefon rehberlerine bakması, metroyla birçok yolculuk yapması gerekti. Leonard, Ducie Street'i, ancak Margaret'la kocasının kendi avlarının peşinde Howards End'e gittikleri Pazartesi günü keşfedebildi.

Leonard, Ducie Street'te boy gösterdiğinde saat dört civarıydı. Hava değişmişti; üçgen biçimli siyah ve beyaz mermer parçalarıyla döşenmiş basamaklarda güneş keyifle parlıyordu. Zili çaldıktan sonra, Leonard, bakışlarını mermer basamaklara indirdi. Bedeninde garip şeyler oluyordu; sanki içinde kapılar açılıp kapanıyordu; o gece, yatakta sırtını duvara yaslayıp oturur vaziyette uyumak zorunda kalmıştı. Oda hizmetçisi kapıyı açtığında, Leonard kadının yüzünü göremedi; ortalığı karanlığa boğan bir yağmur indirmişti aniden.

"Mrs. Wilcox burada mı yaşıyor?" diye sordu.

"Evde yok," diye cevap verdi kadın.

"Ne zaman döner?"

"Sorayım," dedi hizmetçi.

Margaret'ın, onun adını veren hiç kimsenin azarlanarak geri çevrilmemesi konusunda kesin talimatı vardı. Kapının zincirini taktıktan sonra (Leonard'ın görünüşü bu önlemi gerekli kılıyordu) Tibby'nin işgal ettiği sigara salonuna gitti. Tibby uyuyordu. İyi bir öğlen yemeği yemişti. Charles Wilcox, o rahatsız edici görüşmeyi yapmak üzere henüz telefon etmemişti. "Ne bileyim? Hilton. Howards End. Kim o?" dedi uykulu uykulu.

"Sorayım, efendim."

"Gerek yok, zahmet etme."

"Arabayla Howards End'e gitmişler," dedi hizmetçi Leonard'a.

Leonard teşekkür etti ve Howards End'in nerede olduğunu sordu.

"Görünüşe bakılırsa, çok şey bilmek istiyorsunuz," dedi hizmetçi. Ama Margaret gizemli davranmayı yasaklamıştı. İstemeye istemeye Howards End'in Hertfordshire'da olduğunu söyledi.

"Pardon, bir köy mü burası?"

"Köy! Mr. Wilcox'un kır evi, en azından kır evlerinden biri. Mrs. Wilcox, mobilyalarını orada tutuyor. Hilton, köy."

"Peki, ne zaman geri dönecekler?"

"Mr. Schlegel bilmiyor. Her şeyi bilemeyiz, değil mi?" Hizmetçi, kapıyı Leonard'ın yüzüne kapatıp, delicesine çalan telefona koştu.

Leonard, bir geceyi daha ıstırap içinde kıvranarak geçirdi. İtiraf giderek güçleşiyordu. Fırsat bulur bulmaz yatağa girdi. Döşemenin üzerine bir yama gibi vuran ay ışığını seyretti bir süre ve zihninin aşırı yorgun olduğu kimi zamanlardaki gibi, bu aydınlık yama için uyanık kalmaya devam ederken odanın geri kalan kısmı için uykuya daldı. Dehşet verici! Sonra, ikiye bölünen kişiliği birbiriyle diyaloğa başladı. Benliğinin bir kısmı, "Neden dehşet verici?" diye sordu. "Bildiğimiz ay ışığı işte." "Ama hareket ediyor." "Ay da hareket ediyor." "Ama sıkılmış bir yumruk bu." "Ne var bunda?" "Ama bana vuracak." "Bırak vursun." Ve sanki hız kazanan aydınlık yama, battaniyesinin üzerine tırmandı. Çok geçmeden mavi bir yılan belirdi; sonra ona paralel bir tane daha. "Ayda hayat var mı?" "Elbette." "Ama ben ayda hayat yok zannediyordum." "Orada Zaman, Ölüm, Kıyamet ve küçük yılanlar yok." "Küçük yılanlar!" dedi Leonard yüksek sesle ve öfkeyle. "Ne fikir ama!" Leonard, iradesini zorlayarak odanın geri kalanını uyandırdı. Jacky, yatak, yiyecekler, sandalyenin üzerine atılmış giysiler yavaş yavaş bilinç alanına girdi ve dehşet, sudaki halkalar gibi dışarıya doğru genişleyerek dağılıp yok oldu.

"Diyorum ki Jacky, çıkıp bir tur atacağım."

Jacky muntazam bir şekilde nefes alıp veriyordu. Aydınlık yama, çizgili battaniyeden kaymış, Jacky'nin ayağını örten şalın üzerinde geziniyordu. Leonard neden ondan o kadar korkmuştu ki? Kalkıp pencereye gitti ve ayın bulutsuz gökte iyice alçalmış olduğunu gördü. Ayın üzerindeki volkanları ve sevimli bir hatanın deniz diye adlandırdığı parlak düzlükleri seyretti. Ayın parıltısı azalmaya yüz tuttu; zira onu aydınlatan güneş, dünyayı aydınlatmaya başlıyordu. Huzur Denizi, Sükûnet Denizi, Fırtınalar Okyanusu aydınlık bir damla içinde birbirine karıştı ve ebedî şafağın içinde birer birer kayboldular. İşte bu aydan korkmuştu!

Birbiriyle çekişen bu ışıklar arasında giyindi ve parasını saydı. Yine azalmıştı, ama Hilton'a gidiş dönüş bileti almaya yeterdi. Paranın şıngırtısı Jacky'nin gözlerini aralamasına yol açtı.

"Merhaba, Len! Ne vardı?"

"Yok bir şey, sen uyumana bak Jacky! Çok gecikmem."

Jacky arkasını dönüp yeniden uykuya daldı.

Evin kapısı çoktan açılmıştı; çünkü ev sahipleri Covent Garden'da satıcıydı. Leonard dışarı çıkıp gara doğru yürüdü. Kalkışa daha bir saat olmasına rağmen, tren, peronun sonunda harekete hazır bekliyordu. Leonard trene binip sıralardan birine kıvrılarak uyudu. İlk sarsıntıyla uyandığında etraf ışımıştı; King's Cross kapısı arkalarında kalmıştı ve masmavi bir göğün altında yol alıyorlardı. Sonra tüneller geldi, her tünel çıkışında gökyüzü daha mavileşiyordu ve nihayet Finsbury Park rıhtımında ilk defa güneşin yüzünü gördü. Batmakta olan ayın arkadaşı olan bir tekerlek gibi doğudaki dumanların ardından yavaş yavaş ufkun üzerine tırmanıyordu, ama mavi göğün efendisi olmaktan çok, hizmetkârı gibi görünüyordu henüz. Leonard'ın yeniden içi geçti. Tewin Water'ın üstüne geldiklerinde gündüz olmuştu. Sola,

toprak dolgunun ve kemerlerinin gölgesi düşüyordu; sağda Tewin korusu ve ölümsüzlük efsanesiyle kilise göze çarpıyordu. Tewin kilise avlusundaki mezarlardan birinde altı orman ağacı (bu bir gerçekti) büyümüştü. Mezarın sakini (bu ise efsaneydi) eğer Tanrı varsa mezarından altı orman ağacı çıkmasını dileyen tanrıtanımaz bir kadındı. Hertfordshire'da işte böyle şeyler oluyordu. Daha ileride tarlaların arasında, eve kapanıp kehanetler yazmış ve sahip olduğu her şeyi yoksullara vermiş olan bir keşişin (Mrs. Wilcox onu tanımıştı) kulübesi vardı. Kiliseyle keşişin kulübesi arasında, hayata kararlılıkla –ama yarı kapalı bir gözün kararlılığıyla– bakabilen iş adamlarının villaları serpilmişti. Güneş, hepsinin üzerine ışınlarını boca ediyor; kuşlar herkes için cıvıldıyordu; çuha çiçekleri herkes için sarı, yavşanotu maviydi ve kırlar herkes için, farklı farklı da olsa, "işte" diye haykırıyordu. Kır, Leonard'ı henüz özgürleştirmemişti ve tren Hilton'a yaklaştıkça, bıçak kalbinde daha derinlere işliyordu. Bununla birlikte, pişmanlık güzelleşmişti.

Hilton uykuda ya da en iyi ihtimalle kahvaltıdaydı. Kırlar farklıydı; Leonard şehirden çıkar çıkmaz bunu fark etmişti. Burada insanlar şafakla birlikte ayaktaydılar. Onların zamanını düzenleyen, Londra'daki bir büro değil, mahsulün ve güneşin hareketiydi. Sadece duygusal biri, bizim köylülerimize insanlar arasındaki birinci sırayı verebilir. Yine de, onlar, gün ışığına sıkı sıkıya bağlı kalırken, İngiltere'nin umudu olmayı sürdürürler. Güneşin meşalesini, ulusun onu devralmayı düşüneceği bir zamana kadar beceriksizce taşırlar. Yarı hödük, yarı bilgiç, yine de asil bir soyu yansıtıyor ve gerçek çiftçiler dünyaya getiriyorlardı.

Kireç ocağı civarında, bir otomobil Leonard'ı geçti. Otomobili tabiatın iltimas geçtiği türden –Emperyal türden– biri sürüyordu. Sağlıklı ve sürekli hareket halinde olan bu tür, dünyayı miras olarak devralmayı umuyor. Çiftçiler kadar

hızlı ve sağlıklı çoğalıyorlar; bu türün, ülkesinin erdemlerini denizaşırı ülkelere taşıyan süper çiftçiler olduğunu iddia etmekten insan kendini alamıyor. Ama emperyalist, düşündüğü veya göründüğü gibi biri değildir. O, bir yıkıcıdır. Kozmopolitliğin yolunu açar ve hırslarını tatmin etse bile, miras aldığı toprak gri olacaktır.

Aklı fikri işlediği günahta olan Leonard, başka her yerde Tanrı vergisi bir iyilik olduğu kanaatine vardı. Bu, ona okulda öğretilen iyimserlik değildi. Gerçek hazzın bütün yüzeyselliklerinden arınarak ortaya çıkmasından önce tekrar tekrar davullar çalınmalı ve gulyabaniler dünyayı bir uçtan diğerine arşınlamalıydı. Çok paradoksal görünse de, Leonard'ın bu inancı, hüznünden kaynaklanıyordu. Ölüm bir insanı yok eder, ama ölüm düşüncesi onu kurtarır; işte, bu konuda söylenebilecek en iyi şey. Sefalet ve trajedi, içimizde büyük olan ne varsa hepsine el eder ve aşkın kanatlarını güçlendirir. El ederler, ama başaracakları kesin değildir, ne de olsa, sefalet de trajedi de aşkın hizmetkârı değildir. Lakin el ederler; bu inanılmaz gerçeği bilmek Leonard'ı rahatlatıyordu.

Leonard eve yaklaşırken bütün düşünceler kafasından uçup gitti. Çelişkili fikirler zihninde yan yana duruyordu. Dehşet içinde, ama mutluydu; utanıyordu ama masumdu. Hatasını nasıl itiraf edeceğini biliyordu: "Mrs. Wilcox, hata ettim," ama güneşin doğuşu, cümleyi anlamından yoksun bırakmıştı ve Leonard, daha çok, büyük bir maceraya doğru yürüdüğü hissine kapıldı.

Bir bahçeye girdi, orada bulduğu bir otomobile yaslanarak cesaretini topladı, açık olduğunu gördüğü bir kapıdan eve girdi. Evet, çok kolay olacaktı. Soldaki bir odadan gelen sesler işitti; Margaret'ın sesi de aralarındaydı. Kendi ismi yüksek sesle telaffuz edildi ve daha önce hiç görmediği bir erkek, "Ah, o orada mı? Hiç şaşırmadım. Onu öldüresiye pataklayacağım."

"Mrs. Wilcox," dedi Leonard, "ben hata ettim."

Adam onun boğazına sarılırken bağırdı: "Bana bir sopa getirin." Kadınlar bağrışıyordu. Bir sopa, çok parlak bir sopa indi. Leonard acıyı hissetti, ama sopanın indiği yerde değil, kalbinde. Kitaplar çığ gibi üzerine yıkıldı. Her şey çok anlamsızdı.

"Biraz su getirin," diye emretti Charles; içlerinde sükûnetini en fazla koruyan oydu. "Numara yapıyor. Ona kılıcın sadece yanıyla vurdum pek tabii. Onu dışarı taşıyın."

Charles'ın bu işlerden anladığını düşünen Margaret, ona itaat etti. Leonard'ı –ki ölüydü– çakılların üzerine yatırdılar; Helen yüzüne su döktü.

"Bu kadarı yeterli," dedi Charles.

"Evet, bir cinayet yeterli," dedi elinde kılıçla evden dışarı çıkan Miss Avery.

Kırk İkinci Bölüm

Charles, Ducie Street'ten ayrıldığında, Hilton'a giden ilk trene binmişti, ama ancak gecenin geç saatlerinde son gelişmeler hakkında kuşku duymaya başladı. Yalnız başına akşam yemeğini yemiş olan babası onu çağırtmış ve ciddi bir ses tonuyla Margaret hakkında sorular sormuştu.

"Nerede olduğunu bilmiyorum, baba," dedi Charles. "Gelir diye, Dolly sofrayı neredeyse bir saat kaldırmadı."

"Geldiğinde bana haber ver."

Aradan bir saat daha geçti. Hizmetçiler yattılar ve Charles, talimatlarını almak için yeniden babasını ziyaret etti. Mrs. Wilcox hâlâ dönmemişti.

"İstediğin kadar oturup gelmesini beklerim, ama pek gelecek gibi görünmüyor. Kız kardeşiyle birlikte otelde kalmıyor mu?"

"Belki," dedi Mr. Wilcox düşünceli düşünceli, "belki."

"Yapmamı istediğiniz bir şey var mı, efendim?"

"Bu gecelik yok, evlat."

Mr. Wilcox kendisine efendim denmesinden hoşlanırdı. Gözlerini oğlunun yüzüne kaldırdı; bakışları genellikle gös-

termeye cesaret edemediği kadar sevgi doluydu. Charles'da hem küçük bir çocuk, hem de güçlü bir erkeği bir arada görüyordu. Karısı dayanıksız çıkmış olsa da, Tanrıya şükür, çocuklar ona kalmıştı.

Mr. Wilcox, gece yarısından sonra Charles'ın kapısını tıklattı. "Uyuyamıyorum," dedi. "Seninle biraz konuşup kendime gelsem iyi olacak."

Mr. Wilcox sıcaktan şikâyetçi oldu. Charles onu bahçeye götürdü; sabahlıklarıyla bir aşağı, bir yukarı yürüdüler. Hikâye gözler önüne serildikçe Charles sakinleşti; başından beri Margaret'ın da kız kardeşi kadar kötü olduğunu biliyordu.

Mrs. Bast hakkında elbette tek kelime etmeyen Mr. Wilcox, "Margaret yarın sabah tamamen farklı hisler içinde olacaktır," dedi. "Ama böyle bir şey karşısında sessiz kalamam. Onun şimdi kız kardeşiyle birlikte Howards End'de olduğundan adım gibi eminim. Oysa o ev benim –ve sonra da senin olacak Charles– ben orada kimse kalmayacak dedimse, bu, kimse kalmayacak demektir. Buna dayanamam." Öfkeyle aya baktı. "Bence bu mesele çok daha büyük bir şeyle ilgili; mülkiyet hakkının kendisiyle."

"Şüphesiz," dedi Charles.

Mr. Wilcox oğlunun koluna girdi, ama konuşmaya devam ettikçe ona duyduğu sevginin bir şekilde azaldığı izlenimine kapıldı. "Karımla kavga ettiğimiz gibi bir sonuç çıkarmanı istemem. Sinirleri çok gergin; kimin olmaz ki? Helen için elimden geleni yaparım, ama her ikisinin de derhal evi terk etmeleri şartıyla. Bu bir *sine qua non*'dur."

"Öyleyse, yarın sabah saat sekizde arabayla gideyim mi?"

"Sekizde veya daha erken. Onlara benim adıma hareket ettiğini söyle ve pek tabii hiçbir şekilde şiddete başvurma, Charles."

Ertesi gün Charles, Leonard'ı çakıllar üzerinde cansız bı-

rakıp geri dönerken, ona, hiç de şiddete başvurmuş gibi gelmiyordu. Ölümün nedeni kalp rahatsızlığıydı. Üvey annesi bizzat böyle demişti ve Miss Avery de onun sadece kılıcın yan tarafını kullandığını onaylamıştı. Köye dönerken polise haber vermiş (polis de ona teşekkür etmişti) ve bir soruşturma açılması gerektiğini söylemişti. Elini güneşe karşı gözlerine siper yapan babasını bahçede buldu.

"Çok korkunç bir şey oldu," dedi Charles ciddi bir edayla. "İkisi de oradaydı; adamı da getirtmişlerdi."

"Ne! Hangi adamı?"

"Dün akşam anlattım ya. Adı Bast."

"Tanrım! Mümkün mü böyle bir şey?" dedi Mr. Wilcox. "Annenin evinde! Charles, annenin evinde!"

"Biliyorum, baba. Ben de tam olarak böyle hissettim. Aslında, adam için endişeye mahal yok. Kalp rahatsızlığının son aşamasındaydı ve hakkında ne düşündüğümü söyleyecektim ki gidiverdi. Polis şu anda onunla ilgileniyor."

Mr. Wilcox dikkatle dinliyordu.

"Oraya vardığımda daha yedi buçuk bile olmamıştı. Avery kadın, onlara ateş yakıyordu. İki kardeş hâlâ üst kattaydılar. Ben salonda bekledim. Üçümüz de hayli kibar ve kendimize hâkimdik, ama bir şeylerden şüpheleniyordum. Mesajını onlara ilettim ve Mrs. Wilcox, her zamanki üslubuyla, 'Ah, evet, anlıyorum; evet,' dedi."

"Başka bir şey?"

"Sana sevgilerini gönderdi ve bu akşam kız kardeşiyle birlikte Almanya'ya gideceğini söylememi istedi. Ancak bu kadar konuşacak vaktimiz oldu."

Mr. Wilcox rahatlamış gibiydi.

"Sanıyorum, adam saklanmaktan usanmıştı; çünkü Mrs. Wilcox adamın adını haykırdı. Bu adı tanıdım ve holde üzerine yürüdüm. Haklı değil miydim, baba? Bence fazla ileri gittiler."

"Haklı mısın? Bilmiyorum, sevgili çocuğum. Ama başka türlü davranmış olsaydın, benim oğlum olmazdın. Peki, dediğin gibi adam tam... tam o sırada mı devrildi?" Charles bu basit kelime karşısında tereddüde düştü.

"Kitap dolabına tutundu, dolap da üzerine yıkıldı. Bunun üzerine kılıcı yere bıraktım ve onu bahçeye taşıdım. Hepimiz onun numara yaptığını düşündük. Ama ölmüştü. Pis bir iş!"

"Kılıç mı?" diye haykırdı babası endişeli bir sesle. "Ne kılıcı? Kimin kılıcı?"

"Onların kılıcı."

"Ne yapıyordun onunla?"

"Anlasana, baba, elime gelen ilk şeyi yakaladım. Ne bir kamçım vardı ne de bir sopam. Onların Alman kılıçlarının yanıyla bir iki defa omuzlarına dokundum."

"Sonra?"

"Söylediğim gibi, kitap dolabına tutundu ve yere yıkıldı," dedi Charles içini çekerek. Asla tam olarak tatmin olmayan babasının ayak işlerini yapmak hiç de eğlenceli değildi.

"Ama asıl sebep kalp rahatsızlığı mıydı? Bundan emin misin?"

"Ya bu ya da bir nöbet. Neyse, soruşturma sırasında bu tatsız konuda gereğinden çok şey duyacağız."

Kahvaltı yapmak için eve girdiler. Charles, kahvaltıdan önce otomobil sürmesinin sonucu olarak, berbat bir baş ağrısı çekiyordu. Ayrıca polisin soruşturma için Helen'la Margaret'ı alıkoyacağını ve her şeyi ortaya çıkaracağını düşünerek geleceği için endişe duyuyordu. Hilton'dan ayrılmak zorunda kalacağını düşünüyordu. Bir skandalın cereyan ettiği yerde yaşamayı göze alamazdı; böyle bir haksızlığı karısına yapamazdı. Avuntusuysa, babasının gözlerinin nihayet açılmış olmasıydı. Büyük bir bozgun yaşanacak ve babası muhtemelen Margaret'tan ayrılacaktı; sonra hep birlikte, annesinin sağlığındaki gibi bir hayata başlayacaklardı yeniden.

Kahvaltı bittiğinde, babası, "Sanırım karakola gideceğim," dedi.

"Ne yapmaya?" diye haykırdı, henüz hiçbir şey anlatılmamış olan Dolly.

"Pekâlâ, efendim. Hangi arabayı alacaksınız?"

"Sanırım, yürüyeceğim."

"Rahat bir kilometre var," dedi Charles bahçeye çıkarken. Nisan ayı için güneş çok sıcak. Seni ben götürsem, daha sonra arabayla Tewin civarında biraz turlarız."

"Sanki ben ne istediğimi bilmiyormuşum gibi devam ediyorsun," dedi Mr. Wilcox huysuz bir tavırla. Charles dişlerini sıktı. "Siz gençlerin aklında bir tek şey var, araba sürmek. Yürümek istiyorum diyorum sana; ben yürümeyi çok seviyorum."

"Pekâlâ; bana ihtiyacın olursa, ev civarında olacağım. Bugün işe gitmeyi düşünmüyorum, istediğin buysa."

"Tamam, evlat," dedi Mr. Wilcox, elini oğlunun kolu üstüne koyarken.

Charles bundan hoşlanmadı; bugün tamamen farklı bir insan gibi görünen babası onu endişelendiriyordu. Huysuz, hırçın bir havası vardı, daha çok bir kadın gibi. Yaşlanıyor olabilir miydi? Wilcoxlar sevme yeteneğinden yoksun insanlar değillerdi, bu yeteneğe çok soylu bir şekilde sahiptiler; yalnız, nasıl kullanacaklarını bilmiyorlardı. Yetenekleri, meseldeki gibi "peçeteye sarılıydı" ve cana yakın bir insan için Charles pek eğlenceli biri değildi. Babasının ayaklarını sürüyerek yolda yürümesini seyrederken belli belirsiz bir hüzün çöktü üzerine; bir yerlerde bir değişiklik olması isteği (tam olarak böyle ifade etmemiş olmakla birlikte). "Çocukluğunda 'Ben' demesi öğretilmiş olsaydı," diye düşündü. Margaret'ın ihanetini telafi edecek bir şeyler yapabilmeyi diledi, ama babasının daha düne kadar onunla çok mutlu olduğunu biliyordu. Margaret

bunu nasıl yapmıştı? Dürüst olmayan bir tertiple, şüphesiz, ama nasıl?

Mr. Wilcox, saat on bir civarında geri döndüğünde çok bitkin görünüyordu. Leonard'ın ölümü hakkında ertesi gün adli bir soruşturma yapılacaktı ve polis, Charles'ın da hazır bulunmasını istemişti.

"Bunu bekliyordum," dedi Charles. "Ne de olsa oradaki en önemli tanığım ben."

Kırk Üçüncü Bölüm

Juley Teyze'nin hastalığıyla başlayan ve Leonard'ın ölümüyle bile sona ermeyen bu karmaşa ve dehşetten sağlıklı bir hayatın çıkması, Margaret'a neredeyse imkânsız görünüyordu. Olaylar mantıksal, ama anlamsız bir seyir izledi. İnsanlar insanlıklarını kaybettiler ve bir iskambil destesindeki kadar keyfî değerler benimsediler. Henry'nin bunu yapması, Helen'ın da aynısını yapmasına sebep olması, sonra da Helen'ın bunu yapmasının yanlış olduğunu düşünmesi doğaldı; Helen'ın da Henry'yi yanlış bulması doğaldı; Leonard'ın Helen'ın nasıl olduğunu merak edip eve gelmesi, eve geldiği için Charles'ın kızması doğaldı; doğal, ama gerçekdışıydı. Birbiriyle çelişen bu sebep sonuç karmaşası içinde onların gerçek kişilikleri ne olmuştu? İşte Leonard ölmüş, bahçede yatıyordu; doğal nedenlerle bir ölüm; yine de hayat derin, çok derin bir nehirdi; ölüm mavi bir gökyüzüydü, hayat bir evdi, ölüm bir demet kuru ottu, bir çiçekti, bir kuleydi, hayatla ölüm herhangi bir şeydi, papazın kızı, asın papazı aldığı bu ısmarlama çılgınlık dışında her şeydi. Hayır, hayır; bütün bunların gerisinde, ayakucunda yatmakta olan

adamın arzuladığı güzellik vardı, serüven vardı; mezarın bu tarafında umut vardı; şu an bizi engelleyen sınırların ötesinde gerçek ilişkiler vardı. Bir mahpusun başını yukarı kaldırıp kendisine göz kırpan yıldızları görmesi gibi, Margaret da, o günlerin karmaşa ve dehşetinde ilahi bir mekanizma görür gibi oluyordu.

Ve korkudan dili tutulmuş, ama çocuğunun hatırına sükûnetini korumaya çalışan Helen ve sakin, ama "Kimse delikanlıya bir çocuğu olacağını söylemedi" diye şefkatle mırıldanan Miss Avery... Onlar da Margaret'a dehşetin sona ermediğini hatırlatıyordu. Nasıl bir nihai düzene doğru yürüyorduk, Margaret bu konuda bir şey bilmiyordu, ama bu dünyaya doğacak bir çocuğun, öyle görünüyordu ki dünyanın sunacağı güzelliklerden ve serüvenlerden payına çok şey düşecekti. Margaret güneş ışınlarının aydınlığa boğduğu bahçede kan kırmızı göbekli ve beyaz nergisler toplayarak yürüdü. Yapacak başka bir şey yoktu; telgrafların ve öfkenin zamanı geçmişti; şimdi yapılacak en akıllıca şey, Leonard'ın ellerini göğsünün üzerinde kavuşturmak ve çiçeklerle doldurmak gibi görünüyordu. Burada baba yatıyor; bırakalım yatsın. Bırakalım sefalet, gözleri yıldızlar ve elleri günbatımıyla şafak olan trajediye dönüşsün.

Resmî görevlilerin üşüşmesi de, bayağı ve kurnaz doktorun geri dönmesi de, Margaret'ın güzelliğin ebedî olduğu yolundaki inancını sarsamazdı. Bilim insanları açıklıyordu, ama onları anlayamazdı. Bilim yüzyıllarca kemikleri ve kasları incelemişti; bir gün belki sinirlerin de onun için bilinmeyen bir yönü kalmayacaktı, ama bu, onun insanı daha iyi anlamasını sağlayamayacaktı. İnsan, sırlarını ele vermeksizin, kalbini Mr. Mansbridge'e ve onun gibilere açabilirdi; çünkü onlar her şeyin akla karaya indirgenmesini istiyorlardı ve akla kara gerçekten ellerinde kalan tek şeydi.

Charles konusunda onu sıkı sıkıya sorguladılar. Nedenin-

den hiç kuşku duymadı. Bir insan ölmüştü ve doktor bunu kalp rahatsızlığına bağlıyordu. Babasının kılıcını görmek istediler. Margaret, Charles'ın öfkesinin doğal, ama yanlış olduğunu söyledi. Ardından, Leonard hakkında sefil sorular geldi; Margaret hepsine tereddütsüz cevaplar verdi. Yeniden Charles'ı sanık sandalyesine oturttular. Margaret, "Mr. Wilcox'un hareketi ölüme yol açmış olabilir," dedi, "ama bildiğiniz gibi, bu olmasa, başka bir şey buna yol açacaktı". Sonunda Margaret'a teşekkür ettiler ve kılıçla cesedi Hilton'a götürdüler. Margaret, zemine saçılmış kitapları toplamaya başladı.

Helen çiftliğe gitmişti. Onun için en iyi yer orasıydı; çünkü soruşturma için beklemesi gerekiyordu. Sanki yeterince zorluk yokmuş gibi, bir de Madge'le kocası sorun çıkarıyordu; Howards End'in dökümtülerini neden kabul etmek zorunda olduklarını anlayamıyorlardı. Üstelik haklıydılar da. Bütün dünya haklı olacaktı ve geleneklere meydan okuyan her yiğitçe konuşmanın öcü fazlasıyla alınacaktı. Schlegeller geçmişte, "İnsanın öz saygısından ve dostlarından başka hiçbir şeyin önemi yok," demişlerdi. Vakti geldiğinde diğer şeylerin de müthiş önemli olduğu ortaya çıkmıştı. Bununla birlikte, Madge pes etmiş ve Helen bir gün ve bir gecelik huzura kavuşmuştu; ertesi gün Almanya'ya dönecekti.

Margaret'a gelince, o da gitmeye karar vermişti. Henry'den hiçbir mesaj gelmemişti; belki de Margaret'ın özür dilemesini bekliyordu. Şimdi kendi trajedisi üzerinde düşünmeye zaman bulmuştu ve hiçbir pişmanlık duymuyordu. Davranışından dolayı Henry'yi ne affetmişti ne de affetme isteği duyuyordu. Onunla yaptığı konuşmada söylediği sözlerde hiçbir yanlış yoktu. Tek kelimesini bile değiştirmezdi. Kusurlu bir dünyanın dengesizliğini düzeltmek için hayatta bir defa olsun dile getirilmesi gereken sözlerdi bunlar. Sadece kocasına değil, onun benzeri binlerce erkeğe söylenmişti; tica-

ret çağı elitlerinin ruhsal karanlığına karşı bir protestoydu. Bu iki hayat birbirinden kopacak bile olsa, özür dilenmeyecekti. Henry, bir erkeğin önüne konabilecek en basit meselede bağlantı kurmayı reddetmişti; aşkları bunun sonuçlarına katlanacaktı.

Evet, yapılacak başka bir şey yoktu. Uçurumdan düşmemeye gayret etmişlerdi, ama belki de düşüş kaçınılmazdı. Geleceğin de kesinlikle kaçınılmaz olduğunu düşünmek Margaret'ı rahatlattı; sebep ve sonuç ilişkileri, onları kuşkusuz bir hedefe ulaştıracaktı; ama nasıl bir hedefe, bunu hayal edemiyordu. Böyle anlarda, ruh, kendi içine çekilir, yüzmek üzere daha derin bir akıntıya iner, ölülerle duygu ortaklığına girer ve dünyanın azalmayan, ancak varsaydığından çok farklı türdeki ihtişamını görür. Bakışının odağını, önemsiz şeyler silikleşinceye kadar değiştirir. Margaret, kış boyunca böyle bir yönelim içindeydi. Leonard'ın ölümü onu hedefe ulaştırmıştı. Ne yazık ki gerçek ortaya çıktıkça Henry gözden siliniyordu ve sadece ona olan aşkı, rüyalarımızdan kurtardığımız işlemeli akikler gibi Henry'nin imgesiyle damgalı aşkı belirgin kalıyordu.

Margaret, sağlam bir bakışla, Henry'nin önündeki yolu gözden geçirdi. Çok geçmeden sağlıklı bir bakış sunacaktı dünyaya yeniden, ama özü çürümüşse, onun için ya da dünya için ne önemi vardı bunun? Şen şakrak bir ihtiyar olacak, kadınlardan konuşurken zaman zaman duygusallaşacak, ancak herkesle kadeh tokuşturmaya hazır olacaktı. Güce tutkun olduğundan, Charles'ı ve geri kalanları kendine bağımlı tutmaya devam edecek ve işten, çok ileri bir yaşta gönülsüzce el etek çekecekti. Ne kadar akıl almaz olsa da, sonunda durulacaktı. Margaret'ın gözünde Henry daima hareket halindeydi ve başkalarının da hareket etmesine sebep oluyordu. Ama zamanla yorulacak ve durulacaktı. Peki sonra? Kaçınılmaz kelime. Özgür kalan ruhun kendi cennetine gidişi.

Orada karşılaşacaklar mıydı? Margaret, kendi ölümsüzlüğüne inanıyordu. Ve ebedî gelecek ona her zaman doğal görünmüştü. Henry de kendi ölümsüzlüğüne inanıyordu. Yine de, tekrar karşılaşacaklar mıydı? Mezarın ötesinde, Henry'nin bir zamanlar eleştirdiği teorinin öğrettiği gibi, sonsuz seviyeler yok muydu? Ve onun seviyesinin, yüksek ya da alçak, kendininkiyle aynı olması mümkün müydü?

Margaret, bu şekilde derin düşünceler içindeyken, Henry tarafından çağrıldı. Onu alması için Crane'i otomobille göndermişti. Diğer hizmetkârlar gelip geçmiş, ama şoför saygısız ve sadakatsiz olmasına rağmen kalmıştı. Margaret, Crane'den hoşlanmıyordu ve o bunun farkındaydı.

"Mr. Wilcox anahtarları mı istiyor?" diye sordu Margaret.

"Söylemedi, Madame."

"Benim için bir not var mı?"

"Söylemedi, Madame."

Margaret, bir süre düşündükten sonra, Howards End'i kilitledi. Evin içinde bir daha hiç canlanmayacak alevlerin titreştiğini görmek insanın içini acıtıyordu. Mutfakta yanan ateşi söndürdü, közleri kürekle alıp bahçedeki çakılların üzerine serpti. Pencereleri kapatıp perdeleri çekti. Henry, muhtemelen burayı satardı artık.

Margaret, Henry'yi bağışlamamakta kararlıydı; çünkü ikisini ilgilendiren yeni bir şey olmamıştı. Dünden beri ruh halinde bir değişiklik olması için herhangi bir neden yoktu. Henry, Charles'ın evinin kapısından biraz uzakta duruyordu, arabaya durması için işaret etti. Karısı arabadan indiğinde, boğuk bir sesle, "Seninle dışarıda tartışmayı tercih ediyorum," dedi.

"Korkarım, yol daha uygun olacaktır," dedi Margaret. "Mesajımı aldın mı?"

"Ne hakkında?"

"Kız kardeşimle birlikte Almanya'ya gidiyorum. Sana şim-

di söylemeliyim ki bundan sonra benim evim orası olacak. Dün geceki konuşmamız senin anladığından çok daha önemliydi. Seni bağışlayamam, bu yüzden seni terk ediyorum."

Henry incinmiş bir ses tonuyla, "Son derece yorgunum," dedi. "Sabahtan beri yürümekteyim, şimdi biraz oturmak istiyorum."

"Elbette, çimlerin üzerine oturmaya razı olursan."

Great North Road'un her iki yanı boydan boya ekili tarla olmalıydı. Ama Henry türü adamlar, çoğunu iç etmişti. Margaret, yolu geçerek Six Hills'ten geriye kalan arazi parçasına doğru yürüdü. Charles veya Dolly tarafından görülmeyecekleri uzak bir yere oturdular.

"İşte evin anahtarları," diyen Margaret, onları Henry'ye doğru attı. Anahtarlar çimenlerin güneş ışığıyla aydınlanan yamacına düştü; Henry onları yerden almadı.

Henry yumuşak bir sesle, "Sana anlatmam gereken bir şey var," dedi.

Margaret, erkeğe hayranlığını artırmayı amaçlayan bu yüzeysel kibarlığı, bu telaş içinde yapılan itirafı biliyordu.

"Duymak istemiyorum," diye cevap verdi. "Kız kardeşim acı çekecek, bundan böyle onun yanında olmak istiyorum. Bir şeyler ayarlamamız gerekiyor; o, ben ve onun çocuğu."

"Nereye gidiyorsun?"

"Münih'e. Helen çok hastalanmazsa, soruşturmadan sonra yola çıkıyoruz."

"Soruşturmadan sonra mı?"

"Evet."

"Soruşturmada verilecek hükmü biliyor musun?"

"Evet, kalp hastalığı."

"Hayır, tatlım; kasıtsız adam öldürme."

Margaret parmaklarını otların arasına daldırdı. Ayaklarının altındaki tepenin, canlıymış gibi kıpırdadığı izlenimine kapıldı.

"Kasıtsız adam öldürme," diye tekrarladı Mr. Wilcox. "Charles hapse girebilir. Ona söylemeye cesaret edemiyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum. Bilmiyorum. Mahvoldum. Bittim ben."

Margaret'ın kalbi ansızın ılık duygularla dolup taşmadı. Onu mahveden şeyin, kendisinin tek umudu olduğunu göremedi. Acı çeken adamı kollarına almadı. Ama o gün boyunca ve ertesi gün yeni bir hayat boy vermeye başladı. Soruşturmanın sonucu ilan edildi. Charles yargılanacaktı. Cezalandırılması akla, mantığa aykırıydı, yine de, yasa onu üç yıla mahkûm etti. Bu darbe Henry'nin kalesini yerle bir etti. Karısı dışında kimseye tahammül edemiyordu; hükümden sonra, ayaklarını sürüyerek Margaret'a gitti; kendisine ne istiyorsa yapmasını istedi. Margaret en kolayına geleni yaptı; onu alıp Howards End'e götürdü.

Kırk Dördüncü Bölüm

Tom'un babası büyük çayırın otunu biçiyordu. Adam, pır pır eden bıçak sesleri ve tatlı ot kokuları arasında, çayırın kutsal merkezinin etrafından, giderek daralan çemberler çizerek defalarca geçti. Tom, Helen'la pazarlık yapıyordu. "Hiçbir fikrim yok," diye cevap verdi Helen. "Sence bebeğin var mıdır, Meg?"

Margaret, elindeki işi bıraktı ve dalgın dalgın baktı. "Ne dedin?" diye sordu.

"Tom, bebeğin samanlarda oynayacak kadar büyüyüp büyümediğini öğrenmek istiyor."

"En ufak bir fikrim yok," diyen Margaret yeniden işine döndü.

"Dinle, Tom, bebek ne ayakta duracak, ne karın üstü konacak, ne de başı sallanacak şekilde yatacak; ne mıncıklanacak, ne gıdıklanacak ve ne de tırpanla ikiye ya da üçe bölünecek. Bütün bunlara dikkat edebilecek misin?"

Tom kollarını uzattı.

"Bu çocuk eşi bulunmaz bir bakıcı, "dedi Margaret.

"Bebek için deli oluyor. Bu yüzden yapıyor," diye cevap verdi Helen. "Hayat boyu arkadaş olacaklar."

"Biri altı yaşında, diğeri bir yaşındayken başlayan bir arkadaşlık?"

"Elbette. Tom için çok harika bir şey olacak bu."

"Bebek için daha da harika olabilir."

Aradan on dört ay geçmişti, ama Margaret hâlâ Howards End'den ayrılmamıştı. Aklına daha iyi bir plan gelmemişti. Çayır ikinci defa biçiliyordu, bahçede büyük kırmızı gelincikler yeniden açıyordu. Haziran, buğdaylar arasında küçük kırmızı gelinciklerle gelecek, Ağustosta ekinler biçilecekti. Bu küçük olaylar yıllar geçtikçe onun hayatının parçası olacaktı. Her yaz kuyu kuruyacak diye, her kış su boruları donacak diye; batıdan esen her şiddetli fırtınada dağ karaağacı yıkılacak ve her şeyin sonu gelecek diye korkacaktı ve rüzgârlar batıdan eserken ne okuyabilecek ne de konuşabilecekti. Şu anda yaprak kıpırdamıyordu. Margaret'la kız kardeşi, Evie'nin taş döşeli küçük bahçesinden geriye kalan kısımda, çayırın tarlayla birleştiği yerde oturuyorlardı.

"Ne zor zamanlardan geçiyoruz ama!" dedi Helen. "Kim bilir bu günler ruhumuza neler yapıyordur?" Giderek daha suskunlaşan Margaret cevap vermedi. Orağın gürültüsü kırılan dalgalar gibi aralıklarla geliyordu. Yakınlarda bir adam vadinin kuytu bir bölümünü biçmeye hazırlanıyordu.

"Henry'nin bütün bunların keyfini çıkaramaması ne yazık," dedi Helen. "Bu güzel havada evde kapalı kalmak! Çok zor bir şey!"

"Öyle olmalı," dedi Margaret. "Saman nezlesi, onun burada yaşama konusundaki en önemli itirazı, ama buna değeceğini düşünüyor."

"Meg, Henry hasta mı, değil mi? Bir türlü anlayamadım."

"Hasta değil. Hep yorgun. Hayatı boyunca çok sıkı çalıştı ve hiçbir şey fark etmedi. Bunlar, bir şeyin farkına vardıklarında yıkılan insanlar."

"Sanırım, bu karışıklıktaki payından dolayı çok üzülüyor."

"Çok. Bu yüzden bugün Dolly'nin de gelmesini istememiştim. Ama Henry herkesin gelmesini istedi. Bu gerekliymiş."

"Neden onları istiyor?"

Margaret cevap vermedi.

"Meg, sana bir şey söyleyebilir miyim? Ben Henry'yi seviyorum."

"Sevmesen, tuhaf olurdu," dedi Margaret.

"Eskiden sevmezdim onu."

"Sevmezdin!" Margaret, gözlerini kısa bir an geçmişin karanlık uçurumuna çevirdi. Charles ve Leonard dışında hepsi bu uçurumu aşmışlardı. Yeni bir hayat kuruyorlardı; gösterişsiz, ama huzurlu. Leonard ölmüştü. Charles'ın yatacak iki yılı daha vardı. Eskiden her zaman net göremezlerdi. Şimdi farklıydı.

"Henry'yi, üzüldüğü için seviyorum."

"O da seni, üzülmediğin için seviyor."

Helen içini çekti. Kendini küçük düşmüş gibi hissediyordu, yüzünü ellerine gömdü. Bir süre sonra, "Aşk konusunda..." dedi; geçiş göründüğünden daha az beklenmedikti.

Margaret çalışmasına hiç ara vermemişti.

"Bir kadının bir erkeğe duyduğu aşkı kast ediyorum. Eskiden hayatımı ona bağlamam gerektiğini varsayar ve bir şey beni rahatsız ediyormuşçasına oraya buraya sürüklenirdim. Ama şimdi her şey huzur dolu, sanki iyileşmiş gibiyim. Frieda'nın mektuplarında sözünü etmeyi sürdürdüğü o Herr *Forstmeister* karakter sahibi biri olmalı, ama benim asla kendisiyle veya başka biriyle evlenmeyeceğimi anlamıyor. Bunun nedeni utanç ya da kendime güvenmiyor oluşum değil. Evlenemem, o kadar. Ben bu defteri kapattım. Bir kız olarak erkek aşkı konusunda düşler kurardım ve şöyle ya da böyle, aşkın harika bir şey olduğunu düşünürdüm. Ama değilmiş, bir rüyadan ibaretmiş. Sence de öyle değil mi?"

"Hayır, katılmıyorum."

Çayıra doğru adım atan Helen, "Leonard'ı âşığım olarak hatırlamalıyım," dedi. "Onu ayarttım ve öldürdüm; bu, yapabileceklerimin en azıydı. Böyle bir öğlen sonrası ona bütün kalbimi vermek isterdim. Ama yapamam. Yapabilecekmişim gibi davranmak neye yarar? Onu unutuyorum." Gözüne yaşlar hücum etti. "Hiçbir şey birbirini tutmuyor... söylesene canım..." Birden konuşmasına ara verdi. "Tommy!"

"Evet!"

"Bebeği ayağının üzerine kaldırmaya çalışma. Bende bir eksiklik var. Senin Henry'yi sevdiğini görüyorum ve her geçen gün onu daha iyi anlıyorum; biliyorum ki ölüm sizi ayıramayacak. Ama ben... bu iğrenç bir kusur mu, bir suç mu?"

Margaret onu susturdu. "İnsanlar söylediklerinden çok farklılar, her şey bundan kaynaklanıyor," dedi. "Dünya, kendilerini niyetlendikleri kadar geliştirememekten kaygı duyan kadın ve erkeklerle dolu. Zaman zaman içlerini döküp rahatlarlar. Kendini yiyip durma, Helen. Elindekini geliştir, çocuğunu sev. Ben çocukları sevmem. Bereket versin, çocuğum yok. Çocukların güzellikleri ve çekicilikleri beni eğlendiriyor, hepsi bu kadar; gerçek hiçbir şey yok, olması gerekenin kırıntısı yok. Başkaları... başkaları çok ileri gider ve insanlıktan çıkarlar. Bir insan kadar, bir yer de insanın gönlünü çelebilir. Bütün bunların bizi sonunda huzura kavuşturduğunu görmüyor musun? Aynılığa karşı mücadelenin bir parçası bu. Farklar, her zaman renk bulunsun diye bir topluluk içine Tanrı tarafından yerleştirilen ebedî farklar. Şüphesiz acı da var, ama bu farklar gündelik hayatın griliğine renk katıyor. Bu yüzden Leonard için kaygılanmaktan vazgeç. Sonuç elde edilmeyecekse, kişisel olanı zorlama. Onu unut."

"Evet, evet, ama Leonard bu hayattan ne elde etti?"

"Belki bir serüven."

"Bu yeterli değil."

"Bizim için değil, ama onun için yeterli."

Helen, yerden bir demet biçilmiş ot aldı eline. Kuzukulaklarını, kırmızı, beyaz ve sarı yoncaları, ayrık otlarını, papatyaları ve çayırgüzellerini seyretti. Demeti yüzüne kaldırdı.

"Hâlâ kokuyorlar mı?" diye sordu Margaret.

"Hayır, solmuşlar."

"Yarın pörsürler."

Helen gülümsedi. "Ah, Meg, çok can birisin," dedi. "Geçen yıl bu zamanki şamata ve işkenceyi düşünsene. Ama bugün istesem bile mutsuz olamıyorum. Ne büyük değişiklik. Ve hepsi senin sayende."

"Sadece yerleştik, hepsi bu. Sonbahar ve kış boyunca, Henry ile birbirinizi anlamayı ve bağışlamayı öğrendiniz."

"Evet, ama kim bizi buraya yerleştirdi?"

Margaret cevap vermedi. Orakçı otları biçmeye başlamıştı; onu seyretmek için kelebek gözlüğünü çıkardı.

"Sen!" diye haykırdı Helen. "Hepsini sen yaptın, canımın içi, ama bunu anlayamayacak kadar aptalsın. Burada yaşamak senin planındı. Benim sana ihtiyacım vardı, onun sana ihtiyacı vardı ve herkes bunun imkânsız olduğunu söylüyordu; ama sen biliyordun. Hayatımız sensiz neye benzerdi? Bir düşünsene, Meg. Ben, bebek ve Monica; düşünmek bile insanı dehşete düşürüyor. Henry ise Dolly'den Evie'ye, Evie'den Dolly'ye devredilip duracaktı. Ama sen, Meg, parçaları bir araya getirip bize bir ev kurdun. Kahramanca bir hayatın olduğu aklından hiç –bir an için bile– geçmiyor mu? Charles'ın tutuklanmasından sonraki iki ayı, her şeyi yapmak üzere harekete geçtiğin günleri hatırlamıyor musun?"

"Her ikiniz de hastaydınız," dedi Margaret. "Ne yapmam gerekiyorsa, onu yaptım. Elimde bakılacak iki hastam vardı. Burada da hazır bir ev; dayalı döşeli ve boş. Gelip burada oturun diyen bir ev. Buranın sürekli bir eve dönüşeceğini bilmiyordum. Hiç şüphe yok ki bu müşkül durumdan kur-

tulmak için ben de bir şeyler yaptım, ama ifade edemeyeceğim şeylerin yardımı oldu."

"İnşallah sürekli olur," dedi düşünceleri başka şeylere kayan Helen.

"Umarım. Zaman zaman Howards End'in bize ait olduğu düşüncesine kapıldığım oluyor."

"Bununla birlikte, Londra yavaş yavaş ilerliyor."

Helen, çayırlara doğru uzattı parmağını. Sekiz dokuz çayırdan sonrası kırmızı renkli bir pastı.

"Görüyorsun ya, Surrey'de de Hampshire'da da aynı şey," diye devam etti. "Purbeck Downs'dan aşağı bakınca onu görüyorum. Ve Londra, korkarım ki, bir başka şeyin parçası. Hayat, dünyanın her tarafında, yeni bir kalıba dökülüyor."

Margaret, kız kardeşinin gerçeği söylediğini biliyordu. Howards End, Oniton, Purbeck Downs, Oderberge; hepsi birer artıktı ve onlar için ergitme potası hazırlanmaktaydı. Onların mantıken yaşamaya hakları yoktu. Yine de bir umut vardı: bu mantığın zayıflığı. Onların gün sayan topraklar olması mümkün müydü?

"Bir şey şimdi güç kazanıyor diye, ebediyen güç kazanması gerekmez," dedi Margaret. "Bu hareket çılgınlığı sadece son yüzyıl içinde ortaya çıktı. Bunu, toprağa dayandığı için yer değiştirmenin olmadığı bir uygarlık takip edebilir. Bütün emareler şu anda buna karşı, ama ben umut beslemekten geri duramıyorum. Sabahın erken saatlerinde, bahçede bana öyle geldi ki evimiz ne kadar geçmişse, bir o kadar da gelecektir."

İkisi de dönüp eve baktı. Şimdi onların kendi anıları orayı renklendiriyordu; çünkü Helen'ın çocuğu dokuz odanın ortasındaki odada doğmuştu. Sonra Margaret, "Ah, dikkat et!" dedi, çünkü hol penceresinin gerisinden bir şey geçmiş ve kapı açılmıştı.

"Oturum sonunda bitiyor. Ben kaçıyorum."

Dışarı çıkan Paul'dü.

Helen, çocuğuyla birlikte tarlanın uzak bir köşesine çekildi. Dostça sesler selamladı onu. Margaret, kalın, kara bıyıklı adamı karşılamak üzere ayağa kalktı.

"Babam seni istiyor," dedi Paul düşmanca bir ses tonuyla.

Margaret işini alıp, Paul'ü takip etti.

Paul, "İş konuşuyorduk," diye devam etti, "ama bunların hepsini önceden biliyorsunuzdur."

"Evet, biliyorum."

Beceriksizce hareket eden Paul (çünkü bütün hayatı at sırtında geçiyordu) ayağını kapıya çarptı ve boyasını sıyırdı. Mrs. Wilcox hoşnutsuzlukla küçük bir çığlık attı. Çizilmiş hiçbir şeyden hoşlanmazdı; holde Dolly'nin fularını ve eldivenlerini bir vazodan çıkarmak için durdu.

Kocası yemek odasındaki büyük bir deri koltuğa uzanmıştı; yanında, elini gösterişli bir şekilde tutan Evie vardı. Dolly, mor giysisiyle pencerenin yanında oturuyordu. Oda biraz karanlık ve havasızdı; kuru otlar arabalarla taşınıncaya kadar odayı böyle kapalı tutmak zorunda kalmışlardı. Margaret ağzını açıp tek kelime etmeden aileye katıldı; beşi de kahvaltıda bir araya gelmişlerdi zaten ve ne söyleneceğini gayet iyi biliyordu. Vaktini boşa harcamaktan hoşlanmadığından, dikişine devam etti. Saat altıyı vurdu.

Henry bezgin bir sesle, "Bunda, herkes muvafık mı?" diye sordu. Eski kelimeler kullanırdı, ama tuhaf ve biraz belirsiz bir etki yaratırdı bu kelimeler. "Çünkü daha sonra hepinizin buraya gelip adil olmadığımdan şikâyetçi olmanızı istemiyorum."

"Belli ki bunun hepimize uyması gerekiyor, "dedi Paul.

"Affedersin, oğlum. Senin yapman gereken sadece konuşmak ve ben de bunun için evi sana bırakacağım."

Paul kaşlarını çattı ve kolunu kaşımaya başladı. "Bana uyan açık hava hayatını terk edip, İngiltere'ye işleri çekip çe-

virmeye geldim; buraya yerleşmemin anlamı yok," dedi en sonunda. "Burası ne tamamen kır ne de şehir."

"Çok güzel. Yaptığım düzenleme sana uyar mı, Evie?"

"Elbette, baba."

"Ya sana, Dolly?"

Dolly, üzüntünün sertleştirmeyip gölgelediği solgun, küçük yüzünü kaldırdı. "Hem de mükemmelen," dedi. "Charles'ın, evi çocuklar için istediğini sanıyordum, ama onu son defa gördüğümde, hayır dedi; çünkü muhtemelen İngiltere'nin bu kısmında artık oturamayız. Charles adımızı değiştirmemiz gerektiğini söylüyor, ama neyi alacağımızı bilmiyorum, çünkü Wilcox adı Charles'a ve bana mükemmelen uyuyor, başka bir ad düşünemiyorum."

Büyük bir sessizlik oldu. Dolly, bir münasebetsizlik yapmış olduğundan korkarak sinirle etrafına baktı. Paul kolunu kaşımaya devam etti.

"O halde, Howards End'in mülkiyet hakkını tamamen karıma bırakıyorum," dedi Henry. "Herkes bunu böyle bilsin ve ben öldükten sonra ne kıskançlık ne sürpriz olsun."

Margaret cevap vermedi. Onun bu zaferinde tekin olmayan bir şeyler vardı. Kimseye karşı zafer kazanmayı asla aklından geçirmemiş olan genç kadın, Wilcoxların arasına dalmış ve hayatlarını paramparça etmişti.

"Sonuç olarak, karıma hiç para bırakmıyorum," dedi Henry. "Bu, onun kendi isteği. Onun payına düşen paranın tamamı aranızda bölüşülecek. Ben sağken de, bana bağımlı kalmayasınız diye size önemli miktarda para veriyorum. Bu da karımın isteği. Ayrıca kendisi de yüklü bir miktar para veriyor. Önümüzdeki on yıl boyunca gelirini yarı yarıya azaltmak niyetinde; ölümü halinde evi şu çayırdaki yeğenine bırakmak istiyor. Her şey açık mı? Herkes anladı mı?"

Paul ayağa kalktı. Yerlilere alışmıştı; onu İngilizlikten çıkarmaya çok az şey yetmişti. Erkekçe ve alaycı duygularla,

"Çayırdaki mi? Hadi! Sanırım, bütün işletmeyi alabilirdik, zenci çocuklar da dâhil."

Mrs. Cahill fısıltıyla, "Yapma Paul," dedi. "Dikkatli davranacağına söz vermiştin." İzin istemek için, görmüş geçirmiş bir kadın edasıyla ayağa kalktı.

Babası onu öptü. "Güle güle, kızım," dedi, "beni merak etme."

"Hoşça kal, baba."

Sonra sıra Dolly'ye geldi. Diğerlerinden geride kalmak korkusuyla, sinirli bir gülüşle, "Hoşça kalın Mr. Wilcox," dedi. "Ne kadar tuhaf değil mi? Mrs. Wilcox, Howards End'i Margaret'a bırakmıştı; sonunda da öyle oldu."

Evie'nin gürültüyle soluk alıp verdiği işitildi. Margaret'a, "Hoşça kal," dedi ve onu öptü.

Bu veda sözleri, çekilen bir denizin giderek sönen çalkantısı gibi defalarca dile getirildi.

"Hoşça kal."

"Hoşça kal, Dolly."

"Şimdilik hoşça kal, baba."

"Hoşça kal, oğlum. Kendine dikkat et."

"Hoşça kalın, Mrs. Wilcox."

"Hoşça kalın."

Margaret konuklarını bahçe kapısına kadar geçirdi. Sonra kocasının yanına döndü ve başını onun ellerine yasladı. Henry acınacak denli yorgundu. Ama Dolly'nin sözleri ilgisini çekmişti. Sonunda konuştu: "Söyler misin, Henry, Mrs. Wilcox'un Howards End'i bana miras bırakmış olması da ne demek oluyor?"

Henry rahat, telaşsız bir tavırla cevap verdi: "Evet, bıraktı. Ama bu çok eski bir hikâye. Hastalığı sırasında ona göstermiş olduğun yakınlığa ve yaptığın iyiliklere karşılık verebilmek için bir kâğıt parçasına kurşun kalemle "Howards End" diye bir şeyler çiziktirmişti. Meseleyi enine boyuna düşün-

düm, hiç gerçekçi bulmadığımdan bir kenara bıraktım. O zamanlar sevgili Margaret'ın benim olacağını bilmiyordum."

Margaret susuyordu. Bir şey, ruhunu en derin noktalarına kadar sarsmıştı; titremekten kendini alamadı.

"Yanlış yapmadım, değil mi?" diye sordu öne doğru eğilerek.

"Hayır, canım. Hiçbir yanlışın yok."

Bahçeden gülme sesleri geldi. "Sonunda geldiler," dedi Henry neşeyle gülümseyerek. Helen, bir eliyle Tom'un elinden tutmuş ve diğeriyle bebeğini taşıyarak yarı karanlık odaya daldı. Herkes kahkahalarla gülmeye başladı.

Helen heyecanla, "Tarlayı biçtiler," diye haykırdı. "Büyük çayırı! Sonuna kadar seyrettik, hasat hiç görülmediği kadar bereketli olacak bu sene!"

WEYBRIDGE, 1908-1910

Zenginle fakirin, kadınla erkeğin, gelenekle geleceğin sonsuz kavgasına derinlikli bir bakış...

İngiltere'de 20. yüzyılı karşılayan sosyal, ekonomik ve felsefi güçlere ilişkin müthiş bir gözlemin ürünü olan *Howards End*'de üç farklı sosyal katmandan karakterler bir aradadır: Sanat ve kültür çevrelerinde tanınan Margaret ve Helen Schlegel, üst sınıfların idealist ve entelektüel yönünü temsil eder. Romana ismini veren Howards End malikânesinin sahibi Wilcox ailesi, pragmatik anlayışın ve geleneksel sosyal ahlakın temsilcisidir. Leonard Bast ise düştüğü sosyal ve ekonomik güçlüklerden kitaplar sayesinde kurtulmayı uman orta sınıfa mensup bir çalışandır. Forster bu kişilerin hikâyelerini incelikle örerken, sosyal hicivle siyasi eleştiriyi güçlü bir şekilde birleştirir.

Forster'ın çocukluğunun geçtiği, Howards End'e esin veren Stevenage'da onun adına yapılan anıt. Üzerinde kitabın epigrafı olan "Only connect" (Sadece bağlantı kur) ifadesi yer almaktadır.

Servet ve yoksulluk, sanat ve paranın hâkimiyeti, kır hayatı ve kentsel gelişim ikiliklerinde şekillenen bu klasik eser, Hasan Fehmi Nemli'nin titiz çevirisiyle Forster kitaplığımızdaki yerini alıyor.

"Howards End klasik bir İngiliz romanıdır... Muhteşem ve her şeyiyle sevilesi... Hayranlarının defalarca okuyacakları türden bir roman."

ALFRED KAZIN

"Howards End kesinlikle Forster'ın başyapıtıdır. Önceki kitaplarının temalarını ve tarzını tamamlamakla kalmaz, onların üzerine yeni, daha güçlü bir ışık tutar."

LIONEL TRILLING

iletişim